

สื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทย: กรณีศึกษารายการนักข่าวพลเมืองขององค์การ
กระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย

นางสาวสโรรา ไกรสิน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการเมืองและการจัดการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2559

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PUBLIC MEDIA AND CIVIC EDUCATION IN THAI SOCIETY: A CASE STUDY OF THE CITIZEN
JOURNALIST PROGRAMME OF THE THAI PUBLIC BROADCASTING SERVICE

Miss Saraira Kraisin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Politics and Governance

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2016

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

สื่อสารภาวะกับการสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทย:
กรณีศึกษารายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจาย
เสียงและแพร่ภาพสื่อสารแห่งชาติแห่งประเทศไทย

โดย

นางสาวสโรรา ไกรสิน

สาขาวิชา

การเมืองและการจัดการปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล ทับจุมพล)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวิน เนตรโพธิ์แก้ว)

สโรรา ไกรสิน : สื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทย: กรณีศึกษารายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย (PUBLIC MEDIA AND CIVIC EDUCATION IN THAI SOCIETY: A CASE STUDY OF THE CITIZEN JOURNALIST PROGRAMME OF THE THAI PUBLIC BROADCASTING SERVICE) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.นฤมล ทับจุมพล, 207 หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการคือ 1.เพื่อศึกษาบริบทของรายการนักข่าวพลเมืองขององค์การฯ ในฐานะสื่อสาธารณะที่มีผลต่อการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง 2.เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาประเด็นในการนำเสนอรูปแบบการนำเสนอ รายการนักข่าวพลเมืองขององค์การฯ ในฐานะสื่อสาธารณะ ที่มีผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทย 3.เพื่อศึกษาผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทยขององค์การฯ ในฐานะสื่อสาธารณะ โดยใช้แนวคิดประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง พื้นที่สาธารณะ สื่อสาธารณะ และการรู้เท่าทันสื่อ โดยรวบรวมข้อมูลจากเทปบันทึกรายการนักข่าวพลเมือง ในปี พ.ศ. 2557 เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในระดับนโยบาย ผู้ผลิต นักข่าวพลเมือง ผู้ชมรายการและนักวิชาการ

ผลการวิจัยพบว่า จากการดำเนินนโยบายการเป็นสื่อสาธารณะขององค์การฯ ที่ได้กำหนดเอาไว้เรื่อง “การมีส่วนร่วมกับสังคม” อันนำไปสู่การเปิดโอกาสแก่ภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการ อันเป็นที่มาของรายการนักข่าวพลเมือง ทั้งนี้รูปแบบของรายการนักข่าวพลเมืองส่วนมากเป็นการนำเสนอเรื่องราวที่ไม่ใช่ลักษณะการร้องทุกข์ แต่เป็นการนำเสนอกิจกรรมที่ได้ลงมือทำเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สังคมได้รับรู้ผ่านพื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองและคาดหวังให้เกิดการขยายไปยังพื้นที่สื่ออื่นๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือตามวัตถุประสงค์ของตน ด้านเนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมืองได้สอดแทรกทั้งแนวคิดประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มากไปกว่านั้นยังเป็นต้นแบบของการใช้พื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองของภาคพลเมืองที่ได้ใช้ทักษะการผลิตสื่อและตระหนักในพลังของการใช้สื่อในการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยในการมีส่วนร่วมหรือต่อรองกับรัฐ รวมถึงการนำเสนอข้อเท็จจริงหรือการมีตัวตนของกลุ่มคนที่ไม่มีพื้นที่หรือโอกาสในการสื่อสารเรื่องราวของกลุ่มตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการตระหนักรู้ต่อตัวนักข่าวพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้รายการนักข่าวพลเมืองยังส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่ที่มีการออกอากาศ กล่าวคือทำให้เกิดเครือข่ายประชาสังคมในพื้นที่หรือในชุมชน ทำให้ประชาชนมีการตื่นตัวในการมีส่วนร่วม ซึ่งลักษณะดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้ชมรายการนักข่าวพลเมือง ได้ตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพในการสื่อสารผ่านพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองและต้องการมีส่วนร่วมในการผลิตรายการนักข่าวพลเมืองแต่ภายใต้บริบททางการเมืองสังคม รวมถึงรูปแบบของรายการนักข่าวพลเมืองยังส่งผลกระทบต่อความเป็นพื้นที่สาธารณะในฐานะสื่อสาธารณะขององค์การฯ และส่งผลกระทบต่อเนื้อหาที่รายการนักข่าวพลเมืองได้นำเสนอ

ภาควิชา การปกครอง ปลายมือชื่อนิสิต

สาขาวิชา การเมืองและการจัดการปกครอง ปลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

ปีการศึกษา 2559

5681054124 : MAJOR POLITICS AND GOVERNANCE

KEYWORDS:

SARAIRA KRAISIN: PUBLIC MEDIA AND CIVIC EDUCATION IN THAI SOCIETY: A CASE STUDY OF THE CITIZEN JOURNALIST PROGRAMME OF THE THAI PUBLIC BROADCASTING SERVICE. ADVISOR: NARUEMON THABCHUMPON, 207 pp.

This thesis had three objectives: 1) to study the context of the “Citizen Journalist” program of TPBS as a public media source that affects civic education; 2) to analyze the content and topics in the news report patterns of the “Citizen Journalist” program, and 3) to study the effect of the “Citizen Journalist” program as public media that can impact citizenship in Thai Society. The study applied democratic ideas concerning citizenship in a democracy, civic education, public spaces, media for the public, and media literacy. The data were collected from videos of the “Citizen Journalist” program in 2014, from documents, and from in-depth interviews with relevant producers, audiences, and academicians.

According to the research, a public media policy specifying “Social Participation” creates opportunities for civil society to produce and broadcast programs. This is the background of the “Citizen Journalist” program. In addition, the pattern of the program seeks to present stories, not petitions. It is about presenting solutions which society can acknowledge, and the goal should expand to other media for change or objective achievement. The content of the program inserts democratic ideals and the citizenship ideals into the country’s democracy. Furthermore, the program provides an original model that adapts media production skills and media power awareness to represent the ownership of sovereignty in participation or negotiation with the state, and offers story narration to society so people will realize the existence of those who cannot communicate their own stories. This leads to the awareness of being citizen journalists and complies with the characteristics of citizenship in a democracy. Moreover, the citizen journalist program also affects people in the broadcasting area through building civil society networks in that area, leading to the awakening of participation. This characteristic is a part of civic education in a democracy.

Conversely, although the audiences have become aware of their rights and enjoy liberation in communication through the “Citizen Journalist” program and seek involvement in its production, the patterns of the program and its political or social context will affect the public sphere of the media communication organization and the content the program presents.

Department: Government

Student's Signature

Field of Study: Politics and Governance

Advisor's Signature

Academic Year: 2016

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ย่า พ่อ แม่ และขอบคุณน้องสาว น้องชาย ผู้คอยสนับสนุน ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุดของข้าพเจ้าเสมอมา

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จล่วงมาได้จากการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ จากอาจารย์ที่ปรึกษาของข้าพเจ้า ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นฤมล ทับจุมพล ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ประภาส ปิ่นตบแต่ง ประธานสอบวิทยานิพนธ์ และขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อศวิณ เนตรโพธิ์แก้ว กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ภายนอก ที่กรุณาชี้แนะให้แนวทางในการแก้ไขปรับปรุงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณผู้กรุณาเสียสละเวลาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ไม่ว่าจะเป็น นักวิชาการ ศาสตราจารย์.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ดร.วิชัย ต้นศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปริญญา เทวานฤมิตรกุล คุณทิพย์พาพร ดันตีสุนทร ดร.พรรษาสิริ กุหลาบ และ ดร.วีระ หวังสัจจะโชค อดีตกรรมการนโยบายองค์การฯ คุณสมศรี หาญอนันตสุข ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ คุณจอน อึ้งพากรณ์ ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่สำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะ คุณสมเกียรติ จันทร์สีมา และ คุณสุวิจนา ทิพย์พินิจ นักข่าวพลเมือง ได้แก่ คุณปัญญา คำลาภ คุณเกรียงไกร ชีช่วง คุณคำปิ่น อักษร คุณฉิ่ง บัวบาน คุณอัสรา รัฐการ์ณย์ และคุณวาสนา ลำดี กลุ่มผู้ชมรายการที่ Active คุณเพ็ญโฉม แซ่ตั้ง คุณชาติชาย แกดำ คุณประสิทธิ์ จำปาขาว คุณอานนท์ มีศรี คุณบุษยา คุณากรสวัสดิ์ คุณมุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน และคุณวลัยพร ภูมิรัตน์

เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าขอขอบคุณ กลุ่มผู้ชมทั่วไป ได้แก่ คุณรัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ คุณเฉลิมชัย โชติสุทธิ์ คุณจักรตุพล เพิ่มวงษ์มาก คุณฐิมากร มะลิหอม คุณกวิสรา ประทุมชาติ และ คุณปิยวรรณ ชาวพุ่ม ที่เสียสละเวลาในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ในท้ายที่สุดนี้ข้าพเจ้าขอขอบคุณ เพื่อนหลักสูตรการเมืองและการจัดการปกครอง เจ้าหน้าที่หลักสูตร รวมถึงผู้ที่ให้การสนับสนุนและให้การช่วยเหลือที่ไม่ได้เอ่ยนาม ไว้ ณ ที่นี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉุ
สารบัญกราฟ.....	ฅ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 คำถามการวิจัย	11
1.3 วัตถุประสงค์	11
1.4 ระเบียบวิธีวิจัย.....	11
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	17
บทที่ 2 สื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมือง ทฤษฎีและแนวความคิด	18
2.1 หลักประชาธิปไตย	18
2.2 แนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย	23
2.3 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง	30
2.4 แนวคิดพื้นที่สาธารณะ	37
2.5 แนวคิดสื่อสาธารณะ	47
2.6 การรู้เท่าทันสื่อ	50
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและความคิดเห็นนักวิชาการ.....	55
2.8 บทสรุป	61

บทที่ 3	รายการนักข่าวพลเมืองขององค์กรฯ	64
3.1	องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย.....	64
3.2	จุดเริ่มต้นและพัฒนาการรายการนักข่าวพลเมือง.....	73
3.3	มุมมองต่อรายการ แนวคิด การผลิตและกระบวนการทำงานของรายการนักข่าวพลเมือง	78
3.4	อุปสรรคของการจัดทำรายการนักข่าวพลเมือง.....	88
3.5	บทสรุป	93
บทที่ 4	การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง	101
4.1	ภาพรวมของรายการนักข่าวพลเมือง	101
4.2	ประเด็นและเนื้อหารายการนักข่าวพลเมือง	103
4.3	รูปแบบการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง.....	118
4.4	บทสรุป	121
บทที่ 5	ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมือง	127
5.1	ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมือง.....	127
5.2	ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองต่อความเข้าใจมุมมองความเป็นพลเมือง.....	140
5.3	บทวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อ.....	148
5.4	บทสรุป	154
บทที่ 6	สรุปผลการวิจัย บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ	159
6.1	สรุปผลการวิจัย.....	159
6.2	บทวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์	171
6.3	ข้อเสนอแนะ	176
	รายการอ้างอิง	177
	ภาคผนวก.....	184
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	207

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดผู้ให้ข้อมูล	12
ตารางที่ 2 ปรัชญาพื้นฐานของสื่อสาธารณะเปรียบเทียบกับสื่อเชิงพาณิชย์	47
ตารางที่ 3 แสดงต้นทุนผลิตและจัดหารายงบประมาณสำหรับปี พ.ศ. 2557 ของ Thai PBS	67
ตารางที่ 4 สรุปรายการออกอากาศของรายการนักข่าวพลเมือง	102
ตารางที่ 5 ตารางการวิเคราะห์ภาพรวมเนื้อหารายการนักข่าวพลเมืองด้วยแนวคิดสื่อสาธารณะ และพื้นที่สาธารณะ	107
ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง	119

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา.....	63
ภาพที่ 2 การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง	167

สารบัญกราฟ

กราฟที่ 1 แสดงผลงานของรายการนักข่าวพลเมืองช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2559..... 153

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน คือเป็นการปกครองโดยประชาชน ดังนั้นประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ เพราะเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ โดยเป็นประชาชนผู้ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศที่มีสิทธิเสรีภาพ ภายใต้หลักความเสมอภาค โดยประชาชนจะต้องมีความสามารถในการปกครอง ดังนั้นประชาชนจึงมีความสำคัญมากในระบอบประชาธิปไตย (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 30) โดยพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยถือได้ว่าเป็นพลเมืองที่ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะเพื่อจะนำประเทศ ไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย ซึ่งรวมการมีอิสรภาพ การพึ่งตัวเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ มีความ รับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกา บ้านเมือง ไม่ใช้ความรุนแรง มีจิตสาธารณะ เป็นต้น การที่ประเทศใดจะสามารถพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ รวมทั้งการที่ประชาชนจะต้องมีความเป็นพลเมืองสูงด้วย (ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมหะหมัด และเออเจนี เมริโอ, [2555]-a)

เมื่อพิจารณาความแตกต่างของความหมายระหว่างประชาชน ราชากร และพลเมืองนั้น มีประเด็นสำคัญคือ “ประชาชน (People) มีฐานะไพร่หรือทาสที่มีสถานะต่ำ โดยเป็นเพียงผู้ใต้ปกครอง เป็นข้าของขุนนางหรือเจ้าที่ดินอย่างในอดีต ที่ถึงแม้ได้รับการปลดปล่อยให้ประชาชนกลายมาเป็นคำสามัญธรรมดาในโลกการเมืองปัจจุบันที่ไร้เพศ ไร้สถานะแต่มันสื่อถึงเฉพาะเพียงให้คนกลายเป็นเจ้าของประเทศ เจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งไร้สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ มีเพียงเท่านั้น พลเมืองก็ไม่ใช่นายกร (Subject) ในฐานะที่เป็นคนของพระมหากษัตริย์ ที่ได้รับการปลดปล่อยจากการเป็นไพร่ ทาสในอดีต จากการเลิกทาสในสมัยรัชกาลที่ 5 ให้เป็นประชาชน กลายเป็นราษฎร ผู้เสียภาษีให้กับรัฐ และต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งมีความหมายของการเป็นผู้ที่น้อยที่ต้องคอยรับการอุปถัมภ์จากพระมหากษัตริย์ หรือผู้ใหญ่มากกว่าอยู่เสมอ แต่พลเมืองจะเป็นผู้ที่สนใจการปกครองตนเองหรือมีบทบาทในการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง สนใจต่อการมีส่วนร่วมและเข้าใจว่าการเมืองเป็นการสร้างคุณธรรม คุณค่า เพื่อเสียสละต่อส่วนรวมด้วย”(ณัฐฐา วินิจชัยภาค, 2556: 161)

ความหมายของคำว่าพลเมืองนั้นสามารถพิจารณาได้จากสองคำคือคำว่า พล ซึ่งแปลว่ากำลัง และคำว่าเมือง ดังนั้นคำว่าพลเมืองนั้นหมายถึงกำลังของเมือง โดยพลเมืองนั้นไม่ใช่เพียงแค่สมาชิกของสังคมเท่านั้นแต่ต้องตระหนักด้วยว่าตนเองเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคม การกระทำทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นในทางดีหรือทางร้ายย่อมมีผลต่อสังคมทั้งสิ้น (ปริญญญา เทวานฤมิตรกุล, 2558: 210)

“พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยนั้นมีความแตกต่างกับ “พลเมือง” ของระบอบอื่น คือมีความเป็นเจ้าของประเทศ มีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิต มีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน โดยทุกคนต่างใช้สิทธิเสรีภาพอยู่บนความรับผิดชอบโดยคำนึงถึงส่วนรวมไม่เห็นแต่ประโยชน์ส่วนตนทำให้เกิดปัญหาความวุ่นวายตามมา (สถาบันพระปกเกล้า, 2555: 251) โดยความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อและมีสิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกันพร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ไขปัญหาในสังคมของตนเอง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 30) ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยที่มีได้ทำให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีได้ ประชาธิปไตยก็จะ ล้มเหลวและเต็มไปด้วยอุปสรรคปัญหา โดยมีรูปแบบหรือลักษณะของปัญหา อย่างน้อยสามประการ ประการแรก เกิดชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้ง โดยประชาชนมิใช่ผู้ปกครองที่แท้จริง หากเป็นแต่เพียง ความชอบธรรม ให้กับผู้ที่มาจากการเลือกตั้ง และประชาชนหาได้มีอิสรภาพ หรือจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองไม่ หากเป็นแต่ผู้อยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของชนชั้นปกครองใหม่ที่มาจากการเลือกตั้งเท่านั้น ประการที่สอง เกิดการแตกแยกในสังคม เพราะประชาชนไม่ยอมรับความแตกต่าง และไม่เคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกันความเห็นที่ต่างกัน จึงนำไปสู่ความแตกแยก และแบ่งเป็นฝักฝ่าย พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง กลายเป็นสิ่งที่ทำให้สังคม หรือชุมชน หรือครอบครัวแตกแยกกัน ประชาธิปไตยกลายเป็นเรื่องของพวกและการแบ่งข้างไม่ฟังซึ่งกันและกัน และขัดแย้งกันมากแล้วมิได้ตัดสินใจด้วยความจริง กติกา และกระบวนการยุติธรรมในที่สุดก็จะนำไปสู่ความรุนแรงและเหตุการณ์นองเลือด ประการที่สาม หรือถ้าไม่เกิดเหตุการณ์รุนแรงนองเลือด ประชาธิปไตยที่ไร้พลเมือง ก็จะเป็นประชาธิปไตยที่ใช้สิทธิ เสรีภาพกันตามอำเภอใจทุกคนอ้างแต่สิทธิเสรีภาพ แต่ไม่มีใครพูดถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่เห็นว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้สังคมดีขึ้นหรือเลวลง สิทธิ เสรีภาพ ก็จะนำไปสู่ ความเสื่อมของสังคมในที่สุด ซึ่งประเทศไทยในขณะนี้ ดูจะมีปัญหาหมดทั้งสามประการ (สถาบันพระปกเกล้า, 2555: 259)

ความพลเมืองจึงมีความสำคัญคือเป็นรากฐานของประชาธิปไตย จิตสำนึกประชาธิปไตยก็คือจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง รัฐธรรมนูญที่มีการแบ่งแยกอำนาจ และการตรวจสอบถ่วงดุล (check and balances) ที่ดี เป็นเรื่องของระบบที่จำเป็นต้องมีการแก้ไข แต่เรื่องของคนนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินไปพร้อมๆ กันอย่างเร่งด่วน เพื่อให้ประชาธิปไตยมีรากฐานที่มั่นคง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 59) สำหรับคนไทยและสังคมไทย “ความเป็นพลเมือง” ยังไม่มีการทำความเข้าใจให้ตรงกันชัดเจนการใช้คำว่า ประชาชนและพลเมืองจึงถูกใช้ควบคู่กันโดยมิได้แยกแยะความหมายและความสำคัญของคำดังกล่าว เมื่อพูดถึง “ความเป็นพลเมือง” ในทุกวันนี้ควรทำความเข้าใจให้ตรงกันก่อนว่า เมื่อพูดถึงคำว่าพลเมืองในความหมายของคนที่ใช้ชีวิตในสังคมภายใต้ระบอบประชาธิปไตย เพราะคำว่า “พลเมือง” จะมีบทบาท หน้าที่ บุคลิกภาพอย่างไรขึ้นอยู่กับระบอบทาง

การเมืองของรัฐนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อการดำรงอยู่และความมั่นคงของรัฐจำเป็นต้องอาศัย สนับสนุนและค้ำจุนโดยคนในสังคมหรือประชาชนนั่นเอง ซึ่งรวมถึงวิถีชีวิต การกินเป็น-อยู่เป็น และคิดเป็นอย่างไรล้วนอยู่ที่การเมืองการปกครองทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรัฐเผด็จการ กึ่งเผด็จการประชาธิปไตย และประชาธิปไตย ผู้อยู่ใต้ระบอบนั้นๆ ก็จะถูกออกแบบมาให้อยู่ตามครรลองของอุดมการณ์การเมืองนั้นๆ จนกลายเป็นวัฒนธรรม หรือวิถีปฏิบัติ เช่นระบอบเผด็จการพลเมืองก็จะเป็นผู้รับสนองนโยบายของรัฐ เป็นผู้ตามที่ดี ไม่ต้องมีความคิดเห็นเป็นผลดีที่ไม่กล้าโต้แย้ง เพราะถูกจำกัดเสรีภาพและรัฐทำให้ทุกอย่างอยู่แล้ว ซึ่งลักษณะเช่นนี้ถือได้ว่าเป็นชั่วตรงข้ามกับระบอบประชาธิปไตย ซึ่งส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้อิสระ การคิด การแสดงออกกระทั่งสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางความเป็นไป ของสังคมและการเมืองได้ (ทิพย์พาพร ต้นติสุนทร, 2554: 4-6)

สิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยอ่อนแอ ไม่อาจแก้ปัญหาได้เมื่อต้องเผชิญกับวิกฤติใหญ่ๆ ได้ เช่นวิกฤติการเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 วิกฤติการทางการเมือง การแบ่งแยกสีตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2549 วิกฤติการอุทกภัยปี พ.ศ. 2554 คือนับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองปี พ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน กลไกทางการเมืองตั้งแต่ระดับบนสุด และกลไกด้านบริหารต่างๆ ของรัฐมิได้มีความเข้มแข็งในการจัดการปัญหาเมื่อต้องเผชิญวิกฤติการต่างๆ แม้ว่าเป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 ได้นำระบอบประชาธิปไตยมาใช้ เป็นการขยายมิติการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมือง แต่ปรากฏว่ามิตินี้ยังไม่สามารถผนึกกำลังเป็นปีกแผ่นแน่นหนาได้ ไม่ว่าจะเป็นอุดมการณ์ ค่านิยม และด้านสถาบันทางการเมือง ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ และไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ ทำให้บทบาทของผู้นำหรือผู้กุมอำนาจรัฐมีความสำคัญ และเกิดการรวมศูนย์อำนาจของรัฐราชการมากขึ้น จึงทำให้การมีส่วนร่วมขอประชาชนจะมีขึ้นได้ก็โดยผ่านการเลือกตั้ง และการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ตามที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนด การมีบทบาททางการเมืองของประชาชนจึงถูกจำกัดอยู่เพียงการเป็น “ผู้เข้าร่วม” ทางการเมืองหาใช่ผู้ “มีส่วนร่วมในการกระทำร่วม” ทางการเมือง นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ความอ่อนแอของสังคมไทยสะท้อนจากการที่ไม่สามารถสร้างมิติการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เป็นพลังสังคมร่วมกับรัฐในการพัฒนาความมั่นคงทางสังคม เพื่อร่วมกันฝ่าวิกฤติใหญ่ๆ ของชาติไปได้ เรื่องการเมืองยังไม่สัมพันธ์และสอดคล้องกับวัฒนธรรมและการใช้ชีวิตของคนไทยโดยทั่วไป คือคนไทยยังขาดวัฒนธรรมทางการเมือง จึงควรที่จะทำให้คุ้นชินกับการเมืองมากยิ่งขึ้น เพราะเกี่ยวข้องกับทุกคน และการไม่สนใจการเมือง ไม่มีความรู้ ความเข้าใจ ทำให้คนไทยถอยห่างการเมืองมากขึ้น ปล่อยให้ระบอบการเมืองเป็นเรื่องของ นักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ และทำให้เกิดปัญหาคอร์รัปชันตามมา การเมืองในประเทศไทยที่เราได้เห็นนั้นมีสองประเภท ประเภทแรกคือแบบตัวแทน ประชาชนมีส่วนร่วมโดยผ่านการเลือกตั้ง การเมืองแบบตัวแทนนี้จะถูกผูกขาดโดยนักการเมืองหรือรัฐบาล ดังจะเห็นได้จากนโยบายต่างๆ ที่รัฐบาลประกาศออกมาประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมใดๆ ด้วย ประชาชนได้แต่รอรับบริการ ไม่ว่า

จะชอบหรือไม่ก็ตาม การเมืองประเภทที่สองคือการเมืองของภาคพลเมือง ถืออำนาจทางการเมืองที่มาจากพลังในสังคม นอกกลไกรัฐ เป็นอำนาจที่มาจากประชาสังคม ซึ่งหมายถึงสถาบันและพลังต่างๆ ในสังคมที่มีใช้สถาบันของรัฐ ซึ่งได้แก่เอกชน อันหมายถึงองค์กร และพลังอาสาเอกชนที่อยู่นอกสถาบันอำนาจรัฐด้วย โดยการเมืองของพลเมืองนี้ เชื่อว่าตนสามารถเป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีได้ แก้ปัญหาได้ เป็นการเมืองที่คนสนใจต่อปัญหาสังคม และต้องการจะแก้ไข โดยการรวมกลุ่มกัน เป็นองค์กร สมาคม หรือชุมชน เพื่อทำกิจกรรม โดยเป็นอิสระจากรัฐ โดยไม่ได้มองว่าการเมืองเป็นเรื่องของนักการเมืองหรือรัฐบาลเท่านั้นโดยการเมืองของพลเมืองเป็นเรื่องธรรมชาติ ที่ผู้เดือดร้อนมองเห็นปัญหาและอยากแก้ไข ให้ชุมชนปลอดภัยน่าอยู่ มีสันติสุข โดยครอบคลุมในหลากหลายประเด็น เช่น สิ่งแวดล้อม สาธารณะสุข การศึกษา เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้พลเมืองมีความหมายในทางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย และเป็นความหมายที่กว้างทำให้การเมืองครอบคลุมการกระทำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อแก้ไขปัญหาสาธารณะ แม้ว่าทุกเรื่องทุกอย่างจะไม่ใช้การเมืองโดยตรง

นับว่าหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 การสร้างความตระหนักของบทบาทพลเมืองต่อระบอบประชาธิปไตยยังไม่มีพลังและขาดความต่อเนื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทางการเมืองจึงจำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้น ตกอยู่ภายใต้บรรยากาศการแก่งแย่งผลประโยชน์ของชนชั้นนำ ที่มีการรัฐประหารบ่อยครั้ง และมีเผด็จการรัฐสภาอย่างต่อเนื่อง ประชาชนจึงถูกกีดกันออกจากการเมืองมากยิ่งขึ้น ทำให้ประชาธิปไตยไม่เกิดความต่อเนื่อง ประกอบกับการบริหารราชการแผ่นดินที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ ทำให้แนวคิดเรื่องการสร้างพลเมือง เพื่อให้มีพลเมืองเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่เกิดขึ้นในปัจจุบัน (ทิพย์พพร ต้นตีสุนทร, 2554: 6-12)

จากผลสำรวจของสถาบันพระปกเกล้าและมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่า **"ความเข้าใจต่อคำว่าพลเมือง"** จัดทำโดยสถาบันพระปกเกล้า และมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ โดยทำการสำรวจความเข้าใจของนักศึกษา อาจารย์ และพนักงานมหาวิทยาลัย รวมถึงผู้ประกอบการร้านค้าในมหาวิทยาลัย ที่มีต่อคำว่า **"พลเมือง"** ทั้งในเรื่องความหมาย และความสำคัญของพลเมืองต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมไปถึงคุณลักษณะที่สำคัญของพลเมือง ในมหาวิทยาลัย 4 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต และมหาวิทยาลัยศรีปทุม ประมาณ 2,500 คน ระหว่างวันที่ 29 มีนาคม – 1 เมษายน 2554 พบว่า **ในเรื่องความเข้าใจที่มีต่อความหมายของคำว่า พลเมืองนั้น** ส่วนใหญ่มีการรับรู้และเข้าใจคำว่าพลเมืองว่ามีความหมายไม่ต่างจากคำว่า ประชาชน **สิ่งที่น่าสนใจ** คือ เมื่อพูดถึงพลเมืองคำตอบส่วนใหญ่มุ่งไปที่เรื่องของสถานภาพ ว่า เป็นประชาชน พลเมือง หรือคนทั่วไป มากกว่ามอง พลเมือง ในเรื่องสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ (ณัฐพัชร์ ทศนรุ่งเรือง, 2554) ดังนั้นการสร้างความตระหนักของบทบาทพลเมืองต่อระบอบประชาธิปไตยจึงมีความสำคัญอย่างมากตัวแปรที่มีความสำคัญที่จะทำให้

เกิดระบอบประชาธิปไตยที่มีเสถียรภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีความจำเป็นที่ประชาชนจะต้องมี วัฒนธรรมการเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้วย ซึ่งวัฒนธรรมการเมืองนี้เป็นตัวแปร สำคัญที่จะกำกับความประพฤติ หรือวิถีทางของประชาชนในการที่จะเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นการ เลือกผู้แทนราษฎร หรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายสาธารณะ หรือการสมัครเป็นสมาชิกพรรค การเมือง หรือการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งต่างๆ (วิชย ต้นศิริ, 2557: 4)

อย่างไรก็ตาม มีสิ่งซึ่งขัดขวางการพัฒนาความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้วย ประกอบไปด้วยสาเหตุหลายประการไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เรื่องระบบอุปถัมภ์ ปัญหาทางการศึกษา ปัญหาเรื่องสถาบันครอบครัว และปัญหาจากการที่สื่อมวลชนถูกครอบงำโดยส่งผลให้ความเป็น พลเมืองยังไม่ได้เกิดขึ้นในสังคมไทย ประชาชนไม่อาจแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองเมื่อต้องเผชิญกับวิกฤต การใหญ่ๆ ต้องรอคอยการช่วยเหลือจากรัฐ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นได้เพียง ผู้เข้าร่วม ไม่มีส่วนในการกระทำร่วม สังคมไทยอ่อนแอไม่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ ประชาชนไม่สนใจการเมืองปล่อยเรื่องการเมืองเป็นของนักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ ปัญหาที่สัง สมมาอย่างยาวนาน ดังนั้นในการปรับเปลี่ยนประชาชนให้มีความเป็นพลเมืองต้องอาศัยการศึกษา

ที่ผ่านมานี้นักคิดประชาธิปไตยได้กล่าวเสมอว่า การได้ปฏิบัติภารกิจจริงในสถาบัน ประชาธิปไตยจะช่วยพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย เช่น การให้แรงจูงใจแก่ผู้คนที่แสวงหาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่เขาจะต้องมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และโดยใช้การมีส่วนร่วม ทางการเมืองในทุกระดับเป็นตัวการในการบ่มเพาะทักษะและทัศนคติต่างๆ ดังนั้นโอกาสที่จะมีส่วน ร่วมดังกล่าวทั้งในเวทีการเมืองที่เป็นทางการและในสมาคมและสถาบันต่างๆ ของสังคมประชาจึงควร ที่จะมีย่างกว้างขวางที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ คือวัฒนธรรมประชาธิปไตยนั้น อาจบ่มเพาะได้ด้วย วิธีการอื่นๆ อีกหลายวิธีนอกเหนือไปจากการจัดการศึกษาในโรงเรียน เหนือสิ่งอื่นใดสื่อมวลชนมี บทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาทางการเมืองในความหมายที่กว้างที่สุด กล่าวคือ โดยการหนุน เนียงระดับข้อมูลข่าวสารสาธารณะและความรับรู้โดยการประเมินนโยบายรัฐอย่างวิพากษ์และโดย การเป็นช่องทางให้สาธารณชนได้ติดต่อสื่อความซึ่งกันและกัน (ปีทแธม เดวิด, 2541: 197-198)

ในกระบวนการให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง สื่อดูจะเป็นเครื่องมือที่เข้าถึง ประชาชนได้อย่างกว้างขวาง และสอดแทรกเข้าไปในชีวิตประจำวันได้มากที่สุด (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวาณิชย์, 2553) ดังนั้นในการส่งเสริม ความเป็นพลเมือง สถาบันสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลในการส่งเสริมหรือทำให้ประชาชนเกิด การเรียนรู้ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ แต่ด้วยประวัติศาสตร์ทางด้านสื่อมวลชนที่ถูกครอบงำมาอย่างย าวนานโดยภาครัฐและต่อมาด้วยกลุ่มทุนทำให้สื่อโทรทัศน์ไม่อาจมีบทบาทในการ ส่งเสริมวัฒนธรรม การเมืองที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย ให้ประชาชนเข้าใจหรือตระหนักในความเป็นพลเมือง

จากการที่ประเทศไทย ตกอยู่ภายใต้การครอบงำสื่อ ภายใต้การกำกับของรัฐ นับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2475 แม้ว่า หลังเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 มีการปฏิรูปสื่อสาธารณะ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสื่อสาธารณะของตนเอง ก็ตาม แต่ระยะเวลายาวนานที่ถูกครอบงำภายใต้การกำกับของรัฐ ทำให้มีผลต่อการกล่อมเกลາทางการเมืองของภาคประชาชน ทำให้ประชาชนไม่รู้ ไม่สนใจและไม่เข้าใจการเมือง ทั้งที่ทุกเรื่องในชีวิตเกี่ยวกับเรื่องการเมืองจนกลายเป็นวิถีชีวิตของคนไทยที่ไม่เห็นความสำคัญของการเมือง คิดว่าการเมืองเป็นเรื่องไกลตัว เป็นเรื่องของนักการเมืองและรัฐบาลเท่านั้นการที่ประชาชนถูกหล่อหลอมภายใต้สถานการณ์ที่ไม่เป็นประชาธิปไตยดังกล่าวจึงกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย (สถาบันพระปกเกล้า, 2555: 47-52)

แม้สื่อมวลชนจะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกฝังค่านิยมหรือวัฒนธรรมในสังคม อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ การเปลี่ยนแปลงแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 สื่อโทรทัศน์ที่ถูกใช้เป็นกระบอกเสียงของรัฐบาลทหารตั้งแต่เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2498 ทำให้สื่อโทรทัศน์อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลมาโดยตลอด แม้ว่าต่อมาจะเปลี่ยนไปสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีที่เปิดโอกาสให้เอกชนได้เข้ามาสัมปทานเพื่อดำเนินการทางธุรกิจ โดยหน่วยราชการเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของ สถานีโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ ได้นำคลื่นความถี่ไปให้เอกชนเช่าช่วงดำเนินการต่อซึ่งระบอบการประมูลสัมปทานวิทยุโทรทัศน์ หน่วยงานราชการมักให้อภิสิทธิ์แก่กลุ่มทุนขนาดใหญ่ในระบอบอุปถัมภ์ที่ดำเนินการโดยลับ ปกปิด และขาดความโปร่งใสในการตรวจสอบแก่ประชาชน รวมทั้งขาดระบบการติดตามตรวจสอบกำกับการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ ได้เป็นสื่อที่ตอบสนองกลไกทางตลาดและผลประโยชน์ทางธุรกิจ ซึ่งในทางนิตินัยสื่อเป็นของรัฐแต่ในทางพฤตินัยกลับเป็นของธุรกิจเอกชนแทบทั้งสิ้น “เขามีอะไรให้ดูก็ต้องดู เขามีอะไรให้ฟัง ก็ต้องฟัง” และไม่มีสิทธิในการเข้าถึงหรือสิทธิในการสื่อสารผ่านสื่อมาเป็นระยะเวลายาวนาน (ภูษิตต์ ภูริปานิก, 2557)

สื่อสารมวลชนนับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 มีเพื่อโฆษณาความคิด ความเชื่อผู้นำ และแจ้งข่าวสารให้ประชาชนปฏิบัติตาม เป็นเพียงการสื่อสารเพียงด้านเดียวที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมด้วย การทำหน้าที่ของสื่อจึงถูกผูกขาดโดยและกำกับโดยนโยบายรัฐบาล เรียกได้ว่าเป็นกระบอกเสียงของรัฐ ยิ่งในช่วงประเทศไทยตกอยู่ภายใต้การปกครองระบอบเผด็จการ หรือกึ่งประชาธิปไตย ผู้มีอำนาจทางการเมืองก็ได้ใช้สื่อเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ และใช้เป็นเครื่องมือกำจัดศัตรูทางการเมือง เพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลนอกจากนี้ยังทำลายผู้ที่มีแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองแตกต่างจากตน ซึ่งการที่หน้าที่ของสื่อดังกล่าว จึงไม่ได้สะท้อนความคิด ความทุกข์-สุข และความต้องการของประชาชนแต่อย่างใด และแม้ว่าสื่อกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ จะมีการพัฒนาขึ้นมาก ตามลำดับ ตามความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและกระแสความต้องการของประชาชนที่ต้องการเข้ามาทำงานในด้านการสื่อสารมวลชนเพิ่มมากขึ้น แต่การทำงานของเอกชนด้านสื่อก็ยังต้องถูกกำกับภายใต้การดูแลของรัฐ

อย่างเข้มงวด ซึ่งเป็นการลดทอนเสรีภาพของสื่อและของประชาชนที่ต้องการจะรู้ข่าวสาร ทั้งของราชการและของสังคมทั่วไป จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2535 ได้มีกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปในหลายหลายๆ ด้านรวมถึงการปฏิรูปสื่อสาธารณะ เพื่อประโยชน์ของประชาชนตั้งแต่ระดับชุมชน โดยเห็นว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียงโทรทัศน์ และวิทยุคมนาคม เป็นการสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ” และได้ถูกรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 และฉบับปี พ.ศ. 2550 ซึ่งนับเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีสื่อสาธารณะเป็นของตนเอง ที่รวมกลุ่มอยู่ในชุมชนต่างๆ (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554: 24-25)

จุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของประเทศไทย คือเหตุการณ์ รัฐประหารเมื่อวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 สื่อวิทยุโทรทัศน์ตกอยู่ภายใต้การปกครองที่มาจากการใช้กำลังทหารภายใต้การนำของพลเอกสนธิ บุญรัตกริน บริบททางการเมืองทำให้กระแสโทรทัศน์สาธารณะถูกนำกลับมาเป็นประเด็นอีกครั้ง คือกรณีของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี ถูกทวงคืนสัมปทานจากการที่ได้มีการแก้ไขสัญญา เพื่อลดค่าสัมปทานรายปี และเพิ่มสัดส่วนรายการบันเทิงให้มากขึ้น จึงทำให้สถานีโทรทัศน์ช่องดังกล่าว กลายเป็นสื่อที่หน่วยงานรัฐมีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของโดยสมบูรณ์ จากเหตุการณ์ในครั้งนี้ทำให้นักวิชาการและนักวิชาชีพสายสื่อมวลชนออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ ดำเนินการปฏิรูปสื่ออย่างจริงจัง เพื่อให้สามารถตั้งมั่นบน “ประโยชน์สาธารณะ” ได้อย่างแท้จริงภายใต้หลักคิด มีความเท่าเทียม เป็นธรรม และทั่วถึง มีการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้าไปสื่อสาร บอกเล่าปัญหา ความต้องการของกลุ่มคนต่างๆ อย่างหลากหลาย ทั่วถึง เท่าเทียม เหล่านี้จึงเป็นการถือกำเนิดการจัดตั้งขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2551 โดยเป็นองค์กรสื่อสาธารณะที่ไม่แสวงหากำไรแห่งแรกของประเทศไทย ภายใต้ชื่อ “โทรทัศน์ สาธารณะ Thai PBS” (ภูษิตต์ ภูริปาณิก, 2557)

ทั้งนี้ Thai PBS ได้กล่าวถึงการดำเนินการขององค์กรในหนังสือ “มุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อสาธารณะที่สร้างสรรค์สังคมคุณภาพและคุณธรรม” ในส่วนของข้อบังคับองค์การฯ ว่า “การดำเนินการมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ ไม่เป็นสื่อเพื่อการค้า เพื่อประชาสัมพันธ์รัฐบาล หรือประโยชน์ของกลุ่มการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ใด แต่เป็นองค์กรสื่อสาธารณะที่มีความอิสระทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม สร้างสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างเท่าเทียม” (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2552b: 13) รวมถึงมีการกล่าวถึงสื่อสาธารณะกับการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย ว่าความคิดความเชื่อหรือที่เรียกว่าวัฒนธรรมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ควรต้องอาศัยสื่อมวลชนที่มีบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะ และอิสระการถูกรอบงำจากกลุ่มทุนและรัฐสื่อสาธารณะต้องทำหน้าที่กระตุ้นให้ประชาชนที่หลับใหลได้ตื่นรู้ถึงสิทธิของตนเองที่จะร่วมกำหนดความเป็นไปของสังคม ไม่เพียงเท่านั้น สื่อสาธารณะยังต้องทำหน้าที่เป็นเวทีให้กับประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้พบปะ เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิด เพื่อสร้างสังคมที่ดี

ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นในระดับท้องถิ่น ระดับชาติหรือข้ามชาติ เพื่อให้เกิดโอกาสที่เท่าเทียมกัน สื่อสาธารณะต้องเข้าไปส่งเสริมคนทุกภาคส่วนในสังคมไม่ว่าจะเป็นคนเมืองชนชั้นกลาง คนชายขอบ ทั้งคนยากจน คนพลัดถิ่น ชนกลุ่มน้อย คนชนบทและอื่นๆ ให้มีความสามารถในการสื่อสารเรื่องราวของตนเอง ไม่ว่าจะผลิตสื่อด้วยตนเอง หรือร่วมผลิตสื่อกับภาคส่วนต่างๆ ของสังคม

สื่อสาธารณะในฐานะกลไกสร้างสังคมที่ดียังต้องทำหน้าที่ดึงพลังประชาชน ตรวจสอบ วิพากษ์ วิจารณ์ ความคิดความเชื่อ การกระทำใดๆ ก็ตามมาสร้างความรู้แรงให้แก่สังคมพร้อมกับกระบวนการให้สังคมได้ร่วมสร้างปัญญาเพื่อหาทางเลือกที่เป็นไปได้ในการสร้างสังคมที่ดีงาม องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย หรือ Thai PBS เป็นสื่อเริ่มต้น เกิดจากเจตนาธรรมของสังคมที่ต้องการให้สื่อสาธารณะท่ามกลางวิกฤตหลายด้านทั้งวิกฤติของสื่อมวลชนส่วนใหญ่ที่สูญเสียบทบาทความเป็นสื่อสาธารณะและทุน หรือเกิดจากความอ่อนแอของประชาชนในการเชื่อมโยงกับประชาชนอีกทั้งเกิดขึ้นมาท่ามกลางความแตกแยกทางการเมือง ที่สื่อต่างๆ มีส่วนขยายความรู้แรง นอกจากนี้ Thai PBS ยังเกิดขึ้นในภาวะที่รัฐและสังคมใช้ความรู้แรงกับคนยากจน ผู้ใช้แรงงาน คนชายขอบ พวกเขาถูกปิดกั้นแม้กระทั่งสิทธิในการกำหนดความเป็นไปของตนเอง ทั้งด้านชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรมและการพัฒนาตนเอง เสียงของพวกเขาไม่สามารถปรากฏในสื่อกระแสหลักได้ และที่สำคัญที่สุดคือ Thai PBS เกิดขึ้นท่ามกลางสถาบันต่างๆ ในสังคมที่ไม่สามารถเสริมสำนักสาธารณะให้แก่ประชาชน อีกทั้งยังบั่นทอนการเคลื่อนไหวของประชาชนในการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย Thai PBS จึงได้ถือว่านี้เป็นภารกิจในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้แก่สังคม

ด้วยเหตุนี้ Thai PBS จึงพยายามสร้างความเป็นสื่อสาธารณะด้วยการเสนอเรื่องราวของคนในสังคมกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะคนชายขอบของสังคม มุ่งเสนอเรื่องราวที่มีผลกระทบต่อสังคม เช่น เรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การทำมาหากิน ปัญหาความรู้แรงและทางออกสันติวิธี โดยไม่เว้นเวียนอยู่กับเรื่องการเมืองของชนชั้นนำหรือผลประโยชน์ทางธุรกิจของกลุ่มทุน นอกจากนี้ Thai PBS ยังได้สร้างพื้นที่และโอกาสให้ประชาชนได้มาพบปะ แลกเปลี่ยน เรียนรู้กันทั้งในรูปแบบของการส่งเสริมให้เกิดสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ซึ่งมาจากการคัดเลือกกันเองของกลุ่มคนต่างๆ ในทุกภูมิภาค ทุกประเด็นปัญหา เพื่อเฝ้าติดตาม ตรวจสอบ และนำเสนอความต้องการของประชาชนการกำหนดเนื้อหา รูปแบบ ทิศทางการนำเสนอรายการของ Thai PBS และการสร้างเครือข่าย Thai PBS เพื่อขยายออกไปกว้างขวางทั่วประเทศ (สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม, 2553 ไม่สามารถระบุเลขหน้า)

ซึ่งนับว่าเป็นความพยายามของ Thai PBS ในการพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยผ่านความเป็นสื่อสาธารณะซึ่ง จิตสำนึกสาธารณะที่ได้มีการกล่าวถึง หรือรูปแบบในการนำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย ให้มาพบปะ แลกเปลี่ยนพูดคุย การเฝ้าติดตามประเด็นปัญหาต่างๆ Thai PBS ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทผ่านรายการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรายการสถานี

ประชาชน เวทีสาธารณะ เสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย และรายการนักข่าวพลเมือง เป็นต้น

โดยรายการสถานีประชาชนเป็นรายการที่เป็นสื่อกลางเพื่อนำเสนอปัญหาและหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นของประชาชนที่ประสบปัญหาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่จากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, [2551]-b) โดยเปิดรับทุกกลุ่มเป้าหมาย ตั้งแต่ ระดับรากหญ้า ชวนา เด็ก คนพิการ ไปจนถึงคนที่มีความรู้ เช่น หมอ ครู และมีความหลากหลายของ เรื่องราวที่นำเสนอ ตั้งแต่เรื่องๆ เล็ก เช่น แจ้งคนหาย จนถึงเรื่องระดับนโยบายของภาครัฐ ปัญหาใหญ่ ระดับประเทศ แต่การทำหน้าที่ของรายการสถานีประชาชนของสถานีโทรทัศน์ Thai PBS ในฐานะสื่อสาธารณะ กรณีการรับเรื่องร้องทุกข์ กล่าวคือ ประชาชนที่เดือดร้อนพยายามเข้ามาร้องทุกข์ผ่านรายการสถานีประชาชนเนื่องจาก เมื่อไปร้องทุกข์กับหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการดูแลบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้ประชาชนแล้ว แต่พบว่าปัญหาไม่ได้รับการแก้ไข หรือการแก้ไขล่าช้า หรือแม้แต่ร้องเรียนผ่านสื่อมวลชน บางสถานีก็พบว่า มีข้อจำกัดในการนำเสนอ เพราะ คู่กรณีเป็นผู้สนับสนุนโฆษณาจึงไม่สามารถ นำเสนอประเด็นการร้องทุกข์นั้นๆ ออกอากาศได้ (วชิราภรณ์ ชินปัญญา และ กิติมา สุรสุนธิ, [ม.ป.ป.])

ในขณะที่รายการเวทีสาธารณะ Thai PBS ได้ถูกกล่าวถึงเอาไว้ว่า เป็นรายการเพื่อคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม สะท้อนสถานการณ์ เจาะลึกปัญหา ทำความเข้าใจรวมทั้งหาทางออกทั้งการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าและการขับเคลื่อนสังคมเพื่อกำหนดนโยบายสาธารณะด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, [2551]-a) โดยมีแนวคิดในการผลิตรายการเวทีสาธารณะ เกิดขึ้นในวงเสวนาการเตรียมการทีวีสาธารณะ หลายครั้ง ตามเป้าหมายของทีวีสาธารณะที่ต้องการให้คนกลุ่มต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่อย่างหลากหลาย เป็นเวทีพูดคุยของชาวบ้าน คนที่ตกจากแง่มุมกระแสหลัก มีการเปิดโอกาสให้คู่ขัดแย้งได้คุยกัน โดยมีผู้ดำเนินรายการเป็นผู้สัมภาษณ์เชิงลึกเจาะประเด็นปัญหาสังคมกับผู้ร่วมรายการ (ทอแสงรัศมี ธิตะแก้ว, 2553: 73-74)

นอกจากนี้ยังมีรายการเสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย โดยเป็นรายการที่นำเสนอประเด็นของกระแสทางเลือกของสังคม ที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต และในทุกระดับการพัฒนาให้เป็นแนวทางและสร้างแรงบันดาลใจ พร้อมทั้งเป็นต้นแบบเพื่อจุดประกาย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับผู้ชมทุกระดับไปในทางที่ดีขึ้น ด้วยการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนที่ร่วมกันสังเคราะห์ วิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ ร่วมกัน (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, [2552]-a) รายการจะนำเสนอประเด็นระดับนโยบายสาธารณะ เล่าเรื่องผ่านการเดินทางไปยังทุกพื้นที่ทั่วประเทศ เพื่อสะท้อนเสียงของประชาชนในประเด็นต่างๆ ที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาในระดับนโยบาย จากข้อเสนอเชิงพื้นที่เพื่อกำหนดอนาคตของพวกเขาเอง (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, [2552]-b)

ทั้งนี้ผู้ศึกษามีความสนใจรายการนักข่าวพลเมืองในประเด็นการมีบทบาทในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเนื่องมาจากรายการ เกิดจากฐานคิดที่ว่าพลเมืองที่มีจิตสาธารณะเห็นถึงความสำคัญของการสื่อสาร สามารถมีบทบาทในการเชื่อมต่อเรื่องราวหลากหลายแง่มุมของชุมชนกับสังคมใหญ่ผ่านสื่อสาธารณะ (ภูชิตต์ ภูริปาณิก, 2557) รายการนักข่าวพลเมืองของ Thai PBS เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่สังคม ซึ่งส่งผลส่วนหนึ่งไปยังการกำหนดเนื้อหาที่นำเสนอผ่านสื่อมวลชนโดยผู้จัดทำที่ไม่ใช่ นักข่าวในสายอาชีพ (ศุภนิธย์ วงศ์ทางสวัสดิ์, 2552) รายการนักข่าวพลเมืองเป็นการเปิดพื้นที่ที่การนำเสนอภาพ ข้อมูลข่าวจากภาคประชาชนที่สามารถสะท้อนความเป็นไปและปัญหาในแต่ละท้องถิ่นแก่สาธารณะ โดยสถานีได้จัดอบรมเชิงปฏิบัติการนักข่าวพลเมือง ครั้งแรกที่จังหวัดนนทบุรี ก่อนขยายการฝึกอบรมไปทั่วทุกภาค และทุกกลุ่มสังคม เช่น นักข่าวเยาวชน และคนพิการ เป็นต้น รายการ “นักข่าวพลเมือง” เป็นสื่อที่เน้นในการสะท้อนความคิดเห็นของชาวบ้านต่อข่าวหลักในสังคมด้วยจิตสำนึกและจิตสาธารณะในการทำข่าวของนักข่าว ภาคประชาชน ซึ่งไม่ได้รับผลตอบแทน ซึ่งเนื้อหาของข่าวจากประชาชนมีคุณค่าเพราะเป็นการนำเสนอจากคนในพื้นที่ที่รู้เรื่องราวในพื้นที่อย่างลึกซึ้ง (สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, [2557]) โดย Thai PBS ได้ยกย่องรายการนักข่าวพลเมืองว่าเป็น นวัตกรรมใหม่แบบหนึ่งที่สื่อสาธารณะได้ทำหน้าที่ของตัวเองในเรื่อง “การสร้างการมีส่วนร่วม” ของภาคพลเมืองให้มีเสียงและการเล่าเรื่องจากมุมมองของพวกเขาเอง แทนมุมมองจากนักข่าวเป็นการเล่าจากคนในที่กำลังเผชิญ ปัญหาอยู่โดยคนที่จะเป็นนักข่าวพลเมืองจะต้องผ่านการ อบรมวิธีการทำข่าวการคัดเลือกประเด็นที่จะนำเสนอ การติดต่อเพื่อให้พวกเขามั่นใจในการผลิตงานข่าวพลเมืองที่มี คุณภาพ และในอีกด้านนักข่าวพลเมืองถือเป็นเครือข่ายสื่อภาคพลเมืองที่เป็น “ทุนทางสังคม” อีกด้วย (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558)

แม้ว่ารายการสถานีประชาชน รายการเวทีสาธารณะ และรายการเสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย จะเป็นรายการที่เปิดโอกาสให้กลุ่มคนต่างๆ ในสังคมรวมถึงกลุ่มคนชายขอบได้มีส่วนร่วมร่วมกับรายการ รวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น เช่นเดียวกับรายการนักข่าวพลเมือง แต่รายการอื่นนั้นเป็นการให้บริการแก่ประชาชนเพื่อให้ปัญหาที่ประชาชนได้รับได้รับการแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง ผ่านเรื่องราวประชาชนที่มาใช้พื้นที่หรือถูกนำเสนอผ่านรายการ ในขณะที่รายการนักข่าวพลเมืองมีแตกต่างกับรายการอื่นๆ คือการที่นักข่าวพลเมืองเป็นผู้ผลิตชิ้นงานและนำเสนอเรื่องราวด้วยตนเอง มีการเข้ารับการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมือง และเป็นการสื่อสารจากคนในพื้นที่ตรงจุดนี้เองอาจส่งผลให้ประชาชนได้เรียนรู้ความเป็นพลเมืองจากบทบาทในการเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง จากการสื่อสารผ่านรายการนักข่าวพลเมืองที่เปิดพื้นที่ให้ประชาชน นำเสนอเรื่องราวปัญหาต่างๆ ของสังคมหรือชุมชน รวมถึงเนื้อหารายการที่นำเสนอผ่านประเด็นต่างๆ อาจส่งผลต่อผู้ชมหรือสังคมในเรื่องของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และจากลักษณะที่มีความโดดเด่นของ

รายงานนักข่าวพลเมืองนี้เองผู้ศึกษาจึงได้เลือก รายงานนักข่าวพลเมืององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ว่ามีบทบาทอย่างไรในการสร้างความเป็นพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยเพื่อทำการศึกษาในครั้งนี้

1.2 คำถามการวิจัย

รายงานนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะมีบทบาทอย่างไรต่อการสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย (civic education) ในสังคมไทย รวมถึงมีปัจจัยและข้อจำกัดอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบทของรายงานนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะที่มีผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นในการนำเสนอรูปแบบการนำเสนอ รายงานนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะ ที่มีผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาผลกระทบของรายงานนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทยขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะ

1.4 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “สื่อสาธารณะกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทย: กรณีศึกษารายงานนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย” ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้วิธีการนำเสนอโดยพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยเก็บข้อมูลจากการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview)

แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลด้านเอกสาร โดยรวบรวมและศึกษาจากพระราชบัญญัติจัดตั้ง Thai PBS เอกสารที่จัดทำโดย Thai PBS ได้แก่ รายงานประจำปี พ.ศ. 2551 – 2557 นโยบาย แผนจัดทำ

รายการ รวมถึง เว็บไซต์ วารสาร รวมถึงการศึกษาจากทฤษฎีแนวคิด วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. แหล่งข้อมูลด้านเนื้อหา รายการนักข่าวพลเมืองจำนวน 127 ตอน ช่วงปี พ.ศ. 2557 ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมิถุนายน และเลือกตอนที่ใช้วิเคราะห์ เดือนละ 1 ตอน รวมทั้งหมด 12 ตอน ดังนี้

- เหมืองเชียงคาน ออกอากาศวันที่ 26 กุมภาพันธ์
- หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ ออกอากาศวันที่ 5 มีนาคม
- อุบัติเหตุเรือหัวโทง ออกอากาศวันที่ 16 ตุลาคม
- บทเรียนผู้เสียหาย 3 จังหวัด ออกอากาศวันที่ เมษายน
- การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมืองแม่สอด ตาก ออกอากาศวันที่ 16 ธันวาคม
- คนรุ่นใหม่กับแรงงานข้ามชาติ ออกอากาศวันที่ 21 สิงหาคม
- เฝ้ารอวังเขื่อนแม่สรวย ออกอากาศวันที่ 25 มิถุนายน
- ซ่อมวัดรับเข้าพรรษา ออกอากาศวันที่ 9 กรกฎาคม
- ความปลอดภัยจากรถทัวร์ ออกอากาศวันที่ 29 กันยายน
- จุดเทียนสันติภาพ ออกอากาศวันที่ 10 มกราคม
- ประชาชนคือคนกลาง ออกอากาศวันที่ 21 พฤษภาคม
- ปฏิรูปประเทศ ปฏิรูปประกันสังคม ออกอากาศวันที่ 5 พฤศจิกายน

3. แหล่งข้อมูลประเภทบุคคล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างโดยกลุ่มและจำนวนของผู้ให้ข้อมูลมีดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดผู้ให้ข้อมูล

ประเภทผู้ให้ข้อมูล	รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล
1.ระดับกำหนดนโยบาย กรรมการนโยบาย ด้านที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ด้านส่งเสริมประชาธิปไตย ด้านประชาสังคมและด้าน สื่อสารมวลชนตามลำดับ	1.สมศรี หาญอนันท์สุข	กรรมการนโยบายด้านส่งเสริม ประชาธิปไตย (ดำรงตำแหน่ง 2555 - 2559)
	2.จอน อึ้งภากรณ์	กรรมการนโยบายด้านประชา สังคม (ดำรงตำแหน่ง 2551 - 2552)

ประเภทผู้ให้ข้อมูล	รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล
	3.ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจไตรรัตน์	กรรมการนโยบายด้านสื่อสารมวลชน (ดำรงตำแหน่ง 2551 - 2552)
2.ระดับปฏิบัติงาน ได้แก่ บุคลากรสำนักเครือข่ายสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบผลิตรายการนักร้องพลเมือง	1.สมเกียรติ จันทร์สีมา	ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายสื่อสารมวลชน
	2.สุวัจน่า ทิพย์พินิจ	เจ้าหน้าที่พัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมืองอาวุโส
3.ประชาชนผู้ร่วมผลิตรายการ นักร้องพลเมือง	1.ปัญญา คำลาภ	นักร้องพลเมือง บริเวณลุ่มแม่น้ำมูลตอนกลาง ประเด็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
	2.เกรียงไกร ชีช่วง	นักร้องพลเมืองเครือข่ายกระหริ่งเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
	3.คำปิ่น อักษร	นักร้องพลเมืองจังหวัดอุบลราชธานีและศรีสะเกษ ครอบคลุมหลากหลายประเด็น
	4.ฉันทน์ บัวบาน	นักร้องพลเมืองจังหวัดพัทลุง ประเด็นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
	5.อัสนา รัฐการ์ณย์	นักร้องพลเมืองจังหวัดปัตตานี และสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้
	6.วาสนา ลำดี	เครือข่ายนักสื่อสารแรงงาน
4.กลุ่มผู้ชมที่ Active ได้แก่ ผู้เป็นส่วนหนึ่งของ	กลุ่มประชาสังคม 1.มุฮัมหมัดอาบู ปาทาน	

ประเภทผู้ให้ข้อมูล	รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล
เครือข่ายประชาสังคม คน ชายขอบผู้ประสบปัญหา สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟัง รายการ		ประธานสภาประชาสังคม ชายแดนใต้
	2.เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง	ผู้อำนวยการมูลนิธิบูรณะนคร
	กลุ่มพลเมืองหรือกลุ่ม การเมือง	
	1.ชาติชาย แกดำ	นักเคลื่อนไหวทางการเมือง
	คนชายขอบ	
	1.ประสิทธิ์ จำปาขาว	ผู้เคยประสบปัญหาจากการขอ สัญชาติ
	สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟัง รายการ	
1.อานนท์ มีศรี	ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟัง รายการ (ดำรงตำแหน่ง 2557- 2560) ประเด็นสื่อกระจายเสียง พลเมือง สมาคมสื่อชุมชนภาคใต้	
2.บุษยา คุณากรสวัสดิ์	ประเด็นสุขภาพ ศูนย์ ประสานงานหลักประกันสุขภาพ ประชาชน จังหวัดเชียงใหม่	
3.วัลย์พร ภูมिरัตน์	ประเด็นเกษตรกร เกษตรกรไร้สตร อเบอร์รี่	
5.กลุ่มผู้ชมทั่วไปบุคคล คนทั่วไปที่รับชมรายการ นักข่าวพลเมืองและไม่ได้ เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ประชาสังคม หรือมี ประเด็นที่ต้องการผลักดัน ใดๆ	1.เฉลิมชัย โชติสุทธิ์	นิสิตปริญญาโทคณะรัฐศาสตร์
	2.จักรตุพล เพิ่มวงษ์มาก	นิสิตปริญญาโทคณะรัฐศาสตร์
	3.รัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ	พนักงานมหาวิทยาลัย
	4.ฐิติมากร มะลิหอม	พนักงานบริษัท
	5.กวิสรา ประทุมชาติ	ข้าราชการ
	6.ปิยวรรณ ชาวพุ่ม	อาจารย์มหาวิทยาลัยและอดีต พนักงานบริษัท
6.นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง	ด้านสื่อสารมวลชน	
	1.ดร.พรรษาสิริ กุหลาบ	

ประเภทผู้ให้ข้อมูล	รายชื่อผู้ให้ข้อมูล	รายละเอียดผู้ให้ข้อมูล
ประกอบด้วยนักวิชาการ ด้านสื่อสารมวลชน ด้าน ประชาธิปไตย และด้าน การศึกษาเพื่อสร้าง ความเป็นพลเมือง		อาจารย์คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
	ด้านประชาธิปไตย 1.ดร.วีระ หวังสัจจะโชค	อาจารย์คณะนิติศาสตร์และ รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา
	ด้านการศึกษาเพื่อสร้าง ความเป็นพลเมือง 1.ดร.วิชัย ตันศิริ	อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการ กระทรวงศึกษาธิการและอดีต อาจารย์ คณะมนุษยธรรมศึกษา และสังคมศาสตร์ วิทยาลัย วิชาการศึกษา (มศว)
	2.ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุท วณิช	อดีตอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย
	3.ผศ.ดร.ปริญญา เทว นฤมิตรกุล	อาจารย์ คณะนิติศาสตร์และรอง อธิการบดีฝ่ายบริหารและความ ยั่งยืน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
4.ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร	ผู้อำนวยการสถาบันนโยบาย ศึกษา	

วิธีการรวบรวมข้อมูล

1.ค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary Research) รวบรวมข้อมูลจาก เอกสารที่จัดทำ Thai PBS เช่น พ.ร.บ รายงานประจำปีของ Thai PBS เป็นต้น รวมถึงรวบรวมจาก วารสาร เว็บไซต์ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำแนวคิดต่างๆ มาวิเคราะห์ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์ เนื้อหารายการนักข่าวพลเมือง ในปี พ.ศ.2557 (Content Analysis) จากการดูเทปรายการรายการ นักข่าวพลเมือง เป็นระยะเวลา 6 เดือนระหว่าง มกราคม – มิถุนายน และด้วยวิธีการเลือกแบบ เจาะจงจำนวน 12 เทปช่วงเดือน มกราคม – ธันวาคม โดยเลือกประเด็นที่ได้รับความสนใจในช่วง ระหว่างนั้น จากนั้นเลือกตอนในการรับชมจากจำนวนผู้เข้าชมมากที่สุด เพื่อพิจารณาเนื้อหา การผลิต ประเด็นที่ใช้นำเสนอ รูปแบบการนำเสนอ และนำแนวคิดมาวิเคราะห์ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์

2.การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์นั้นจะใช้วิธีการบันทึกเสียงและถอดคำสัมภาษณ์ 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มระดับนโยบายขององค์การ หน่วยงานที่รับผิดชอบรายการนักข่าวพลเมือง นักข่าวพลเมือง ผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองประเภทกลุ่ม Active ผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองประเภทบุคคลทั่วไป และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อทราบถึงประเด็นที่ต้องการดังนี้ 1.บริบทที่มีผลต่อปัจจัยและเงื่อนไขที่มีต่อรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของรายการ 2.เพื่อทราบผลกระทบจากการออกอากาศของรายการที่มีผลต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในสังคมไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ วิจัยเอกสารและจากการเทปรายการเพื่อตอบว่ารายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะ มีบทบาทอย่างไรต่อการสร้างความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย (Civic Education) ในสังคมไทยรวมถึงมีปัจจัยและข้อจำกัดอย่างไร โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1.เพื่อวิเคราะห์บริบทของรายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะที่มีผลต่อการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือจัดทำโดยองค์การฯ งานวิจัยวารสาร และการสัมภาษณ์กรรมการนโยบาย ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่สำนักสื่อสาธารณะ และนักข่าวพลเมือง โดยยึดแนวคิด สื่อสาธารณะ พื้นที่สาธารณะ หลักประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และความคิดเห็นของนักวิชาการในการวิเคราะห์ เพื่อทราบถึงบริบท ปัจจัยและข้อจำกัดจากทั้งภายในและภายนอกองค์กรที่ส่งผลต่อรายการนักข่าวพลเมือง

2.วิเคราะห์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นในการนำเสนอรูปแบบการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง โดยในส่วนนี้จะรวบรวมข้อมูลจากเทปรายการนักข่าวพลเมืองในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2557 ระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน และคัดเลือกจากการออกอากาศรายเดือนในปี พ.ศ. 2557 โดยครอบคลุมประเด็นของรายการรวมทั้งหมด 12 ตอน โดยได้นำแนวคิด ประชาธิปไตย ความเป็นพลเมือง และการเมืองภาคพลเมือง สื่อสาธารณะและ พื้นที่สาธารณะของ Habermas มาใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อทราบถึงสิ่งที่รายการนักข่าวพลเมืองนำเสนอ

3.วิเคราะห์ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทยขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะ เพื่อทราบถึงผลกระทบต่อนโยบาย ผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชน ผลกระทบที่มีต่อผู้ใช้พื้นที่รายการคือ นักข่าวพลเมือง และผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองที่แบ่งออกเป็นผู้ชมรายการที่ Active และกลุ่ม

ผู้ชมรายการทั่วไป การรวบรวมข้อมูลในส่วนนี้จะได้จากการสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิด ประชาธิปไตย พื้นที่สาธารณะ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การศึกษาเพื่อความเป็น พลเมือง และการรู้เท่าทันสื่อ มาใช้ในการวิเคราะห์ในบทนี้

โครงในการนำเสนอข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยจะนำเสนอ ผลการวิจัยผ่านการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ดังนี้

บทที่ 1 นำเสนอความสำคัญของปัญหาที่นำมาซึ่งการศึกษาวิจัยในหัวข้อ จากนั้นจะเป็นส่วน ของคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย คำจำกัดความที่ใช้ และ โครงการนำเสนอ

บทที่ 2 ประกอบไปด้วยแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ ได้แก่ ความเป็นพลเมือง การศึกษาเพื่อความเป็น พลเมือง ประชาธิปไตย พื้นที่สาธารณะ สื่อสาธารณะ และการรู้เท่าทันสื่อ พร้อมกรอบการวิเคราะห์ เอาไว้ในตอนท้ายเพื่อใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

บทที่ 3 นำเสนอการก่อตั้ง ปัจจัยภายใน ภายนอกองค์กร ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มคนที่ เกี่ยวข้อง กลุ่ม ได้แก่ระดับกำหนดนโยบาย ระดับปฏิบัติงานหรือผู้ผลิต และกลุ่มสุดท้าย คือ นักวิชาการที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการรวบรวมข้อมูลต่างๆ จากเอกสารทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ

บทที่ 4 นำเสนอ ภาพรวม ประเด็น เนื้อหา และรูปแบบของรายการนักข่าวพลเมือง ด้วย การศึกษาจากการดูเทปรายการนักข่าวพลเมืองและจากข่าวที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 5 นำเสนอผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็น พลเมืองในสังคมไทยขององค์กรฯ ในฐานะสื่อสาธารณะประกอบด้วยผลกระทบต่อนโยบาย ผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชน ผลกระทบที่มีต่อผู้ใช้พื้นที่รายการ คือ นักข่าวพลเมือง และผู้ชม รายการนักข่าวพลเมืองที่แบ่งออกเป็นผู้ชมรายการที่ Active และกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไป

บทที่ 6 เป็นบทสรุปผลการวิจัย บทวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์และข้อเสนอแนะ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.ทราบถึงบริบทของรายการนักข่าวพลเมืองขององค์กรฯ ทั้งภายนอกและภายในองค์กรที่มี ผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทย

2.ทราบถึง รูปแบบรายการ เนื้อหา ประเด็น การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมืองที่ พลเมือง ที่มีผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทย

3.ทราบถึงผลของรายการนักข่าวพลเมืองที่มีส่งผลต่อสังคมไทยในการสร้างความเป็นพลเมือง ในสังคมไทย

บทที่ 2

สื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมือง ทฤษฎีและแนวความคิด

2.1 หลักประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเกิดขึ้นครั้งแรกในสมัยกรีก แต่ประชาธิปไตยในสมัยกรีกมีลักษณะที่แตกต่างจากประชาธิปไตยในสมัยปัจจุบัน คำว่าประชาธิปไตยมาจากคำว่า Democracy ซึ่ง Demos มาจากคำว่า People หรือประชาชน และคำว่า Kratein มาจากคำว่า to rule หรือปกครอง ดังนั้น ถ้าแปลตามรูปศัพท์แล้ว Democracy หรือประชาธิปไตย แปลว่าการปกครองโดยประชาชน (Rule by people) หรือเรียกอีกประการหนึ่งได้ว่า Popular sovereignty คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน

ความหมายต่างๆ ของประชาธิปไตยอาจแบ่งออกได้เป็นสองแนวทางคือ แบบแคบและแบบกว้าง สำหรับแนวทางแรกคือ การให้ความหมายแนวแคบ ซึ่งในการนี้เราจะให้คำจำกัดความของประชาธิปไตยได้ว่า “เป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ ประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิ อำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ” สำหรับความหมายกว้าง เกิดมาจากความเข้าใจว่า เราไม่ควรตีความคำว่า ประชาธิปไตยให้อยู่แต่ในเรื่องของรูปแบบการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่ประชาธิปไตยน่าจะหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม แลวัฒนธรรม หมายความว่า ใน **ทางการเมือง** ประชาชนแต่ละคนควรมีส่วนในการกำหนดนโยบายในการปกครองบ้านเมืองในระดับชาติ **ทางเศรษฐกิจ** ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ หรือให้บุคคลได้รับหลักประกันในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ หรือได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ได้ลงแรงไป **ทางสังคม** ประชาชนได้รับความยุติธรรมในสังคม ไม่มีการกีดกันระหว่างชนชั้น กลุ่มชน หรือความแตกต่างใดๆ หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนหรือระบอบอุปถัมภ์ **ทางวัฒนธรรม** ส่งเสริมค่านิยม แบบแผน หรือประเพณีที่ยึดมั่นในหลักการประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ มีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกันเพื่อส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเพียงรวมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรมและเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนให้ความสำคัญกับสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เป็นต้น ประชาธิปไตยในทางกว้างจึงมีความหมายทั้งในรูปแบบการปกครองและเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในแง่ของการปกครองจะเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐบาลที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็น

เสมือนเครื่องมือในการช่วยให้ประชาชนบรรลุจุดหมายปลายทางของสังคมทางการเมือง (ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร, 2554: 105-106)

โดยหลักของประชาธิปไตย ประกอบด้วย **1.อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (popular sovereignty)** แม้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย จะให้ความสำคัญในประเด็นความต้องการของปวงชนเพื่อประโยชน์ร่วมกันของสังคม การจะบรรลุหลักการตามข้างต้นได้นั้นจะต้องเป็นรูปแบบการปกครองที่สามารถทำให้ทุกคนในสังคมสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตนได้ อีกทั้งต้องจัดการปกครองเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนในสังคมด้วยเช่นกัน จากหลักการดังกล่าวจะสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) แต่ด้วยข้อจำกัดหลายประการในสังคมปัจจุบันที่มีความซับซ้อนในแง่จำนวนประชากรและลักษณะความสัมพันธ์ของประชากรทำให้ไม่สามารถใช้รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงได้ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยปัจจุบัน จึงเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) ผ่านการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในการปกครอง ฉะนั้นสิ่งที่แสดงถึงอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทางอ้อมจะประกอบไปด้วยการเลือกตั้ง โดยจะต้องมีลักษณะ เป็นอิสระ ลงคะแนนเสียงแบบลับ และ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองในแบบอื่น เช่นการชุมนุมอย่างสันติ เป็นต้น **2.หลักเสรีภาพ (Liberty)** จากแนวคิดอันเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญประการหนึ่งที่ว่า บุคคลที่มีเสรีภาพจะสามารถพัฒนาตนเองได้มากกว่าบุคคลที่ถูกบังคับหรือตกอยู่ในสภาวะที่ถูกจำกัดเสรีภาพ (Restrictive Conditions) แต่การมีเสรีภาพของบุคคล ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลนั้นจะสามารถกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ได้อย่างเสรีไร้ขอบเขต เพราะเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยหมายถึงเสรีภาพต่อการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำที่ได้รับความยินยอมจากประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่นการกำหนดสิทธิตามกฎหมาย ถือได้ว่าผ่านกระบวนการยอมรับจากประชาชนทางอ้อม คือผ่านผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งมาจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศให้เข้ามาทำหน้าที่ออกกฎหมายตามวิถีของ (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2555: 128-142) ประชาธิปไตย โดยระบอบประชาธิปไตยได้กำหนดเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ที่จะต้องไม่ถูกบังคับ หรือไปละเมิดหรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนเอาไว้ดังนี้

2.1 เสรีภาพในการคิดและการแสดงออก (Freedom of thought and expression)

2.2 เสรีภาพในการเลือกตั้ง (Freedom of voting)

2.3 เสรีภาพจากการถูกรัฐหรือบุคคลอื่นกระทำต่อตนโดยปราศจากสิทธิอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย (Freedom from arbitrary treatment by the state or other people)

2.4 เสรีภาพในการนับถือศาสนา (freedom of religion)

2.5 เสรีภาพในการย้ายที่อยู่ (freedom of movement) โ

2.6 เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสงบโดยปราศจากอาวุธและเสรีในการรวมตัวกันเป็นสมาคม (freedom of assembly and association)

2.7 เสรีภาพในเรื่องส่วนตัวอื่นๆ (personal freedom)

3.หลักเสมอภาค (Equality) หลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยหมายถึงการมีความเสมอภาคในเรื่องพื้นฐานบางประการเพื่อเป็นการสร้างความเป็นธรรมให้แก่บุคคลในสังคม ดังนี้

3.1 เสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) คือทุกคนมีสิทธิในทางการเมืองอย่างเท่าเทียม ทั้งผู้ลงคะแนนและผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยในส่วนของผู้มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งจะต้องได้รับสิทธิในการลงคะแนนเสียงอย่างเท่าเทียม รวมถึงการได้รับความสะดวกในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างเสมอภาคด้วย ส่วนผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งก็ต้องมีความเสมอภาคในการลงสมัครเพื่อรับการเลือกตั้ง (equality in the ability to be elected) คือเปิดโอกาสให้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แม้จะมีความแตกต่างในเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมือง

3.2 เสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic Equality) ทุกคนในสังคมประชาธิปไตยไม่จำเป็นต้องมีฐานะทางเศรษฐกิจความเท่าเทียมกัน เพราะความเสมอภาคทางเศรษฐกิจหมายถึงการมี “หลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ” ในระดับที่อย่างน้อยสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคมและเปิดโอกาสให้กับบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างความมั่งคั่งให้กับตนเองแม้ว่าความมั่งคั่งที่เกิดขึ้นนั้นจะอยู่ในระดับที่สูงกว่า “หลักประกันความมั่นคงทางเศรษฐกิจ”

3.3 เสมอภาคทางสังคม (Social Equality) คือทุกคนในสังคมไม่ว่าจะมีฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไรก็ตาม ก็สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมโดยปราศจากการแบ่งชั้น วรรณะ การดูหมิ่น ความเสมอภาคขั้นพื้นฐานในขั้นนี้มีรากฐานจากการยอมรับความแตกต่างหลากหลายของบุคคล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติบนพื้นฐานการให้ความเคารพซึ่งกันและกัน

3.4 เสมอภาคทางกฎหมาย (Equality of the Law) โดยยึดหลักการที่ว่า กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคกัน ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือบังคับใช้กับคนเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ฉะนั้น การสร้างเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค

3.5 ความเสมอภาคในโอกาส (Equality of Opportunity) คือการให้โอกาสแก่ทุกคนในการใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางสุจริตได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคมได้อย่างเสมอภาค แต่ทั้งนี้ยังคงต้องอยู่ในกรอบแห่งการไม่ก่อความเดือดร้อน เสียหาย และละเมิดสิทธิผู้อื่น

4. หลักปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The majority rule with respect to minority rights) ในกรณีที่ต้องมีการตัดสินใจเพื่อเลือกกระทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่งบนสถานการณ์ที่มี

ความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย ทางออกที่ดีที่สุดคือการเลือกปฏิบัติตามมติที่เป็นเอกฉันท์ (unanimity) แต่หากไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นเอกฉันท์ได้ ในระบอบประชาธิปไตยจะยึดหลักการตัดสินใจขัดแย้งด้วยวิธีการลงคะแนนเสียงและเลือกที่จะปฏิบัติตามเสียงข้างมาก (majority decision-making) โดยให้ความเคารพต่อเสียงข้างน้อย (fundamental rights of minority) โดยกลุ่มเสียงข้างมากจะต้องไม่กระทำการอันใดที่เป็นการลิดรอนหรือทำลายกลุ่มของผู้ที่มีแนวคิดต่างออกไปจากตน **5.หลักนิติธรรม (Rule of Law)** หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรม การยึดถือกฎหมายเป็นหลักนี้ถือว่าเป็นนโยบายและความต้องการของประชาชน เพราะกฎหมายที่บังคับใช้ได้ถูกกำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือได้ว่ากฎหมายมาจากประชาชนนั่นเอง (Jacobson and Libman, 1970 อ้างถึงใน จักษ์ พันธุ์ชูเพชร, 2555: 128-142)

อย่างไรก็ตามอาจมีปัจจัยที่เข้ามามีผลต่อเสถียรภาพของประชาธิปไตย วิชัย ตันศิริ ได้พูดถึงปัจจัยเดียวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงและเจริญรุ่งเรืองคือ ความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ การขยายตัวของเมือง (Urbanization) สื่อมวลชนที่เข้มแข็ง และมีอุดมการณ์ ยึดหลักความถูกต้อง ตลอดจนการศึกษาและการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้ **1.ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ** การขยายตัวของชนชั้นกลางและการขยายตัวของเมือง แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) และโจเซฟ ชัมปีเตอร์ (Joseph Schumpeter) ได้กล่าวว่า เป็นหลักการสำคัญทางสังคมประชาธิปไตยว่าประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นและดำรงอยู่ได้ในสังคมอุตสาหกรรมเท่านั้น หากปราศจากการขยายตัวของสังคมอุตสาหกรรม ยังคงเป็นสังคมเกษตรจะไม่สามารถสร้างระบอบประชาธิปไตยได้ แนวคิดของนักคิดสองท่านนี้ ต้นศตวรรษที่ 20 ได้รับการขานรับในปัจจุบัน มาร์ติน ซีมัวร์ ลิบเซท (Martin Seymour Lipset) ได้นำหลักคิดนี้มาขยายความในหนังสือ Political Man และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาการอเมริกัน โดยลิบเซทเสนอว่าสังคมจะเป็นประชาธิปไตยได้ สัดส่วนประชากรในภาคเกษตรจะต้องลดเหลือเพียงร้อยละ 21 ขณะที่ประเทศที่มีความเผด็จการ สัดส่วนแรงงานภาคเกษตรจะคงอยู่ที่ร้อยละ 67 แนวคิดของชัมปีเตอร์ที่เข้าข้างสังคมตะวันตกที่กลายเป็นประเทศอุตสาหกรรม นักวิชาการบางท่านอาจจะไม่ได้สนทนากับแนวคิดนี้ และยังเห็นว่าสังคมเกษตร หากเกษตรกรรมมีรายได้ดี มีที่ดินเป็นของตนเอง สังคมเกษตรก็น่าจะเป็นพื้นฐานการปกครองตนเองได้ และประชาธิปไตยก็ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบเหมือนสังคมตะวันตก เช่นชานาในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ที่มีฐานะดี อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเมืองและการขยายตัวของอุตสาหกรรม การค้าพาณิชย์และภาคบริการจะทำให้เกิดชนชั้นกลางซึ่งเป็นชนชั้นที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตย ชนชั้นกลางโดยนิยามคือชนชั้นที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี แต่ไม่ร่ำรวยระดับชนชั้นสูง เป็นชนชั้นที่ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของกิจการครอบครัว เป็นธุรกิจขนาดย่อม รวมถึงมนุษย์เงินเดือน นักวิชาการ แพทย์ วิศวกร ครู ข้าราชการ ฯลฯ **2.สื่อมวลชนที่เข้มแข็งและยึดหลักความจริงความถูกต้อง** สื่อมวลชนมีบทบาทมากในสังคมประชาธิปไตย การคมนาคมสื่อสารทำให้

สังคมเชื่อมเป็นระบบเดียวกัน ทำให้ประชาชนในแต่ละภูมิภาครู้สิ่งต่างๆเท่ากัน และก่อให้เกิดมติมหาชน และมติมหาชนคือตัวกำหนดทิศทางการบริหารของประเทศ แต่ปัญหาคือการครอบงำสื่อมวลชนโดยนายทุนขนาดใหญ่หวังผลเพื่อปกป้องผลประโยชน์ตนเอง แม้มีการออกกฎหมายเพื่อป้องกันพรรคการเมืองก็อาจไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะอาจมีการส่ง “Nominee” ไปคุมสื่อได้ ทางเลือกในปัจจุบันคือ สังคมออนไลน์ ที่สื่อกระแสหลักยากที่จะสามารถครอบงำทางความคิด และที่สำคัญคือ การส่งเสริมการจัดตั้งสถานีโทรทัศน์อิสระ เช่น IPBS (Independent Public Broadcasting Service) และควรมีกองทุนเพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลและวิชาการเพื่อสังคมนิยมประชาธิปไตย เช่นในเยอรมันที่มีการจัดตั้งมูลนิธิในลักษณะดังกล่าวที่ปลอดจากการครอบงำจากรัฐบาล

3.การศึกษา และการสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย ปัจจัยตัวแปรที่สำคัญที่สุดในการสร้างระบบประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพ และส่งเสริมความเจริญของสังคมก็คือ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย (วิชัย ตันศิริ, 2557)

ประชาธิปไตยไม่ได้หมายถึงเรื่องของรูปแบบการปกครองเพียงอย่างเดียว แต่ยังหมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์ หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม แล้ววัฒนธรรม คือในด้านการเมือง ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองในทางเศรษฐกิจ ประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการทางเศรษฐกิจ หรือได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่ได้ลงแรงไปทางสังคม มีความยุติธรรมในสังคม ไม่มีการกีดกันระหว่างชนชั้นกลุ่มชน หรือความแตกต่างใดๆ หรือเกิดระบบอภิสิทธิ์ชนหรือระบบอุปถัมภ์ ทางวัฒนธรรม ส่งเสริมค่านิยม แบบแผน หรือประเพณีที่ยึดมั่นในหลักการประนีประนอม การใช้เหตุผล การยอมรับนับถือคุณค่าและศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ มีความเข้าใจและเห็นประโยชน์ในการร่วมมือกันเพื่อส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนเท่านั้น รวมทั้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่ชอบธรรมและเหมาะสมกับกาลสมัย ตลอดจนให้ความสำคัญกับสมาชิกที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เป็นต้น โดยหลักประชาธิปไตยประกอบไปด้วย อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular sovereignty) เสรีภาพ (Liberty) หลักเสมอภาค (Equality) หลักปกครองโดยเสียงข้างมากที่เคารพเสียงข้างน้อย (The majority rule with respect to minority rights) หลักนิติธรรม (Rule of Law)

การที่ประชาธิปไตยจะมีเสถียรภาพนั้น ยังประกอบไปด้วยปัจจัย ในด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การมีสื่อมวลชนที่เข้มแข็งและยึดหลักความจริงความถูกต้องและการให้การศึกษา และการสร้างวัฒนธรรมการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศให้มีความมั่นคงด้วยการสร้างวัฒนธรรมการเมืองที่สอดคล้องกับระบบประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาคนให้มีความพลเมืองซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญเพราะเป็นรากฐานของระบบประชาธิปไตย

2.2 แนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความหมายและลักษณะความเป็นพลเมือง ม.ร.ว. พุทธิสาร ชุมพล และ เอก ตั้งทรัพย์ วัฒนา ได้ให้ความหมาย ความเป็นพลเมือง (citizenship) หมายถึง การเป็นสมาชิกของชุมชนทางการเมือง (Political Community) เช่น เมือง (City) หรือ ชาติ (Nation - state) โดยมีสิทธิและหน้าที่ซึ่งมากับความเป็นพลเมือง (กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และคณะ, 2551: 24)

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร สรุป ความหมายของพลเมือง ไว้ว่ามีความแตกต่างจากคำว่าประชาชน และ ราษฎร ตรงที่ว่าพลเมืองจะกระหรือร้นในการรักษาสิทธิต่างๆ ของตนรวมถึงการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการแสดงออกซึ่งสิทธิ เสรีภาพ ในการแสดงความคิดเห็นความเป็นพลเมืองสะท้อนให้เห็นถึงบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบของสมาชิกทางสังคมที่มี ต่อรัฐ ต่างกับคำว่าประชาชน ที่กลายเป็นผู้รับคำสั่ง ทำตามผู้อื่น ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือการเปลี่ยนให้ประชาชน ธรรมดา ได้กลายเป็นพลเมืองที่มีสิทธิกำหนดทิศทางของประเทศได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555: 11)

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล ได้ว่า พลเมืองของระบอบประชาธิปไตยไม่เหมือนกับ พลเมืองของการปกครองของระบอบอื่น คือ พลเมืองของการปกครองระบอบอื่นจะมีคุณสมบัติอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับผู้เป็นเจ้าของอำนาจของประเทศจะกำหนดให้เป็น ในขณะที่พลเมืองของระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นเจ้าของประเทศจึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคกัน แต่ถ้าทุกคนต่างใช้สิทธิเสรีของตนโดยไม่รับผิดชอบต่อ ไม่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของประเทศคนอื่น ไม่คำนึงถึงส่วนรวม หรือเห็นแต่ประโยชน์ของตนเอง สังคมย่อมวุ่นวาย มีแต่ปัญหา ประชาธิปไตยก็ยอมไปไม่รอด พลเมืองจึงมีใช้อิสรภาพตามอำเภอใจ หากแต่เป็นอิสรภาพที่ควบคู่มาด้วยความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยให้ความหมายของ ความเป็นพลเมือง (citizenship) ของระบอบประชาธิปไตยจึงหมายถึง การเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งยังมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 30)

วิชัย ต้นศิริ ได้กล่าวถึง แนวคิดของบาร์เบอร์เกี่ยวกับความหมายของคำว่า “พลเมือง” จะแตกต่างไปจากความหมายที่ใช้กันทั่วไป ซึ่งหมายถึงการมีสถานภาพทางกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่

ต่างกฎหมายตามรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ แต่คำว่า “พลเมือง” ในความหมายใหม่ จะหมายถึง “ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง” นอกเหนือไปจากการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง พลเมืองจึงต้องมี “บทบาท” ของการเมือง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “active” การเป็นพลเมืองมิใช่ในฐานะ “subject” ผู้ถูกปกครองและเป็นฝ่าย “passive” แต่ต้องเข้าร่วมใน กระบวนการทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ (วิชัย ต้นศิริ, 2551: 43)

ศรัณยู หมั่นทรัพย์ ได้กล่าวถึงคำว่าพลเมืองโดยกำหนดไว้ 2 ระดับ คือ **1. ระดับของการเป็นพลเมืองตามสภาพกฎหมายและการเมือง** ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานที่ว่าพลเมืองคือฐานะสมาชิกของรัฐและชุมชน มีสิทธิและความรับผิดชอบตามกำหนดในกฎหมาย เช่น เคารพกฎหมาย การออกเสียงเลือกตั้ง และการชำระภาษี เป็นต้น **2. ระดับการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ (Public life)** หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกต่อกิจการสาธารณะ ที่มุ่งให้ชีวิตสาธารณะหรือชีวิตส่วนรวมดีขึ้น มีการแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ต่อสภาพส่วนรวมและการเมืองมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพทางการเมืองและชีวิตสาธารณะ ซึ่งสามารถปฏิบัติได้ตั้งแต่ การออกเสียงเลือกตั้ง การวิพากษ์วิจารณ์ การกำหนดนโยบายหรือกฎหมาย การเคลื่อนไหวทางการเมือง การยื่นหยัดทางการเมืองในประเด็นต่างๆ หรือการแสดงพลังในการผลักดันทางการเมือง (ศรัณยู หมั่นทรัพย์, ม.ป.ป.)

ในขณะที่ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่าพลเมือง (Citizenship) ได้แยกออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ **ประเด็นแรก** คำว่าพลเมือง มิใช่คำที่อยู่อย่างโดดๆ แต่เป็นคำที่คู่กับคำว่าชุมชนทางการเมือง ที่กรีกเรียกว่า Polis คือนครที่พลเมืองปกครองกันเอง พลเมืองคือสมาชิกของชุมชนเช่นนี้ที่ได้ก็ตามที่มนุษย์อยู่รวมกัน มีการใช้อำนาจจัดการบริหารชุมชนร่วมกันเมื่อนั้นก็เกิดการเมืองในความหมายดั้งเดิม และเนื่องจากโลกนี้มีคนจำนวนน้อยที่อยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่สูงส่งกับใคร การเป็นคนจึงเป็นเรื่องของการเมือง (To be human is to be political) หรือพูดอีกอย่างหนึ่ง คือคนเป็นสัตว์การเมือง (Man is a political animal) หรือความเป็นพลเมืองคือการเข้าร่วมส่วนในชุมชนการเมือง (Citizenship is participation in the affairs of a polis) นั่นเอง กล่าวอีกนัยหนึ่งไม่มีพลเมือง ก็ไม่มีชุมชนการเมืองไม่มีรัฐ แต่คำว่าการเมืองในนิยามนี้การร่วมกันทำประโยชน์หรือแก้ไขปัญหามันเมืองเท่านั้น ไม่ใช่การแย่งชิง อำนาจ ทรัพยากร ตำแหน่งของบ้านเมืองตามอย่างที่คนส่วนใหญ่เข้าใจ **ประเด็นที่สอง** ว่าด้วยการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ในเอเธนส์ พลเมือง มีสิทธิ (Rights) และภาระหน้าที่หรือความรับผิดชอบ (Obligations) ที่จะเข้าร่วมประชุมร่วมกำหนดนโยบายและโครงการต่างๆ เพื่อพัฒนาบ้านเมืองของตน ออกกฎหมายหรือข้อบังคับให้ทุกคนปฏิบัติตามเข้าไปทำงานด้านนิติบัญญัติและบริหารอย่างเท่าเทียมกัน มีสิทธิที่จะออกความเห็นในเรื่องเหล่านั้น รวมทั้งเปลี่ยนแปลงแก้ไขสิ่งที่เคยตกลงกันไปแล้วก็ได้ รวมทั้งมีหน้าที่หรือความรับผิดชอบในการออกความเห็นในกิจการต่างๆ ของรัฐ เช่นการเสียภาษี หน้าที่ต้องเป็นทหารเพื่อป้องกันประเทศ เป็นคณะลูกขุนเพื่อตัดสินคดีความ ตลอดจนส่งบุตรหลานเข้าเรียนเพื่อส่งเสริมความเป็น

พลเมือง เป็นต้น **ประเด็นที่สาม** พลเมืองในทัศนะของกรีกโบราณจะต้องเป็นผู้มีคุณธรรม นั่นคือมีความปรารถนาแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ (Having a keen desire to become a perfect citizen) โดยการเป็นพลเมืองที่มีลักษณะเอางานเอาการนี้มิได้เกิดขึ้นอัตโนมัติแต่ต้องได้รับการปลูกฝัง **ประเด็นที่สี่** การเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์จักต้องรู้ทั้งวิธีการเป็นผู้ปกครอง (Ruler) และเป็นผู้ถูกปกครอง (Ruled) นั้นหมายความว่าไม่มีผู้ใดยึดครองตำแหน่งหนึ่งตำแหน่งใดตลอดชีวิต แต่ต้องผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาเป็น เนื่องจากทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมทุกคนตัดสินใจร่วมกัน ดังนั้นต้องผลัดเปลี่ยนกันดำรงตำแหน่งทางการเมืองนอกจากนี้ยังกล่าวถึงพลเมืองที่ดีนั้นต้องเป็นฝ่ายรุกได้ และต้องไม่เฉื่อยชา หากเป็นคนที่ยากมีส่วนร่วมอยากเข้าช่วยทำการต่างๆ แทนรัฐได้มากพอสมควร ราชกรณนั้นจะคิดว่าตนเองเป็นผู้น้อยในขณะที่พลเมืองมักคิดว่าตนเองมีส่วนร่วมในบ้านเมือง ราชกรณและพลเมืองจึงมีความแตกต่างกัน (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2554: 9)

จะเห็นได้ว่าความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการปลูกฝัง ไม่ได้เกิดขึ้นได้เองอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนดังนั้นนอกจากพลเมืองจะมีหน้าที่ตามกฎหมายแล้วยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ต้องเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง

คุณลักษณะความเป็นพลเมือง

นักวิชาการได้กล่าวถึงคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยเอาไว้ดังนี้

Joel Westheimer และ Joseph Kahne ได้พัฒนาประเภทของความเป็นพลเมือง เป็นสามกลุ่มด้วยกันประกอบด้วย **1. ความรับผิดชอบส่วนตัว** ประกอบด้วย ได้แก่ มีหน้าที่รับผิดชอบในชุมชนของตนทำงานอย่างสุจริตแลจ่ายภาษี เคารพกฎหมาย การแยกแยะ การบริโภคโลหิต และเป็นอาสาสมัครในช่วงเวลาวิกฤต **2. การมีส่วนร่วมในความเป็นพลเมือง** ประกอบด้วย เข้าร่วมเป็นสมาชิกของชุมชน และพยายามที่จะพัฒนาชุมชน ดูแลชุมชนโดยพยายามที่จะดูแลความต้องการสนับสนุนพัฒนาเศรษฐกิจหรือรักษาสิ่งแวดล้อม และมีความรู้รัฐทำงานอย่างไร ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการทำงาน **3. จิตสำนึกเกี่ยวกับความยุติธรรมทางสังคม** ได้แก่ ประเมินความโครงสร้างทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจอย่างวิพากษ์วิจารณ์เพื่อเข้าใจปัญหาอย่างลึกซึ้ง ค้นหาและบอกถึงสิ่งที่ไม่ได้รับความยุติธรรมและรู้เรื่องความเคลื่อนไหวทางสังคมและวิธีการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Westheimer and Kahne, 2004 อ้างถึงใน ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมเหษณ์ และเออเจนี เมริโอ, [2555]-b)

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล กล่าวถึง “พลเมือง” ในระบบประชาธิปไตย ประกอบไปด้วยลักษณะ 6 ประการดังนี้ **1. รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้** ระบบประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดของประเทศ ประชาชนจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ จึงเป็นเจ้าของชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดหลักสิทธิ เสรีภาพ และทำให้ประชาชนมี

อิสราเอล คือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็น โท คือเป็นอิสระชนที่รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจ หรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็ดจะกลายเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็นพลเมือง หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้ **2. เคารพสิทธิผู้อื่น** ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ทุกคนจึงมีสิทธิ เสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิเสรีภาพโดยคำนึงถึงประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นหรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้ สิทธิเสรีภาพที่กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจที่จะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ การใช้สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องมีขอบเขต คือใช้สิทธิเสรีภาพได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น **3. เคารพความแตกต่าง** เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมี**เสรีภาพ**ในประเทศของตนเองดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพและยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมืองการเลือกอาชีพวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น เพื่อมิให้ ความแตกต่าง นำมาซึ่งความแตกแยก “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับ และเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ และจะต้องไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง ถึงแม้จะไม่เห็นด้วย แต่ต้องยอมรับว่าคนอื่นมีสิทธิที่จะแตกต่างหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างจากเราได้ “พลเมือง” จึงคุยเรื่องการเมืองกันในบ้านได้ ถึงแม้จะเลือกพรรคการเมืองกันคนละพรรค หรือมีความคิดเห็นทางการเมืองกันคนละข้างกันก็ตาม **4. เคารพหลักความเสมอภาค** อำนาจสูงสุดของประเทศนั้น เป็นของประชาชนทุกคน ประชาชนทุกคนจึงเป็นเจ้าของประเทศร่วมกัน เมื่อเป็นเจ้าของประเทศร่วมกันทุกคนจึงมีส่วนในประเทศอย่างเท่าๆ กัน ดังนั้นประชาชนทุกคนไม่ว่าจะเป็นใคร ร่ำรวยหรือ มีอาชีพอะไร เป็นเจ้านายหรือลูกน้องสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นเพียงความแตกต่าง โดยทุกคนล้วนเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้น “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาคและจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนเป็นแนวระนาบ (horizontal) ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน ถึงแม้จะมีการพึ่งพาอาศัยแต่จะเป็นไปอย่างเท่าเทียมซึ่งจะแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากสังคมแบบอำนาจนิยม ในระบอบเผด็จการหรือสังคมระบบอุปถัมภ์ ซึ่งโครงสร้างสังคมจะเป็นแนวตั้ง (vertical) ที่ประชาชนไม่เสมอภาค ไม่เท่าเทียม ไม่ใช่อิสระชน และมองเห็นคนอื่นเป็นแนวตั้ง มีคนที่อยู่สูงกว่าและต่ำกว่า โดยจะยอมคนที่อยู่สูงกว่า ซึ่งมีใช้ลักษณะของ “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตย **5. เคารพกติกา** ประชาธิปไตยต้องใช้ กติกา หรือ กฎหมาย ในการปกครองประเทศ ไม่ใช่ อำนาจใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมายหรือกติกา แต่หากประชาชนไม่เคารพหรือปฏิบัติตามกติกาก็หาประโยชน์อันใดไม่ ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบ

ความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิดกติกา “พลเมือง” จึงต้องเคารพ “กติกา” ถ้ามีปัญหาหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องแก้ไขโดยใช้วิถีทางประชาธิปไตยและกติกา ไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง **6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม** สังคมหรือประเทศแย่ลงไปทุกวันนี้ เป็นเพราะการกระทำของคน ในทางกลับกันสังคมก็ย่อมจะดีขึ้นได้ด้วยการกระทำ ของคนในสังคม “พลเมือง” ในระบบประชาธิปไตย จึงเป็นผู้ตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้สังคมเสื่อม หรือเลวร้ายลงไป หากเป็นผู้ที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยตระหนักอยู่เสมอว่าการกระทำใดๆ ของตนย่อมมีผลต่อสังคมและส่วนรวม “พลเมือง” จึงต้องรับผิดชอบต่อสังคม และมองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหา และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยเริ่มต้นที่ตนเองคือร่วม แก้ปัญหา ด้วยการไม่ก่อปัญหา และลงมือทำด้วยตนเอง ไม่ใช่เอาแต่เรียกร้องคนอื่น หรือเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาแล้วตนเองก็ก่อปัญหานั้นต่อไป (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 31-35)

สถาบันกับการสร้างความเป็นพลเมือง

สถาบันที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองนั้นมีความหลากหลายมิได้จำกัดแต่เพียงสถาบันทางการศึกษาเท่านั้น

สุรวุฒิ ปัดไทสง ได้กล่าวถึงสถาบัน ต่างๆ ในสังคมทำหน้าที่เป็นตัวถ่ายทอดหรือเป็นตัวสร้างความ เป็น พลเมืองให้เกิดขึ้น ได้แก่ **1. ครอบครัว** เป็นองค์กรหรือสถาบันทางสังคมที่อยู่ในชุมชน และมีบิดามารดาเป็นผู้ถ่ายทอดอบรมเลี้ยงดู ซึ่งเป็นจุดแรกที่สามารถปูพื้นฐานของการมีประพฤติกกรรมในอนาคต การขัดเกลาบุตรในด้านต่างๆ โดยเฉพาะในด้านการเมือง บิดามารดาที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรัก ให้ความอบอุ่น ใช้เหตุผล ลงโทษทางจิตมากกว่าทางกาย จะก่อให้เกิดบุตรมีคุณเป็นประชาธิปไตยสูง และเป็นผู้มีจริยธรรม คุณธรรมสูงด้วย **2. สถาบันการศึกษา** ได้แก่ โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย ซึ่งมีเครื่องมือแห่งการสร้างคนที่สำคัญ ได้แก่ หลักสูตร ครู หรือ อาจารย์ผู้สอนและสิ่งแวดล้อมของสถาบันการศึกษานั้นๆ โดยที่หลักสูตรจะเป็นตัวกำหนดเป้าหมาย ปรัชญา วิธีการสาระของการเรียนการสอนไว้อย่างเป็นระบบและชัดเจน หากหลักสูตรต้องการให้ผู้เรียนเป็นบุคคลอย่างไร ก็สามารถกำหนดลงไป ในหลักสูตรได้ เช่น ต้องการให้มีความรู้ ค่านิยม คุณธรรม อันเป็นพื้นฐานทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย เป็นต้น นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมของสถาบันการศึกษา ซึ่งได้แก่ บรรยากาศที่ประกอบด้วยกิจกรรมเสริมหลักสูตร และแนวนโยบายของสถาบันการศึกษา ยังถือเป็นส่วนสำคัญที่จะเปิดโอกาสให้นักศึกษา ได้พัฒนาศักยภาพของความเป็นพลเมืองระบอบประชาธิปไตย เช่น นโยบายที่ให้นักเรียนสามารถมีกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นต้น **3. สื่อมวลชน** เป็นช่องทางแพร่ข่าวสารทางการเมืองสู่ประชาชนทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ข่าวสารทางการเมืองที่ถ่ายทอดให้ประชาชนโดยตรง ได้แก่ การรายงานข่าว ทั้งโดยผ่านวิทยุ โทรทัศน์

หนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นการรายงานเหตุการณ์ทางการเมืองหรือสังคม และโดยอ้อม ได้แก่ การเสนอสื่อในรูปแบบของการบันเทิง แต่มีสาระทางการเมืองแทรก ให้ประชาชนเรียนรู้หรือซึมซับไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งวิธีนี้ถือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดสาระทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพมาก **4.องค์กรศาสนา** เป็นสถาบันทางสังคมที่ให้การอบรมสั่งสอนตามคำสอนของศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย สถาบันทางศาสนาที่มีส่วนช่วยเสริมความเป็นประชาสังคมให้เข้มแข็ง แต่จะมีข้อสังเกตว่าองค์กรทางศาสนาจะทำหน้าที่อบรมสั่งสอนไปในทำนองอนุรักษนิยมไม่ค่อยเน้นการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความก้าวหน้า ซึ่งเป็นธรรมชาติของสถาบันนี้ ที่เน้นที่กระบวนการผลิตซ้ำทางสังคมอันเป็นกลไกอุดมการณ์ทางสังคมที่จะช่วยให้สังคมดำรงสภาพเดิมไว้ (อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 104-106)

ซึ่งสอดคล้องกับ ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร ได้กล่าวถึง สถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อสร้างพลเมืองนั้น นั้นประกอบไปด้วย สถาบันครอบครัว โรงเรียน/สถาบันการศึกษา และสิ่งแวดล้อมทางสังคมซึ่งในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมนี้เข้ามามีอิทธิพลอย่างหลีกเลี่ยงได้ยากและกลายเป็นผู้ชี้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญและรวดเร็วอีกด้วย ประกอบไปด้วย สื่อมวลชน สถาบันการเมืองและนักการเมือง โดยในด้านสื่อมวลชนนี้ มีอิทธิพลที่สร้างการตอกย้ำพฤติกรรมทางสังคมต่อผู้เสพมากที่สุด โดยเฉพาะต่อเด็กและเยาวชนที่ยังขาดวุฒิภาวะในการมีวิจารณญาณที่จะคิดวิเคราะห์หรือแยกแยะในการเลือกสารที่ออกมาจากสื่อหากสื่อมวลชนไม่ได้ทำหน้าที่ชี้นำและให้ข้อเสนอแนะที่สนับสนุนการคิดวิเคราะห์ หรือให้ข้อมูลที่โน้มเอียงผิดพลาดและไม่สนับสนุนวิถีทางประชาธิปไตยก็จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม สื่อมวลชนก็ไม่ได้ทำหน้าที่ในการเป็นพลังผลักดันให้สังคมก้าวไปข้างหน้า (ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร, 2554: 57-63)

โดย ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร ได้กล่าวถึงรูปแบบการสร้างพลเมืองในสังคมไทย ไว้ 3 รูปแบบ คือ **1.การสร้างพลเมืองโดยผ่านการศึกษาในระบบ (Formal Education)** ซึ่งเป็นกลไกหลักและเป็นเครื่องมือที่รัฐมีอยู่แล้วในการให้การศึกษาและหล่อหลอมให้เป็นไปตามอุดมการณ์และระบบการปกครองของรัฐแก่พลเมืองตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงระดับอุดมศึกษา **2.การสร้างพลเมืองผ่านศึกษานอกระบบ (Informal Education)** ซึ่งสามารถทำได้หลายช่องทางทั้งที่รัฐให้กาสนับสนุนโดยตรงโดยทางอ้อมและองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ เป็นต้น เพื่อพัฒนาพลเมืองที่ไม่ได้อยู่ในระบบปกติ หรือเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว วิธีนี้เปิดโอกาสให้พลเมืองได้มีกิจกรรมทางสังคมการเมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องหลังจากจบการศึกษาไปแล้ว ทำให้เพิ่มจำนวนของนักประชาธิปไตยในทุกพื้นที่ในระดับอายุ ตั้งแต่เยาวชนจนถึงวัยผู้ใหญ่ที่กระจายการทำงานอยู่ในองค์กรต่างๆ ในสังคมเช่น สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง สถาบันพระปกเกล้า สภาพัฒนาการเมือง สภาองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ได้จัดทำโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เข้มแข็งทั้งระดับเยาวชนและชุมชน และสถาบันนโยบายศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำโครงการการศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง โครงการ

การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน และการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม **3.การสร้างพลเมืองโดยสื่อสาธารณะ (Public Media)** ดังปรากฏในสื่อสาธารณะ Thai PBS ที่มีนโยบายในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองที่ตระหนักรู้ (Well-Informed Citizen) โดยมีโครงการหลากหลายเผยแพร่เพื่อสนับสนุนความเข้มแข็งของพลเมืองด้วยกระบวนการ 4 ส่วน คือร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ และร่วมรับผิดชอบ โดยมีกลุ่มเป้าหมายทั้งที่เป็นเยาวชนและคนทั่วไป ถือเป็นภารกิจประชาธิปไตย และเป็นสะพานเชื่อมระหว่างการเมืองกับพลเมืองโดยใช้เครื่องมือทันสมัย ถึงกลุ่มเป้าหมายรวดเร็ว (ทิพย์พพร ตันติสุนทร, 2554: 64-65)

โดยสรุป แนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยดังที่กล่าวมานั้น ในสังคมไทยที่ซึ่งเป็น สังคมที่เคยชินกับระบอบอุปถัมภ์หรือคอยความช่วยเหลือจากภาครัฐและนักการเมืองและการศึกษาที่ไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าคิดกล้าแสดงออกแต่เน้นให้เชื่อฟัง การศึกษาที่รวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ละเลยความเป็นชุมชน ละเลยความเป็นพหุสังคม ที่มี ศาสนา ภาษา เชื้อชาติ และวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกัน ท้องถิ่นไม่ได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในการเรียนรู้แบบวิถีชุมชน เพื่อรักษาอัตลักษณ์ภูมิปัญญาของชุมชน ทำให้ชุมชนอ่อนแอ และสามารถไม่พึ่งพาตนเองได้ ในยุคเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเป็นต้นมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 จนกระทั่งเข้าสู่ยุคบริโภคนิยม ผู้คนละทิ้งท้องถิ่นเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษาในเมืองหลวง เพื่อยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตน เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจของประเทศ เมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ ต้มยำกุ้ง อันเนื่องมาจากระบบการศึกษาไม่สามารถสร้างพลเมืองของประเทศให้มีความสามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังกล่าวนั้นส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมของคนที่ไม่เข้าใจบทบาทของรัฐบาลซึ่งส่งผลต่อความเป็นอยู่ของตนเองและชาติความสนใจในเรื่องส่วนรวม รวมไปถึงสื่อมวลชนที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของรัฐและกลุ่มทุนมาอย่างยาวนาน การเลี้ยวดูในครอบครัวที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อฟังผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่ในครอบครัวเป็นผู้ผูกขาดความถูกผิดทุกอย่างลูกต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามโดยขาดเหตุผล ทำให้เด็กไม่เข้าใจว่าเขาควรมีวินัย ปฏิบัติตัวอย่างนั้นอย่างนี้ด้วยเหตุผลใด เด็กจึงไม่มีวินัย ไม่รู้จักรับผิดชอบตัวเอง จัดการตัวเองไม่ได้

ด้วยปัจจัยต่างๆ ที่สั่งสมมายาวนานได้ส่งผลถึงความเป็นพลเมืองของประชาชนในสังคมไทย ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะเร่งสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทย โดยสถาบันที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหรือส่งเสริมนั้นไม่กล่าวถึงเฉพาะแต่เพียงในสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีกล่าวถึงสถาบันสื่อมวลชนที่สามารถถ่ายทอดความรู้โดยตรง ได้แก่ การรายงานข่าว ทั้งโดยผ่านวิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นการรายงานเหตุการณ์ทางการเมืองหรือสังคม และโดยอ้อม ได้แก่ การเสนอสื่อในรูปแบบของการบันเทิง แต่มีสาระทางการเมืองแทรก ให้ประชาชนเรียนรู้หรือซึมซับไปโดยไม่รู้ตัว ซึ่งวิธีนี้ถือว่าเป็นวิธีการถ่ายทอดสาระทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพมาก ทั้งนี้สำหรับสื่อสาธารณะ อย่าง

Thai PBS ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นพลเมือง จึงถือว่ามีความน่าสนใจในการศึกษาว่า สื่อ
 สาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมืองนั้นเป็นอย่างไร

2.3 การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง

เพราะระบอบประชาธิปไตยมิได้เกิดโดยธรรมชาติและมนุษย์เองก็ไม่มียื่นประชาธิปไตยใน
 ตัวเอง หากแต่เป็นส่งประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาโดยมนุษย์ให้เป็นระบอบการปกครองที่มีพื้นฐานของความ
 เสมอภาคและการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกๆ คนในสังคม โดยมีเป้าหมายปลายทางที่ความสุข สันติ
 และความยุติธรรม ดังนั้นการจะสร้างสังคมประชาธิปไตยจึงไม่ใช่เรื่องง่าย ดังที่อริสโตเติลได้กล่าวไว้
 ว่า ต้องมีการฝึกฝนคนให้เข้ากับระบอบให้ได้เพราะโดยธรรมชาติแล้ว คนไม่ชอบระเบียบวินัย ไม่ค่อย
 เสียสละผลประโยชน์ส่วนตนให้กับส่วนรวม เพราะประชาธิปไตยนั้นถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง แต่
 ไม่ละเลยคนส่วนน้อย ต้องถือว่าสังคมมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเป้าหมายที่จะสร้างชีวิตที่ดีงาม
 ในสังคม มนุษย์ต้องการที่จะมีชีวิตอยู่ร่วมกัน มีการกำหนด กฎ กติกา เพื่ออยู่ร่วมกันอยู่ภายใต้ระบอบ
 การปกครองที่เห็นพ้องต้องกัน มนุษย์จึงต้องมีความเป็นพลเมือง ความเป็นพลเมืองจึงต่างจากความ
 เป็นมนุษย์ธรรมดาที่ต้องปรับตัวให้เข้าอยู่ในระบอบของสังคมโดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย
 ซึ่งไม่ใช่ระบอบของสังคมธรรมชาติ จึงต้องเลิกเห็นแก่ตัว ต้องพูดจาให้รู้เรื่อง มีเหตุผล มีวินัยใน
 ตนเอง ต้องมีความอดทน ต้องเคารพสิทธิผู้อื่น เป็นต้น อีกทั้ง ประชาธิปไตยมิใช่เรื่องจักรที่จะ
 สามารถเดินเครื่องได้ด้วยตัวของมันเอง หากแต่จะต้องสร้างและผลิตคนในระบอบอย่างมีจิตสำนึก จากรุ่น
 สู่รุ่น ทั้งด้านความรู้ และทักษะความสามารถของคนให้ผูกติดอยู่กับสังคม กล่าวคือ ปัจเจกบุคคลเป็นส่วน
 หนึ่งของสังคม ส่วนรวมของปัจเจกย่อมไม่ขัดต่อประโยชน์ส่วนรวม การให้การศึกษามี
 เป้าหมายเพื่อสร้างพลเมืองที่เข้าใจบทบาท สิทธิ ความรับผิดชอบที่เชื่อมและยึดโยงต่อสังคม จึงเป็น
 หัวใจสำคัญที่จะทำให้สังคมในระบอบประชาธิปไตยขับเคลื่อนไปอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนจากทุกคนใน
 สังคม (ทิพย์พาพร ตันติสุนทร, 2554: 41-46)

แนวคิดการให้การศึกษแก่พลเมืองพบได้ในงานของทั้งเพลโตและอริสโตเติลในงานเขียน
 “Law” ของเพลโต ได้ให้นิยามคำว่าพลเมืองและกล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาเอาไว้ดังนี้
 “สิ่งที่มีอยู่ในใจคือการปลูกฝังให้การศึกษาด้านคุณธรรม (แก่คนเรา) ตั้งแต่วัย เด็ก อัน
 เป็นการฝึกอบรมเพื่อสร้างความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองสมบูรณ์ ซึ่งก็คือ ผู้ที่รู้วิธี
 ปกครองและรู้วิธีการถูกปกครองด้วยความยุติธรรม ข้าพเจ้าใคร่เสนอว่าเราควรจะแยกวิธีการอบรม
 เช่นนี้ออก จากการฝึกอบรมอื่นๆ และลงวนคำว่า “การศึกษา” ไว้สำหรับสิ่งนี้เท่านั้น”

เพลโตได้เสนอแนวคิดพลเมืองที่สมบูรณ์ (Perfect citizen concept) จากงานเขียนนี้
 สามารถสรุปทัศนคติสำคัญของเพลโตได้ดังนี้ 1.การให้การศึกษเพื่อปลูกฝังคุณธรรมต้องเริ่มตั้งแต่ในวัย

เด็ก 2.คุณธรรมที่วากีคือความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ 3.พลเมืองที่สมบูรณ์ หมายถึงคนที่รู้วิธีการปกครองผู้อื่นและถูกผู้อื่นปกครองด้วยความยุติธรรม 4.ให้เรียกการฝึกอบรมเพื่อสร้างคุณธรรมเช่นนี้ว่า “การศึกษา” (Education) เท่านั้นส่วนการฝึกอบรมอื่นๆ ให้เรียกว่า Training จะเห็นได้ว่าเพลโตได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการให้การศึกษาทางการเมืองแก่ประชาชน เป็นการปลูกฝังความดีงาม (Virtue) ให้แก่ประชาชนหมายความว่าความปรารถนาที่จะเป็นพลเมืองที่ดีในสังคมนั้นเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่ง เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ที่รู้จักวิธีการปกครองและเป็นถูกผู้ปกครอง และยังมีประเด็นสำคัญคือ เพลโตให้ความสำคัญเรื่องคุณธรรมทางการเมืองนี้อย่างมาก เห็นได้จากการใช้คำพิเศษสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมนี้ คือการให้การศึกษา ส่วนอย่างอื่นเป็นการฝึกอบรมทั่วไป

แนวคิดเรื่องพลเมืองเป็นแนวคิดที่สูงขึ้นอีกระดับหนึ่งจากความสัมพันธ์ทั่วไปในสังคมมนุษย์ ระหว่างเจ้านายกับไพร่ทาส ต้องถอดรูปธรรมให้เป็นนามธรรมคือมองเห็นองค์ประกอบเป็นรัฐ มองเห็นมวลสมาชิกของรัฐเป็นพลเมือง ไม่ใช่ทาส แต่เป็นพลเมืองที่ “รู้จักบทบาทของตนเอง (role) รู้จักสถานภาพของตน (status) รู้จักความจงรักภักดีต่อรัฐ (Sense of Loyalty) การทำหน้าที่ของตน (duties) และการใช้สิทธิของตนที่พึงมีกับรัฐ (State อันเป็นแนวคิดนามธรรม) มิใช่กับมนุษย์อื่นๆ” (Heater, 1990 อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551: 55-56) ในแง่นี้ Heater จึงเห็นว่ากลุ่มคนที่คิดเรื่องความเป็นพลเมือง (Citizenship) ได้ย่อมต้องมีความพิเศษบางประการในการคิดเรื่องที่เป็นนามธรรมและมีความสลับซับซ้อน (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551: 56)

อริสโตเติลกับแนวคิดความเป็นพลเมือง เขามีความเห็นว่ามันจะไปถึงศักยภาพเต็มที่ของชีวิตเขาได้ (to reach the full potential of his life and personality) ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโพลิส (Polis – ชุมชนทางการเมืองหรือที่แปลกันโดยทั่วไปว่า “นครรัฐ”) หรือกิจกรรมทางสาธารณะเท่านั้น (only by participation in the affairs of polis) โดยเขามีความเห็นว่าคุณที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านั้นก็คือ พลเมือง (Citizens) พลเมืองคือ 1.คนที่ใช้สิทธิเข้าร่วมในหน่วยงานที่กำหนดนโยบายหรือคดีความ (enjoys the right of sharing in deliberative of judicial office) ในเวลาที่กำหนดตายตัวหรือไม่ก็ได้ (fixed or unfixed) 2.คนที่เข้าร่วมส่วนในชีวิตพลเมืองที่มีทั้งการปกครอง การถูกปกครอง การถูกปกครองสลับกันไป (share in the civic life of ruling and being ruled in turn) 3. พลเมืองที่ดีคือ คนที่ต้องมีความรู้และความสามารถในการปกครองและถูกปกครอง (good citizen must possess the knowledge and the capacity requisite for rule as well as being ruled) กล่าวคือ ความยอดเยี่ยมของพลเมืองก็คือ ความรู้ใน

การปกครองเหนือเสรีชนทั้งหลายและความรู้ที่จะถูกพวกเสรีชนปกครองเรา (a knowledge of rule over free men from both points of view) (Aristotle edited by Lord, 1984 อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2551: 58)

จะเห็นได้ว่าทั้งอริสโตเติลและเพลโตมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องของพลเมืองในประเด็นที่ว่าประชาชนแต่ละคนควนผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง และมองว่าชีวิตจะพัฒนาได้อย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะเท่านั้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่ประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วม

และ ทิพย์พาพร ดันตีสุนทร ได้กล่าวถึง การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) เอาไว้ว่า คือการเตรียมความพร้อมสำหรับการปกครองตนเองอย่างยั่งยืน โดยการปลูกฝังค่านิยมผ่าน การฝึกฝน ปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ และผ่านกรอบการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หมายความว่า การมีส่วนร่วมของพลเมืองจะอยู่บนพื้นฐานของการได้รับข้อมูล ได้มีความรู้พอที่จะแสดงความคิดเห็นต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวเขาในสังคมอย่างมีวิจารณญาณโดยปลอดจากการครอบงำ มีความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ ไร้เหตุผล มีความอดทนอดกลั้นไม่ใช้ความรู้สึก และอารมณ์ส่วนตัว ท่ามกลางความคิดที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องฝึกฝนจนเป็นทักษะ เป็นการสร้างชุมชนประชาธิปไตย (Democratic Community) ตั้งแต่เด็กเล็ก โดยมีสถาบันทางสังคมหลายระดับเข้ามาเกี่ยวข้อง ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และสถาบันการเมือง

ดังนั้น การสร้างพฤติกรรมและความเชื่อร่วมกันได้ทั้งสังคม กระทั่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ จำเป็นต้องสร้างระบบการเรียนรู้ของประชาชนในชาติด้วย การสร้างกระบวนการหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) ให้เกิดวัฒนธรรมทั้งในการคิดด้วยการส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกด้วย การคิด เขียน พูด และการเคารพต่อการแตกต่างทั้งความคิด ภาษาและวัฒนธรรม โดยไม่แสดงความรู้สึกอคติต่อผู้อื่นจนสามารถปฏิบัติได้เป็นวิถีชีวิตซึ่งจะนำไปสู่การสร้างเสถียรภาพทางสังคมอันเป็นเป้าหมายสูงสุด และทำให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐ ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ก็โดยการสร้างความ เป็นประชาธิปไตย (Democratization) ด้วยวิธีการประชาธิปไตยเท่านั้น

เพื่อให้การหล่อหลอมทางสังคม (Socialization) นำสู่การปฏิบัติให้เกิดผล การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยโดยการให้การศึกษาและพัฒนาทักษะทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนภายใต้ระบอบทางการเมืองของสังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่เรียกว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Socialization) นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผล การสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยโดยการให้การศึกษา และพัฒนาทักษะทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนภายใต้

ระบอบการเมืองของสังคมจึงเป็นเรื่องสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังที่เรียกว่า การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง (Civic Education) ดังนี้ การสร้างพลเมืองในแนวทางประชาธิปไตยจึงพึงคำนึงถึง 2 เรื่องหลักคือ การเมือง และการศึกษา ต้องไปพร้อมกันในการสร้างสังคม เพื่อให้เรื่องประชาธิปไตยจะได้เข้าใจตั้งแต่เด็ก เพื่อเป็นพื้นฐานสร้างความเข้าใจร่วมกัน (Mutual Understandings) ทั้ง 2 เรื่อง ซึ่งสิ่งที่ผู้กำหนดนโยบายของประเทศมักไม่ทราบและไม่เข้าใจ ก็คือว่า การสอนประชาธิปไตยจะไม่สำเร็จ หากไม่สอนการเมืองและธรรมชาติของการเมือง เพราะคำว่าการเมือง เป็นเรื่องของกิจสาธารณะ อำนาจจึงเป็นคุณค่าสำคัญที่สุดในเชิงการเมือง และความสัมพันธ์ทางการเมือง ฉะนั้น การให้ศึกษาทางการเมือง หรือ ให้ความรู้ทางการเมือง (Political Education) แก่ประชาชน ก็เพื่อให้เขา รู้จักรู้จักสังคมของตน เป็นการสร้างช่องทางให้เขาได้เข้าไปมีส่วนร่วมคิดร่วมกำหนด และรับผิดชอบกับการเมือง-การปกครองของประเทศ (Political Engagement) และเป็นผู้แสดง (Actor) ที่กระตือรือร้นต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ แทนที่จะเป็นผู้ตาม และรอคอยนโยบาย คำสั่ง คำชี้แนะ ที่ถูกกำหนดไว้แล้วอย่างเดียว (ทิพย์พาวร ต้นติสุนทร, 2554: 49-51)

และเช่นเดียวกันกับ อริสโตเติลและเพลโต การให้การศึกษาเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่ควรจัดให้มีการศึกษาตั้งแต่เด็กเล็ก และมีหลายสถาบันเข้ามาเกี่ยวข้อง แต่ทั้งนี้ด้วยบริบทของสังคม ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการเมือง สถาบันการศึกษา รวมถึงสถาบันสื่อมวลชนล้วนส่งผลต่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

ความหมายของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

ได้มีผู้ให้ความหมายเอาไว้ดังต่อไปนี้

Hebert, Yvonne and Sear, Alan ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเอาไว้คือ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง หมายถึง การสร้างบุคคลให้มีความรู้เรื่องระบอบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย และมีทักษะในการมีส่วนร่วมทางสังคมและเศรษฐกิจ และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557: 42)

ราชบัณฑิตยสถานโดยคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ศึกษาศาสตร์ (2551) ได้กำหนดความหมายการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองว่า หมายความว่า การจัดการศึกษาและประสบการณ์เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ มีความภาคภูมิใจในความเป็นพลเมืองของตนเอง มีสิทธิมีเสียง สนใจต่อส่วนรวม และมีส่วนร่วมในกิจการบ้านเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือการเรียนรู้เกี่ยวกับรัฐบาล รัฐธรรมนูญ กฎหมาย ระบบการเมืองการปกครอง สิทธิและความรับผิดชอบของพลเมือง ระบบการบริหารจัดการสาธารณะและระบบตุลาการ (Hebert and Sear, 2007 อ้างถึงใน สถาบันพระปกเกล้า, 2555: 228)

จากคู่มือการเรียนการสอนพลเมือง-พลโลก : การบูรณาการการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ตามแนวทางรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุว่าพลเมืองและพลโลกศึกษามี ส่วนประกอบที่สำคัญคือ 1.ด้านอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความรับผิดชอบทางสังคม ทางศีลธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นรากฐานเบื้องต้นของการเป็นพลเมือง-พลโลกที่มีความรับผิดชอบ ช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่น ในตนเอง มีความประพฤติและพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อสังคม เป็นผู้มีศีลธรรมและจริยธรรมทั้งใน ระหว่างที่ศึกษาอยู่ภายในและภายนอกโรงเรียน และมีความสัมพันธ์ต่อผู้อื่น และต่อสังคมโดยรวม อย่างเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพกติกาของสังคม ในรูปกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ โดย การศึกษาในส่วนนี้มีทั้งส่วนที่เป็นสาระและส่วนที่เป็นสมรรถนะหรือทักษะซึ่งต้องให้มีกระบวนการ เรียนรู้ที่ควบคู่กันไปให้ส่วนที่เป็นการฝึกทักษะช่วยเด็กๆ เข้าถึง เข้าใจคุณค่าและมีเจตคติทางบวก 2. ด้านการมีส่วนร่วมกับชุมชนการรับใช้สังคม นักเรียนส่วนมากเมื่อเข้ามาอยู่ในระบบโรงเรียนแล้วจะมี ชีวิตที่แยกตัวออกจากชุมชนเพราะมีตารางเรียนในแต่ละวันเกือบเต็มวันกลับมาบ้านก็ต้องทำการบ้าน นักเรียนส่วนใหญ่จะเรียนอย่างเดียว มีบางคนที่ช่วยงานบ้าน แต่ก็ไม่มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อน บ้านหรือผู้คนในละแวกนั้นๆ ดังนั้นจึงมีความพยายามที่จะให้นักเรียนได้เรียนรู้วิธีการทำตนให้เป็น ประโยชน์แก่ชุมชน บริการสังคมได้ ซึ่งถือว่าเป็นทักษะที่ควรฝึกไว้ตั้งแต่ยังเด็ก 3.ด้านการมีความรู้ ข้อมูล ข่าวสารทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะเกี่ยวกับสถาบันทางการเมือง ประเด็นและ ปัญหาตลอดจนการดำเนินงานของระบอบประชาธิปไตย ในการที่พลเมืองสามารถมีอิทธิพลต่อ การเมืองในระดับท้องถิ่น ภูมิภาคและระดับชาติ (Bloomfield และ ชัยอนันต์ อ้างถึงใน สถาบัน พระปกเกล้า, 2555: 228-229)

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง นอกจากเกิดจากกระบวนการทางสังคมซึ่งพิจารณา จากบทบาทขององค์กรทางสังคม ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน องค์กรทาง ศาสนาแล้ว การศึกษาอันสามารถทำให้เกิดความเป็นพลเมือง ยังสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน อันเป็นสังคมที่อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ถูกผ่อนไปยังชุมชน ซึ่งเป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ดังนั้นสังคมระดับชุมชนจึงสามารถให้การเรียนรู้ผ่านเครือข่ายกิจกรรมความสัมพันธ์ของบุคคล และองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนได้อีกด้วย

โดยกิจกรรมและความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับชุมชนสามารถสร้างความเป็นพลเมืองได้ เพราะเป็นแหล่งให้ความรู้ เป็นสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ดังคำกล่าวของ ประเวศ วะสี ที่กล่าวว่า “การสัมผัสความจริงแล้วมีการคิดโดยแยกคลาย ทำให้เข้าใจเรื่องนั้นๆ มากกว่าเท่าที่ปรากฏ (ประเวศ วะสี, 2539 อ้างถึงใน อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 106)” นั่นคือการเรียนรู้หรือการศึกษาสามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชนนั่นเอง และการเรียนรู้ในชุมชนเป็นการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ไปด้วยกัน ซึ่งเป็น กระบวนการที่ยังคุณค่าให้แก่ชุมชน และการเรียนรู้ก็คือ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่กล่าว

เอาไว้โดย David Matthews (Mathews, 1996 อ้างถึงในอนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 106)

ในขณะที่ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ได้กล่าวถึงการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยเอาไว้ว่า ไม่ว่าจะขอบเขตของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร คือ ไม่ว่าจะสร้างในสถาบันการศึกษา หรือ นอกกระบวนการศึกษา หัวใจของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองของต่างประเทศจะสัมพันธ์กับบริบททางการเมืองและประชาธิปไตย คือ มักจะมีการนิยามปัญหาและแสวงหาคำตอบว่าหลักสูตรแบบใดลักษณะหรือรูปแบบการใช้ชีวิตแบบใดที่จะทำให้พลเมืองมีองค์ความรู้ทางการเมือง (Civic Knowledge) ประการต่อมา เกิดทักษะที่จะสามารถเข้าไปมีส่วนร่วม และ สุดท้าย คือ การสร้างเจตคติและเข้าใจบทบาทสถานะทางการเมืองของตน (Civic Disposition) (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวานิชย์, 2553) เช่นเดียวกับคุณลักษณะความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย 8 ประการ (รักความเป็นธรรมและความเสมอภาค ใช้เสรีภาพด้วยความรับผิดชอบต่อสังคม ใช้สิทธิแต่ไม่ละทิ้งหน้าที่ มีภรรดาตราบภาพ และเคารพความแตกต่าง เห็นความสำคัญของประโยชน์ส่วนรวม มีส่วนร่วมทางการเมือง คิดอย่างมีวิจารณญาณและมีเหตุผล เคารพกฎหมายและกติกากฎ) ที่กลุ่ม Thai Civic Education ได้จำแนกออกมาได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะและพฤติกรรมอันพึงประสงค์ และคุณค่า/เจตคติ (กลุ่มไทยซีวิกเอ็ดดูเคชั่น, 2556: 18-20)

นอกจากนี้ Patrick เห็นว่า หลักสูตรการให้การศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองนั้น ควรมุ่งให้ความรู้ทางทฤษฎีและปฏิบัติไปพร้อมๆ กัน ดังนี้ ประการแรก ทักษะความรู้เกี่ยวกับความเป็นพลเมือง (Civic Knowledge) ความหมาย ขอบข่ายของรัฐธรรมนุญที่แท้จริง เห็นความแตกต่างจากระบบอื่นๆ และความรู้พื้นฐานที่จำเป็นในการคิดอย่างมีเหตุผลและระบบการบริหารงานของรัฐบาล และเรียนรู้รายละเอียดต่างๆ เช่น กฎหมาย สิทธิมนุษยชน การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น ประการที่สอง ทักษะความเป็นพลเมือง (Civic Skills) ความรู้ต่างนั้น จะต้องสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตจริง ดังนั้นจะต้องมีการพัฒนาทักษะควบคู่ไปกับความรู้ทั้งในด้านทักษะการคิดและการมีส่วนร่วม (Participatory Skill) และทักษะการใช้ปัญญา (Interlectual Skill) เพื่อฝึกให้เกิดการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ และได้ใช้สติปัญญา ให้ได้ใช้ความคิดและอธิบายปัญหาต่างๆ ในสังคมได้อย่างมีเหตุผลก่อนการตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ และ สุดท้าย คือ คุณธรรมความเป็นพลเมือง (Civic Virtue) การใช้สิทธิสิทธินั้นจะต้องมีคุณธรรมควบคู่ไปด้วย เช่น ความรับผิดชอบ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น (Patrick, 1995)

อย่างไรก็ตามประวัติศาสตร์การให้ความรู้เรื่องความเป็นพลเมืองของภาครัฐนับตั้งแต่การปฏิวัติปี พ.ศ. 2475 โดยคณะราษฎร กองการโฆษณาเป็นหน่วยงานใหม่สุดในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในขณะนั้นต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเป็นสำนักงานโฆษณาการ กรมโฆษณาการและกรม

ประชาสัมพันธ์ โดยมีหน้าที่จัดพิมพ์แจกจ่ายแถลงการณ์ บอกข่าวหรือข้อความแก่นักหนังสือพิมพ์ กระจายเสียงและส่งเสริมและส่งเสริมความรู้แก่มหาชน โดยสำนักโฆษณาได้ตระหนักถึงความจำเป็น และความพึงต้องการของพลเมืองหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้พลเมืองได้หาความรู้ อันเป็นหน้าที่ของตนได้ ได้มีการจัดทำหนังสือคู่มือพลเมือง พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2479 หลังจากนั้นพิมพ์ต่อเนื่องอีกหลายครั้ง โดยจุดประสงค์ของหนังสือคู่มือพลเมืองจากคำนำกล่าวไว้ว่า คือสั่งสอนอบรมให้รู้จักความเป็นพลเมืองดี รู้รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์และรัฐธรรมนูญเตรียมให้พลเมืองทุกคนเป็นคนไทยที่ดี ด้วยเหตุฉะนี้ จึงได้พยายามไม่บรรยายเรื่องต่างๆ ให้เน้นหนักในทางวิชาการ ไม่เน้นนำตัวบทกฎหมายมากกล่าว เพราะถูกเรียบเรียงขึ้นสำหรับสามัญชนทั่วไปซึ่งต้องการจะทราบสิทธิและหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นพลเมือง ในระบอบรัฐธรรมนูญ มิได้ประสงค์จะให้ใช้เป็นหนังสือ สำหรับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือผู้มีความรู้ในวิชาปกครอง (พิพิธภัณฑ์และหอจดหมายเหตุกรมประชาสัมพันธ์, 2552: 54-55)

ในส่วนของนโยบายรัฐ ในการสร้างความเป็นพลเมืองส่วนใหญ่มักมีจุดเริ่มต้นจาก กระทรวงศึกษาธิการเป็นสำคัญ โดยมีกรอบคิดหลักคือ คุณธรรมความดี ความเชื่อทางศาสนา และ ความคิดจารีตประเพณี จากนโยบายระดับชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 นั้น พุดถึงการพัฒนาคน โดยสาระสำคัญรวมถึงการปฏิบัติมีจุดเน้นที่การสร้างคนให้มีความรู้ในการจัดการ กับสภาวะโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจมากกว่าที่จะให้การศึกษาทางการเมืองแก่พลเมือง ภายใต้นโยบาย ระดับรัฐบาลสมัย รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย รัฐบาลนายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐบาลชวลิต ยงใจยุทธ รัฐบาลนายชวน หลีกภัย (สมัยที่สอง) และรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างพลเมืองที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กล่าวคือ นโยบายส่วนใหญ่ มุ่งสื่อสารให้พลเมืองมีค่านิยม ที่อิงอยู่กับความเชื่อทางศาสนา จารีต ประเพณี ไม่ว่าจะเป็คนที่ศนคติให้ พลเมืองสนับสนุนส่งเสริม สถาบันทางศาสนา รักษาเอกลักษณ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทย สร้าง สถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ส่งเสริมศิลปภูมิปัญญาท้องถิ่น ปลูกฝังคุณธรรม ศีลธรรมให้กับสังคมไทย (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวานิชย์, 2553)

โดยสรุป คือการศึกษาการเมืองควรจะแยกต่างหากจากการศึกษาทั่วไป โดยการปลูกฝัง ค่านิยมผ่านการฝึกฝน ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ผ่านกรอบการใช้ชีวิตร่วมกันอย่างสอดคล้องกับการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นการการสร้างพฤติกรรมและความเชื่อ สร้างกระบวนการหล่อ หลอมทางสังคมให้เกิดวัฒนธรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม หากไม่สอนเรื่องการเมืองและธรรมชาติ การเมือง เพราะการเมืองเป็นเรื่องของกิจการสาธารณะ โดยพลเมืองนั้นเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูก ปกครอง และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องรู้ระบอบการเมืองการปกครองใน ระบอบประชาธิปไตย ต้องมีทักษะในการมีส่วนร่วมในสังคม สนใจต่อส่วนรวม ต่อกิจการบ้านเมือง มี ความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพกติกาของสังคม โดยสถาบันที่มีความ

เกี่ยวข้องในการให้การศึกษาที่มีหลายระดับ ตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สื่อมวลชน และสถาบันทางการเมือง แต่ในปัจจุบันโลกาภิวัตน์ได้ส่งผลให้สภาพสังคมปัจจุบัน อันเป็นสังคมที่อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมได้ผ่อนคลายไปยังชุมชนทำให้ให้การรู้ความเป็นพลเมืองผ่านชุมชนเป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในรูปแบบหนึ่งเช่นเดียวกัน

2.4 แนวคิดพื้นที่สาธารณะ

การที่จะเกิดสังคมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนั้นต้องมียุทธศาสตร์ประกอบใหญ่ในด้านสิทธิเสรีภาพอย่างน้อย 3 ประการ ประการแรก คือ ทุกคนพึงมีสิทธิและโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน คือมีสิทธิที่จะรู้ สองมีสิทธิที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและชุมชนในการดำรงอยู่และจัดการปกครองตนเองร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่ประการที่สาม ประชาชนพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยพึงมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อกำหนดนโยบายและชะตากรรมของสังคมร่วมกัน โดยสังคมและประชาสังคมนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ที่เป็นพื้นที่สาธารณะ (Public Sphere) เปิดกว้างสำหรับให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างเสมอหน้ากัน พื้นที่สาธารณะเป็นเวทีสำหรับการรับรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การแสดงความคิดเห็นและอภิปรายโต้แย้งกันเพื่อได้แสดงความคิดเห็นร่วมกันในเรื่องต่างๆ ที่เป็นประเด็นสาธารณะของสังคม (พิรงรอง รามสูต ธรรมนันทน์, 2547: 15)

ความหมายของพื้นที่สาธารณะ

พื้นที่สาธารณะ ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือ “พื้นที่” และ “สาธารณะ” โดยความหมายของทั้ง 2 คำนี้ถูกนิยามและถูกช่วงชิงคำนิยามไปมาตลอดช่วงยุคสมัยประวัติศาสตร์ที่คนแต่ละกลุ่มได้มีอำนาจในการให้คำนิยามเอาไว้

ความหมายของคำว่า “พื้นที่” มีนัยยะนามธรรมและ ทางรูปธรรม ในแง่ “รูปธรรม” นั้นหมายถึงอาณาบริเวณแห่งใดแห่งหนึ่ง (Area) ที่มีการแบ่งกันเขตเอาไว้แน่นอน (Boundary) เช่น พื้นที่โรงงาน พื้นที่ในบ้าน พื้นที่หน้าจอโทรทัศน์ พื้นที่หน้าจอบริษัทคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สำหรับในแง่นามธรรมแล้ว “พื้นที่” (ทางนามธรรม) ถูกเอาไปใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ซึ่งนอกจากจะมีการเข้าครอบครองแล้ว ยังมีการต่อสู้ช่วงชิงและยึดครองตลอดเวลา เช่น พื้นที่ริมฟุตบาทของถนน หากกลุ่มหาบเร่แผงลอยเข้าไปยึดครองก็กลายเป็นพื้นที่ทางเศรษฐกิจ และหากตำรวจเข้าไปจับกุม จะกลายเป็นพื้นที่ทางการเมือง หรือเมื่อมีรถเดินทางเข้ามาถึงกรุงเทพ ถนนที่เคยใช้เดินทางจะกลายเป็นพื้นที่ทางการเมืองขึ้นมา

สำหรับความหมายของคำว่า “สาธารณะ” ที่เข้าใจกันโดยทั่วไป คำว่า “สาธารณะ” (Public) มีความหมายเทียบเท่ากับคำว่า “ส่วนรวม” และจะตรงข้ามกับคำว่าส่วนตัว “ส่วนตัว” (Private) ดังนั้น ความหมายของ “สาธารณะ” จึงขยายกว้างไปถึง “ผลประโยชน์ส่วนรวม/คนหมู่มาก” ที่

อาจจะสอดคล้องหรือขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนตัว และเช่นเดียวกัน คำว่าสาธารณะมีความหมายทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรม ตัวอย่างของรูปธรรม เช่น สวนสาธารณะ สิ่งก่อสร้างสาธารณะซึ่งมีความหมายว่า คนทุกคนสามารถเข้าถึง/ไปใช้ประโยชน์หรือเป็นเจ้าของร่วมกัน/มีหน้าที่ดูแลรักษา ร่วมกัน และสำหรับความหมายทางนามธรรม เช่น ผู้นำชุมชนที่ทำประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่คำนึงถึงความสุขส่วนตัว ผู้มีจิตสาธารณะ คนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

เมื่อนำทั้ง 2 คำมารวมกัน คำนิยามของ “พื้นที่สาธารณะ” ตามทัศนะของ Habermas เขาได้นิยามว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ “ความรู้สึกเป็นส่วนร่วม” (Sense of public) โดยพื้นที่เช่นนี้มีความสำคัญมากสำหรับสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่บุคคลที่เข้าไปในปริภูมิพลนั้นจะมีสถานะเป็น “ผู้กระทำ” (Actor) ที่มีส่วนร่วมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันในการตัดสินใจ โดยผ่านกระบวนการสื่อสารแบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยการใช้เหตุผลเชิงการสื่อสาร (Communication rationality) เพื่อตัดสินใจหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน มิใช่การตัดสินใจบนฐานอำนาจของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือตัดสินใจตามแบบประเพณีที่เคยทำๆ กันมา โดย Habermas กล่าวว่า แนวคิด “พื้นที่สาธารณะ” นี้มิใช่แนวคิดที่ควรนำมาอภิปรายถกเถียงกันแบบเป็นนามธรรมเฉยๆ แต่ควรย้อนไปพิจารณาปฏิบัติการทางสังคมที่ฝังตัวอยู่ในวัฒนธรรมของแต่ละยุคสมัย (cultural-embedded social practice) เพื่อแสดงให้เห็นโฉมหน้าที่แท้จริงของพื้นที่สาธารณะในแต่ละสังคมของแต่ละยุคสมัย (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551: 373-374)

พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เชื่อมโยงสังคมกับรัฐ เป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างให้กับทุกคน เพื่อเข้ามาร่วมสร้าง “ความคิดเห็นสาธารณะ” เป็นพื้นที่ที่ผู้คนในสังคมร่วมกันทำหน้าที่วิพากษ์ วิจัย วิจารณ์ ควบคุม การทำงานของอำนาจรัฐ ในการสนทนาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเกิดขึ้นนั้นจะไม่มีการบังคับ ข่มขู่ ชักจูง คุกคาม หรือออกคำสั่ง ตามความคิดของ Habermas พื้นที่สาธารณะมีความสำคัญมากในการเมืองแบบ Deliberative Politics โดยทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างรัฐกับสังคม โดยพื้นที่สาธารณะมีหลายประเภท เช่น พื้นที่สาธารณะทางศิลปวัฒนธรรม พื้นที่สาธารณะทางวรรณกรรม แต่สิ่งที่ Habermas ให้ความสำคัญมากคือพื้นที่สาธารณะทางการเมือง หรือ Political Public Sphere ซึ่งมีความหมายอย่างมากต่อการพัฒนาระบบประชาธิปไตย แบบ Deliberative Democracy (Habermas, 1989 อ้างถึงในวรารักษ์ วนาพิทักษ์, ม.ป.ป.)

ในทางหลักการแล้วพื้นที่สาธารณะเปิดกว้างสำหรับทุกคน กล่าวคือ ใครก็ตามที่มีฐานะและการศึกษาที่ไม่อยู่ใต้บังคับใคร ย่อมได้รับสิทธิ์ให้เข้าร่วมในการถกเถียงสาธารณะ โดยไม่คำนึงถึงชื่อเสียง สถานะ ชนชั้น หรือเพศ สถานะ ในทางหลักการจะไม่มีใครถูกกันออกจากการมีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะ แม้ว่าในทางปฏิบัติมีคนมากมายที่ถูกกันออกไป Habermas มองว่าพื้นที่สาธารณะเป็นต้นกำเนิดของอุดมคติของการเมืองประชาธิปไตย และเป็นรากฐานของคุณค่าเชิงคุณธรรมและความรู้ ซึ่งหล่อเลี้ยงและรักษาความเป็นประชาธิปไตย ได้แก่ ความเสมอภาค เสรีภาพ และความเป็น

เหตุเป็นผล และความจริง (พินเลย์สัน, 2559: 41-43) โดยที่ “ความชอบธรรมของประชาธิปไตย จะเป็นไปได้ตราบเท่าที่อำนาจทางการเมืองสามารถถูกอธิบายและถูกพิจารณาว่ามีความเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของพลเมือง หลักการที่ปกครองโดยประชาชนจึงตั้งอยู่บนสถาบันและการอภิปรายของประชาสังคมที่พลเมืองมีความเสมอภาคกัน สามารถโต้แย้งประเด็นทางการเมืองในฐานะบุคคลที่มีเสรีภาพได้”(Eriksen and Weigard, 2003 อ้างถึงในนิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, 2554: 33)

ทั้งนี้ Habermas ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องของการสื่อสารใน 2 ด้าน คือ เป็นโครงสร้างส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงโครงสร้างสังคมการเมืองไปสู่สังคมประชาธิปไตย และเป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจและฉันทามติที่นำไปสู่การกระทำและการเปลี่ยนแปลงที่มีผลในวงกว้าง โดยที่กระบวนการสื่อสารที่มีประสิทธิผลจะต้องเกิดขึ้นในบริบทของความเท่าเทียมกันและความพร้อมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือโต้แย้งแสดงเหตุผลระหว่างกัน (Arato and Cohen, 1992 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 12) และพื้นที่สาธารณะของ Habermas ไม่ได้หมายถึงพื้นที่จริงๆ แต่คุณภาพทางนามธรรม ซึ่งเป็นแนวคิดที่ขึ้นกับปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และกรอบแนวคิดที่หลากหลาย แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการเกิดขึ้นของประชาสังคมที่เข้มแข็ง (Eriksen and Weigard, 2003 อ้างถึงใน ทอแสงรัศมี ธิณะแก้ว, 2553: 14)

Habermas อธิบายพื้นที่สาธารณะโดยต่อยอดแนวความคิดมาจากนักปรัชญารุ่นดั้งเดิม เช่น เฮเกล มาร์กซ์ กริมซี ฯลฯ ที่ได้แยกพื้นที่สังคมออกเป็น 2 ส่วน โดยในแต่ละพื้นที่มีกลไกและวิธีการทำงานคนละแบบและมีคุณลักษณะที่ต่างกัน เฮเกลได้แบ่งพื้นที่ในสังคมออกเป็น 2 ส่วน โดยใช้เกณฑ์เรื่องความเป็นส่วนรวมและส่วนตัว เรื่องราวที่เป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมนั้นจะเป็นพื้นที่สาธารณะที่เรียกว่า “Political Society” เช่น เรื่องการเมืองการปกครอง ซึ่งในขั้นต่อมา กริมซี ได้ขยายว่า การทำงานของกลไกรัฐใน Political Society นี้ ได้แก่ กลไกรัฐด้านควบคุมปราบปราม (Repressive Apparatus) เช่น ศาล กฎหมาย ตำรวจ ทหาร รัฐสภา พรรคการเมือง เป็นต้น อีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ปัจเจกบุคคลใช้อย่างเป็นส่วนตัว เรียกว่า “Civil Society” เช่น ชีวิตในครอบครัว การทำงาน ชีวิตวัฒนธรรมบุคคล ฯลฯ โดยพื้นที่ส่วนนี้ทำงานด้วยกลไกรัฐด้านอุดมการณ์ (Ideological Apparatus) เช่น การสั่งสอนของศาสนา การปลูกฝังค่านิยมผ่านสื่อมวลชน การอบรมจากพ่อแม่ เป็นต้น

ในขณะที่ Habermas เสนอว่าสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะ” ในศตวรรษที่ 17 นั้นหมายถึงพื้นที่ที่อยู่กึ่งกลาง เชื่อมต่อระหว่าง Political Society และ Civil Society ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมก็คือ “สภากาแฟ” ที่ร้านกาแฟ ห้องรับแขกของขุนนาง โรงเหล้า ฯลฯ ซึ่งดูเป็น “พื้นที่ส่วนตัว” โดยในแต่ละพื้นที่คนเหล่านี้จะมารวมกลุ่มกัน ถกเถียงเรื่องราวของ “สาธารณะ” เช่น เรื่องการเมือง ปัญหาบ้านเมือง และหากยึดตามนี้ บรรดารายการโทรทัศน์ เช่น รายการสนทนาบ้านเมือง บนหน้าหนังสือพิมพ์ บนรายการวิทยุ ก็ถือได้ว่าเป็นพื้นที่สาธารณะตามทัศนะของ Habermas

ตามทัศนะของ Habermas พื้นที่สาธารณะจะประกอบด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1.เป็นพื้นที่ที่รวมตัวกันของปัจเจกชนบนพื้นฐานของความสมัครใจที่เข้ามาพูดคุย อภิปรายโต้แย้งด้วยประเด็นเนื้อหาที่เป็นเรื่องส่วนรวมและมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะมิใช่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว 2.เป็นพื้นที่ที่เป็นอิสระจากอำนาจต่างๆ ในสังคม เช่นอำนาจรัฐ อำนาจศาสนจักร หรืออำนาจเศรษฐกิจ 3.ต้องมีการไหลเวียนของการใช้เหตุผลอย่างเป็นอิสระ ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์ ด้วยอำนาจกฎหมายต่างๆ เหนือใคร เช่นเรื่องชาติกำเนิด ยศถาบรรดาศักดิ์ 4.สถาบันสื่อมวลชน เช่นหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เป็นปัจจัยสำคัญที่หล่อเลี้ยงให้การพูดคุย อภิปราย ดังกล่าวเป็นไปได้ เพราะเนื้อหาที่สื่อมวลชนเหล่านี้เผยแพร่เป็นเรื่องสาธารณะอยู่แล้ว และเป็นข้อมูลข่าวสารสำหรับโต้เถียงอย่างใช้เหตุผล 5.ผลจากการพูดคุยนั้น จะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างตามมามีใช่ การพูดคุยเพื่อ “สำเร็จความใคร่ ทางปัญญา” เท่านั้น ดังนั้นจึงต้องมีการลงมือกระทำการบางอย่างต่อเนื่องตามมา (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551: 376)

ประวัติของพื้นที่สาธารณะ

ในหนังสือ *The Structural Transformation of the Public Sphere* ได้สืบค้นพัฒนาการของ “พื้นที่สาธารณะ” โดยใช้วิธีวิทยาแบบวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ สรุปคร่าวๆ ได้ 3 ยุค คือ ยุคสังคมสมัยศักดินา ยุคสมัยศตวรรษ 17 – 18 คือเมื่อชนชั้นกรรมาชีพต่อสู้เพื่อช่วงชิงอำนาจรัฐ และยุคสมัยที่ 19 – 20 เมื่อชนชั้นกรรมาชีพได้ครอบครองอำนาจรัฐแล้ว ซึ่งในแต่ละยุคสมัยนั้น คุณลักษณะของพื้นที่สาธารณะจะแตกต่างกันออกไป (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551: 373-378) ในศตวรรษที่ 17 – 18 นั้นผลที่เกิดหลังจากการพูดคุยดังกล่าวคือ กลุ่มพื้นที่สาธารณะนั้นก็เอาข้อสรุปไปเสนอหรือต่อรองกับสถาบันกษัตริย์และขุนนาง ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นขุนนางกับชนชั้นกรรมาชีพเปลี่ยนไป พื้นที่สาธารณะดังกล่าวจึงเท่ากับเป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชนชั้นกลางได้แสดงตัวในฐานะ “พลเมือง” (citizen) และได้รวมตัวกันเพื่อเป็นช่องทางเข้าไปร่วมกับชีวิตสาธารณะของสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 113)

Habermas สรุปว่า พื้นที่สาธารณะของชนชั้นกลางในศตวรรษที่ 17 – 18 นั้นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญของชนชั้นกลางในการโค่นล้มสังคมแบบศักดินาในหลายๆ ประเทศ เช่นใน ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เป็นต้น ในขณะที่ชนชั้นล่าง เช่น ชาวนา กรรมกรก็ได้เริ่มรู้จักและสัมผัสรูปแบบดังกล่าว แต่รูปแบบการต่อสู้นั้นมักจะใช้การลุกฮือหรือการเดินขบวนมากกว่า ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีความแตกต่างจากการใช้พื้นที่สาธารณะของชนชั้นกลาง และเมื่อชนชั้นกรรมาชีพได้รับชัยชนะในการล้มล้างระบอบศักดินาได้และก้าวขึ้นสู่การมีอำนาจรัฐ พื้นที่สาธารณะได้กลายเป็นเครื่องมือที่หมดประโยชน์ต่อชนชั้นกลาง แต่ชนชั้นกลางนั้นไม่อาจทำลายแนวคิดนี้ได้หมดสิ้น และ Habermas ได้พบว่าชนชั้นกลางได้ปรับพื้นที่สาธารณะใหม่ ทำให้พื้นที่สาธารณะในศตวรรษที่ 19 – 20 มีลักษณะดังนี้ **1.การทำให้พื้นที่สาธารณะเป็นเขตปลอดภัย**

การเมือง (Depoliticised Area) หลังจากได้รับชัยชนะแล้วชนชั้นกลางที่มีอำนาจรัฐอยู่ในมือก็ได้แปลงความหมายของพื้นที่สาธารณะที่เคยเป็น “เขตพูดคุยเรื่องการเมือง” ให้กลายเป็น “เขตปลอดการเมือง” เช่น เป็นสวนสาธารณะ ศูนย์การค้า หรือสถานที่พักผ่อนแบบต่างๆ ทำให้คุณลักษณะของพื้นที่สาธารณะได้แปรเปลี่ยนไปหมด

2. จากมิตการเมืองสู่มิติเศรษฐกิจ/สังคม/วัฒนธรรม คือ หลังจากปรับปรุงลักษณะใหม่แล้ว กลยุทธ์ที่สองคือ การค่อยๆ ย้ายศูนย์กลางของพื้นที่สาธารณะจากมิตด้านการเมือง ไปสู่มิตด้าน เศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรมแทน เช่น การสร้างศูนย์กลางค้า สวนสนุก โรงภาพยนตร์ ฯลฯ คือ ทำให้การรวมตัวของผู้คนจำนวนมากกลายเป็นเพื่อความสนุกสนาน หาความรู้ จับจ่ายใช้สอย เป็นต้น

3. จากพลเมืองสู่ผู้บริโภค จากข้อสองเมื่อประชาชนก้าวเข้าสู่พื้นที่สาธารณะเช่นนั้นคือจากมิตการเมืองไปสู่มิตด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรมแทน สถานภาพของประชาชน ก็จะถูกนิยามจาก “พลเมือง” เป็น “ผู้บริโภค” เนื่องจาก “พลเมือง” จะถูกนิยามในปริมณฑลทางการเมืองแต่ “ผู้บริโภค” นั้นจะถูกนิยามในปริมณฑลทางเศรษฐกิจ

4. จาก “การมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแข็งขัน” สู่การเป็นผู้รับสารที่เฉื่อยชา เมื่อเปรียบเทียบกับในศตวรรษที่ 17 – 18 ในสังคมปัจจุบัน ยังมีปริมณฑลและเรื่องราวทางการเมืองอยู่ แต่เมื่อถูกปรับเปลี่ยน ไปโดย Habermas กล่าวว่า ได้ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่แยกผู้คนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองเป็น 2 กลุ่มคือ พรรคการเมืองที่เอางานเอาการกับเรื่องการเมือง กับกลุ่มประชาชนที่มีสิทธิเลือกตั้งทางการเมือง แต่ด้วยจิตสำนึกและสถานะแบบ “ผู้บริโภคทางการเมือง” และด้วยสถานะนี้ทำให้ประชาชนแม้จะเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับเรื่องสาธารณะต่างๆ แต่การรับรู้นั้นก็ดูเสมือนจะมีฉนวนทางสังคมที่มองไม่เห็นกั้นกลางอยู่ ทำให้ไม่รู้สึกว่เรื่องสาธารณะมาเกี่ยวข้องกับตนเอง ดังกล่าวทำให้การรับรู้ข่าวสารเป็นไปอย่างตั้งรับ เฉื่อยชา (Passive) และไม่เกิดพลังผลักดันให้มีปฏิกิริยาโต้ตอบ คือ มิตความเข้าใจ มิตอารมณ์ความรู้สึก และมีติการกระทำ

5. การเกิดขึ้นของ “Knowledge Broker” ผลของการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) ของสังคมสมัยใหม่ ไม่เพียงแต่เป็นระบบในโรงงานอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ได้ขยายไปยังปริมณฑลอื่นๆ ทัวสังคม ตามหลักการใช้เหตุผลเชิงเครื่องมือที่ระบุว่า ระบบการแบ่งงานกันทำเป็นระบบงานที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ฉะนั้นเมื่อขาดพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่จะเป็นเวทีสร้างความรู้และเหตุผลทางการเมืองให้แก่ประชาชน ในขณะที่พรรคการเมืองนั้นจะมีผลประโยชน์เฉพาะส่วนอย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อต้องมีการตัดสินใจ หรือติดตามข่าวสารทางการเมือง จึงเกิดกลุ่มที่เรียกว่า “ผู้ชำนาญการเฉพาะด้าน” (Specialist) ซึ่งเป็นลักษณะของสังคมที่มีการแบ่งงานกันอย่างสูง กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะเข้ามาช่วยทำหน้าที่แทนให้ประชาชน กล่าวคือ ประชาชนผู้บริโภคการเมืองก็จะปล่อยให้การจัดการเรื่องชีวิตสาธารณะกลายเป็นเรื่องของพวกมืออาชีพทางการเมืองที่ Habermas เรียกว่า “Spatial-Interest Group” หรือ “Knowledge Broker” เช่น นักการเมืองมืออาชีพ พวก Lobbyist ราษฎรอาวุโส นักวิเคราะห์ข่าวการเมืองของหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ

6. การเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะแบบปลอมๆ เมื่อพื้นที่สาธารณะในยุคนี้ถูกปรับแต่ง

ทำให้พื้นที่สาธารณะในยุคนี้ เป็นเพียงพื้นที่สาธารณะแบบปลอมๆ (Pseudo-Public) Sphere ในพื้นที่สาธารณะเทียมนี้ปฏิบัติการทางการเมืองของบรรดาตัวแสดงทางการเมือง เช่น นักการเมือง รัฐบาล หรือฝ่ายค้านจะเน้นหนักเรื่องการแสดง การเป็นดารา การแต่งตัว บุคลิกและภาพลักษณ์ ฯลฯ ในขณะที่ประชาชนจะเป็นผู้ชมที่อาจมีความคิดเห็น มีความรู้สึก แต่ไม่มีช่องทางที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในเวทีสาธารณะได้ หรือในบางกรณี อาจมีการจัดฉากเพื่อการแสดง “ละครทางการเมือง” ที่ไม่ได้มีผลจริงจังก่อสาธารณะ เช่น การประชุมรัฐสภา เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาดูเนื้อหาแล้ว พื้นที่สาธารณะแบบนี้ก็ไม่ต่างจากยุคสมัยของสังคมศักดินา ดังนั้น Habermas จึงเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า “การฟื้นคืนชีพแบบศักดินาในพื้นที่สาธารณะ” (Refeudalisation of Public Sphere) **7. บทบาทของสื่อมวลชนในพื้นที่สาธารณะ** Habermas ได้สรุปพัฒนาการบทบาทของสื่อมวลชนที่มีต่อพื้นที่สาธารณะ ด้วยสื่อมวลชนเป็นตัวแปรที่สำคัญประการหนึ่งของการเป็นพื้นที่สาธารณะ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551: 379-383)

ในระยะเริ่มแรกของบทบาทของสื่อมวลชนในศตวรรษที่ 17 หนังสือพิมพ์มีความสำคัญมากต่อการสร้างพื้นที่สาธารณะ เนื่องจากคุณลักษณะที่สำคัญๆ ของหนังสือพิมพ์เอง เริ่มตั้งแต่การตระหนักในภารกิจของหนังสือพิมพ์ว่ามีอยู่และดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งลักษณะของ “การใช้หนังสือพิมพ์” ก็มีลักษณะการใช้แบบส่วนรวม (Collective Consumption) เช่นการอ่านหนังสือพิมพ์ร่วมกันในร้านกาแฟหรือห้องรับแขก เป็นต้น แต่ในสังคมปัจจุบัน รูปแบบการบริโภคสื่อ (Mode of Media Consumption) จะกระทำในลักษณะที่เป็นการส่วนตัวมากยิ่งขึ้น เช่น การซื้อหนังสือพิมพ์มาอ่านที่บ้าน หรือการฟังวิทยุ ล้วนทำที่บ้านทั้งสิ้นทำให้ขาดโอกาสที่จะได้ร่วมกันวิพากษ์วิจารณ์ได้เปิดอภิปรายโต้เถียงกัน อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของพื้นที่สาธารณะ แต่บทบาทของสื่อมวลชนในยุคนี้คือ สามารถทำให้ “ผู้ที่มีความรู้ความสามารถ” กลายมาเป็นผู้ที่มีชื่อเสียง คือสื่อมวลชนจึงทำหน้าที่ประจุดพื้นที่สาธารณะที่นำเสนอปัญญาชน นักวิชาการ ผู้มีความชำนาญการสาขาวิชาชีพระต่างๆ รวมทั้งบุคลากรของสื่อมวลชนเองให้พูดในนามของ “สาธารณะ” เช่น รายการชกถามอภิปรายต่างๆ

จะเห็นได้ว่าพัฒนาการของ “พื้นที่สาธารณะ” มีการปรับเปลี่ยนในแต่ละยุค รูปแบบและทิศทางการเคลื่อนไหวทางสังคมในปลายศตวรรษที่ 20 ซึ่ง 3 ศตวรรษที่ผ่านมาได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก คือ ปริมณฑลของ Political Society เช่น การต่อสู้ในพรรคการเมือง การแย่งชิงกันเป็นรัฐบาล ฯลฯ แต่กระบวนกรสังคมใหม่ๆ ในปัจจุบันที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงสังคม (New Social Movement) ได้เลือกที่จะมาต่อสู้ในปริมณฑลของประชาสังคม หรือ Civil Society โดยไม่วางน้ำหนักไว้ที่การใช้อำนาจทางการเมืองของรัฐในการแก้ปัญหา แต่จะให้ความสนใจกับเครือข่ายขององค์กรภาคประชาชน จึงทำให้พบพื้นที่สาธารณะที่ขบวนการใหม่ของการเคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

นำมาใช้ เช่น ขบวนการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมจัดค่ายดูนกสำหรับเด็ก กลุ่มฟื้นฟูสุขภาพองค์กรรวมแนวใหม่ กลุ่มพิทักษ์เด็ก ที่จะจัดนิทรรศการตามศูนย์การค้า เป็นต้น (กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 116)

สังคมสมัยใหม่ตามความคิดของ Habermas มีความแตกต่างกับสังคมดั้งเดิมตรงที่สังคมสมัยใหม่มีความซับซ้อนและแบ่งภาคส่วนในสังคมหลากหลายมากกว่า โดยเขาได้จำแนกสังคมสมัยใหม่ออกเป็นสี่พื้นที่ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเศรษฐกิจ ภาคปัจเจก และภาคสาธารณะ โดยที่ภาครัฐและภาคเศรษฐกิจมีวิถีคิดและการใช้เหตุผลแบบคำนวณหวังผล (Purposive Rational) ดังนั้นการกระทำหรือพฤติกรรมโดยทั่วไปของรัฐจึงเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการหวังผลและมุ่งครอบงำ (Strategies Action) ยิ่งกว่านั้นในภาคเศรษฐกิจ มักจะมีกิจกรรมในเชิงเทคนิค (instrumental action) บวกเข้าไปด้วย ส่วนพื้นที่ภาคประชาชนจะถูกแบ่งออกเป็นสองภาคคือ ภาคปัจเจกชนส่วนตัว และครอบครัวกับภาคสาธารณะ ทั้งสองภาคนี้จะมีวิถีคิดแบบมุ่งสื่อสารความเข้าใจระหว่างผู้คนที่ด้วยกัน (Communicative Rational) กิจกรรมหรือพฤติกรรมทั่วไปคือการสื่อสารเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจระหว่างกันอยู่ตลอดเวลา Habermas เชื่อว่า การเมืองที่มีความหมายกว้างที่สุดคือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการมุ่งส่วนรวมนั่นเอง โดยลักษณะสำคัญของพื้นที่สาธารณะในทัศนะของ Habermas คือเป็นเรื่องที่ไม่ได้หยุดนิ่งหรือมีลักษณะเสถียร หากแต่พื้นที่แต่ละภาคส่วนต่างมีภาวะเข้มแข็ง อ่อนแอ และรูปแบบความสัมพันธ์ ระหว่างกันอย่างหลากหลายและแปรผันตลอดเวลา ทั้งการสมานฉันท์ ความร่วมมือกัน ความขัดแย้ง ต่อรอง ตรวจสอบจนกระทั่งเข้าช่วงชิงหรือครอบงำภาคส่วนอื่น (วารุณี ณ นคร, 2554: 45-46)

สื่อมวลชนกับพื้นที่สาธารณะ

สื่อมวลชนถือได้ว่ามีบทบาทที่สำคัญยิ่งในระดับการเมือง คือการสร้างประชาธิปไตยให้กับสังคม เป็นการเคลื่อนไหวที่เริ่มขึ้นพร้อมกับสิ่งที่เรียกว่า “พื้นที่สาธารณะ” (นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, 2554: 34) ในความคาดหวังของ Habermas สังคมประชาธิปไตยจะเป็นสังคมที่ปลดปล่อยมนุษย์ไปสู่เสรีภาพที่แท้จริง โดยในสังคมประชาธิปไตยจะต้องมีพื้นที่สาธารณะ Habermas มีความเห็นว่า พื้นที่สาธารณะเช่นในศตวรรษที่ 17 – 18 นั้นเป็นพื้นที่สาธารณะที่ใช้งานได้อย่างแท้จริง และควรที่จะเดินย้อนรอยถอยหลังไปสู่การสร้างสรรค์ พื้นที่สาธารณะเช่นนั้นขึ้นมาใหม่ และเขาได้เสนอเพิ่มเติมและเกี่ยวข้องกับบทบาทของสื่อมวลชนด้วยดังนี้ 1.ต้องสร้างสรรค์พื้นที่สาธารณะขึ้นมาหลายๆ แบบอย่างหลากหลาย เพื่อเป็นหลักประกันว่า คนทุกกลุ่มที่มีผลประโยชน์ที่แตกต่างกันจะสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะหลายๆ แบบได้อย่างแท้จริง เพราะหากมีพื้นที่สาธารณะอยู่รูปแบบเดียว คนบางกลุ่มอาจเข้าถึงไม่ได้ 2.พื้นที่สาธารณะต้องไม่ถูกทำให้เป็นองค์กรหรือสถาบันที่มีความแข็งตัว เพราะอิทธิพลของระบบข้าราชการ พื้นที่นี้ต้องเป็นเครือข่ายที่มีการไหลเวียนของข่าวสารอย่างเต็มที่ 3. พื้นที่สาธารณะแห่งนี้จะเป็นสถานที่ที่ก่อให้เกิดการกระทำเชิงการสื่อสาร (Communication Action)

ที่จะต้องเป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายสำหรับการสร้างจิตสำนึกใหม่ของประชาชน ความรู้สึกใหม่ของประชาชนที่ก้าวข้ามลักษณะ “ปัจเจกชนนิยม” ความรู้สึกใหม่นี้เรียกว่า “Ethic of Compassion” ซึ่งหมายถึงความเข้าใจหรืออารมณ์ความรู้สึกแบบเข้าใจความต้องการของผู้อื่น รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งในท้ายๆ ของศตวรรษที่ 20 นี้สื่อมวลชนได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่ามียุคสมัยที่จะสร้างความรู้สึกร่วมในชะตากรรมของมนุษยร่วมโลก เช่น กรณีรณรงค์ความรู้สึก “We are the world” การช่วยเหลือกันเมื่อเกิดคลื่นสึนามิ การแก้ไขปัญหาโลกร้อน เป็นต้น 4.การที่จะใช้พื้นที่สาธารณะให้ได้ดีสำหรับการสร้างประชาธิปไตยนั้นจะขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือ คุณภาพของวาทกรรมหรือการสื่อสาร และสองคือ ปริมาณของการมีส่วนร่วม ซึ่ง Habermas เสนอให้มีการสร้าง องค์กรหรือกลุ่มทางสังคมขึ้นมา เพื่อเป็นตัวกลางในการมีส่วนร่วม เช่น แนวคิดเรื่องประชาสังคมการจัดเวทีเสวนา ประชาพิจารณ์ วิทยุชุมชน ฯลฯ สำหรับสื่อมวลชนกับพื้นที่สาธารณะ นั้นในยุคศตวรรษที่ 17 – 18 จะหมายถึงหนังสือพิมพ์ซึ่งมีบทบาทอย่างมากในการสร้างพื้นที่สาธารณะ แต่ในยุคปัจจุบันหนังสือพิมพ์แทบจะไม่มีบทบาทแล้ว และในปัจจุบันนี้ สื่อมวลชนได้แตกกิ่งก้านสาขาขยายเป็นสื่ออื่นๆ อีกมากมาย เช่นภาพยนตร์ วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

Habermas ได้นำเสนอเรื่อง "พื้นที่สาธารณะ" ให้สังคมและสื่อมวลชนนำไปทบทวนความสำคัญและนำมาเชื่อมโยงกับสิทธิเสรีภาพและความรับผิดชอบกับปัญหาสังคมและการเมืองหนึ่งในความเห็นที่ว่าสื่อมวลชนทำหน้าที่เป็น "เวทีสาธารณะ" หรือเปิดพื้นที่อย่างโล่งแจ้งไม่มีมุมมีเหลี่ยมซ่อนเร้นสิ่งผิดสิ่งถูกอย่างเสมอภาคโดยเฉพาะให้ความสำคัญกับคนอ่อนแอกว่าหรือคนที่มีปัญหาโดยตรงเข้ามาใช้พื้นที่นี้ เพื่อให้สาระของปมปัญหาและการบริหารผิดพลาดของรัฐบาลและการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างขาดความถูกต้องยุติธรรมได้ปรากฏและคลี่คลาย ความคิดเรื่องสื่อกับการเปิดเวทีสาธารณะ คือความสำคัญถึงหน้าที่ที่สื่อมวลชนให้โอกาสประชาชนได้ใช้สิทธิเสรีภาพอย่างสมดุลงของผู้เกี่ยวข้องโดยตรงเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะของสื่อมวลชนเพื่อสะท้อนปัญหาต่างๆ ของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้มีการรับรู้แพร่หลายและเพื่อผลักดันหรือสร้างแรงกดดันให้รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้มีอำนาจได้แก้ไขปัญหาต่างๆ

ความคิดเรื่องการเปิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas คำนี้คือรากฐานสำคัญบ่งบอกถึงภาระหน้าที่ของสื่อมวลชนเพื่อประโยชน์สาธารณะให้เข้าใจง่ายขึ้น ให้โอกาสสังคมได้ฟังฟังความทุกข์ยากมากขึ้น โดยเฉพาะคนที่อ่อนแอกว่า อาทิ คนชรา คนพิการ คนตาบอด หูหนวก หญิงตั้งครรภ์ ผู้หญิง เด็ก และเปิดโอกาสให้สังคมใช้พื้นที่สื่ออย่างเสมอภาค ไม่เลือกฐานะได้ร้องเรียนหรือใช้สิทธิทวงสิทธิในความเป็นพลเมืองจากการบริหารจัดการของรัฐบาลบกพร่องผิดพลาด ถ้าสื่อทำหน้าที่ให้เกิดความสมดุลและเป็นธรรม สังคมส่วนรวมจะรับรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาาร่วมกัน โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะ หากนำความคิดในเรื่องเสรีภาพในสังคมเสรีประชาธิปไตยมาสัมพันธ์กับการเปิดพื้นที่สาธารณะของสื่อมวลชน ให้โอกาสแก่สังคมเพื่อแสดงออกซึ่ง

สิทธิและเสรีภาพ จะพบว่าโอกาสที่คนอ่อนแอกว่ามีโอกาสใช้พื้นที่สื่อหรือแม้แต่พื้นที่ทางการเมืองได้น้อยกว่าคนที่เข้มแข็งกว่าสังคมในโลกยุคใหม่ (The Postmodern world) (จูตินบ โคมลินนิ, 2556)

จากการเห็นความสำคัญของพื้นที่สาธารณะ มีนักวิชาการให้ความสนใจ นำมาขยายความคิดต่อ และได้เสนอให้นิยามของพื้นที่สาธารณะเอาไว้ดังนี้ **1.พื้นที่สาธารณะไม่ใช่พื้นที่ซึ่งผูกขาดโดยเพศชาย** ในโลกความจริงพื้นที่สาธารณะมีลักษณะที่เปิดกว้าง ประกอบด้วยผู้คนที่เป็นเพศหญิง ชนกลุ่มน้อย คนด้อยโอกาส หรือคนที่เสียเปรียบและไม่มีอำนาจทางการเมือง **2.พื้นที่สาธารณะในสมัยปัจจุบันมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่อย่างใกล้ชิด** กลุ่มที่เข้ามายุติกรรมและขยายบทบาททางการเมืองของพื้นที่สาธารณะในปัจจุบันเป็นกลุ่มที่เคลื่อนไหวในเรื่องสิ่งแวดล้อม กลุ่มสิทธิสตรี เรื่องเกษตรกรรม เรื่องต่อต้านพลังงานและอาวุธนิวเคลียร์ และเรื่องสันติภาพ เป็นต้น **3.พื้นที่สาธารณะปัจจุบันประกอบด้วย สื่อหลายประเภท** ได้แก่

3.1 สื่อกระแสหลัก (mainstream media) หรือสื่อทางการเมืองในพื้นที่ของฝ่ายอำนาจรัฐ (official public sphere) ที่ครอบงำสื่อสารทางการเมือง

3.2 สื่อกระแสทางเลือก (alternative media) หรือสื่อที่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ จัดทำขึ้นเพื่อสื่อสารภายในเครือข่ายและสื่อสารกับสาธารณะ (alternative public sphere) เช่น ตัวอย่างการสื่อสารของกลุ่มผู้คัดค้านเขื่อนปากมูลสู่สาธารณะซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มและมีเครือข่ายของการสื่อสารและสื่อหลากหลายรูปแบบ (พวง-พนา คุณวัฒน์, 2546 อ้างถึงใน อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2547: 26-27)

สำหรับสื่อวิทยุ โทรทัศน์นั้นจะถูกตั้งคำถามว่าเป็นสื่อที่มีเพื่อความบันเทิงมากกว่าเพื่อถกเถียงปัญหาทางการเมือง เนื่องจากมีกรณีที่บางช่วงเวลาที่วิทยุจะสลับเปิดแค่เพลงกับสลับกับสปอร์ตโซเชี่ยล แต่อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้ให้ข้อคิดเห็นที่มาจากผลวิจัยเรื่องสื่อวิทยุและโทรทัศน์ว่า แม้ว่าสื่อทั้ง 2 ประเภท จะมีข้อดีเรื่องถูกนำมาใช้เพื่อความบันเทิง และเป็นสื่อที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารไม่มีโอกาสพบปะกันอย่างจริงจัง แต่ไม่ควรที่มองข้ามการสร้างสายสัมพันธ์แบบจินตนาการดังกล่าว (Immagined Connectedness) เพราะผลจากการวิจัยใหม่ๆ ได้ชี้ชัดว่าหากมีการใช้วิทยุและโทรทัศน์อย่างสม่ำเสมอ หรือหากวิทยุ โทรทัศน์ได้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ที่จะเชื่อมและสร้างสมานฉันท์ระหว่างคนกลุ่มต่างๆ รวมทั้งหากมีความพยายามในการสร้างรูปแบบการสื่อสารอย่างมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้น เช่น การโทรศัพท์ การเขียนจดหมาย การเชิญมาออกรายการ ฯลฯ (กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 117 - 123)

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ อติศักดิ์ ศรีสม ที่ศึกษากระบวนการสร้างสาธารณมติด้านการเมืองในสื่อมวลชนไทย 3 ประเภท คือ รายการโทรทัศน์ รายการวิทยุ และคอลัมน์หนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยยึดหลักของ Habermas ที่ว่า สื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่ด้านการส่ง

ข่าวสารจากทั้งสองทาง คือจากผู้ปกครองไปสู่ประชาชน และจากประชาชนไปสู่ผู้ปกครอง และจากผลการวิจัย การสื่อสารทั้ง 2 ด้านจะต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเกิดเหตุการณ์ สาธารณะในสังคม ขั้นการรายงานข่าว ขั้นการรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน และขั้นการนำเสนอความคิดเห็นของประชาชนสู่ผู้รับผิดชอบรัฐ พบว่า สื่อมวลชนไทยไม่สามารถดำเนินการได้ครบถ้วนทั้ง 4 ขั้นตอนโดยมักจะขาดขั้นตอนสุดท้ายเนื่องมาจาก การเป็นเจ้าของกิจการสื่อ เช่น การเป็นของรัฐ หรือ เป้าหมายการนำเสนอข่าวสาร บริบททางการเมือง บุคลากรและ งบประมาณ ฯลฯ ทำให้ความคิดเห็นที่เป็นมติสาธารณะ ยังไม่สามารถผลักดันให้เกิดการปฏิบัติการ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง (อดิศักดิ์ ศรีสม, 2543 อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2553: 124)

วิธีที่จะให้เกิดสังคมที่ดี สังคมประชาธิปไตย ให้เหมือนกับยุคศตวรรษที่ 17 – 18 ได้ Norbert Ropers ผู้อำนวยการองค์การสนับสนุนสันติภาพเบิร์กฮอฟ ได้กล่าวถึงคำตอบบางประการไว้ว่าขึ้นอยู่กับทักษะของประชาชนที่จะสร้างพื้นที่ให้คนมีส่วนร่วมหลากหลายฝ่าย และเข้าด้วยกันอย่างมีอิสระ สำหรับการสร้างพื้นที่สาธารณะ และสร้างวาทกรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้นใหม่ การสร้างพื้นที่เหล่านี้ขึ้นมา มาจากการอาศัยพูดคุยตัวต่อตัว คนต่อคน และการใช้การกระทำเชิงการสื่อสาร (Communication Actions) เข้ามาประกอบด้วย ทั้งสองส่วนจึงจะสามารถสร้างพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เพื่อเกิดสังคมประชาธิปไตยได้” (พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช, 2554)

โดยสรุป พื้นที่สาธารณะของ Habermas มีความสำคัญเป็นที่ที่เป็นตัวเชื่อมในสังคมประชาธิปไตย ระหว่างรัฐกับสังคม กล่าวคือพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้าง เปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น โดยปลอดจากอำนาจรัฐอยู่ในส่วนของประชาสังคมเป็นเรื่องของการรู้สึกเป็นส่วนร่วม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย และเป็นพื้นที่ทำให้คนในสังคมร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์ ควบคุมการทำงานของรัฐบาล นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจและฉันทามติที่จะนำไปสู่การกระทำและการเปลี่ยนแปลงที่มีผลในวงกว้าง โดยกระทำผ่านกระบวนการสื่อสารโดยการพูดคุย แบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยการใช้เหตุผลเชิงการสื่อสาร โต้แย้งถกเถียงถึงปัญหาต่างๆ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน โดยจะอยู่บนความเสมอภาคเท่าเทียม อย่างอิสระเสรี โดยไม่ถูกบังคับ ช่มชู้ หรือออกคำสั่ง รวมถึงไม่จำกัด เพศ ชนชั้น ฐานะ อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่ยังไม่เพียงพอต่อการเป็นพื้นที่สาธารณะ เช่น การขาดความเป็นอิสระจากภาครัฐหรือกลุ่มธุรกิจ ความสามารถและการตระหนักของประชาชนในการที่จะลุกขึ้นมามีส่วนร่วมในการสื่อสาร เป็นต้น ทั้งนี้หากสื่อมวลชนมีความเป็นพื้นที่สาธารณะจะส่งผลให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายตามมาและทำให้เกิดสังคมประชาธิปไตย

2.5 แนวคิดสื่อสาธารณะ

แนวคิดพื้นฐานสื่อสาธารณะ

Cave (Cave and Brown, 1990 อ้างถึงในฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: iv) and Brown (Brown, 1996 อ้างถึงใน ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: iv) และ Allan Brown เสนอว่าหลักพื้นฐานของสื่อสาธารณะกระจายเสียงควรมีวัตถุประสงค์มากกว่าการให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม และมีได้มุ่งหากำไรสูงสุดแก่ผู้ผลิต เช่นเดียวกับสื่อเชิงพาณิชย์ ในขณะที่ Atkinson ได้แสดงให้เห็นถึงพื้นฐานของสื่อสาธารณะได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยสรุปถึงแรงผลักดัน 3 ประการที่ร่วมกันสร้างระบบกระจายเสียงเพื่อสาธารณะขึ้น โดยแรงผลักดัน **ประการแรก**มาจากปัจจัยทางเทคนิค เนื่องจากคลื่นความถี่เป็นทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด **ประการที่สอง**เนื่องมาจากความสำคัญของระบบการกระจายเสียงที่มีศักยภาพสูงต่อระบบการเมือง สังคมและวัฒนธรรม เหตุผล**ประการที่สาม**มาจากความไม่เชื่อมั่นในกลไกตลาดที่จะทำให้ระบบการกระจายเสียงเป็นไปเพื่อการบริการสาธารณะได้ เนื่องจากหากปล่อยให้ระบบกระจายเสียงอยู่ในการครอบครองของนักธุรกิจของกลุ่มทุน สื่อนั้นย่อมมุ่งสร้างเนื้อหาเพื่อให้มีผู้ชมรายการมากที่สุดเพราะจะทำให้ตนได้รับรายได้จากการโฆษณามากที่สุดตามมา ดังนั้นระบบการกระจายเสียงเพื่อประโยชน์สาธารณะจึงไม่สามารถเป็นระบบธุรกิจที่มุ่งหวังกำไรสูงสุดได้ โดย Atkinson ได้แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างสื่อสาธารณะและสื่อเชิงพาณิชย์ 3 ด้านดังตาราง (Atkinson and Raboy, 1997 อ้างถึงในฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: iv)

ตารางที่ 2 ปรัชญาพื้นฐานของสื่อสาธารณะเปรียบเทียบกับสื่อเชิงพาณิชย์

สื่อสาธารณะ	สื่อเชิงพาณิชย์
ประชากร (Citizen)	ผู้บริโภค (Consumer)
วัฒนธรรม (Culture)	เศรษฐกิจ (Economy)
พื้นที่สาธารณะ (Public Sphere)	ตลาด (Market)

ความหมายจากตารางข้างต้น คือสื่อสาธารณะมีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงประชากรของประเทศ โดยมุ่งเน้นการสร้างและส่งเสริมวัฒนธรรมด้านต่างๆ โดยเป็นเสมือน “พื้นที่สาธารณะ” หรือ “Public Sphere” ของประชาชนทุกคนในประเทศ ในขณะที่สื่อพาณิชย์มีเป้าหมายทางการค้าและมีเป้าหมายหลักมาจากค่าโฆษณา ผู้ชมรายการจึงเปรียบเสมือนเป็นผู้บริโภคที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของสินค้าต่างๆ สื่อเชิงพาณิชย์จึงเปรียบเสมือนเป็นตลาดที่เป็นพื้นที่ให้ผู้ซื้อและผู้ขายมาพบกัน ความแตกต่างระหว่าง

สื่อสาธารณะและสื่อพาณิชย์ก็คือจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานว่าจะมุ่งเพื่อการค้าหรือมุ่งเพื่อสร้างคุณภาพให้กับสังคม ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวก็จะส่งผลต่อนโยบาย และแนวทางต่างๆ ของสื่อตามมา (ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: 8) Brown กล่าวถึงเหตุผลในการมีสื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะว่า คือการตระหนักถึงความสำคัญของสื่อกระจายเสียงในศักยภาพต่อคุณค่า ทัศนคติ และความเชื่อของคนในสังคม โดยที่ไม่มีรูปแบบที่เป็นสากลของสื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ ทั้งในด้านโครงสร้าง การควบคุมหรือเนื้อหา ซึ่งล้วนแตกต่างกันออกไปในแต่ละประเทศตามบริบทและการพัฒนาการทางการเมืองและเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามสามารถสรุปรูปแบบของสื่อกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ ได้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ แบบยุโรป มีรากฐานมาจากอังกฤษ และแบบสหรัฐอเมริกา แต่ในทางปฏิบัติประเทศส่วนใหญ่จะเป็น “ระบบคู่” (Dual System) คือผสมผสานกัน (ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: iv)

วิภา อุตมฉันทน์ ได้พูดถึงความจำเป็นของสื่อสาธารณะว่า หากปล่อยให้ระบบตลาดทำงานเอง จะทำให้สิทธิทั้งสองอย่างของพลเมือง คือสิทธิในการเลือกรายการอย่างมีข้อมูล และสิทธิในการเลือกรายการอย่างมีสิทธิเสรีภาพเต็มที่ จะไม่ได้รับหลักประกัน เพราะผู้รับสารจะไม่มีโอกาสได้รู้จักรสนิยมของรายการในแนวอื่น และจะไม่มีโอกาสได้รับการยกระดับรสนิยมด้วยสื่อที่มีคุณภาพสูงกว่านี้ ผู้รับสารจึงไม่คิดเรียกร้องให้มีสื่อหรือรายการที่ตนไม่เคยเห็นและไม่รู้จักขณะเดียวกันผู้ผลิตก็จะไม่มีวันรู้ว่าตลาดต้องการสิ่งที่พวกเขาไม่เคยสนองให้ เมื่อเป็นเช่นนี้ พลังขับเคลื่อนให้เกิดการสร้างสรรครายการที่มีคุณภาพจึงไม่เกิดขึ้น (วิภา อุตมฉันทน์, อ้างถึงใน ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: iv) การเป็นสื่อพาณิชย์กับการเป็นสื่อสาธารณะเห็นได้ชัดว่าย่อมจะส่งผลต่อทัศนคติต่อผู้รับชมแตกต่างกัน

ลักษณะเฉพาะและบทบาทของสื่อสาธารณะ

ลักษณะเฉพาะของสื่อสาธารณะ มีความแตกต่างกันไปในแต่ละมุมมองดังนี้

Brants and Suinne ได้สรุปลักษณะที่สำคัญของสื่อสาธารณะเอาไว้ดังนี้ คือ การตรวจสอบได้ การมีรายได้บางส่วนจากสาธารณะ มีการควบคุมเนื้อหารายการโดยมุ่งเน้นคุณภาพและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้หลากหลายกลุ่ม การให้บริการแก่ประชากรในสังคมอย่างทั่วถึง และมีความสามารถแข่งขันกับสื่อเชิงพาณิชย์ได้ (Baker, 1997 อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2547: 177) ในขณะที่ Graham and Davies ชี้ให้เห็นถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ว่าต้องมีขนาดใหญ่ มีเครือข่ายระดับประเทศ และต้องเป็นอิสระจากการเมืองและธุรกิจ โดยมองว่าสื่อสาธารณะต้องเป็นศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence) ต้องดำเนินการผลิตรายการออกอากาศด้วยตนเอง เป็นผู้วางมาตรฐานให้กับตลาด และสามารถกระตุ้นสื่อกระจายเสียงทั้งระบบโดยสื่อสาธารณะสามารถมีมากกว่าหนึ่งสถานีในประเทศ แต่ควรมีองค์กรหนึ่งที่มีขนาดใหญ่ และมีกิจการที่สามารถสร้างการรวมตัวในแนวตั้ง (Vertical Integration) ได้ โดยมีกิจกรรมที่ครอบคลุม

ตั้งแต่การฝึกอบรม การผลิต การวางผังรายการและการออกอากาศ (Graham and Davies, 1997 อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2547: 177)

Broadcasting Research Unit: BRU หรือหน่วยงานวิจัยด้านการกระจายเสียงของอังกฤษ ได้อธิบายแนวคิดการกระจายเสียงเพื่อสาธารณะว่า ต้องประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 8 ประการดังนี้

1. สามารถเข้าถึงประชาชนทุกพื้นที่
2. มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับรสนิยมและความสนใจของทุกคน
3. ให้ความสำคัญกับชนกลุ่มน้อยเป็นพิเศษ
4. มีบทบาทในการสร้างชุมชนและเอกลักษณ์ของชาติ
5. ปราศจากผลประโยชน์
6. ได้รับเงินอุดหนุนโดยตรงจากสาธารณะ
7. มุ่งผลิตรายการที่มีคุณภาพ เป็นสำคัญมากกว่าความต้องการของจำนวนผู้ชม
8. ผู้ผลิตรายการมีเสรีภาพในการนำเสนอ (Atkinson and Raboy, 1997 อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2547: 177-178)

ในมุมมองที่ต่างออกไป Murdock ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสื่อสาธารณะในด้านการพัฒนาประชาธิปไตย โดยเห็นว่า สื่อสาธารณะ จะต้อง มีบทบาทสำคัญ 4 ประการคือ

1. เป็นพื้นที่สำหรับแสดงออกและอภิปรายอย่างมีเสรีภาพ ปราศจากกลุ่มทุนและรัฐบาล
2. ทุกคนสามารถเข้าถึงพื้นที่นี้ได้โดยไม่เสียค่าบริการ
3. เป็นเวทีสำหรับกลุ่มการเมืองที่มีอุดมการณ์ แตกต่างกันได้
4. สามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนได้
5. ผู้ชมสามารถเข้าถึงสื่อสาธารณะ ในฐานะ “ประชากร” มิใช่ “ผู้บริโภค” (Murdock, 1997 อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2547: 178)

จากลักษณะและบทบาทของสื่อสาธารณะที่ได้กล่าวมานั้น World Radio and Television Council ซึ่งเป็นองค์กรอิสระ (Non-governmental Organization) ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO ได้ให้คำนิยามและหลักการของสื่อสาธารณะ ไว้ในแง่ของหลักการและเนื้อหา ซึ่งมีความครอบคลุมแนวคิดต่างๆ ดังนี้ หลักการพื้นฐาน (Principles) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือได้แก่

1. เข้าถึงประชาชนทุกคน (Universality)
2. มีความหลากหลาย (Diversity)
3. มีความเป็นอิสระ (Independence)
4. มีความโดดเด่น (Distinctiveness) และเนื้อหาของรายการ (Program Content) ที่สื่อสาธารณะควรยึดถือได้แก่

1. ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์ (Unbiased and Enlightening Information)
2. ผลิตรายการเพื่อการบริการและผลประโยชน์สาธารณะ (Public Service and Benefit)
3. ผลิตรายการที่มีจุดเด่น (Programs that Leave Their Mark)
4. ผลิตรายการด้วยตนเอง (In - House Production)
5. ผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวม (National Content) (Price and Raboy, (eds.), 2001 อ้างถึงใน นวลน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2547: 179)

สำหรับแนวคิดในด้านการเงินนั้น สิ่งสำคัญสำหรับสื่อสาธารณะ จะต้องไม่พึ่งรายได้จากรัฐหรือกลุ่มทุนมากเกินไป เพราะจะทำให้ส่งผลต่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินการตามเป้าหมายของการเป็นสื่อสาธารณะ แนวคิดในอุดมคติคือความต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสื่อสาธารณะ และมีสิทธิโดยชอบธรรม งบประมาณของสื่อสาธารณะจึงควรมาจากประชาชนในรูปแบบของ

“ค่าธรรมเนียมการรับชม/รับฟัง” (License Free) เป็นหลัก แต่ในทางปฏิบัติแล้วอาจเป็นไปได้ยาก เพราะบริบทในแต่ละประเทศและในแต่ละเวลา ย่อมเอื้ออำนวยแตกต่างกันไป การเก็บค่าธรรมเนียม จึงเหมาะสมกับบางประเทศและบางเวลา ในขณะที่บางประเทศอาจต้องพึ่งพารายได้จากช่องทางอื่นๆ บ้าง โดยอาจใช้หลักการของ Price และ Raboy ที่สรุปเอาไว้ว่า แหล่งเงินทุนสนับสนุนของสื่อสาธารณะ ควร 1.ต้องมีจำนวนมากพอ (Substantial) 2.อิสระ (Independent) 3.คาดการณ์ได้ (Predictable) 4.ง่ายและยุติธรรม (Simple and Equitable) (ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: 20-21)

นอกจากจุดเด่นที่สำคัญของสื่อสาธารณะที่มีความอิสระ ปราศจากการครอบงำทั้งจากการเป็นสื่อพาณิชย์และรัฐ ลักษณะที่สำคัญของสื่อสาธารณะยังรวมถึงการเข้าถึงประชาชนทุกคน มีความหลากหลาย เป็นเวทีสำหรับกลุ่มการเมืองที่แตกต่างกันสามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนได้ และการผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวม คือสื่อสาธารณะเปรียบเสมือนเป็นพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย แต่อย่างไรก็ตาม การที่เป็นสื่อสาธารณะเพื่อประชาชนทุกคน มุ่งประโยชน์สาธารณะเป็นสิ่งสำคัญได้อย่างแท้จริง ยังมีความเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายๆ อย่าง ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านสถาบัน ได้แก่ สถาบันทางการเมือง กฎหมาย และสถาบันทางสังคมต่างๆ ปัจจัยผู้รับสาร ปัจจัยด้านตลาด ได้แก่ คู่แข่งแข่งขัน กลุ่มทุนเจ้าของโฆษณา และปัจจัยด้านความเป็นไปในสังคม ได้แก่ ข้อมูลข่าวสาร และวัฒนธรรมในสังคม (ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: 19)

2.6 การรู้เท่าทันสื่อ

จากบทความเรื่อง “สื่อสาธารณะ จากมุมมองยูเนสโก” โดยสุรสิทธิ์ วิทยารัฐ ที่นำเสนอจากหนังสือชื่อ “Public Service Broadcasting : A best Practices Source Book” โดย อินตรา จิตแบนเนอร์จี จัดพิมพ์และเผยแพร่โดยศูนย์การสื่อสารมวลชนและข้อมูลข่าวสารแห่งประเทศไทย (The Asian Media Information and Communication : AMIC) หรือเอนิค ในองค์การ Unesco เมื่อปี 2548 ได้ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของสื่อสาธารณะและการพัฒนาประชาธิปไตย และข้อควรคำนึงที่จะทำให้สื่อสาธารณะเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพปัจจัยหนึ่งก็คือ การรู้เท่าทันสื่อของประชาชน อันเนื่องมาจากสื่อสาธารณะเป็นสื่อที่คำนึงถึงทั่วถึง กว้างขวางและเท่าเทียมของพลเมือง (Universality) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของประชาธิปไตย คือไม่ว่าพลเมืองจะมีความแตกต่างกันทางฐานะทางสังคม แต่สื่อสาธารณะแต่สื่อสาธารณะจะต้องให้พลเมืองได้มีโอกาสใช้ประโยชน์ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ประการที่สอง คือ ความหลากหลาย (Diversity) ซึ่งเกี่ยวข้องกับตัวเนื้อหาสาระ การนำเสนอรายการ และกลุ่มเป้าหมาย โดยสื่อสาธารณะต้องสะท้อนประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ที่หลากหลาย ผ่านรูปแบบรายการที่หลากหลาย ทั้งรายการข่าวและ

บันเทิง เพราะบางรายการอาจจะพุ่งเป้าไปที่คนดูเฉพาะกลุ่ม ดังนั้นสื่อสาธารณะจึงต้องมีรายการที่หลากหลาย คือรายการในสื่อสาธารณะต้องสามารถเข้าถึงทุกคนในสังคม และเนื้อหาสาระที่ถกเถียงของรายการในสื่อสาธารณะจะต้องมีความหลากหลายเช่นกัน ประการที่สาม คือ ความเป็นอิสระ (Independence) สื่อสาธารณะต้องมีความเป็นอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร การทำหน้าที่จึงต้องปลอดจากอำนาจธุรกิจและอำนาจทางการเมือง และประการสุดท้าย คือ หลักการความโดดเด่น (Distinctiveness) คือแตกต่างจนมีความสามารถเป็นผู้นำในด้านคุณภาพของรายการ โดยพลเมืองจะต้องมีความสามารถในการกำหนดว่า รายการในสื่อสาธารณะที่มีคุณภาพนั้นต้องมีลักษณะอย่างไร โดยเป็นการผลิตรายการที่แตกต่างจากการผลิตโดยสื่อธุรกิจอื่นๆ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2550) ซึ่งดังกล่าวข้างต้นเป็นประสบการณ์ของ Unesco จากการเรียนรู้สื่อสาธารณะจากทั่วโลก จนสามารถกำหนดหลักการดำเนินการสื่อสาธารณะเอาไว้ทั้ง 4 ประการนั่นเอง

ในชีวิตยุคใหม่เราจำเป็นต้องเสพข่าวสารผ่านช่องทางสื่ออย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ทุกวัน ไม่ว่าจะ เป็น โทรศัพท์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ตเคเบิลและแม้กระทั่งมือถือ ข่าวสารมีความสำคัญในฐานะกลไกการสื่อสารของสังคม โดยสื่อสารมวลชนที่ทำหน้าที่สื่อและส่งข่าวสารดังกล่าวก็คือผลผลิตของสังคมและระบบการศึกษาที่สัมพันธ์กัน “ผู้รับสาร” ต้องรู้เท่าทันและสร้างภูมิคุ้มกันตนเอง (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2553 อ้างถึงใน ธานี เชื้อสถาปนศิริ, 2554: 58) เมื่อสื่อมวลชนมีบทบาทมากยิ่งขึ้น หากแต่สถาบันต่างๆ ยังขาดความเข้าใจและรู้ทันการทำงานของสถาบันนี้ จึงเริ่มเกิดแนวคิดที่จะต้องเรียนรู้เพื่อให้เท่าทันสื่อที่เรียกว่า “Media Literacy, Media Education หรือ Media Awareness” (กาญจนา แก้วเทพ, 2557: 413)

ด้วยสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่เกิดภาวะอิ่มตัว (saturated) ไปด้วยข้อมูลข่าวสารจากการนำเสนอจากสื่อประเภทต่างๆ ทำให้เส้นแบ่งระหว่างความเป็นจริง (reality) และสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น (fantasy) คลุมเคลือจนมองเห็นไม่ชัดเจน และเป็นสาเหตุทำให้เกิดความเชื่อที่ผิดๆ (Faulty beliefs) และสาเหตุที่เราไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่สื่อนำเสนอได้ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือสิ่งที่ประกอบสร้างขึ้น ก็คือการเปิดรับสื่อของเราเป็นแบบเฉื่อยชา (Passive) ไม่ได้ตระหนักรู้ว่าเรากำลังเปิดรับสิ่งใดอยู่ และไม่ได้ระมัดระวังว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่ควรหลีกเลี่ยง เพราะมันก่อให้เกิดผลด้านลบกับตัวเรา โดยเราต้องพึงระลึกเสมอว่า เนื้อหาสื่อทั้งหมดมาจากผู้ส่งสาร กล่าวคือ สื่อเหล่านั้นมาจากความเชื่อ (Beliefs) ทศคติ (Attitude) และค่านิยม (Values) ของผู้ส่งสาร ซึ่งบางครั้งอาจมีความลำเอียง (Bias) ทั้งตั้งใจ (Deliberate Bias) และไม่ได้ตั้งใจ (Accidental Bias) และการนำเสนอของสื่อ นั้น มักจะเป็นแบบการสรุปแบบเหมารวมหรืออ้างความเป็นแบบฉบับ (Stereotyped) (รักจิต มั่นพลศรี, 2547: 67-83) ดังนั้นการรู้เท่าทันสื่อจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดย เป็นความสามารถในการทบทวน ตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์และแยกย่อยข้อมูลข่าวสารที่ถูกสร้างและกระจายผ่านสื่อหลากหลายชนิด และทำให้ความสามารถนี้กลายเป็นทักษะชีวิตสำหรับพลเมืองที่นับวันจะมี

ความสำคัญมากขึ้นตามสภาพสังคมแบบประชาธิปไตยที่ทันสมัยขึ้นเรื่อยๆ (วิเชษฐ์ แสงดวงดี, 2545: 57) การรู้เท่าทันสื่อเป็นทั้งศาสตร์ (Knowledge) และทักษะชีวิต (Life Skill) ที่สำคัญยิ่งต่อยุค “ข่าวสารเรื่องอำนาจ” นี้ และเป็นคุณสมบัติของประชาชนผู้กระตือรือร้น (Active Citizen) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย โดยมีนานาประเทศในโลกได้สร้างและใช้องค์ความรู้ด้านนี้กันอย่างแพร่หลาย ตั้งแต่การบรรจุเป็นหลักสูตรทักษะชีวิต หรือหลักสูตรสร้างเสริมประสบการณ์แก่เด็กๆ นับตั้งแต่อนุบาลขึ้นมา ในระดับมหาวิทยาลัยนั้นมีทั้งงานวิจัย พัฒนา และเป็นหลักสูตรสาขาวิชาและ Course Work (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2553 อ้างถึงใน ธารม เชื้อสถาปนศิริ, 2554: 59) ซึ่งความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อคือเรียนรู้ในการใช้สื่อ เข้าใจว่าสื่อมีบทบาทหน้าที่อย่างไร และสื่อจะช่วยสร้างภาพลักษณ์ได้อย่างไรในการที่จะมีส่วนร่วมกับการขจัดเกลารัฐสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างความเป็นประชาธิปไตยและทำให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยการมีการกำหนดขอบเขตในสังคมให้เท่าเทียมกันและแต่ละกลุ่มตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองโดยเฉพาะกลุ่มผู้ผลิตสื่อและผู้บริโภคสื่อ ประชาชนสามารถคิดในเชิงวิเคราะห์ และสามารถสื่อสารในเชิงสร้างสรรค์ได้ (อุษา บึกกิ้น, 2555: 147-161)

ด้วยความจำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อ Masterman ได้ประมวลเหตุผลสำคัญ 7 ประการที่ทำให้สถาบันต่างๆ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาจะต้องศึกษาเพื่อรู้เท่าทันสื่อมวลชนให้มากขึ้น ดังนี้ 1. เนื่องจากปริมาณการบริโภคสื่อของผู้คนในยุคปัจจุบันมีปริมาณสูงมาก มีการสำรวจในกลางปี 1970 เด็กอังกฤษอายุ 5-14 ปีใช้เวลาถึง 44 % ดูโทรทัศน์ 2.ข่าวสารจากสื่อไม่ได้เพียงแค่แจ้งเพื่อทราบเท่านั้นหากยังสามารถที่จะหลอหลอมอุดมการณ์และปั้นแต่งจิตสำนึกของผู้รับสารอีกด้วย 3.การบริหารจัดการ และกระบวนการสร้างข้อมูลข่าวสารมีพัฒนาการที่เจริญเติบโตและประสิทธิภาพมากขึ้นทุกที จนกระทั่งผู้รับสารไม่อาจรับมือได้ 4.สื่อมวลชนเกิดมาพร้อมกับระบบประชาธิปไตยและเป็นหลักประกันสำคัญสำหรับระบบการปกครองเช่นนี้ แต่ก็มีคำถามว่า สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่เป็นหลักประกันที่ดีหรือเปล่า ลักษณะที่ไม่เป็นประชาธิปไตยของสื่อเหล่านั้นอาจจะทำได้อย่างซ่อนเร้น แบนเนียนและไร้ร่องรอย 5.ภาพที่ปรากฏอยู่บนสื่อโทรทัศน์นั้นมีใช้ภาพธรรมชาติ หากทว่าเกิดจาก “การประกอบสร้าง” (Construct) ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นการเลือกมุมกล้อง การจัดระยะห่าง การให้แสง การตัดต่อ ที่จะเลือกถ่าย/ไม่ถ่าย ฯลฯ เพื่อนำไปสู่ความหมายหนึ่งๆ ตามประสงค์ของผู้สร้าง/ผู้ผลิต 6.ขอบเขตข่าวสารของโลกขยายออกไปอย่างกว้างขวางทั้งในระดับชาติ ระดับโลก ทำให้เกินความสามารถของผู้รับสาร ที่จะตรวจสอบด้วยประสบการณ์ตรงได้ แต่ในเวลาเดียวกันในด้านเศรษฐกิจก็มีการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของมากขึ้น และข่าวสารได้เข้าไปพัวพันกับเรื่องเศรษฐกิจและการเมืองอย่างแยกไม่ออก ดังนั้นผู้รับสารจะเปิดรับเพียง “ผลผลิตปลายทาง” เท่านั้นไม่ได้ แต่ต้องมองย้อนขึ้นไปถึงต้นทางของการผลิตข่าวสารนั้นด้วย 7.ในอนาคตเด็กๆ จะต้องมีชีวิตในสังคมข่าวสารที่สลับซับซ้อนมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นจึงควรเป็นภาระหน้าที่ของโรงเรียนที่ต้อง

ตระเตรียมเด็กให้มีความสามารถที่จะใช้การสื่อสารเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างดี ในอนาคต (Masterman, 1985 อ้างถึงในกาญจนา แก้วเทพ, 2557: 413-414)

จะเห็นได้ว่าการรู้เท่าทันสื่อ่นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างมากด้วยปริมาณ การบริโภคสื่อ อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อจิตสำนึกต่อผู้ชมในการปลูกฝังอุดมการณ์ อีกทั้งสื่อในปัจจุบันนั้นอาจมีวาระ ซ่อนเร้น ปะปนอยู่ดังนั้น การรู้เท่าทันสื่อจึงมีความจำเป็นอย่างมากในปัจจุบันในการปกป้องตัวเองใน เลือกรับสื่อและเพื่อเข้าไปในอุดมการณ์ที่สร้างสรรค์ เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง

ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ

มีผู้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อเอาไว้ดังนี้

นภินทร ศิริไทย ได้กล่าวว่าถึงการรู้เท่าทันสื่อเป็นเรื่องของการเรียนรู้การ เลือกรับ และใช้ ประโยชน์จากสื่อในทางสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมโดยผู้ที่รู้เท่า ทนสื่อจะไม่ ตกอยู่ในอิทธิพลของสื่อได้โดยง่าย รู้จักหลีกเลี่ยงสาระจากสื่อมา เป็นประโยชน์ต่อการ เรียนรู้และการดำรงชีวิต (นภินทร ศิริไทย, 2547)

รักจิต มั่นพลศรี ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่า คือ ทักษะ ความสามารถของบุคคลใน การเข้าถึง ตีความ วิเคราะห์วิพากษ์ ตัดสินและประเมินค่าข้อมูลข่าวสารที่สื่อนำเสนอทั้งในส่วนที่เป็น ข้อคิดเห็นและข้อเท็จจริงซึ่งเป็นผลให้บุคคลนั้นมีพลังอำนาจใน การควบคุมอิทธิพลหรือผลกระทบ จากสื่อได้ (รักจิต มั่นพลศรี, 2547: 67-83)

Shepherd ได้นิยาม Media Literacy ว่า เป็นการรับรู้ เข้าในสื่อในเชิงวิเคราะห์ โดยให้ ความรู้เท่าทันสื่อนี้ หมายรวมถึงการรู้เท่าทันถึงวิธีการนำเสนอเทคโนโลยีและผู้อยู่เบื้องหลังการผลิต สื่อ ซึ่งทำให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ วิเคราะห์เนื้อหาสื่อและตระหนักถึงบทบาทของผู้รับสาร ในการสร้างความหมายจากข่าวสารเหล่านั้น (Shepherd, 1993 อ้างถึงใน ศิริพร วีระโชติ, 2552: 23)

สรุป คือความสามารถของผู้รับสาร ในการรับรู้ ในการ ตีความ ตัดสิน ประเมิน ข้อมูลข่าวสาร สามารถแยกแยะในส่วนที่เป็นข้อคิดเห็น ในส่วนของความจริง มีความรู้เท่าทันวิธีการนำเสนอ เทคโนโลยีที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อได้โดยง่าย สามารถนำข้อมูล ข่าวสารที่ได้จากสื่อมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต

แนวทางของปฏิบัติการจากผู้รับสารเพื่อการรู้เท่าทันสื่อ

อาจสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1.การตั้งคำถาม 2.การวิพากษ์ วิเคราะห์ การคิดเชิงวิเคราะห์ 3.การเป็นผู้บริโภคที่กระตือรือร้น แสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ความเห็นเพิ่มเติม 4.การตอบสนอง/ตอบโต้/สร้างผล สะท้อน (Feedback) ไปสู่สื่อมวลชน 5. การรวมตัวจัดตั้ง เป็นกลุ่มหรือองค์กรคุ้มครองผู้บริโภคสื่อ 6. การผลักดันกติกา กฎระเบียบเพื่อการควบคุม/ตรวจสอบสื่อ 7.การรณรงค์ การใช้มาตรการทางสังคม และจริยธรรม เช่นการคว่ำบาตรสื่อ (boycott) 8.การสร้างสื่อ การใช้สื่อ การขยายการสื่อสารของ ภาคประชาชน การรู้เท่าทันสื่อคือต้องรู้เท่าทันบริโณคนิยม รู้เท่าทันการเมืองและสังคม และการรู้เท่า

ทันตัวเอง (ฮาม เชื้อสถาปนศิริ, 2554: 61-71) หากประชาชนมีทักษะดังกล่าวรู้เท่าทันสื่อที่สามารถเข้าถึง ดีความ วิเคราะห์วิพากษ์ ตัดสินประเมิน จะทำให้ประชาชนที่ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิต และสามารถใช้อย่างปลอดภัยจากสื่อในทางสร้างสรรค์เป็นประโยชน์ ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและสังคมจะทำให้ไม่ตกอยู่ในอิทธิพลของสื่อได้โดยง่าย รู้จักหลีกเลี่ยงสารจากสื่อมา อีกทั้งเป็นการป้องกันตัวเองจากสื่อที่ไม่สร้างสรรค์ และมีผลต่อความคิด ในขณะเดียวประชาชนจะรู้จักเลือกรับสื่อ สามารถคิดเชื่อมโยงเรื่องราว ทำให้เกิดความเห็นแท้และนำไปสู่จิตสำนึกของการมีส่วนร่วม

ทักษะที่จำเป็นสำหรับการรู้เท่าทันสื่อ

ทักษะที่มีความจำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อมีดังต่อไปนี้

1. ทักษะในการเข้าถึง (Access Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและมีประโยชน์ และสามารถทำความเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุบผา เมฆศรีทองคำ, 2554) การเข้าถึงสื่อจะเป็นไปในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวและเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีความต่อเนื่อง เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อได้แล้ว ความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อก็จะมีพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ และมีความรู้เกี่ยวกับสื่อมากขึ้น โดยหากสภาพแวดล้อมทางสังคมยังมีความเหลื่อมล้ำ ไม่มีความเท่าเทียมกันในเมืองกับชนบท วัตถุ ทรัพยากรที่ไปถึงถึงความเจริญ ย่อมจะส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงสื่อ การสื่อสาร หรือความรู้ต่างๆ (อุษา บิ๊กกิน, 2555: 147-161)

2. ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze Skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถตรวจสอบการออกแบบทั้งรูปแบบของเนื้อหา สาร โครงสร้างของเนื้อหาสาระ และลำดับเหตุการณ์ของเนื้อหาสาระ รวมถึงสามารถใช้แนวคิดต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมืองในการทำความเข้าใจบริบทของเนื้อหาสาระที่น่าเสนอ (บุบผา เมฆศรีทองคำ, 2554) โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ที่จะต้องมีความเข้าใจนับตั้งแต่ตัวแทนผู้ผลิตรายการ หมวดหมู่ประเภทรายการ เทคโนโลยี ภาษา กลุ่มตัวแทนที่สื่อสะท้อนให้เห็น จนกระทั่งประเภทของกลุ่มผู้ชม (อุษา บิ๊กกิน, 2555: 147-161)

3. ทักษะการประเมินเนื้อหาสาระ (Evaluate Skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสาระไปยังประสบการณ์ ส่วนบุคคลและทำการตัดสินเกี่ยวกับความถูกต้อง คุณภาพและ ความเกี่ยวข้องของเนื้อหาสาระ (Center for Media Literacy, 2008 อ้างถึงใน บุบผา เมฆศรีทองคำ, 2554) โดยการประเมินคุณภาพจะตั้งอยู่บนหลักการประชาธิปไตยที่ส่งเสริมความอิสระเสรีภาพ ความหลากหลาย ความเท่าเทียมกัน ลดความเหลื่อมล้ำในการเป็นตัวแทนหรือสะท้อนภาพสังคม เช่นสะท้อนภาพให้เห็นภาพของคนทุกชนชั้นในสังคม ไม่ได้สะท้อนให้เห็นเพียงแต่ชีวิตของคนที่หรูหรา ฟุ้งเฟ้อในสังคม หรือว่าจะให้การประเมินสื่อยึดมั่นกับขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิม ที่แสดงถึงการแบ่งแยกระหว่างความดีกับความชั่วอย่างชัดเจน (อุษา บิ๊กกิน, 2555: 147-161)

4. ทักษะการสร้างสรรค (Create Skill) ทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถเขียนความคิดของพวกเขา โดยใช้ข้อความเสียง และ/หรือภาพได้

อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับวัตถุประสงค์ที่แตก ต่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์ เนื้อหาสารของพวกเขา

นอกจากพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความสามารถในการ ตีความ ตัดสิน ประเมิน ข้อมูลข่าวสาร สามารถแยกแยะในส่วนที่เป็นข้อคิดเห็น ในส่วนของความจริง มีความรู้เท่าทันวิธีการนำเสนอเทคโนโลยีที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอ ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสื่อได้โดยง่าย สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่ได้จากสื่อมาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต แล้วการสามารถใช้สื่อเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกระดับในฐานะพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันจึงมีความสำคัญเช่นเดียวกัน

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและความคิดเห็นนักวิชาการ

ในงานวิจัยของ ถวิลวดี บุรีกุล เรื่อง การให้การศึกษาทางการเมืองเพื่อความเป็นพลเมือง ได้กล่าวถึงการสร้างความเป็นพลเมือง ที่มีความเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆ ที่สามารถเข้ามามีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมือง คือ การที่จะสร้างความเข้มแข็งในเรื่องความเป็นพลเมืองต้องสร้างความมั่นใจ ความไว้วางใจระหว่างกันในระหว่างบุคคลและความไว้วางใจของสถาบันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสถาบันพระปกเกล้าที่สามารถใช้เป็นตัวชี้วัดของกระบวนการประชาธิปไตยได้ คือเรื่องทุนทางสังคม ทั้งนี้ความไว้วางใจกันและการเป็นสมาชิกเครือข่ายทั้งหลายเป็นทุนทางสังคม ยกตัวอย่างเช่น สถาบันต่างๆ ในประเทศไทย ได้รับความเชื่อมั่นไว้วางใจจากประชาชนมากน้อยแค่ไหน ถ้าได้รับความเชื่อมั่นมาก แสดงว่ามีพลังของการเป็นพลเมืองมากขึ้น เพราะการเป็นพลเมืองได้ต้องมีความไว้วางใจกันในระหว่างบุคคลในระหว่างสถาบัน ผลจากการศึกษา พบว่าประชาชนชาวไทยมีความเชื่อมั่นในสถาบัน (Institutional Trust) มากกว่าความเชื่อมั่นในสังคมเป็นความเชื่อมั่นของบุคคลที่มีต่อกันและกัน (Social Trust) ยังพบว่าสื่อมวลชนที่ได้รับความไว้วางใจมากที่สุดคือ โทรทัศน์ เพราะประชาชนมองเห็นภาพได้ ทำให้ผู้คนไว้วางใจมาก แต่พอหลังเหตุการณ์ปฏิวัติเกิดขึ้น ก็ขึ้นๆ ลงๆ ดูเหมือนยังคงตายตัวไม่มากเหมือนก่อน

นอกจากนี้ยังได้มีการศึกษา เรื่องการเมืองภาคพลเมืองของกลุ่มเยาวชนอายุ 15-25 ปี ว่าพวกเขาคิดอย่างไร เพื่อที่จะนำไปสู่การวางแผนการสร้างการศึกษาของพลเมือง (Civic Education) หรือประเมินความตระหนักและความเข้าใจของเยาวชนเหล่านี้ในเรื่องของความเข้าใจสังคมประชาธิปไตย ในแง่การกระบวนการรับรู้ทางการเมืองของเยาวชนพบว่าเยาวชนเหล่านี้รับรู้ข้อมูลจากสื่อโทรทัศน์ร้อยละ 71 รับรู้จากโรงเรียนร้อยละ 10 และสื่ออื่นๆ ร้อยละ 10 จึงถือได้ว่าโทรทัศน์เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเมืองของพวกเขา ทั้งนี้เขาอยากให้มีทีวีเป็นช่องทางให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง แต่ที่นำแปลกคือเขาไม่ได้บอกให้ใช้ช่องทางทางโรงเรียนเลย แสดงว่าเขาไม่ต้องการเรียนรู้เรื่องของพลเมือง

จากโรงเรียนเท่านั้น เพราะฉะนั้นเราต้องมีช่องทางอื่นนอกโรงเรียนที่พวกเขาจะต้องเรียนรู้เรื่องการเป็นพลเมือง (ถวิลวดี บุรีกุล, 2551 อ้างถึงใน นฤมล ทับจุมพล บรรณาธิการ, 2551: 65-67)

ในการสร้างคนให้เป็นพลเมืองเพื่อให้ประชาธิปไตยมีความมั่นคงนั้น จากการศึกษาวิจัยของ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ได้ชี้ให้เห็นถึงรูปแบบของการให้การศึกษาความเป็นพลเมือง ในโรงเรียน และในชีวิตประจำวันในต่างประเทศนั้นสามารถแบ่งกว้างๆ ได้ 2 ระยะ ในระยะแรก การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเน้นให้หลักสูตรที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นเครื่องมือหลัก โดยพยายามสร้างหลักสูตรที่มีเนื้อหาสาระเพียงพอเหมาะสมต่อการสร้างความเป็นพลเมือง ในระยะที่สองฐานคิดในการให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้ขยายกว้างออกไปอย่างกว้างขวาง ครอบคลุมวิถีชีวิตประจำวันไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงหลักสูตรในโรงเรียนเท่านั้น (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวาณิช, 2553)

งานของ Russell F. Farnen และคณะ ที่ศึกษาหลักสูตรที่ใช้ในการเรียนการสอนกับการสร้างความเป็นพลเมืองใน 10 ประเทศได้แก่ ประเทศ เยอรมนี ฟินแลนด์ อิสราเอล อิตาลี สวีเดน สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ไอร์แลนด์ เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ งานชิ้นดังกล่าวทำให้ฐานคิดเรื่องการศึกษาเพื่อการสร้างความเป็นพลเมืองเปลี่ยนไป ความเชื่อมั่นที่ว่า การศึกษาในระบบ (ที่เป็นทางการในโรงเรียน) เป็นสถาบันหลักที่เตรียมเยาวชนให้เป็นพลเมืองเป็นเรื่องล้าสมัยเพราะอิทธิพลภายนอกสถาบันการศึกษามีบทบาทสำคัญต่อการสร้างพลเมืองมากขึ้นทุกที กล่าวคือโรงเรียนแสดงบทบาทสำคัญได้เพียงการสอน เรื่องค่านิยม ทศนคติ ความรู้ และทักษะให้แก่เยาวชนได้เพียงบางเรื่องเท่านั้น การบ่มเพาะให้เคารพในหน้าที่ ในบรรทัดฐานของการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน มีหลักการตัดสินใจ ในฐานะบุคคลหรือในฐานะกลุ่ม เคารพในสิทธิของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมทางสังคมการเมือง เป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (Farnen, Torney and Oppenheim, 1975 อ้างถึงใน สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวาณิช, 2553)

จากงานวิจัยของ สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ได้รวบรวมหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่ให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองประกอบไปด้วย สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สภาพัฒนาการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง โรงเรียนนอกระบบเครือข่ายประชาสังคม และองค์กรเอกชน และสื่อที่น่าสนใจสำหรับเครือข่ายประชาสังคมและองค์กรเอกชน คือ การสร้างเครือข่ายของคนจนสามารถจัดตั้งเป็นกลุ่ม องค์กร ขบวนการต่างๆ เป็นเครื่องมืออีกหนึ่งที่สำคัญในการให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง เพราะไม่ว่าการจัดตั้งกลุ่มองค์กร หรือเครือข่ายจะมีวัตถุประสงค์ใดก็ตาม กลุ่มองค์กรหรือเครือข่ายเหล่านั้นย่อมเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับระบบการเมือง สังคม เศรษฐกิจ และโครงสร้างของรัฐในระดับต่างๆ การเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในลักษณะดังกล่าวคือ การให้ความรู้แก่พลเมืองอย่างแท้จริง โดยกลุ่มองค์กร และเครือข่ายภาคประชาสังคมต่างๆ ส่วนมาก

มีฐานคิดอยู่บนการจัดสรรฐานทรัพยากรบุคคลด้วยตนเอง ไม่ว่าจะจะเป็นประเด็นด้านอัตลักษณ์ ประเด็นทางสังคม และประเด็นทางเศรษฐกิจ รูปแบบที่เครือข่ายภาคประชาสังคมเหล่านี้เลือกใช้ คือ การรวมกลุ่มเพื่อสร้างความร่วมมือหรือให้ความช่วยเหลือกันเองภายในกลุ่ม รวมถึงผู้คนนอกกลุ่ม ทั้งยังใช้การรวมกลุ่มเพื่อสร้างการต่อรองและเพื่อเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมอีกด้วย (สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวาณิชย์, 2553)

จากงานวิจัยของ วารุณี ณ นคร เรื่องยุทธศาสตร์การสร้างพลังผ่านพื้นที่สื่อของขบวนการทางสังคมในประเทศไทย ศึกษาถึงขบวนการทางสังคมในประเทศไทยมียุทธศาสตร์ในการใช้พื้นที่สื่อ เพื่อนำไปสู่การสร้างพลังให้แก่ขบวนการอย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ขบวนการทางสังคมของไทยนั้น สร้างพลังผ่านพื้นที่สื่อ โดยใช้ยุทธวิธีหลักในการจัดกระทำสื่อด้วยตัวเอง เพื่อให้ข้อเรียกร้องของตนมีความโดดเด่นและทำให้สังคมวงกว้างเกิดความสนใจ คือ การสร้างโครงประเด็นปัญหาที่ประกอบด้วย การสร้างกรองโครงการวินิจฉัยปัญหาที่เกิดขึ้น การสร้างกรอบโครงแนวทางแก้ปัญหา และการสร้างกรอบโครงการจูงใจ โดยขบวนการฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อสารให้ผู้กำหนดนโยบายได้รับรู้ผ่านพื้นที่สาธารณะ โดยอาศัยการระดมความรู้สึกร่วม ความเห็นใจจากสาธารณชน และให้ร่วมเป็นสักขีพยานในการเคลื่อนไหวผ่านลักษณะร้องเรียน การทวงถามปัญหาการแก้ไข ตรวจสอบ และเรียกร้องให้ภาครัฐมีดำเนินนโยบายสาธารณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ผ่าน 3 กรณีศึกษาคือ สมัชชาคนจนกรณีเขื่อนราศีไศล เครือข่ายรักษ์ทะเลกรุงเทพฯ และสิ่งแวดล้อม และปัญหาที่ดินของชาวบ้านคลองโยง

สิ่งที่น่าสนใจ คือ กระบวนการใช้พื้นที่สื่อของสามกรณีศึกษาประการแรกในการทำให้ประเด็นปัญหาเข้ามาในปริมณฑลสาธารณะ ของของชาวบ้านคลองโยง โดยการจัดวางประเด็น (Process of Agenda Setting) สะท้อนจากกระบวนการคิดประเด็นข่าวเพื่อนำเสนอผ่านสื่อต่างๆ หรือประเด็นการเขียนบทความ ในส่วนการทำงานข่าวเริ่มแรกเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างทีมงานนักข่าวพลเมืองจากกับแกนนำในคลองโยงที่ต้องการต่อสู้ในปัญหาที่ดินราชพัสดุ ทีมงานนักข่าวพลเมืองมีบทบาทมากในการช่วยคิดและพัฒนาประเด็นข่าวในตอนเริ่มแรก คือ สามขั้นแรกทำให้นักข่าวพลเมืองสามารถพัฒนาประเด็นต่อไปได้และทำให้เป็นจุดเริ่มต้นนำประเด็นปัญหาเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ โดยใช้พื้นที่สื่อเป็นรายการโทรทัศน์ รายการนักข่าวพลเมืองของ Thai PBS โดยทั้งสามประเด็นนั้นชาวบ้านเป็นผู้จัดกระทำสื่อเอง มีจุดเริ่มต้นเดียวกันคือ การเข้าร่วมอบรมกับทีมงานรายการนักข่าวพลเมืองและนำเสนอผ่านรายการนักข่าวพลเมืองควบคู่กับสื่ออื่นๆ ให้มีความหลากหลายและขยายพื้นที่สื่อมากขึ้น ในขั้นที่สอง ขบวนการใช้สื่อในการทำประเด็นให้ถูกฉายให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเป็นการทวงถามและตรวจสอบการทำหน้าที่ของรัฐบาล และในขั้นที่สามคือการยกระดับปัญหาพื้นฐานให้เป็นประเด็นทางสังคมและประเด็นสาธารณะเพื่อที่จะได้รับการแก้ไขต่อไป การเคลื่อนไหวผ่านสื่อของทั้งสามกรณีสามารถขยายประเด็นไปสู่สาธารณะเพื่อเสริมสร้างพลังในการทำกิจกรรมของขบวนการฯ ผ่านพื้นที่สื่อต่างๆ ได้สำเร็จ เช่นผลงานการผลิตข่าวที่สื่อสารออกไปจัดว่า

มีความโดดเด่น เช่นการผลิตข่าวผ่านรายการนักข่าวพลเมือง รวมถึงสื่อประเภทอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง (วารุณี ณ นคร, 2554: ง, 203 - 216)

จากงานวิจัยของ ภูษิตต์ ภูริปาณิก เรื่องโครงสร้างโทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS กับการมีส่วนร่วมของพลเมือง ที่ศึกษาเพื่อหาคำตอบว่า โทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS มีโครงสร้างการดำเนินงานในรูปแบบที่เอื้อต่อการตอบสนองในการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของพลเมืองหรือไม่อย่างไร โดยส่วนหนึ่งผลการศึกษา พบว่ามีส่วนร่วมของพลเมืองอยู่สี่รูปแบบหลักคือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการดำเนินการองค์กร การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ และการมีส่วนร่วมในการปรากฏตัวในรายการ

สิ่งที่พบในการมีส่วนร่วมของภาคพลเมืองในผลิตรายการนั้น พบว่านักข่าวพลเมืองของ Thai PBS มาจากกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทั้งชาวบ้านทั่วไป เด็ก เยาวชน นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการ นักพัฒนาเอกชน นักสื่อสารชุมชน ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร กลุ่มด้อยโอกาส กลุ่มชาติพันธุ์ ฯลฯ เชื่อมต่อเป็นเครือข่ายนักข่าวพลเมืองและพบว่ามีลักษณะของการยอมให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น เครือข่ายสมาชิกภาคประชาสังคมที่ผลักดันเรื่องราวประเด็นของกลุ่มตนเองเข้ามาเป็นนักข่าวพลเมือง เพื่อที่จะใช้เป็นช่องทางในการผลักดันผลประโยชน์ของกลุ่มตน ซึ่งแตกต่างกับบทบาทของสื่อสาธารณะในต่างประเทศที่หลายแห่งทำหน้าที่เพียงเปิดช่องทางการนำเสนอให้กับผู้ที่ประสงค์จะส่งผลงานข่าวเข้ามาและทางสถานีเป็นผู้คัดเลือกเท่านั้น ซึ่งแตกต่างจาก Thai PBS ที่สถานีจะอยู่ในฐานะของผู้อุปถัมภ์นักข่าวพลเมือง ทำให้เกิดทัศนคติที่เอนเอียงในการพิจารณาผลงานออกอากาศ อันจะส่งผลถึงผลประโยชน์แอบแฝงของกลุ่มที่จะตามมาในที่สุด (ภูษิตต์ ภูริปาณิก, 2556: ข, 354 - 366)

จากการศึกษาของ ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว ที่ศึกษากระบวนการสร้างสื่อสาธารณะ พบว่า Thai PBS มีความพยายามในการสร้างสื่อสาธารณะให้สำเร็จผ่านโครงสร้างองค์กรและพื้นที่ใน Thai PBS โดยเฉพาะในรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง แต่พื้นที่สาธารณะที่ปรากฏในรายการนั้นไม่เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองเนื่องจากประเด็นที่นำเสนอหรือถูกเลือกนั้นได้ถูกกำหนดไว้แล้วโดยทีมผู้ผลิตรายการหรือการเคลื่อนไหวของชุมชนซึ่งไม่เป็นพื้นที่สาธารณะทางการเมืองที่ต้องเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดการถกเถียง แสดงเหตุผลของประชาชน ก่อนการตัดสินใจร่วมกันในนำเสนอประเด็นในระดับนโยบาย พื้นที่ในรายการทั้งสองจึงเป็นเวทีบอกเล่าเรื่องที่เป็นตัวแทนของชุมชน ในลักษณะการสื่อสารระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) แต่มิได้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและมิได้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมด้วยการสื่อสารตามแนวทางประชาธิปไตยแบบมีเหตุผล (Deliberative Democracy) (ทอแสงรัศมี ถิณะแก้ว, 2553: ง)

ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ จากงานวิจัยเรื่อง การเมืองนโยบายสื่อสาธารณะขององค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ที่พบว่า Thai PBS สนับสนุนให้ผู้ด้อยโอกาสในสังคมให้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและความต้องการของตน โดยเฉพาะ

รายการที่นี้ทีวีไทยและรายการนักข่าวพลเมือง แต่ยังคงว่ายังขาดองค์ประกอบที่สำคัญของพื้นที่สาธารณะคือ การหาทางออกในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน และการเคลื่อนไหวเพื่อขยายผลต่อจากประเด็นที่แลกเปลี่ยนในระดับนโยบาย (นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, 2554: ง)

ความคิดเห็นนักวิชาการ

นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน พรรษาสิริ กุหลาบ กล่าวว่าการให้การศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองผ่านสถาบันสื่อสาธารณะ สามารถทำได้เพราะหลักการสื่อสารสาธารณะไม่ได้เน้นที่กำไรเป็นหลัก โดยหลักการของสื่อสาธารณะสอดคล้องกับการทำให้เกิด Active citizen เนื่องจากสื่อสาธารณะต้องดำเนินการไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยนัยยะของหลักการจะสอดคล้องกับหลักการเชิงประชาธิปไตย คือ ต้องให้เข้าถึงคนทุกกลุ่ม มีความเท่าเทียมกันและยอมรับความหลากหลายได้ และในขณะเดียวกันต้องคำนึงถึงว่าเขาต้องได้ประโยชน์อะไรจากสิ่งที่เขาดู เรื่องที่นำเสนอต้องเกิดประโยชน์กับสาธารณะ โดยมีทั้งสาระและความบันเทิง เพื่อให้ประชาชนจะได้มีความรู้เรื่องต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นพอเขาารู้เรื่องอะไรแล้วเขาเห็นปัญหาเขาก็จะรู้ว่าเขาต้องทำอย่างไร มันก็จะเกิดความเป็นพลเมืองขึ้นมาได้ระดับหนึ่ง เพราะฉะนั้นการมีองค์กรสื่อสารสาธารณะจะมีผลต่อการเติบโตของประชาธิปไตยเป็นอย่างมาหากเป็นไปได้ตามหลักการ (พรรษาสิริ กุหลาบ, 13 ธันวาคม 2558)

สำหรับรายการนักข่าวพลเมือง ชัยอนันต์ สมุทวณิช นักวิชาการด้านการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง รวมถึงท่านอื่นๆ และนักวิชาการด้านประชาธิปไตยได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ว่า ได้เชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองว่าเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนได้มีบทบาทในการที่จะสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้ภายนอกได้รับรู้ พร้อมเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาถือเป็นการฝึกปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีปัญหาความขัดแย้งสูงก็สามารถอาศัยรายการเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยบรรเทาปัญหาได้ ทำให้คนในชุมชนเองรู้ปัญหาของตัวเองเป็นอย่างแรก มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่างๆเกี่ยวกับชุมชนของตัวเอง ถือเป็นส่วนต้นแรกในการฝึกฝนความเป็นพลเมือง กล่าวคือสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและคิดเกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้น แทนที่จะเป็นผู้ถูกระทำแต่เพียงฝ่ายเดียวก็เป็นผู้กระทำการด้วย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 18 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับที่ วิชัย ตันศิริ ที่มองความเชื่อมโยงของรายการนักข่าวพลเมืองกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเอาไว้ว่า เป็นรายการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของชาวบ้านด้วยตนเองและก่อให้เกิดการเป็นต้นแบบในการเรียนรู้สำหรับหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ (วิชัย ตันศิริ, 19 ธันวาคม 2558) สอดคล้องกับ วีระ หวังสัจจะโชค ที่ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองกับรายการนักข่าวพลเมืองเอาไว้ว่า หัวใจของไอเดียเกี่ยวกับนักข่าวพลเมือง คือ การที่เราไม่ใช่ผู้รับสื่ออย่างเดียวแล้ว แต่ในฐานะคนธรรมดา ประชาชนทั่วไปออกมาผลิตและสื่อสารด้วยตัวเอง ซึ่งตรงนี้น่าสนใจมาก คือระบบประชาธิปไตยการเรียนรู้ทางการเมืองไม่ใช่แค่เรารับข่าวแต่เป็นการที่เราจะต้องสามารถตรวจสอบอะไรต่างๆ ได้ด้วย ซึ่งในเรื่องเกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองอย่างนี้เขาให้

พื้นที่ให้กับประชาชนในฐานะผู้นำเสนอข้อมูลอีกด้านหนึ่ง ตอนนี้ข้อมูลที่มันมีอยู่ในสังคมประชาชนธรรมดาสามารถเป็นผู้รับสื่อและเป็นผู้เสนอสื่อเองได้ด้วยซึ่งอันนี้ถือว่าเป็นหลักประชาธิปไตยได้เหมือนกันในเรื่องการนำเสนอข้อมูลทั้งหลาย เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้นมันทำให้เห็นว่าเรามีปัญหาอะไรบางอย่างหรือเปล่าภายในสังคมอันนี้เป็นสิ่งที่ต้องตั้งคำถาม (วีระ หวังสัจจะโชค, 13 มกราคม 2559)

ในขณะที่ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล และ ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร ที่กล่าวว่า รายการตีตรงที่ทำให้คนที่อยู่ในพื้นที่ คนที่อาจไม่มีปากเสียงได้สะท้อนเรื่องราวขึ้นมาในช่องทางสาธารณะ รายการได้เป็นปากเป็นเสียงให้กับชาวบ้าน (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 12 มกราคม 2559) แต่ประเด็นสำคัญที่จะทำให้รายการนักข่าวพลเมืองเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมือง ต้องลงมือกระทำการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่เป็นเพียงแค่การร้องทุกข์เท่านั้น หากแต่ต้องเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยหรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมาด้วย ทั้งนี้ (ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร, 25 ธันวาคม 2558)

อย่างไรก็ตามรายการนักข่าวพลเมืองมีอุปสรรคในการดำเนินการรวมถึงปัญหาของรายการ โดย นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน พรรษาสิริ กุหลาบ ได้แสดงความคิดเห็นในหลายประเด็น ได้แก่ บรรยากาศทางการเมืองที่ไม่ส่งเสริมเสรีภาพทางการแสดงความคิดเห็น หากยังมีกฎเกณฑ์ต่างๆ ทำให้คนธรรมดาไม่สามารถแสดงความคิดเห็นได้ซึ่งจะไม่นำไปสู่อะไร ประการถัดมาคือปัญหาการไม่ได้รับความนิยมในการรับชม ไม่ว่าจะมีความเคยชินในการรับชมของผู้ชมเนื่องจากผู้ประกอบการไทยจะไม่ได้มุ่งเน้นผลิตรายการที่ให้สาระเนื่องจากอาจไม่ได้รับความนิยม ในขณะที่ประเทศอังกฤษ ช่อง BBC มีกฎหมายระบุเอาไว้ ทำให้ต้องผลิตรายการที่มีสาระดังนั้นจึงต้องพยายามสร้างสรรค์รายการที่มีทั้งสาระและความบันเทิงไปพร้อมๆ กัน รวมถึงการที่ผู้ชมรายการอาจไม่คุ้นชินกับการให้คนธรรมดาเป็นผู้สื่อสาร และอาจส่งผลกระทบต่อความนิยมในตัวรายการซึ่งตรงนี้ขึ้นกับผู้ผลิตอย่างเดียวว่าจะอบรมหรือ สร้างสรรค์อย่างไร ถัดมา คือ เรื่องทัศนคติคนดูกับสื่อ ระดับที่สื่อได้เปิดพื้นที่ให้คนธรรมดาได้เล่าเรื่องของตนเองมากแค่ไหน ได้ให้ความสำคัญกับตัวคนธรรมดามากน้อยเพียงใดในบางกรณีแม้ว่าจะจะเป็นเหตุเร่งด่วนเช่นเดียวกัน ไม่ควรเป็นลักษณะของซัฟฟรายเออร์อย่างเดียวในการกระจายภาพข่าว คือควรจะมีพื้นที่มากกว่านี้

นอกจากนี้บางครั้งไม่สามารถนำเสนอประเด็นร้อนได้ส่วนใหญ่เป็นประเด็นเย็น อาจจะมีประเด็นเชิงปัญหามาย่างขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ณ ขณะนั้น คือไม่สามารถให้รายละเอียดเยอะกับเรื่องที่ซับซ้อน ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดคล้ายกับถูกจัดสรรว่าข่าวพลเมืองต้องทำเรื่อง NGO วิถีชีวิต ซึ่งเป็นปัญหาเชิงวัฒนธรรม สังคม การเมืองของเราและวิถีคิดขององค์กรสื่อด้วยว่า ยังไม่พร้อมให้คนเหล่านี้มาพูดอย่างตรงไปตรงมา นอกจากนี้ยังรวมถึงสถานะของนักข่าวพลเมืองที่ไม่ใช่พนักงานขององค์กร ดังนั้นการได้รับการปกป้องขององค์กรสื่ออย่างที่นักข่าวควรจะเป็นอาจไปไม่ถึง ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะคาดหวังให้นักข่าวพลเมืองทำประเด็นร้อน ในทางกลับกันการคุ้มครองน้อย อาจส่งผลให้นักข่าวพลเมืองเลียงที่จะนำเสนอประเด็นที่จะส่งผลกระทบต่อตามมา รวมถึงเรื่องของต้นทุนในการผลิตที่

จำเป็นต้องใช้เครื่องมือ กล้อง เมโมรีการ์ดหรือการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตมันที่ยังต่ำอาจส่งผลกระทบต่อ การตัดสินใจในการเข้าร่วมกับรายการเช่นเดียวกัน รวมถึงการตอบโจทยความหลากหลายและความแตกต่าง ควรจะต้องไปไกลกว่าภาคประชาสังคมที่เข้าถึงเดิมๆ ถ้าไปไกลกว่านั้นได้จะได้เปิดพื้นที่ให้กับเสียง มากขึ้นได้ด้วย นอกจากนี้รายการอาจไม่เป็นที่นิยมหรือเป็นรายการสำหรับคนเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือ โดยทั่วไปคนจะดูก็ต่อเมื่อรายการกำลังเสนอสิ่งที่สนใจอยู่ และเมื่อมองว่าภาพรวมของ Thai PBS ทั้งหมดส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง แต่รายการนักข่าวพลเมืองที่ส่วนมากเป็นเรื่องราวในชนบท ทำให้อาจไม่ได้รับความสนใจจากคนในเมือง นอกจากนี้การเล่าเรื่อง การนำเสนอ ยังขาดความน่าสนใจ (พรชชาติ กุหลาบ, 13 ธันวาคม 2558)

2.8 บทสรุป

การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศให้มีความมั่นคงด้วยการพัฒนาคนให้มีความพลเมืองซึ่งเป็นส่วนที่สำคัญเพราะเป็นรากฐานของระบอบประชาธิปไตย แต่การที่ประชาธิปไตยจะมีเสถียรภาพนั้น ประกอบไปด้วยปัจจัย ในด้าน ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การมีสื่อมวลชนที่เข้มแข็งและยึดหลักความจริงความถูกต้องและการให้การศึกษา และในเมื่ออำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนดังนั้น นอกจากพลเมืองจะมีหน้าที่ตามกฎหมายแล้วยังรวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจการสาธารณะ ต้องเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ต้องรู้ระบอบการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย ต้องสนใจและมีทักษะในการมีส่วนร่วมในสังคม ต่อกิจการบ้านเมือง มีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพกติกาของสังคม ทั้งนี้เมื่อพิจารณาถึงจุดเด่นที่สำคัญของสื่อสาธารณะที่มีความอิสระ ปราศจากการครอบงำทั้งจากการเป็นสื่อพาณิชย์และรัฐ ลักษณะที่สำคัญของสื่อสาธารณะยังรวมถึงการเข้าถึงประชาชนทุกคน มีความหลากหลาย เป็นเวทีสำหรับกลุ่มการเมืองที่แตกต่างกันสามารถนำเสนอความคิดเห็นของตนได้ และการผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวม ซึ่งล้วนแล้วแต่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

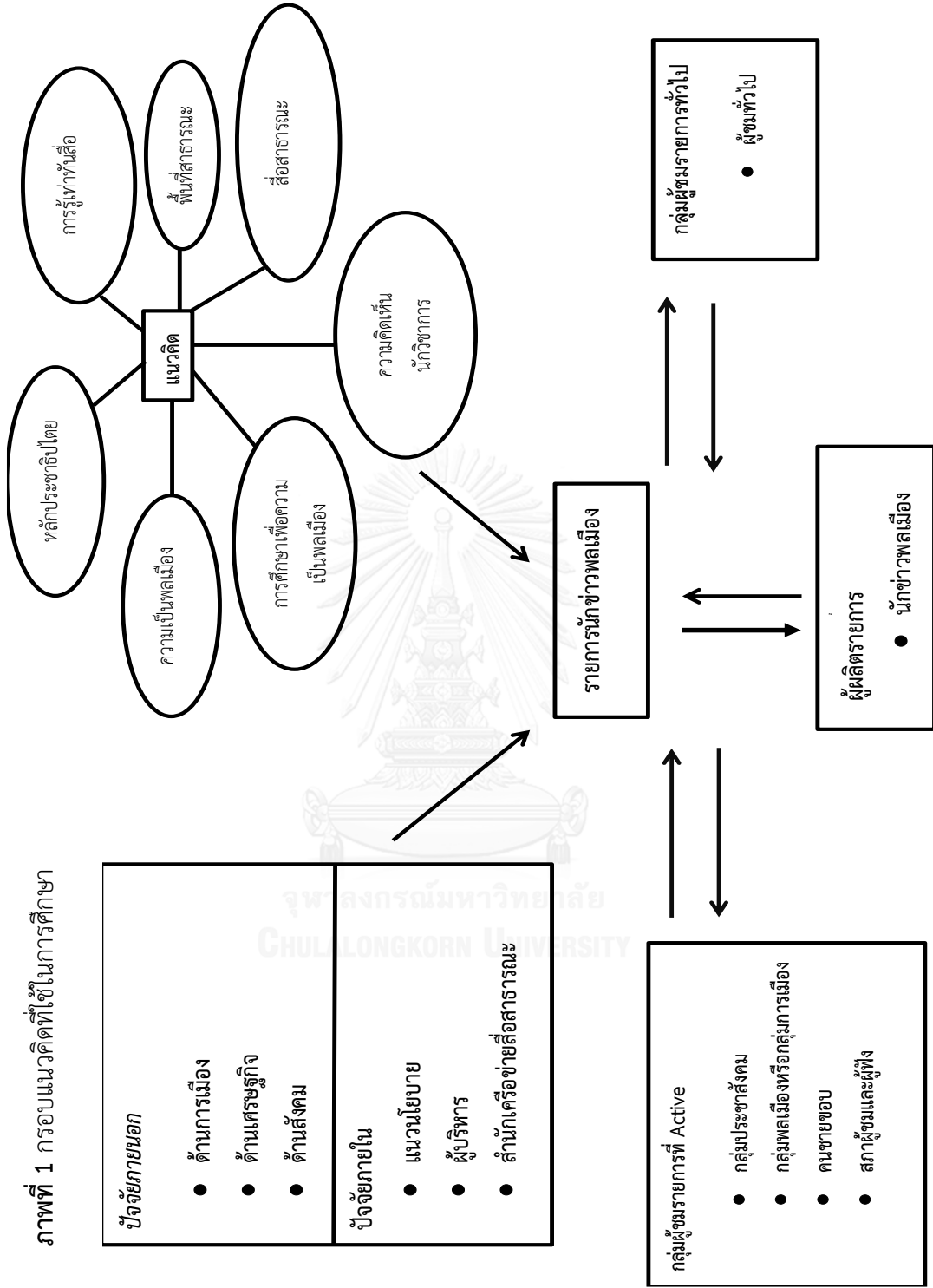
ซึ่งหากสื่อสาธารณะสามารถเป็นพื้นที่สาธารณะตามแบบของ Habermas จะทำให้เกิดพื้นที่ที่เป็นตัวเชื่อมในสังคมประชาธิปไตย ระหว่างรัฐกับสังคม กล่าวคือพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็น โดยปลอดจากอำนาจรัฐอยู่ในส่วนของประชาสังคม เป็นพื้นที่ทำให้คนในสังคมร่วมกันวิพากษ์ วิจาร์ณ ควบคุมการทำงานของรัฐบาล นอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการที่ทำให้สาธารณชนเกิดความเข้าใจและฉันทามติที่จะนำไปสู่การกระทำและการเปลี่ยนแปลง โดยกระทำผ่านกระบวนการสื่อสารโดยการพูดคุย แบบอภิปรายโต้แย้งกันด้วยการใช้เหตุผลเชิงการสื่อสาร โต้แย้งถกเถียงถึงปัญหาต่างๆ เพื่อหาคำตอบที่ดีที่สุดร่วมกัน โดยจะอยู่บนความเสมอภาคเท่าเทียม อย่างอิสระเสรี โดยไม่ถูกบังคับ ช่มชู้ หรือออกคำสั่ง รวมถึงไม่จำกัด เพศ ชนชั้น

ฐานะ ดังนั้นหากสื่อมวลชนมีความเป็นพื้นที่สาธารณะก็จะส่งผลให้ประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้เข้ามาใช้พื้นที่เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายตามมาและทำให้เกิดสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้เมื่อกล่าวพื้นที่สาธารณะบนสื่อมวลชนแล้ว สื่อสาธารณะดูจะเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการใช้พื้นที่ดังกล่าว

ดังนั้นจึงมีความน่าสนใจที่จะศึกษาว่าบทบาทของ Thai PBS เป็นอย่างไรในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะในระดับผู้ใช้พื้นที่รายการ ได้แก่ นักข่าวพลเมือง และผู้ชมรายการ โดยทั้งสองกลุ่มนี้อาจสะท้อนผลในระดับสังคมได้ เพื่อตอบคำถามวิจัยที่ตั้งใจที่ว่าหากสื่อสาธารณะเปรียบเสมือนเป็นโรงเรียนสำหรับทุกคนในสังคม ไม่จำกัดเพศ อายุ ฯลฯ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รายการนักข่าวพลเมือง ได้ถ่ายทอดและก่อให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างไร เนื่องจากมีหลายกลุ่มคนเข้ามาเกี่ยวข้องในการดำเนินการผลิตชิ้นงาน รวมถึงอะไรคือปัจจัยและอุปสรรคของรายการนักข่าวพลเมือง โดยได้นำแนวคิด ประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย พื้นที่สาธารณะ สื่อสาธารณะ และการรู้เท่าทันสื่อมาอธิบายและวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีกรอบการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา

บทที่ 3

รายงานนักข่าวพลเมืองขององค์กรฯ

เพื่อวิเคราะห์บริบทของรายงานนักข่าวพลเมืองขององค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะที่มีผลต่อการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพื่อทราบปัจจัยหรือข้อจำกัด บทนี้จะเป็นการศึกษาการนักข่าวพลเมือง โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้ 1.การจัดตั้งและแนวนโยบายขององค์กรฯ 2.ความเป็นมาของรายงานนักข่าวพลเมือง 3.มุมมองต่อรายงานนักข่าวพลเมือง แนวคิดรายการ การออกอากาศ การผลิตและกระบวนการทำงานของรายงานนักข่าวพลเมือง ประกอบด้วย แนวคิดสื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมือง ความเชื่อมโยงการสร้างความเป็นพลเมืองกับรายงานนักข่าวพลเมือง นิยามความเป็นพลเมืองของผู้ดำเนินการสำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะ นักข่าวพลเมือง และผู้ชมรายการ แนวคิดรายงานนักข่าวพลเมือง การออกอากาศ กระบวนการผลิต และกระบวนการทำงานของรายการ 4.อุปสรรคที่เกี่ยวข้อง 5.บทสรุป โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องหรือจัดทำโดยองค์กรฯ งานวิจัยวารสาร และการสัมภาษณ์กรรมการนโยบาย ผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่สำนักสื่อสาธารณะ และนักข่าวพลเมือง โดยยึดแนวคิด สื่อสาธารณะ พื้นที่สาธารณะ หลักประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และความคิดเห็นของนักวิชาการในการวิเคราะห์

3.1 องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย

3.1.1 วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมขององค์กร วัตถุประสงค์

ในฐานะสื่อสาธารณะสิ่งที่ ต้องยึดถือ และดำเนินการ มีดังนี้

วิสัยทัศน์ มุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อสาธารณะที่สร้างสรรค์สังคมคุณภาพ และคุณธรรม **พันธกิจ** ผลิตรายการ ให้บริการข่าวสาร ความรู้ สารบันเทิง ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ตามข้อบังคับด้านจริยธรรมขององค์กร เพื่อเผยแพร่ผ่านสื่อทุกแขนงโดยยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ และความคุ้มค่าเป็นสำคัญ **ค่านิยมหลักขององค์กร** เป็นอิสระ ยึดจริยธรรม ทำงานเป็นทีม หัวใจคือประชาชนทุกภาคส่วน เปิดกว้างสร้างสรรค์ กล้าหาญ นวัตกรรม เพื่อสังคมประชาธิปไตยและความเป็นธรรม

วัตถุประสงค์ ตามมาตรา 7 แห่ง พ.ร.บ. องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย พ.ศ. พ.ศ. 2551 กำหนดวัตถุประสงค์ ของเอาไว้ดังนี้ 1) ดำเนินการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่จะ สนับสนุนการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็น

ไทย โดยผ่านทางบริการข่าวสาร ที่เที่ยงตรง รอบด้าน สมดุล และเชื่อถือตรงต่อจรรยาบรรณ 2) ผลิตรายการทางด้านข่าวสาร สารประโยชน์ทางด้าน การศึกษา และสารบันเทิง ที่มีสัดส่วนอย่างเหมาะสม และมีคุณภาพสูง เน้นความหลากหลายในมิติต่างๆ โดยมุ่งดำเนินการอย่างปราศจากอคติทางการเมืองและ ผลประโยชน์พาณิชย์และยึดถือผลประโยชน์สาธารณะ เป็นสำคัญ 3) ส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชนให้ก้าวหน้าทันการ เปลี่ยนแปลงของโลกเพื่อประโยชน์ทั้งระดับชาติและ ระดับท้องถิ่น ผ่านทางการให้บริการข่าวสารและ สารประโยชน์อื่น 4) ส่งเสริมเสรีภาพในการรับรู้ข่าวสาร เพื่อสร้างสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนได้รับข่าวสารอย่างเท่าเทียมกัน 5) สนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและ ทางอ้อม ในการกำหนดทิศทางการให้บริการขององค์การ เพื่อประโยชน์สาธารณะ 6) สนับสนุนกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่น การดำเนินการตาม (2) (3) (4) และ (5) ให้คำนึงถึงการ เข้าถึงและการใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมของประชาชน

3.1.2 นโยบาย

นโยบายของ Thai PBS ในปี พ.ศ. 2557 มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) นโยบายด้านการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของ : สร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของสื่อสาธารณะจากประชาชนทุกกลุ่ม อาทิ กลุ่มผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายสื่อสมัครใจ ชุมชน ชนชั้นกลาง เยาวชน นักธุรกิจ กลุ่มประเด็นต่างๆ 2) นโยบายด้านข่าวและรายการ : เสริมสร้างพัฒนาศักยภาพและการนำเสนอข่าวเชิงลึกด้วยความฉับไวทันการณ์ ถูกต้อง เที่ยงตรง รอบด้าน นำเสนอรายการที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างภูมิปัญญาให้แก่ผู้ชม พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนทุกกลุ่มอย่างหลากหลายและทั่วถึงเพื่อนำพาสังคมไทยไปสู่สังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม 3) นโยบายด้านสร้างสรรค์ความดีงามให้แก่สังคม : เป็นสื่อสาธารณะที่ผลิตรายการเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะให้พื้นที่ในการนำเสนอเรื่องราวที่ดีงามและสร้างสรรค์ต่อสังคม 4) นโยบายด้านจริยธรรมและธรรมาภิบาลองค์กรฯ 4.1 เป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามพันธกิจขององค์กรฯ และมีความโปร่งใสตรวจสอบได้ 4.2 เป็นองค์กรที่มีสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชน มีระบบการบริหารงานและบุคลากรที่มีคุณภาพ ตระหนักถึงคุณค่าจริยธรรมวิชาชีพจริยธรรมธรรม Thai PBS จิตสำนึกสาธารณะตลอดจนความภูมิใจในความเป็นองค์กรสื่อสาธารณะ 5) นโยบายด้านการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของคนทุกกลุ่ม : เป็นองค์กรที่ตระหนักถึงความสำคัญและความเสมอภาค ในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การใช้พื้นที่สื่อให้เป็นประโยชน์ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องมือสื่อสาร และการสื่อภาษาให้ทุกกลุ่มเข้าถึง เนื้อหารายการ เช่น การใช้ล่ามภาษามือ คำบรรยายใต้ภาพข้อความประกอบการบรรยาย ฯลฯ 6) นโยบายด้านฐานข้อมูล : สร้างระบอบฐานข้อมูลสำหรับเป็นแหล่งอ้างอิงที่ทันสมัยในการรายงานข่าว สร้างฐานข้อมูล รายการเพื่อเป็น

แหล่งข้อมูลรายการที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของสังคม 7) นโยบายด้านเทคโนโลยี : เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร การกระจายเสียงและแพร่ภาพในทุกช่องทาง (Platform) สอดคล้องกับการเป็นสื่อสาธารณะแห่งแรกในภูมิภาคอาเซียนในบริบทของตัวอย่างสื่อมวลชนที่ดีมีคุณภาพ 8) นโยบายการสร้างควมมั่นคงด้านรายได้ขององค์กรฯ : ให้ความสำคัญต่อการแสวงหากลยุทธ์การสร้างรายได้เพื่อความมั่นคงขององค์กร (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558)

3.1.3 เนื้อหา ประเด็นสำคัญ รายละเอียดแผนการจัดทำรายการประจำปีของข่าวและรายการและ งบประมาณของ Thai PBS ปี พ.ศ. 2557

Thai PBS ได้นำประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ในการจัดทำข่าวและรายการสำหรับปี พ.ศ. 2557

- 1) ฐานทรัพยากร สิทธิชุมชน สิ่งแวดล้อม 2) สังคมที่เป็นธรรม ประชาธิปไตยชุมชน การเมืองภาคพลเมือง สิทธิผู้บริโภค คอร์รัปชัน 3) ความรู้เท่าทันสื่อ การให้ความรู้และการศึกษาในวิทยาการสาขาต่างๆ 4) ทักษะชีวิต การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ 5) การสร้างความรู้ และความเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ เพศสภาพ 6) ศิลปวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ สุนทรีย์ และจินตนาการ 7) การพัฒนาพลังทางสังคม เพื่อร่วมสร้างสังคมคุณภาพ คุณธรรม 8) ให้ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมของโลกเชิงลึก

ประเด็นหลักสำคัญ (Thematic) ของข่าวและรายการ

Thai PBS ได้กำหนดประเด็นหลักสำคัญ (Thematic) เพื่อนำเสนอ และสร้างการตระหนักให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสังคม ดังนี้ 1) การต่อต้านการทุจริตและคอร์รัปชัน 2) การส่งเสริมประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม 3) ประชาคมอาเซียน 4) ปัญหาสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ 5) การสร้างสันติภาพภาคใต้

รายละเอียดแผนการจัดทำรายการประจำปี

แผนการจัดทำรายการประจำปีจัดทำขึ้น โดยแบ่งช่องทางการเผยแพร่ผ่านสื่อของ Thai PBS ได้แก่ สื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ที่ประกอบด้วย เว็บไซต์ เว็ปทีวี สื่อสังคมออนไลน์ และวิทยุออนไลน์ โดยประกอบด้วยแผนการผลิตด้านต่างๆ ดังนี้ 1) แผนจัดทำข่าว และรายการข่าว รับผิดชอบโดยสำนักข่าว 2) แผนการจัดทำรายการ รับผิดชอบโดย สำนักรายการ 3) แผนจัดทำข่าว และรายการภาคพลเมือง รับผิดชอบโดย สำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะ (สำนักเครือข่ายสื่อพลเมืองในขณะนั้น) 4) แผนจัดทำข่าวและรายการทางสื่อออนไลน์ วิทยุออนไลน์ และเว็บทีวี รับผิดชอบโดยโครงการสื่อดิจิทัล (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2556)

งบประมาณผลิตและจัดหารายได้ในปี พ.ศ. 2557 ของ Thai PBS มีการสรรงงบประมาณค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับงบรายการประเภทอื่นๆ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2557)

ตารางที่ 3 แสดงงบต้นทุนผลิตและจัดหารายงบประมาณสำหรับปี พ.ศ. 2557 ของ Thai PBS

หมวดที่ 3 งบต้นทุนผลิตและจัดหารายการ 741,200,000	
รายการประเภทข่าว	136,030,000
รายการประเภทสารประโยชน์	156,470,140
รายการประเภทสารบันเทิง	104,602,000
รายการประเภทครอบครัว	167,611,840
รายการประเภทเด็ก	136,882,020
รายการวิทยุ และ New Media	18,404,000
รายการภาคเครือข่ายสื่อสาธารณะ	21,200,000

3.1.4 ความเป็นสื่อสาธารณะของ Thai PBS และผลการดำเนินงาน

Thai PBS ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของสื่อเพื่อสาธารณะ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2552a) และกำหนดให้ผู้ปฏิบัติงานถือเป็นแนวปฏิบัติ โดยอยู่ภายใต้หัวข้อ แนวทางปฏิบัติเพื่อธำรงจริยธรรม วิชาชีพการผลิต การจัดหา และการเผยแพร่รายการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย ซึ่งระบุเอาไว้ 9 ประการ ได้แก่ **1.ความทั่วถึง (Universality)** สื่อสาธารณะต้องดำเนินการเพื่อประชาชนทั้งประเทศต้องพยายามเข้าถึงทุกคน หรือสื่อสาธารณะต้อง “ถูกใช้” โดยคนจำนวนมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อความ เสมอภาค ความเป็นประชาธิปไตยที่พลเมืองทุกคนอยู่บนฐานข้อมูลข่าวสารเดียวกันอย่างไม่แบ่งสถานะทางสังคมหรือรายได้ **2.ความหลากหลาย (Diversity)** สื่อสาธารณะต้องมีความหลากหลายอย่างน้อยที่สุดในด้านประเภทของรายการ ผู้ชมผู้ฟังกลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหา รวมทั้งประเด็นถกเถียงทั้งหมด รวมถึงกลุ่มผู้ผลิตอิสระที่หลากหลาย ไม่ผูกขาดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแต่เปิดโอกาสอย่างกว้างขวางในการเข้าถึง เข้าร่วมงาน เข้าร่วมเรียนรู้ร่วมพัฒนา รายการ สื่อสาธารณะต้องตอบสนองความสนใจของสาธารณะที่หลากหลาย โดยนำเสนอรายการหลากหลายประเภทที่แต่ละรายการอาจ ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่มีความ คาดหวัง ความ ต้องการและลักษณะการรับสื่อที่ต่างกัน **3.ความเป็นอิสระ (Independence)** องค์การเพื่อสื่อสาธารณะต้องมีความเป็นอิสระมีที่มาของรายได้ที่ประกัน ความเป็นอิสระจากรัฐและทุนธุรกิจและต้องสร้างหรือพัฒนาความยั่งยืนของความเป็นอิสระด้วยการได้รับการสนับสนุนจากสาธารณะหรือประชาชน ผู้ผลิตสื่อสาธารณะต้องมีเสรีภาพ และความเป็น

อิสระด้วยจริยธรรมวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคมสื่อสาธารณะต้องเป็นเวทีกลางสำหรับการแสดงความคิดเห็นที่เป็นอิสระ เป็นช่องทางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความคิดเห็นและข้อวิจารณ์ที่แตกต่างกัน และต้องสร้างการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารที่เสรีอันเป็นหลักการสำคัญของการเคารพสิทธิมนุษยชนของสังคมประชาธิปไตย **4.การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน (Human Rights Protection)** สื่อสาธารณะต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและครอบครัวเว้น เสีย แต่ความจำเป็นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของมหาชนส่วนใหญ่ต้องคำนึงถึงและถือปฏิบัติในหลักการสิทธิมนุษยชนในทุกขั้นตอนการทำงานและในการผลิตรายการต่าง ๆ **5. ความแตกต่างเฉพาะตัว (Distinctiveness)** สื่อสาธารณะต้องมีความแตกต่างที่โดดเด่นด้วยคุณลักษณะของรายการที่มีมาตรฐานและรสนิยม เนื้อหารายการต้องแตกต่างจากสื่ออื่นจนทำให้ผู้ชมผู้ฟังสามารถแยกแยะได้ในความแตกต่างของคุณภาพ คุณค่า จุด ยืน และลักษณะเฉพาะของสื่อสาธารณะโจทย์ของสื่อสาธารณะจึงมิใช่แค่การผลิตรายการที่สื่ออื่นไม่สนใจผลิตแต่ควรมีทั้งยุทธศาสตร์และจุดมุ่งหมายเพื่อ สังคมมีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการที่สร้างความแตกต่างทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ มีมาตรฐานตามหลักการแห่งวิชาชีพ มีรสนิยม มีความสุภาพที่เหมาะสมสอดคล้องกับธรรมเนียมปฏิบัติ **6.ความมีส่วนร่วม (Participation)** เป็นคุณลักษณะสำคัญของสื่อที่ยึดค่านิยมประชาธิปไตยทั้งในกระบวนการและเป้าหมายการทำงานการมีส่วนร่วมในระดับผู้ปฏิบัติงาน คือ วัฒนธรรมการทำงานด้านรายการที่มีการปรึกษาหารือระดมความคิดร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณภาพคุณค่าที่คำนึงถึงความคุ้มค่าใช้จ่ายในการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ส่วนการมีส่วนร่วมกับสังคมคือการเปิดโอกาสให้สังคมอันหมายถึงผู้รับสื่อที่เป็นปัจเจกและกลุ่มทางสังคมต่างๆ ได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ไปจนถึงการร้องเรียนเมื่อเห็นว่าองค์การปฏิบัติงานไม่ถูกต้องไม่เป็นไปตามพันธกิจและจริยธรรม รวมทั้งการเปิดโอกาสแก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการด้วยบรรทัดฐานและค่านิยมของชุมชนสังคมนั้นๆ ผู้ผลิตสื่อสาธารณะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนารายการต้นแบบ **7.การพัฒนา (Development)** การผลิต การจัดหา และการเผยแพร่สื่อเพื่อบริการสาธารณะมีเป้าหมายในการพัฒนาสังคมที่มีคุณภาพส่งเสริมค่านิยมประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมการยอมรับซึ่งกันและกันในความเป็นพหุสังคมเปิดพื้นที่ให้ผู้ด้อยสิทธิไร้เสียงของสังคม ส่งเสริมความเข้าใจและเกื้อกูลกันของสมาชิกในสังคมสื่อสาธารณะต้องพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการทำงานของบุคลากรองค์การและผู้ร่วมผลิตรายการอย่างต่อเนื่องอัน จะทำให้รายการหรือผลผลิต ขององค์การได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากสังคมทั้งระดับประเทศและนานาชาติ **8.ความเชื่อถือและไว้วางใจได้ (Creditability)** สื่อสาธารณะต้องสร้างค่านามเชื่อถือความไว้วางใจจากสังคม ซึ่งเป็นผลจากการทำงานที่ยึดหลักจริยธรรมวิชาชีพและความ

รับผิดชอบต่อสังคม การรายงานข่าวและการนำเสนอรายการอย่างคำนึงถึงความถูกต้องเที่ยงตรงตามข้อเท็จจริงให้ความเป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ฝักใฝ่ถือข้างไม่ลำเอียงไม่มีอคติ เนื้อหารายการที่นำเสนอต้องมีทั้งความกว้างหรือรอบด้านและความลุ่มลึก ไม่รายงานหรือนำเสนอรายการอย่างตื้นๆ ง่ายๆ หรือรวบรัดเกินไปต้องให้ผู้ชมผู้ฟังได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างเพียงพอกับความเข้าใจที่ถูกต้อง ชัดเจน รายการต้องสะท้อนสภาพความเป็นจริงของสังคมระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่นโดยรักษาสมดุลให้เหมาะสม นอกจากการสร้างความเชื่อถือและไว้วางใจได้จากการทำงานด้วยคุณภาพ มีทักษะจรรยาบรรณวิชาชีพและความรับผิดชอบต่อสังคมแล้วสื่อสาธารณะยังต้องมีการกำหนดกลไกหรือวิธีการให้ผู้ชมผู้ฟังมีโอกาสให้ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อการให้บริการและการนำเสนอรายการต่างๆ อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอที่สำคัญ ต้องมีการรวบรวมเสียงสะท้อนของผู้ชมผู้แล้วนำเสนอสู่สาธารณะ และนำมาพิจารณาปรับปรุงการทำงานการผลิต การจัดหา และการเผยแพร่รายการ

9. ปราศจากประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interest) ผู้ทำงานสื่อสาธารณะต้องไม่ทำให้เกิดความเคลือบแคลงว่าปฏิบัติหน้าที่โดยแอบแฝงประโยชน์เฉพาะตน ครอบครัวหรือพวกพ้อง ประโยชน์ดังกล่าวนี้มีได้หมายถึงเฉพาะรายได้หรือทรัพย์สินเงินทองเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการรายงานหรือการนำเสนอรายการที่สนับสนุนการได้เปรียบของกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มกดดัน กลุ่มการเมืองรวมถึงการรับของขวัญของแถมส่วนลดบริการการให้กู้ยืมอภินันทนาการที่เกินขอบเขตของเมตริจิต จากบุคคลองค์กรรวม ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน เพราะการกระทำของบุคลากรทุกระดับไม่ว่าจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ย่อมส่งผลกระทบต่อชื่อเสียง ความเชื่อถือและความไว้วางใจของสังคมต่อองค์การสื่อสาธารณะต้องสร้างวัฒนธรรมความเป็นองค์การที่มีคุณธรรมและความซื่อสัตย์ (Integrity) มีกลไกการติดตามตรวจสอบ เพื่อมิให้รายการและบุคลากรองค์การรวมทั้งผู้ผลิตอิสระเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งทางตรงและแอบแฝงในการนำเสนอ นอสินค้าและบริการเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจและ/หรือทางการเมืองเช่นการนำเสนอหรือส่งเสริมสินค้าและ/หรือผลิตภัณฑ์โฆษณาการประชาสัมพันธ์รวมทั้งการปรากฏตัวเพื่อเป็นพิธีกรในกิจกรรมการส่งเสริมการขาย การให้ใช้ชื่อสนับสนุนสินค้า ฯลฯ หรือการกระทำใดที่ส่งผลเสียต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือขององค์การเพื่อความโปร่งใสในเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน องค์การต้องให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนโดยเฉพาะผู้ทำงานเกี่ยวกับ การผลิต การจัดหา และการเผยแพร่รายการ เช่น ผู้สื่อข่าว ผู้นำเสนอรายการ ผู้ผลิตรายการ ทั้งที่เป็นบุคลากรองค์การและพนักงานอิสระต้องแจ้งข้อมูลผลประโยชน์ส่วนตัวและของสมาชิกในครอบครัวอาจส่งผลต่อการทำหน้าที่ในองค์การสื่อเพื่อสาธารณะหรือ Thai PBS

ในรายงานประจำปี 2557 Thai PBS ได้นำเสนอความเป็นสื่อสาธารณะเอาไว้ว่า “บางคนถือว่าสื่อสาธารณะเป็นเพียงสถานีโทรทัศน์ช่องหนึ่ง แต่หลายกลุ่มในสังคมกลับขยายขอบเขตบทบาทหน้าที่ของสื่อสาธารณะให้เป็น “สถาบันทางสังคม” ที่ใช้คลื่นและเครื่องมือสื่อสารหลายรูปแบบของ

ตนเอง เพื่อดำเนินภารกิจเสริมสร้างมาตรฐานการดำเนินชีวิตของประชาชน สร้างความเข้มแข็งให้แก่พลเมืองและความไปบุลย์ของสังคม ด้วยการทำภารกิจตามคตินิยมและมาตรฐานของความเป็นสื่อสาธารณะ ทำหน้าที่สื่อที่มีบทบาทให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ให้ความบันเทิง” เพื่อไปเสริมสร้างค่านิยมสาธารณะ 4 ประการหลักให้แก่สังคมไทยดังนี้

1.เสริมสร้างค่านิยมประชาธิปไตยที่รู้เท่าทัน ด้วยการปรับความคิดของประชาชนให้เป็นพลเมืองคุณภาพ ให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่โดยทำภารกิจให้ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ที่รอบด้าน หลากหลาย กลุ่มเล็ก เชื่อมโยง และสมดุล 2.เสริมสร้างค่านิยมสังคมอุดมปัญญาและการเรียนรู้ ด้วยการให้บริการที่หลากหลายทุกรูปแบบ ทางด้านให้ ความรู้ และทักษะ ทั้งในระบบ นอกระบบ และทุกระดับอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ชายขอบ ผู้ขาดโอกาส 3.เสริมสร้างค่านิยมทางวัฒนธรรมและพลังสร้างสรรค์ด้วยการสนับสนุนคนทำงานศิลปะที่หลากหลายรูปแบบ ให้สร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ยกย่องระดับสุนทรียะและ ความรู้สึกดีๆ ให้แก่ผู้ชม ผู้ฟัง และผู้ใช้สื่อหลากหลาย สื่อสาธารณะต้องมีความกล้าหาญกล้าเสี่ยงที่จะสร้างสรรค์ รายการที่แหวกแนว แปลกใหม่ มีความเป็นคนต้นแบบ สร้างความแตกต่าง เป็นโรงบ่มจินตนาการและเป็นบ่อเพาะเลี้ยง ศิลปินรุ่นใหม่ ๆ 4.เสริมสร้างค่านิยมสังคมชุมชน ทั้งระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ ด้วยการทำหน้าที่สื่อสาร สร้างความเข้าใจ สร้างการมีส่วนร่วมในหมู่คนกลุ่มต่างๆ ของสังคม ที่อาจจะมิตั้งจุดร่วมและความแตกต่างหลากหลาย

ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติ Thai PBS มาตรา 50 กำหนดให้คณะกรรมการนโยบายจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินงานประจำปี โดยคณะกรรมการประเมินซึ่งเป็นบุคลากรภายนอกองค์กร ได้สรุปผลการดำเนินงานประจำปี 2557 ประกอบด้วย

1.การนำและกลยุทธ์ขององค์กรภายใต้หลักธรรมาภิบาล ที่กล่าวถึงทัศนคติที่ดีของผู้บริหาร แนวทางการบริหารการที่กำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจน และมีการดำเนินกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรเอาไว้อย่างหลากหลาย ทั้งนี้ทัศนคติและการดำเนินกลยุทธ์ของคณะผู้บริหารได้ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาจุดยืนในฐานะสื่อสาธารณะที่นำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ เป็นกลาง และมีความเป็นอิสระภายใต้วิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ต้นปี 2557 ในระดับที่น่าพอใจ และ ยังสามารถสร้างความนิยมในรายการข่าวภาคค่ำ สร้างความนิยมช่องทางออนไลน์ รวมไปถึงผลิตรายการที่ส่งผลกระทบต่อสังคม และมีการบริหารงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารยังไม่สามารถยกระดับความนิยมรายการหรือเรตติ้งในภาพรวมตามเป้าหมายที่ต้องการได้ **2.ประสิทธิภาพและประสิทธิผลการเงิน** จากข้อมูลการเงินและการสัมภาษณ์ภายในองค์กรพบว่า นับแต่ปี พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา Thai PBS มีรายได้เพิ่มขึ้นจาก 2,161 ล้านบาท เป็น 2,238 ล้านบาท จากโครงการทีวีดิจิทัล เงินสนับสนุน และการให้บริการ ส่วนดอกเบี้ยรับของ Thai PBS นั้นมีสัดส่วนค่อนข้างคงที่ โดย Thai PBS สามารถ

บรรลូវัตถุประสงค์ในการเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายตามยุทธศาสตร์การระดมทุนและหารายได้ ปี พ.ศ.2557 ภายใต้แผนบริหารกิจการ Thai PBS (2557 - 2559) แต่ในแง่ประสิทธิภาพนั้นพบว่า Thai PBS สามารถลดต้นทุนในการผลิตรายการได้ แต่เนื่องจากจำนวนผู้ชมในปี พ.ศ. 2557 มีแนวโน้มลดลงอย่าง มีนัยสำคัญ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับการลดต้นทุนการผลิตรายการ จึงเป็นผลทำให้ ต้นทุนต่อผู้ชมต่อนาที เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2557

3.คุณภาพข่าวและรายการ ผลการประเมินความเป็น สื่อสาธารณะคุณภาพ การผลิตข่าวและรายการของ Thai PBS ใน 4 ประเด็น ได้แก่ ความทั่วถึงด้าน เทคโนโลยี ความหลากหลาย ความมีอิสระและความน่าเชื่อถือ และ ความโดดเด่น มีผลการประเมิน ดังนี้ Thai PBS ให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวและรายการที่เกี่ยวกับข่าว เห็นได้จากสัดส่วนของ ข่าวและรายการข่าวที่มีค่าธรรมเนียมร้อยละ 51.66 ในขณะที่รายการประเภทอื่นๆ มีสัดส่วนร้อยละ 48.34 อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณารายละเอียดของรายการประเภทอื่นๆ จะพบว่า Thai PBS การผลิตรายการ ที่มีความหลากหลายทั้งในแง่กลุ่มผู้ชมและผู้ฟังประเภทรายการและประเด็นที่นำเสนอ คณะผู้ ประเมินมีความเห็นว่าภาพรวมของรายการที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับประเด็นหลักในการทำข่าว และ รายการทั้ง 8 ข้อตามที่ปรากฏในแผนการจัดทำรายการในปี พ.ศ. 2557 และภายใต้ความ หลากหลายนั้น Thai PBS จะให้ความสำคัญกับการจัดทำรายการประเภทเด็กและครอบครัวเป็น พิเศษ อย่างไรก็ตาม ผู้ชมผู้ฟัง Thai PBS ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า Thai PBS ไม่ค่อยมีความ หลากหลายในการจัดทำรายการ เท่าที่ควร นอกจากนี้ คณะผู้ประเมินพบว่า Thai PBS สามารถ แสดงความเป็นอิสระในการจัดทำข่าวและรายการจากกลุ่มการเมือง อีกทั้งมีความโดดเด่นในการ นำเสนอข่าว คณะผู้ประเมินพบว่าการนำเสนอข่าวของ Thai PBS มีความแตกต่างและโดดเด่นจาก สถานโทรทัศน์อื่นๆ ในหลายๆ เรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอข่าวที่เคารพสิทธิบุคคลที่เกี่ยวข้องและ นำเสนอข่าวที่ไม่ปลุกเร้าอารมณ์ของผู้ชมผู้ฟังโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข่าวอาชญากรรมที่กระทบจิตใจของ ผู้คนในสังคม นอกจากนี้ยังเน้นการนำเสนอข้อเท็จจริงอย่างรอบด้าน และเจาะลึก โดยทำข่าวแบบ สืบสวนด้วยตนเอง ทำให้ประเด็นของ Thai PBS ความลึกมากกว่าข่าวสถานีอื่นๆ และมีการนำ ประเด็นย่อยที่เกี่ยวข้องกับข่าวไปรายงานพิเศษ เพื่อให้ผู้ชมผู้ฟังมีความรู้และ ความเข้าใจต่อเรื่อง ต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในข่าว มากกว่าจะนำเสนอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นแต่เพียงอย่างเดียว

4.ความพึงพอใจของผู้รับชมที่มีต่อรายการของ Thai PBS จากข้อมูลการสำรวจความนิยมที่มีต่อรายการของ ไทยพีบีเอส ในปี พ.ศ. 2557 รวมทั้งสิ้น 2,400 ตัวอย่างใน 11 จังหวัด ครอบคลุมทุกภูมิภาคใน ประเทศไทยพบว่าความนิยมทางหน้าจอตีทัศน์ ยังอยู่อันดับ 5 เมื่อเปรียบเทียบกับช่องฟรีทีวีเดิม ทั้งหมด 6 ช่อง ผู้ชมผู้ฟัง Thai PBS กว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่า Thai PBS สามารถผ่านเกณฑ์ความเป็น สื่อสาธารณะได้ในเงื่อนไขต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตรายการได้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมทุกเพศทุกวัย มี ภาพลักษณ์ของการผลิตรายการที่เปิดโลกทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจ มีรายการที่ค่อนข้างแตกต่าง

จากโทรทัศน์ช่องอื่นๆ และมีภาพลักษณะการเป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถนำเสนอข่าวด้วยความ เป็นกลาง โดยระดับของความเป็นสื่อสาธารณะในปี พ.ศ. 2557 ถือว่าดีกว่าปีก่อนหน้า **5.ความ ใ่ว่างใจและความต้องการมีส่วนร่วมของผู้ชมผู้ฟัง** จากการสำรวจตามแบบสอบถามที่เก็บจากผู้ชม ผู้ฟัง Thai PBS ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความใ่ว่างใจ เชื่อใจ การสนับสนุน และการมีส่วนร่วมของ ประชาชน คณะผู้ประเมินพบว่า กลุ่มผู้ชมที่ชมเป็นประจำความใ่ว่างใจและต้องการมีส่วนร่วมกับ Thai PBS เป็นอันดับ 1 ด้วยเหตุผล 2 ประการ กล่าวคือ 1) หากจะนึกถึงสถานที่การผลิตข่าวและ รายการที่มีคุณภาพ มักจะนึกถึง Thai PBS ลำดับแรกและ 2) การยินดีแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อช่วย ปรับปรุงและพัฒนาให้ Thai PBS ดียิ่งขึ้น ในขณะที่ความใ่ว่างใจ และอยากมีส่วนร่วมด้านอื่นๆ ได้แก่ความเป็นไปได้ที่จะรับชม Thai PBS มากกว่าช่องอื่นๆความเป็นไปได้ที่จะเข้าร่วมกิจกรรมที่จัด อย่างสม่ำเสมอ และความเป็นได้ที่จะแนะนำสถานีให้เพื่อนอยู่อันดับที่ 2 สะท้อนให้เห็นว่า Thai PBS สามารถผลิตข่าวและรายการที่มีคุณภาพได้ดีที่สุดเมื่อเทียบกับสถานีอื่นๆ และยังมีความเต็มใจที่จะ แลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงคุณภาพของ Thai PBS **6.การมีส่วนร่วมรับฟังความ คิดเห็นจากภาคประชาชน** Thai PBS บริหารจัดการองค์กรด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมจากประชาชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีความชัดเจนเป็นอย่างยิ่ง ผ่านทางสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ซึ่งมีหน้าที่ โดยตรงคือเป็นตัวแทน ผู้ชมและผู้ฟังรายการในการเสนอความคิดเห็น รวมถึงมีส่วนร่วมในการการ กำหนดทิศทางการผลิตรายการ ของไทยพีบีเอสและการดำเนินงานของ Thai PBS เอง เพื่อให้ Thai PBS พัฒนาการให้บริการและผลิตรายการ ได้สอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะ และตอบสนอง ความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการได้จัดเวทีระดมความคิดเห็น ประจำปี พ.ศ. 2557 เรื่อง สมัชชาเพื่อน สื่อสาธารณะไทยพีบีเอสขึ้น โดยมีตัวแทนของประชาชนใน ภาคส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสมาชิกสภาผู้ชม และผู้ฟังรายการชุดต่างๆ ทั้งอดีตและปัจจุบัน ผู้แทน จังหวัด ผู้แทนกลุ่มประเด็น ตัวแทนจาก Thai PBS สื่อมวลชน นักเรียน/นักศึกษาให้ความสนใจเข้า ร่วมแสดงความคิดเห็นจำนวนมาก ที่ประชุมมีข้อเสนอ เชนนโยบายที่หลากหลายและน่าสนใจรวม 9 ประการ ได้แก่ การขยายฐานผู้ชมผู้ฟัง เพิ่มจำนวนผู้ชมทั่วไป เพิ่มการประชาสัมพันธ์เชิงรุก เพิ่มช่อง ทางการเข้าถึงใหม่ๆ ที่หลากหลายกำหนดยุทธศาสตร์ ข่าวที่เจาะลึก พัฒนาผังรายการเป็นที่น่าสนใจ และน่าจดจำ เป็นพื้นที่กลางเรื่อง “การปฏิรูป” เชื่อมโยง นโยบายสาธารณะ เปิดพื้นที่ให้พลเมืองมี บทบาทมากขึ้น มีความชัดเจนในการขยายงานใหม่ๆ เช่น พัฒนาสื่อสาธารณะภูมิภาค นอกจากนี้ยังมี ข้อเสนอเชิงนโยบายอื่นๆ อีก 4 ข้อ ได้แก่ การแก้ไขปัญหาสัญญาณ การรับชม เพิ่มความดึงดูดใจเรื่อง ภาพของรายการให้มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน พัฒนาศักยภาพสื่อสาธารณะ ภูมิภาค สื่อพลเมืองและนักข่าว พลเมือง และเสนอให้มีการจัดตั้งกองทุนพัฒนาสื่อสาธารณะ **7.ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในแง่ การมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน** คณะผู้ประเมินได้แบ่งกลไกการมีส่วนร่วมระหว่างไทยพีบีเอสและ

ประชาชนเป็น 5 ช่องทาง ได้แก่ สภาผู้ชมผู้ฟังรายการ คณะอนุกรรมการรับและพิจารณาเรื่องร้องเรียน ศูนย์เพื่อนไทยพีบีเอส กลไกพัฒนาเครือข่ายเพื่อระดมทุนทางสังคม และกลไกส่งเสริมให้ภาคประชาชนคิดค้นและพัฒนาสื่อ โดยในประเด็นกลไกส่งเสริมให้ภาคประชาชนคิดค้นและพัฒนาสื่อพัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมือง และ รายการที่เปิดพื้นที่ให้แก่ประชาชน เช่น กลุ่มรายการข่าววาระทางสังคมมีพัฒนาการดีขึ้น อาทิ การขยายเครือข่ายเพิ่มขึ้น การเพิ่มพื้นที่การออกอากาศทางโทรทัศน์ การขยายรูปแบบการนำเสนอไปสู่สื่อใหม่และสื่อออนไลน์มากขึ้นและการมีแผนการพัฒนาระยะ 2 - 3 ปีข้างหน้าชัดเจน และ บางส่วนที่ได้เริ่มดำเนินการไปแล้ว อาทิ การวางแผนโทรทัศน์ชุมชน การขยายผู้ร่วมผลิตรายการไปสู่ กลุ่มนิสิตนักศึกษา การพัฒนากำลังคนจากภูมิภาคเพื่อนำไปสู่การผลิตข่าวสำหรับโทรทัศน์ชุมชน (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558)

จากข้อมูลข้างต้นแม้ว่าด้วยหลักของสื่อสาธารณะที่เอื้อต่อการเป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชน ในเรื่องการทำสำคัญกับความเสมอภาคกับทุกกลุ่ม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งในระดับนโยบายไปจนถึงการผลิตรายการทำให้อื้อต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยของ โดยเป็นผลจากแนวคิดในการบริหารงาน การปฏิบัติงานที่มีกรอบของสื่อสาธารณะกำกับ รวมถึงรูปแบบหรือเนื้อหาของรายการ ซึ่ง Thai PBS สามารถทำได้ครอบคลุม อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถยกระดับความนิยมรายการ รวมถึงข้อคิดเห็นจากผู้ชมผู้ฟัง Thai PBS ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า Thai PBS ไม่ค่อยมีความหลากหลายในการจัดทำรายการเท่าที่ควร ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยข้างต้นแต่หากไม่มีผู้ชมดูรายการก็จะไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามหลักการสื่อสาธารณะตามที่ได้ตั้งเอาไว้ได้อย่างแท้จริง และแม้ว่าผลการประเมินการดำเนินงานประจำปีของ Thai PBS จะสามารถตอบโจทย์การเป็นสื่อสาธารณะในหลายประเด็นแต่ยังมีประเด็นอื่นๆ ที่จำเป็นต้องพิจารณาเพิ่มเติม

CHULALONGKORN UNIVERSITY

3.2 จุดเริ่มต้นและพัฒนาการรายการนักข่าวพลเมือง

สำหรับประเทศไทยสิทธิเสรีภาพของการสื่อสารของสื่อภาคพลเมือง ได้เกิดขึ้นหลังรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 จนล่วงเลยมาถึงการเกิดขึ้นของ Thai PBS ซึ่งเป็นสื่อกระแสหลักที่มีนโยบายให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์ขององค์กร โดยจุดเริ่มต้นของรายการนักข่าวพลเมือง ของเกิดจาก ในปี พ.ศ.2551 ฝ่ายข่าวได้รับซีดีซึ่งบรรจุภาพวิดีโอซึ่งใช้โทรศัพท์มือถือถ่ายไว้เป็นภาพขณะชาวบ้านปฏิบัติกร่นำเรือประมงเข้าล่องจับเรืออวนลาก อวนรุน แม้ภาพจะมีข้อจำกัดด้านคุณภาพของภาพ แต่สามารถอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี หลังจากนั้นกองบรรณาธิการข่าวจึงได้นำภาพดังกล่าวมาเขียนสคริปต์ข่าวแบบอธิบายภาพ โดยสอบถามรายละเอียดจากชาวบ้านในพื้นที่เพิ่มเติม และออกอากาศในรายการข่าว แต่ให้เครดิตภาพว่าเป็นภาพถูกบันทึกโดยประชาชน นับเป็นครั้งแรกที่งานของประชาชนได้ออกอากาศในรายการข่าว (มีทนา เจริญวงศ์

และอาภาพรรณ ทองเหลือง, 2556: 265-286) การความร่วมมือระหว่างชาวบ้านกับนักข่าวอาชีพในครั้งนั้น นับเป็นนวัตกรรมการทำข่าวและเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้สำนักข่าวเห็นถึงความเป็นไปได้ในการเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองบนพื้นฐานความคิดว่าประชาชนมีศักยภาพที่จะสื่อสารและให้ความสำคัญกับเนื้อหามากกว่าคุณภาพ หลังจากนั้นขึ้นดังกล่าวถูกนำเสนอต่อคุณเทพชัย หย่อง ผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ Thai PBS กระทั่งนำไปสู่โครงการอบรมนักข่าวพลเมือง ครั้งที่ 1 ที่จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการของ Thai PBS ร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชนทั่วประเทศ และสำนักงาน คณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ภายใต้วัตถุประสงค์เพื่อเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กับภาคประชาชนที่สนใจได้เข้ามาร่วมสร้าง Thai PBS ให้เป็นพื้นที่ของประชาชนอย่างแท้จริง โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมจำนวนกว่า 40 คนจากภาคประชาชน และเครือข่ายทั่วประเทศ โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจต่อความหมายและความสำคัญของนักข่าวพลเมือง รวมทั้งสร้างทักษะในการทำข่าว เช่น การถ่ายภาพ การเขียนข่าว จับประเด็น ซึ่งได้รับการฝึกอบรมโดยบุคลากรจาก Thai PBS และวิทยากรรับเชิญ ก่อนขยายการฝึกอบรมไปทุกภูมิภาคทั่วประเทศ กระทั่งเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2551 จึงได้มีการจัดแถลงข่าวเปิดตัวรายการข่าวมิติใหม่ ในโครงการ “นักข่าว พลเมืองทีวีไทย”

การสร้างและการขยายตัวของนักข่าวพลเมือง Thai PBS พบว่าสำนักเครือข่ายสื่อพลเมืองในขณะนั้น ได้ใช้ยุทธศาสตร์หน้าจอ-หลังจอเป็นเครื่องมือหลัก โดยยุทธศาสตร์หน้าจอ ได้แก่ การเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามาผลิตรายการหรือร่วมผลิตรายการในฐานะนักข่าวพลเมืองและผู้ผลิตอิสระ (มีทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรรณ ทองเหลือง, [2553]) โดยก่อนรายการนักข่าวพลเมืองจะถือกำเนิดที่ Thai PBS รายการได้ถูกผลักดันภายใต้การทำงานของสำนักข่าวชาวบ้าน ซึ่ง สมเกียรติ จันทระสีมา ได้อธิบายว่าเป็น “พื้นที่สาธารณะแห่งใหม่” ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับกลไกและกระบวนการสื่อสารของชาวบ้าน หรือเป็นสื่อการเมืองผ่านภารกิจหลัก 3 ประการได้แก่ **1. เสริมศักยภาพการสื่อสารให้ชาวบ้าน** เพื่อขับเคลื่อนประเด็นปัญหาและเรื่องราวของแต่ละชุมชนไปสู่สาธารณะ **2. เป็นตัวกลางเชื่อมโยงข้อมูล** ทั้งในแนวราบระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน และในแนวตั้งระหว่างสื่อท้องถิ่นกับสื่อกระแสหลัก **3. ทำหน้าที่ถ่วงดุลข้อมูลข่าวสาร** กระทั่งผลักดันจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือแก้ไข ทั้งในระดับปฏิบัติการและนโยบาย (ทอแสงรัศมี ธิณะแก้ว, 2553: 99)

ในรายงานประจำปี Thai PBS ได้กล่าวถึงแนวคิด นักข่าวพลเมือง (Citizen Journalism) ว่าเป็นกระบวนการสร้างการเรียนรู้ในสิทธิความเป็นพลเมืองโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อสื่อสารผ่านพื้นที่สาธารณะวางฐานคิดและสร้าง “ประชาธิปไตยในการสื่อสาร” ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการสร้างสังคมประชาธิปไตย (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2553) ในปีแรกของรายการนักข่าวพลเมือง Thai PBS มีความเชื่อมั่นว่า “ทุกคนมีสิทธิเป็นนักข่าวได้” และผู้ที่ถ่ายทอดเรื่องราวได้ดีที่สุด คือคนในพื้นที่ “นักข่าวพลเมือง” จึงกลายเป็นส่วนสำคัญของ

การทำหน้าที่สื่อสารสาธารณะของ Thai PBS เป็นครั้งแรกของวงการโทรทัศน์ประเทศไทย ที่ภาพข่าว และภาพเหตุการณ์ซึ่งบันทึกโดยของชาวบ้านที่ได้มีโอกาสได้ถ่ายทอดให้คนทั้งประเทศได้รับรู้ถึงวิถีชีวิตหรือ ปัญหาที่พวกเขาประสบอยู่ และเป็นครั้งแรกของ ชนเผ่า อาษา กะเหรี่ยง ปกาเกอะญอ ลาหู่ ชาวเล และชาวมอแกน สามารถเล่าวิถีชีวิตและขนบธรรมเนียมประเพณีของตัวเองด้วยภาษาของตัวเองผ่านทางหน้าจอ แม้เรื่องราวของพวกเขาจะเป็นเรื่องเฉพาะกลุ่มแต่มีความหมายเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นอยู่และชีวิตที่มีตัวตน ตลอดจนความสัมพันธ์กับคนส่วนใหญ่ในสังคม นักข่าวพลเมืองยังได้ใช้หน้าจอทีวีไทยเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนและสังคมของตัวเอง สร้างกลไกให้เกิดเป็นเครือข่ายในภายหลัง เกิดการขับเคลื่อนให้คนในท้องถิ่นหันมาเกื้อหนุนกันและกันเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ทำให้คนจำนวนมากตระหนักว่า หนทางแก้ปัญหาหรือต่อสู้กับความอยุติธรรมยังมีเส้นทางอื่นที่ให้ได้ผลกว่า การชุมนุมประท้วงหรือใช้ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องความสนใจของสื่อมวลชนในมหาอำนาจ เวทีของนักข่าวพลเมืองทำให้เจ้าของประเด็นมีตัวตน มีช่องทางสื่อสารบอกต่อขอเท็จจริงเป็นพลังส่งต่อให้คนกลุ่มอื่นๆ ได้เคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2552c)

ตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2551 รายการได้สร้างความเปลี่ยนแปลงและเป็นผู้เปิดประเด็นในสังคมเมื่อสื่อมวลชนนำไปขยายผลจนก่อให้เกิดแรงกระเพื่อมทั้งต่อตัวนักข่าวพลเมืองเองและต่อสังคมวงกว้าง ถูกกล่าวถึงว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่ในวงการสื่อสารมวลชนหลายกรณีนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ เช่น กรณีชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนราษีไศล จำนวนกว่าสามพันคน ใช้เวลานานถึง 16 ปี เพื่อชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาแต่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่เมื่อใช้กระบวนการ “นักข่าวพลเมือง” ขับเคลื่อนประเด็นปัญหาโดยสื่อสารให้คนในสังคมซึ่งอยู่นอกพื้นที่ร่วมรับรู้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2552 กระทั่งปัญหาต่างๆ ได้รับการตอบสนอง อย่างเป็นทางการจากรัฐ ชาวบ้านจึงประกาศยุติการชุมนุมเมื่อ วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2552 รวมถึงกรณีที่ดินราชพัสดุตำบลคลองโยง อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม นักข่าวพลเมืองคลองโยงได้สื่อสารขับเคลื่อนประเด็นการต่อสู้ของชาวบ้านเพื่อให้ได้สิทธิการเช่าซื้อที่ดินที่มีมาแต่บรรพบุรุษตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2551 จนถึง ปี พ.ศ. 2553 โดยรายงานให้คนในสังคมรับรู้ผ่านรายการโทรทัศน์ผลงานข่าวดังกล่าว คิดและผลิตเองจากฝีมือคนในชุมชนจึงเป็นรูปธรรมของการใช้พื้นที่สื่อสารสาธารณะเพื่อขับเคลื่อนปัญหาของชุมชน เชื่อมโยงไปถึงปัญหาที่ดินทำกิน อันเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศ และยังได้นำเสนอในรายการอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่อง อาทิเวทีสาธารณะส่งผลให้ชาวบ้านคลองโยง ตื่นตัวเข้าร่วมกับชาวบ้านในเครือข่ายปฏิรูปที่ดินจากทั่วประเทศผลักดันให้รัฐดำเนินนโยบายจัดตั้งกรรมการระดับชาติเพื่อแก้ปัญหาทั้งระบบจนในที่สุดชาวคลองโยงได้สิทธิการจัดการที่ดินอย่างยั่งยืนโดยชุมชนถือเป็นโครงการนำร่องโฉนดชุมชนของประเทศไทย (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ

แห่งประเทศไทย, 2553) นอกจากนี้ นักข่าวพลเมืองยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคนชายขอบซึ่งเขาไม่ถึงสิทธิความเป็นพลเมือง กรณีนางสาวพวงจันทร์ สุขเสนห คนไทยเหมือนโรสัญชาติตามมาตรา 23 ของ พ.ร.บ.สัญชาติ พ.ศ. 2551 หลังจากที่ได้มีการนำเสนอเรื่องของนางสาวพวงจันทร์ที่พยายามต่อสู้เพื่อได้สิทธิความเป็นคนไทยที่เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ด้วยการยื่นเรื่องขอลงรายชื่อในทะเบียนบ้านกลาง (ทร.14) และขอมีบัตรประจำตัวประชาชนผ่าน Thai PBS ทำให้คนไทยตามมาตรา 23 จำนวนมาก ได้ยื่นเรื่องต่อหน่วยราชการเพื่อขอมีบัตรประจำตัวหลังจากก่อนหน้านี้เคยยื่นเรื่องแต่ถูกปฏิเสธจากหน่วยงานรัฐ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2552c)

ในปี พ.ศ. 2554 “งานสื่อพลเมือง” ถูกจัดเป็นส่วนสำคัญของโครงสร้างและภารกิจหลักของ รวมถึงเป็นสัญลักษณ์ Thai PBS โดยมีสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะเป็นหน่วยงานประสานดำเนินการ เสริมศักยภาพสื่อพลเมืองและผู้ผลิตภาคประชาชน ให้เกิดรูปธรรมของการสื่อสารผ่านทุกช่องทางของ Thai PBS เป็นการสะท้อนความมุ่งมั่นชัดเจนในการทำหน้าที่ สร้างความเข้มแข็งของพลเมืองในฐานะ ในฐานะภาคส่วนที่รับผิดชอบต่อสังคม โดยการสื่อสารเรื่องราวของชุมชน โดยเป็นเรื่องราวอันหลากหลายที่คนส่วนใหญ่ รวมทั้งสื่อกระแสหลักมักเข้าไม่ถึง หรือเคยมองว่าเป็นเรื่องเล็กน้อย โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2554 ที่เป็นช่วงช่วงการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2554 และเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ ปลายปี (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2555)

ด้วยความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสาร ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของนักข่าวพลเมืองจากเดิมที่ต้องอาศัยการพัฒนาทักษะจากผู้รู้ ผู้ชำนาญเป็นหลักมาเป็นการเรียนรู้จากช่องทางของสื่อใหม่ โดยที่พัฒนาเรื่องเล่าเป็นงานสารคดีข่าวได้ด้วยตนเอง แต่ในปี พ.ศ. 2556 มีความน่าสนใจคือ ชิ้นงานจำนวนมากถูกผลิตโดยผู้ชมทั่วไปที่ไม่ได้ผ่านการอบรมฯ และในหลายผลงานถูกถ่ายทำอย่างง่าย ๆ ด้วยโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2557) นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2557 Thai PBS ได้มีรับสมัครผู้เข้าอบรมนักข่าวพลเมืองเพื่อสื่อสารณะ กลุ่มของคนขับแท็กซี่ และวินมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ที่ทำงานบนท้องถนนและมักพบกับผู้คน และเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการสะท้อนเรื่องราวที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ขับชั้รถบริการสาธารณะได้รับความรู้การผลิตข่าวเบื้องต้น โดยใช้แท็บเล็ตและสมาร์ตโฟน รวมทั้งได้รับเทคนิคการถ่ายภาพ (ไทยพีบีเอส, 2557)

รายงานนักข่าวพลเมืองได้ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามาใช้พื้นที่ และมุ่งหวังให้เกิดเป็นเครือข่ายขึ้นมา เห็นได้จาก ในปีแรก พ.ศ. 2551 นอกจากมีผู้ผ่านการอบรมเป็นนักข่าวพลเมืองกว่า 50 คน มีผลงานออกอากาศกว่า 150 ชิ้นได้มีการเปิดพื้นที่ให้ ภาคประชาสังคมได้มีส่วนแสดงความคิดเห็นและร่วมสื่อสารรวมถึงในรายการอื่นๆ อีกมากมาย (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2553) เช่นเดียวกับในปี พ.ศ. 2553 Thai PBS ได้ร่วมกับ

ภาคประชาสังคมผลักดันให้เกิดการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งระหว่างท้องถิ่นกับรัฐในหลายประเด็น เช่น ในเรื่องชาติพันธุ์ สิทธิมนุษยชน อาทิต คนไทยพลัดถิ่น กว่า 20,000 คน ใน จังหวัดระนอง ชุมพร ประจวบคีรีขันธ์ ต้องอยู่ในสภาพไร้สัญชาติไม่ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานกว่า 40 ปี จนในที่สุดมีการผลักดันกฎหมายเพื่อรองรับความเป็นไทยของคนเหล่านี้ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2554) นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2553 มีการจัดงาน “เปลี่ยนประเทศไทยด้วยพลังพลเมือง” เป็นครั้งแรกที่เครือข่ายภาคพลเมืองเพื่อเปลี่ยนประเทศไทยผ่านสื่อสาธารณะจากทั่วประเทศได้มา แลกเปลี่ยนเรียนรู้และวางแนวความคิดทิศทาง เพื่อขับเคลื่อนสังคมในปี พ.ศ. 2554 ประกอบด้วย ตัวแทน เครือข่ายนักข่าวพลเมือง เครือข่ายสื่อพลเมือง ตัวแทนเครือข่ายเชิงประเด็นจากทั่วประเทศกว่า 500 คน ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต ระหว่างวันที่ 18-19 ธันวาคม พ.ศ. 2553 โดยเครือข่ายเหล่านี้ มีส่วนร่วมขับเคลื่อนวาระทางสังคมผ่านพื้นที่ Thai PBS ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของ อาสาสมัครนักข่าวพลเมือง ตัวแทนภาคประชาสังคมที่ร่วมขับเคลื่อนสถานีโทรทัศน์ภูมิภาคผ่านกลไกกองบรรณาธิการร่วมภาคประชาสังคม รวมถึงภาคพลเมืองที่เป็นเจ้าของประเด็น เป็นคนต้นเรื่องและร่วมสื่อสารขับเคลื่อน ใน 3 ประเด็นหลักคือ ประเด็นการจัดการที่ดิน ความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับอำนาจรัฐ และการเตรียมรับมือภัยพิบัติ โดยภาคพลเมืองผ่านพื้นที่ข่าวและรายการข่าวของ Thai PBS (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2554)

สำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะ Thai PBS มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่พัฒนาศักยภาพของพลเมืองให้สามารถสื่อสารและผลิตสื่อร่วมกับ Thai PBS นอกจากนี้ยังมีการยกระดับการพัฒนาวิทยากรนักข่าวพลเมืองสู่การเป็นผู้ผลิตสื่อจากภาคประชาชนที่มีความเข้าใจมิติอันซับซ้อนของสังคมเพิ่มขึ้น เข้าใจหลักของการจับประเด็น การเล่าเรื่อง การถ่ายภาพ และหลักจริยธรรมในการสื่อสาร ดังนั้น วิทยากรนักข่าวพลเมืองจึงไม่ได้เป็นเพียงผลผลิตหน้าจอก แต่ยังเป็นการเสริมพลังให้พลเมืองตระหนักถึงการสื่อสารด้วยตัวเอง และรับผิดชอบสังคมด้วยการตรวจสอบ ดูแล แบ่งปันเรื่องราวอย่างมีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกัน (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558) จากผลงานที่ผ่านมาทำให้เห็นการดำเนินงานของสำนักฯ ได้ให้ความสำคัญกับเครือข่ายประชาสังคมและการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ไม่มียุทธศาสตร์เสียงในสังคมหรือไม่มีโอกาสได้สื่อสารผ่านสื่อมาก่อน ได้สื่อสารเรื่องราวของตนให้สังคมได้รับรู้ เข้าใจ จนไปสู่ความสำเร็จในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหรือของบุคคล ที่ผู้อำนวยการสำนักฯ ได้กล่าวว่าเป็น “ประชาธิปไตยทางการสื่อสาร” จากข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อสาธารณะที่จะช่วยเสริมพลังหรือกระตุ้นความเป็นพลเมืองของกลุ่มคนที่มีปัญหาหรือมีประเด็นด้วยการใช้พื้นที่ผ่านวิทยากรนักข่าวพลเมือง

3.3 มุมมองต่อรายการ แนวคิด การผลิตและกระบวนการทำงานของรายการนักข่าวพลเมือง

Thai PBS ได้กล่าวถึงรายการนักข่าวพลเมืองว่าเป็นนวัตกรรมใหม่แบบหนึ่งของสื่อสาธารณะ และได้ทำหน้าที่ในการสร้าง “การมีส่วนร่วม” โดยมี มุมมอง แนวคิด การผลิต และกระบวนการทำงานของรายการดังนี้

3.3.1 มุมมองต่อการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านสื่อสาธารณะของรายการนักข่าวพลเมือง

เพื่อทราบแนวคิดของ Thai PBS การสร้างความเป็นพลเมืองกับรายการนักข่าวพลเมืองจากการสัมภาษณ์กรรมการนโยบายและผู้อำนวยการสำนักสื่อสาธารณะได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ดังนี้

1) สื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมือง

ในมุมมองของกรรมการนโยบาย Thai PBS คุณสมศรี หาญอนันท์สุข ได้กล่าวว่าการพัฒนาประชาธิปไตยนั้นสื่อทุกฝ่ายต้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีส่วนในการตรวจสอบถ่วงดุลและมีความคิดเห็นว่าเป็นสื่อสาธารณะ อย่าง Thai PBS ได้ดำเนินการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองเอาไว้เรียบร้อยแล้วและเป็นหน้าที่ของ Thai PBS อยู่แล้ว เอาไว้ดังนี้

“มันเป็นหน้าที่ของ Thai PBS ที่จะต้องทำ Civic Education ในรูปแบบต่างๆ เพราะว่าคุณประกาศตัวว่าคุณเป็นสื่อสาธารณะซึ่งเป็นสื่อที่ดีที่จะต้องการเปลี่ยนแปลง Media for Change ตอนนี้อยู่ที่เราไม่ใช่ทีวีที่คุณวางใจ ไม่ใช่ทีวีอย่างเดียวยรวม Multi Media ทุกอย่าง เพราะฉะนั้นถ้าคุณอยากจะให้พัฒนาไปในทางดีประชาชนมีคุณภาพคุณก็ต้องทำสื่อที่ดีออกมาเพื่อให้สังคมเปลี่ยนแปลง ถ้าคนไทยมีคุณภาพที่ดีการเมืองไทยไม่วุ่นวายขนาดนี้ ต้องใช้เวลา ความอดทน การผลิตซ้ำในรูปแบบต่างๆ เล่าจนกลายเป็นวัฒนธรรม การที่เป็นวัฒนธรรมคือการผลิตซ้ำ ไม่งั้นก็อยู่กับวัฒนธรรมเดิมๆ คิดว่าเป็นเรื่องที่ต้องทำ ไม่ทำก็ต้องคืนเงินไป ให้ทหารยึดไป”

“เพื่อจะให้ช่องที่หนึ่งเป็นเรื่องของการเมืองข่าวหรือรายการ เน้นที่ข่าวและจะมีเรื่องของประชาธิปไตยมากขึ้นสิทธิมนุษยชนมากขึ้น เราก็จะได้มีเนื้อหาที่ต่อยอดกับสังคมว่า ประชาธิปไตย มีเนื้อหาประวัติศาสตร์แบบนี้ การเรียกร้องเมื่อ 14 ตุลา, 16 ตุลา พฤษภา มีการทำ Documentary ไว้เยอะ แต่ความหลากหลายทางหน้าจอดีวันนี้ต้องมุ่งไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คุณภาพ คุณธรรม รวมทั้งการเมืองที่ดีด้วย ท่านทั้งหลายที่ดูเรา ก็เคยถามว่า ท่านเข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ประชาธิปไตยมากขึ้นไหม เราเชื่อว่าเวลาเขาดูเราหลายๆ เขาก็จะซึมซับเข้าไป ค่อยๆ เข้าไป คนรุ่นใหม่ก็จะค่อยๆ เข้ามาแทนที่คนรุ่นเก่า ไม่ใช่แค่คาดหวังผู้ชมอย่างเดียว”

และยังคาดหวังให้สื่ออื่น เช่น ช่อง Voice TV, Spring News, 9, 11 จะทำแบบจะ ทำแบบเดียวกันแต่อาจจะติดปัญหาทางการเงิน และคาดหวังให้ มหาวิทยาลัยได้นำเนื้อหาเหล่านี้ไปใช้ประกอบการเรียนการสอน และให้ Debate จากเนื้อหา รวมไปถึงการออกอากาศผ่านดาวเทียม

สำหรับนักเรียนที่อยู่ห่างไกล แต่มีหลายสิ่งทีกรรมการนโยบายให้ความสำคัญ คือ เรื่องของรูปแบบที่จะสร้างสรรค์อย่างไรให้คนหันมาดู Thai PBS มากขึ้น ไม่ใช่แค่หน้าจอ และมีความคาดหวังว่าหากมีผู้ชม Thai PBS มากการศึกษาในระบบอาจจะน้อยลงและแทนที่ด้วยการเรียนจาก Thai PBS และเนื้อหาจะไปเสริมวิชาหลักๆ เช่นการส่งเสริมให้มีเหตุมีผล มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย เหล่านี้เป็น civic education โดยจะซึมซับไปโดยไม่รู้ตัว

“เรามองไปถึงวิทยุด้วย ทีวีชุมชน วิทยุชุมชนด้วย ตำรา หรืออาจจะมีช่องที่สอง แต่ปัญหา และยอมรับว่าคนที่ดู Thai PBS ส่วนใหญ่น่าจะเป็นคนชนชั้นกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะเข้ามาร้องทุกข์ ผ่านรายการสถานีประชาชน หลังจากนั้นเขาก็ต้องทำมาหากินไปท้องไรท้องนาจีอาจจะไม่ดู แต่คนที่จะมาดูรายการตอบโจทย์ รายการที่ Thai PBS หรือรายการคิติกกำลังสอง จะต้องเป็นคนที่ไม่เล่นกับความคิด คือครู อาจารย์หรือเป็นนักศึกษาเล็กน้อย และนักศึกษาก็ไม่ใช่ทุกคณะที่จะมาดู Thai PBS ส่วนมากก็จะเป็นเด็กนิติ เด็กรัฐศาสตร์ นิเทศศาสตร์บ้าง ถ้าคนไทยดูเราเยอะๆ การศึกษาในระบบอาจจะน้อยลงให้มาดูเรามากขึ้น จะไปเสริมวิชาหลักๆ ของเค้าด้วยให้มีเหตุมีผล มีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย พวกนี้เป็น civic education หมด โดยจะซึมซับไปโดยไม่รู้ตัว” (สมศรี หาญอนันตสุข, 25 พฤศจิกายน 2558)

ในขณะที่ สมเกียรติ จันทระสีมา นอกจากจะให้ความหมายของการศึกษาเพื่อความ เป็นพลเมืองยังให้ความเห็นสอดคล้องที่เกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เอาไว้ว่า สื่อมีอิทธิพลในการบ่มเพาะประชาธิปไตย สื่อจึงเปรียบสนามหรือห้องเรียนให้พลเมืองลงมือ ปฏิบัติ และเปรียบว่าคนในสังคมก็คือครูนั่นเอง และนอกจากนี้ยังกล่าวถึงการสื่อสารของรายการ นักข่าวพลเมืองว่าเป็นการมีส่วนร่วมและเปลี่ยนแปลงสังคม

“สนามที่ว่าเมื่อเราพูดถึงสนามของการสื่อสารที่มันจะสร้างสิ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยทางการสื่อสาร สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม คือ มันทำหน้าที่ให้การศึกษาให้กับคนในสังคม ส่งผลต่อมุมมอง ทักษะคิด คือว่า มีคำพูดที่บอกว่า สื่อเป็นโรงเรียนของสังคม คือ หมายถึงว่า คือ มองว่าคำว่าโรงเรียนขอบเขตไม่ได้หมายถึงรั้ว สีเหลือง ตึก ไม่ได้หมายถึงห้องเรียนซึ่งเด็กนักเรียน จริงๆ แล้วไม่ได้หมายถึงเด็ก เพราะการศึกษาที่แท้จริงเป็นการศึกษาตลอดชีวิตอยู่แล้ว อย่างที่ว่าโดนสภาพ สังคมมันไม่เป็นประชาธิปไตย คนเขามองว่าสื่อเป็นโรงเรียนของสังคม คือ มันทำหน้าที่ให้การศึกษา กับคนในสังคม ซึ่งการศึกษาที่ว่าไม่ได้หมายถึงครู หรืออาชีพใดอาชีพหนึ่งหมายถึงคนในสังคม พลัด กันมาให้การศึกษาแลกเปลี่ยนทั้งความรู้ ความเข้าใจ หรือเรียนรู้เรื่องมุมมอง ทักษะคิด จริงๆ”

“การมีส่วนร่วมซึ่งหมายถึง การศึกษา หรือโรงเรียนของสังคมที่ว่ามันไม่ได้หมายถึงว่าจะมีใครทำหน้าที่ให้ความรู้ฝ่ายเดียว เป็นผู้รับฝ่ายเดียว แต่ทุกคนมีโอกาสได้สื่อสารในบทบาท หรือ ประเด็นที่ตนเองเข้าใจ หรือแม้กระทั่งทำหน้าที่ในฐานะสมาชิก เป็นส่วนหนึ่งในการก่อร่างสร้างสังคม

สังคมที่ว่าจะจะเป็นสังคมเสมือนจริง หมายถึงว่าสังคมทางความคิดหรือความเข้าใจ มันเป็นส่วนสำคัญ เพราะมันเป็นพื้นที่สาธารณะในการสร้างพื้นที่จริงทางสังคม เช่น เราพูดถึงสิ่งที่เรียกว่า วาทกรรม มันเกิดจากเกิดทางความคิดนำไปสู่วาทกรรมทางสังคม ซึ่งวาทกรรมที่ว่ามันนำไปสู่รูปธรรมทางสังคม เช่น สังคมมีวาทกรรมว่ามุสลิมมีความน่ากลัว แต่ว่าอาจมีคนมุสลิมในสังคมเดียวกันบอกว่าไม่จริง เขาแค่สร้างวาทกรรมขึ้นมา เช่น กรณีฝรั่งเศสมีคลิปของคนมุสลิมที่บอกว่า ถ้าเชื่อว่าเขาไม่ใช่ผู้ก่อการร้าย ให้มากอดเขาทีหนึ่งแล้วคนมากอด อันนี้คือ การสื่อสาร แล้วสร้างวาทกรรมย้อนแย้งกับวาทกรรมเดิมที่ว่าถ้าเป็นมุสลิมต้องมีความรุนแรงต้องมีการก่อการร้าย ซึ่งตรงนี้คือ การสื่อสารที่ไปสร้างวาทกรรมทางสังคมขึ้นมา อาจจะสร้างสิ่งใหม่แล้วเปลี่ยนความคิดทางสังคม ฉะนั้นการศึกษาสำคัญ เพราะว่าที่ผ่านมาวาทกรรมถูกผลิตโดยรัฐ คนที่เข้าถึงพื้นที่การสื่อสาร แต่ว่ายุคปัจจุบันอย่างน้อยได้กระจายออกมา แม้จะยังมีการผูกขาดอยู่ โดยอาจรุนแรงมากขึ้น แต่เทคโนโลยีที่มันเปิดกว้างทำให้สังคมที่ประกอบจากคนจำนวนมาก ทำให้เป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนที่มีความเสี่ยงน้อยหรือ ใครก็ตามที่เข้าถึงเทคโนโลยีที่ว่าสามารถผลิตวาทกรรมของตนเองได้ แต่ไม่ได้หมายถึงสังคมมันเปิดแล้ว เพราะจริงๆ การเข้าถึงเทคโนโลยีก็ต้องมีต้นทุน แต่ในกรณีสื่อสารสาธารณะซึ่งจริงๆ แล้วโดยหลักการ แต่นักข่าวพลเมืองเราไม่ได้คุยประเด็นส่วนตัวเราคุยประเด็นสาธารณะเพราะฉะนั้นเขาเรียนรู้ที่จะใช้สื่อในการสื่อสารสาธารณะเพื่อประโยชน์สาธารณะ แต่ที่ผ่านมามีการเรียนรู้เรื่องนี้จะเป็นการศึกษาแบบเดิม การอ่าน การฟัง แต่เราเป็นคนลงมือทำเอง” (สมเกียรติ จันทระสิมา, 27 พฤศจิกายน 2558)

สำหรับ ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ อดีตกรรมการนโยบาย องค์การฯ ด้านสื่อสารมวลชน ได้กล่าวว่า สิ่งสำคัญที่สุดของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองไม่ใช่ตัวกระบวนการนั้นเป็นตัวเป้าหมาย ส่วนกระบวนการมีหลายวิธี คนที่ตั้งเป้าว่าจะไปตรงนั้นให้ได้จะหาทุกวิธีการ เพราะฉะนั้นเป้าหมายที่สำคัญก็คือการสร้างคนที่ไม่ใช่แค่เป็นสมาชิกของสังคมหรือประเทศแต่ว่าเป็น Active citizen เป็นพลเมืองที่มีความตื่นรู้อย่างที่พูดแล้วในสิทธิหน้าที่ อันดับแรกคือต้องมี Public awareness ก็คือต้องมีความตระหนักรู้ในสิ่งที่เป็นเรื่องของสาธารณะ พอมีแล้วก็สนใจเป็นก็เป็น Public participation ก็คือเป็นส่วนร่วมจะทางใดทางหนึ่งก็ได้ เขามีกิจกรรมอะไรก็ไปให้ความเห็น อันนี้ก็คือลงมือทำอะไรไม่ใช่ตระหนักรู้อย่างเดียว อันที่ 3 ก็คือว่าทำไปเพื่อ Public profit แล้วก็เพราะฉะนั้นคำว่า Public หรือสาธารณะ จะมีเรื่อง Public issue ด้วย มีความสนใจ Public awareness ทุกอย่างก็เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณะไม่ใช่แก่ตัวเอง แต่แน่นอนตัวเองเป็นเพราะบางที่อาจจะประโยชน์ตรงหรือประโยชน์อ้อมก็ได้บางที่อาจจะจะเป็นประเด็นที่เราได้รับผลกระทบ แต่เราไปตั้งคำถามก็ได้ว่ามันถูกหรือเปล่า (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558)

นอกจากเรื่อง Public แล้วจะเป็นเรื่องสิทธิ ซึ่งเรื่องสิทธิไม่ใช่เป็นสิ่งที่ต้องมาเรียน มันเป็นเรื่องที่ไม่ได้เรียนแต่มันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากในตัวเราเองซึ่งถ้าเกิดสังคมประชาธิปไตยและเป็น

สังคมที่เป็นองค์ความรู้ที่ให้เห็นเป็นรูปธรรมเป็นแอ่งชั้นต่างๆ มันจะหล่อหลอมคนขึ้นมาได้ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือถ้าคนๆ นั้นไม่มี ความต้องมีการตระหนักก่อนและต้องมีความสนใจใน Public Issue และจะต่อกับ Public Awareness

สำหรับ จอน อิงภากรณ์ ได้กล่าวถึง การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ในแง่ของการมีส่วนร่วม การเรียนรู้ทางกฎหมาย รวมถึงด้าน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ในมุมมองที่ต่างจากระบบการศึกษาปกติ (จอน อิงภากรณ์, 27 พฤศจิกายน 2558)

“ในความหมายผมคือ Civic Education คือการเรียนรู้เรื่องของการมีส่วนร่วมในเรื่องของการบริหารต่างๆ ในเรื่องการปกครองท้องถิ่นรวมถึงเรื่องระดับประเทศ อย่างในเรื่องนโยบายการผลักดันกฎหมายทาส ประชาชน คือรู้จักการแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้ซึ่งความรู้ที่ต้องเยอะต้องรู้วิธีจะไปฟ้องศาลปกครองทำยังไง จะไปสู่ในสภาทำยังไงอะไรแบบนี้ แต่ก็อาจจะมีอันอื่นด้วยคือการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์หรืออะไรอันนี้ประชาชนทั่วไปควรจะเรียนรู้ ปัญหาคือระบบการศึกษาของเรามีข้อด้อย ฉะนั้นเราอาจจะต้องหวังพึ่งสื่อสาธารณะมีบทบาทในการอุดหนุนโหวตในระบบการศึกษาแล้วก็กลับล้างผลเสียในระบบการศึกษาเราที่มีลักษณะการโฆษณาชวนเชื่อด้วย เช่นการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในตำราอาจจะมึหลายๆ เรื่องยังไม่ได้พูดถึงที่สื่อสาธารณะอาจจะพูดถึงได้ เช่นประวัติศาสตร์ที่เป็นการต่อสู้ของภาคประชาชนเองที่ผ่านมา อันนี้ก็ถือว่าเป็น”

2) ความเชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับการสร้างความเป็นพลเมือง

ในด้านความเชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองนั้น กรรมการนโยบาย (สมศรี หาญอนันตสุข, 25 พฤศจิกายน 2558) มีความเห็นว่าเป็นผลสะท้อนของปัญหาในสังคม และยังมีนักข่าวพลเมืองเท่าไรยังเป็นเรื่องดีเป็น “ตาสัปรด” เพราะรายการนักข่าวพลเมืองนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการตรวจสอบถ่วงดุล นอกจากนี้ได้กล่าวถึงรายการนักข่าวพลเมืองว่าเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายของ Thai PBS ในเรื่องการมีส่วนร่วมดังนี้

“ถ้ามองมุมกลับถ้าสังคมราบรื่นเราก็มีประเด็นทำน้อยลง รายการเกี่ยวข้องกับ เรื่องของความไม่เป็นธรรมในสังคม สะท้อนการเมืองท้องถิ่นมากกว่าระดับชาติ การเมืองระดับชาติจะมี บางช่วงจะเป็นนโยบายของรัฐที่สร้างความไม่เป็นธรรม เช่น เรื่องเหมือง ด้วยความที่เค้าใกล้ชิดกับการเมืองท้องถิ่นมันไปส่งผลชีวิตความเป็นอยู่ของเค้าอย่างไร และนักข่าวพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งที่พยายามจะขยายเรื่องการมีส่วนร่วมให้กว้างออกไปเรื่อยๆ ให้คนไทยรับรู้และอยู่กับความเป็นจริงมากกว่าความคิดที่ฟังจากคนอื่นหรือจากตำราเรียนเท่านั้น บางประเด็นที่เราจะพูดถึงสิทธิมนุษยชนหรือประชาธิปไตย เขาก็ต้องเอาไปย่อยเอาเองเพราะสิ่งที่เรานำเสนอบางอย่างเราไม่สามารถนำเสนอได้อย่างตรงไปตรงมาได้ เช่น คอร์ปชั่นที่สร้างอนุสาวรีย์ แต่ก็เสนอข้อมูลให้มากที่สุด ข้อเท็จจริงก็มากกว่าช่องอื่นและย้ายไปย้ายมาด้วย อาจไม่เป็นที่พอใจของทุกรัฐบาลเวลาเราเสนอตรงไปตรงมา แต่

ถามว่าเราจะโจมตีอย่างนั้นเลยไหม ออกอะไรมาขนาดนั้นเลยไหม บางทีเราก็ดูทิศทางลมบ้างไม่ใช่ไม่ดูเลย แต่ก็ต้องรักษาความเป็นอิสระของเราด้วย ดังนั้นสิ่งที่นักข่าวพลเมืองเสนอมาก็อาจมีการกลั่นกรองบ้าง แต่ก็ไม่ใช้ไปกำหนดเขาจนเขาไม่เป็นอิสระเลย มันก็จะไม่ใช่สื่อสาธารณะ”

กรรมการนโยบายยังเห็นความสำคัญของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในสังคมไทย แลกกันว่าควรจะให้มีการตรวจสอบถ่วงดุลกันเองตั้งแต่ในระดับชุมชน ต้องให้ประชาชนตระหนักและสามารถคิดเองได้ รวมถึงต้องมีการพูดถึงเรื่องการกระจายอำนาจมากขึ้น และรายการนักข่าวพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการกระจายอำนาจสู่สื่อพลเมือง และความเป็นพลเมืองก็จะมาเติมรูปแบบ โดยเป็นการชอยย่อยลงไป

เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) มีความเห็นว่า “รายการนักข่าวพลเมืองเป็นการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง เนื่องจากนักข่าวพลเมืองไม่ได้นำเสนอเรื่องตัวเองเลย แต่เล่าเรื่องประเด็นสาธารณะในพื้นที่ที่เขาอยู่ นอกจากประเด็นร้อนบางครั้งที่เรื่องวัฒนธรรมพิธีศพ พิธีแต่งงาน คือ “Agenda Setting by General People” ซึ่งคนที่มาทำก็ต้องมีความตระหนักต่อประเด็นสาธารณะ แล้วไม่ใช่การตระหนักอย่างเดียว เพราะรู้ด้วยว่าเขาจะพูดอะไรออกไป นั่นก็คือเขาเอาตัวเขาไปมีส่วนร่วม แล้วเจอประเด็นที่เขาจะคุยกับสาธารณะ เพราะฉะนั้นคนทำนั้นเป็นพลเมืองอยู่แล้ว เพียงแต่พลเมืองควรจะหลากหลายและไม่ควรผูกอยู่กับรายการนี้เท่านั้น และเนื่องจากเคยเป็นที่ปรึกษากรรมการสิทธิแล้วมาดูแลเรื่องสื่อ และมีแนวคิดที่ว่าถ้าสื่อสิทธิมนุษยชนแล้วแต่ไม่มีคำว่าสิทธิจะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เหมือนสอนเรื่องพลเมืองแต่ไม่ต้องมีคำว่าพลเมืองก็ได้ และเท่าที่ทราบ Thai PBS ไม่ได้เอาประเด็นไปยึดเหยียดใส่คนรายงานเพียงแต่ช่วยดูงาน และเคยพูดกับคนทำงานว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือให้เขาสื่อสารสิ่งที่เขาอยากสื่อสาร อันที่ 2 เป้าหมายที่สื่อสารต้องเป็นไปประโยชน์สาธารณะซึ่งจะเน้นเรื่องนี้มาก แล้วอันที่ 3 ถ้าจะไปดูเนื้อหาให้ไปดูในวิธีที่ว่า ดูเพื่อให้งานมีคุณภาพ ไม่เป็นอันตรายกับนักข่าวพลเมืองและอย่าไปแทรกแซงทางตรงข้ามทำความเข้าใจให้คมมากขึ้น หรือเทคนิคการนำเสนอในระยะเวลาที่จำกัด คือใช้ความชำนาญแนะนำเท่านั้นแต่ที่สำคัญที่สุดคืออย่าไปครอบงำหรืออย่าไปทำจนนักข่าวพลเมืองสูญเสียความเป็นตัวเอง”

นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่าการเกิดของรายการนักข่าวพลเมืองนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับนโยบายของกรรมการนโยบายแต่อย่างใด แต่เป็นเรื่องของกฎหมายที่ระบุเอาไว้ในวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะ ทำให้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ก่อนที่จะทราบความเชื่อมโยงความเป็นพลเมืองกับรายการนักข่าวพลเมือง ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะเพื่อต้องการทราบว่าในการผลิตรายการนักข่าวพลเมืองนั้น ผู้รับผิดชอบผลิตรายการนักข่าวพลเมืองมีมุมมองต่อคำว่าพลเมืองอย่างไร โดยได้ให้นิยามคำว่า “พลเมือง” เอาไว้ว่า ดังนี้

“พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย มันมีศัพท์คำหนึ่ง Enlighten ตื่นรู้ ผมคิดว่า เรา พูดถึงคนกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม คือ มองในเชิง Active เขาเรียกอะไร Active Citizen คน ที่มีความกระตือรือร้น รับรู้เรียนรู้แล้วก็สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับคนอื่นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ความคิดความเห็น กิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้ ที่มันทำให้เขาเป็นสุข เขามีส่วนในการวางทิศทางร่วมกัน กับคนอื่นในสังคม ขณะเดียวกันเองก็เห็นด้วยยินดีความคิดต่างเข้ามาด้วย แบบง่ายๆ นะ อย่างนักข่าว พลเมือง ทุกคนเป็นนักข่าวพลเมืองแต่ไม่ได้เป็นตลอดเวลา เขาจะเป็นเมื่อลงมือทำ เขาจะเป็นก็ต่อเมื่อ เขาสื่อสาร สื่อสารเสร็จเขาก็กลับไปเป็นคนปกติในสังคม ผมว่าเรื่อง Active ต้องใส่คำว่า Active ลง ไปด้วย น่าจะเป็น keyword สำคัญ”

สำหรับความเชื่อมโยงเรื่องความเป็นพลเมืองกับรายการนักข่าวพลเมือง สมเกียรติ จันทรสีมา (สมเกียรติ จันทรสีมา, 27 พฤศจิกายน 2558) ผู้อำนวยการฯ ได้กล่าวถึงเอาไว้ว่า

“หนึ่ง ในแง่ของตัวคนสิ่งแรกที่อธิบายกับคนทำ ในเมื่อสิทธิการศึกษาเป็นสิทธิ ของคุณ ถ้าเป็นเรื่องของคุณเองที่คุณรู้ดีสามารถสื่อสารได้ แต่ประเด็นเมื่อคุณต้องสื่อสารสาธารณะกับ คนทางสังคม คำถามแรกที่คุณต้องตอบมันสำคัญยิ่งให้ประโยชน์ยิ่งกับสาธารณะ หมายถึงว่าเรา อันนี้เป็นคำถามที่ตัวนักข่าวพลเมืองต้องตอบ ซึ่งบางคนตอบได้บ้างไม่ได้บ้าง เขาเริ่มเรียนรู้แล้วว่า การที่เรื่องราวของเขาจะไปถึงคน และถ้าไม่พูดถึงเรื่องของเทคนิควิธีการแล้ว สิ่งที่เขาไปให้ถึงคนคือ ประเด็น คือเรื่องราว นั้นคนเราจะพบว่านักข่าวพลเมืองพยายามจะอธิบายว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของ สังคมใหญ่อย่างไร อันนี้เพราะว่ารับได้ มันสร้างการรับรู้ของคนทั่วไปว่าในสังคมมันมีคนแบบนี้เยอะ นะ มันมีชาติพันธุ์มีคนที่ไม่ใช่แบบนี้เยอะ ซึ่งไม่ใช่ภาษาเดียวกับคุณด้วย แล้วเขาอยู่อย่างไร ซึ่งคุณจะ เห็นผ่านการศึกษานี้ สอง ตัวคนสื่อสารเองก็เรียนรู้ว่าการที่คิดเรื่องของประโยชน์สาธารณะมันเป็น ยิ่งไง เราอาจจะมองว่า ตัวเครือข่าย ตัวพลเมืองที่มาใช้ประโยชน์มาใช้พื้นที่ของนักข่าวพลเมือง มี ความทุกข์ร้อน เคืองร้อนปัญหาของเขาไม่ได้แก้ไข พบว่าจำนวนมากที่มาสื่อสารในช่วงเวลา 3 นาที ก็ มีจำนวนมากที่เข้าใจ เขาสามารถก้าวความทุกข์ของเขาไปสู่การตั้งคำถามใหม่ เช่น 20 ปีเป็นความ ทุกข์ที่อยู่มานาน ในด้านตรงข้ามเขาก็อยู่กับมันได้ จัดการมันได้ คำถามอะไรทำให้เขาอยู่ได้ หรือเขา อยู่ได้อย่างไร คือ พลิกจากมุมปัญหาไปสู่การคิดบวก ทำให้เห็นอีกด้านหนึ่งการรับรู้พวกนี้ในด้านของ คนดูเขาจะเห็น เช่น เราเสนอเรื่องนักข่าวพลเมืองในสามจังหวัดเสนาอวิถีสลิม การที่คนทั้งโลกรู้สึกว่า มุสลิมเป็นอันตรายต่อ Globalization แต่เราพบว่า ความเรียบง่ายของวิถีสลิมการที่ได้เข้าเฝ้าพระ เจ้าวันละ 5 เวลา โดยไม่มี Agent การกล่อมเกลายังไง คำสอนของศาสดาเมื่อนำไปสู่การปฏิบัติ อย่างจริงจังแล้วเป็นยังไง เขาได้อธิบาย สังคมได้รับรู้ การเรียนรู้เป็นอีกขั้นหนึ่ง ทำให้คนที่ได้สื่อสาร เขามั่นใจมากขึ้น ว่า หนึ่ง เขามีตัวตนบนพื้นที่เสมือน คือ สื่อมันไปย่ำให้เขามีตัวตนในสังคม เพราะฉะนั้นสิ่งที่อยู่แล้ว เขาอาจจะทำได้ดีขึ้นหรือมากขึ้น เพราะว่าพลังจากการสื่อสารกลับมาที่

ตัวเองด้วย ผมว่ามันเป็นการเรียนรู้ ถ้ามองว่ามันเป็นการสร้างพลเมือง คิดว่ามันเป็นขั้นสูงเปล่าไม่
 แน่ใจ แต่เป็นขั้นที่ได้ลงมือทำ ได้อธิบายความหมายความคิดที่คุณได้ทำ แล้วยังไปสร้างพื้นที่ให้คุณ
 เพิ่มอีกด้วย มันหลายชั้นในแง่ตัวคนทำ ภายในสังคมเองที่บอก มันเป็นการสร้างวาทกรรม ที่ผมเคย
 ตอนต้นว่า สิ่งที่เกิดกันมาเป็นการสร้างวาทกรรมอีกแบบหนึ่ง ซึ่งมันก็ด้านหนึ่งคงไปสู้กับวัฒนธรรม
 อีกด้านหนึ่งมันก็อธิบายว่า ถึงแม้ว่าสังคมจะมีความคิดลบบเยอะ แต่มันมีคนคิดบวกอยู่ อย่างน้อยสังคม
 มีความหวังที่มันจะไม่จมไปกับความเกลียดชัง อันนี้คือ กระบวนการในการสร้างสิ่งที่เรียกว่า เป็น
 Civic education ก็ได้ แต่การสร้างคนที่เป็นเจ้าของตัวเองสร้างเอง”

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองและผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองเพื่อ
 ทราบความแตกต่างของมุมมองความเป็นพลเมืองโดยโดยมีรายละเอียดดังนี้

นักข่าวพลเมืองมีความเข้าใจคำว่าความเป็นพลเมืองว่า พลเมืองคือผู้ที่สามารถลุกขึ้นมา
 จัดการกับสังคม จัดการกับเมืองของตนเอง มีส่วนร่วมตามแต่บริบทของตัวเอง พลเมืองต้องไม่รอ
 คำสั่งเช่นประชาชน และพูดถึงสิทธิความเท่าเทียมที่มีอยู่ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่ม
 ผู้ชมรายการที่ Active ที่กล่าวถึง ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยไปในทิศทางเดียวกันคือ
 เกี่ยวข้องกับการเป็นส่วนหนึ่งและการรับผิดชอบต่อสังคม มีการลงมือทำเพื่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่ง
 แตกต่างกับกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไปทุกคนจะกล่าวถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในเรื่อง
 ของการเลือกตั้ง บางส่วนความอิสระเสรีทางความคิดและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สิทธิ
 พื้นฐานในการเป็นพลเมืองของรัฐในการครอบครองทรัพย์สิน ในขณะที่นิสิตคณะรัฐศาสตร์สามารถ
 กล่าวได้ครอบคลุมกว่า คือนอกจากการเลือกตั้งยังกล่าวถึง บทบาทสิทธิหน้าที่ในเรื่อง การรับผิดชอบต่อรัฐ
 การมีส่วนร่วม สิทธิทางการเมืองการรับผิดชอบต่อสาธารณะ การไม่ไปลดทอนสิทธิของคนอื่น
 และคิดว่าพลเมืองต้องรู้จักคำว่าประชาธิปไตย เช่นการเคารพเสียงส่วนใหญ่

3.3.2 แนวคิดรายการนักข่าวพลเมือง

แนวคิดของรายการนักข่าวพลเมือง สมเกียรติ จันทรสีมา ผู้อำนวยการสำนักฯ ได้เคย
 สัมภาษณ์เอาไว้ถึงความสำคัญสูงสุดที่นักข่าวพลเมืองพยายามสร้าง คือ การจัดการกับปัญหาตนเอง
 โดยสื่อสารผ่านรายการนักข่าวพลเมือง โดยจะต้องมีความสามารถในการสื่อสารให้สังคมเข้าใจได้

“เป็นความสัมพันธ์ แบบใหม่กับคนดูหน้าจอ” คือ นักข่าวพลเมืองไม่ได้พูดแต่เรื่องเนื้อหา
 อย่างเดียว การเป็นนักข่าวพลเมืองมีกลุ่บบายคือถ้าจะวัดว่าเป็นนักข่าวพลเมือง ที่สำคัญคือสามารถ
 ก้าวพ้นปัญหาของตัวเองได้หรือเปล่า จริงๆ นักข่าวพลเมืองเป็นแค่เครื่องมือในการอธิบายว่าคุณก้าว
 พ้นปัญหาของคุณได้อย่างไรให้คุณเข้าใจว่าปัญหาที่คุณมีอยู่คุณก้าวพ้นได้ เพียงแต่คุณต้องคิดกับมัน

คุณเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นกับคุณเป็นสิ่งที่ต้องการสื่อสารกับสังคม แล้วสังคมจะเรียนรู้อะไรจากสิ่ง
 ที่คุณต้องการจะสื่อสาร จะเข้าใจได้ มันต้องเป็นสิ่งร่วมสมัย คือเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ อยู่ในภาววิสัยที่

คนเรียนรู้ร่วมกันได้ เช่น หนึ่งมีความคิดเชิงบวก คนเรียนรู้ร่วมกันได้ สองบทเรียนในแง่พื้นที่ ฉะนั้น เวลาคิดเรื่องนักข่าวพลเมือง จึงจำเป็นที่จะต้องให้คนทำ คนที่เป็นนักข่าวพลเมือง ถอยออกมาจากจุดที่ตัวเองยืนอยู่ก้าวหนึ่งเพื่อมองปัญหาจริงๆ แล้วนี่เป็นวิธีการที่ดีมาก เป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะทำให้คุณ เข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดแล้วอธิบายออกมา แต่ที่ผ่านมา เราพบว่าข่าวของนักข่าวพลเมืองไม่ได้ แค่อธิบายปัญหา แต่ทำให้เห็นด้วยว่าถ้าจะแก้ปัญหา อะไรคือหัวใจสำคัญ

ในแง่ของงานนักข่าวพลเมือง หนึ่ง นอกจากการเปิดประเด็นใหม่ๆ หลากๆ เรื่องเป็นเรื่องที่เราไม่ค่อยรู้แล้ว สอง มันทำให้เราทบทวนตัวเอง ซึ่งผมคิดว่าสำคัญมาก ฉะนั้น มันจึงไม่ใช่วงเวียนชีวิต ไม่ใช่ทุกเช้าชาวบ้าน คนที่ทำเองก็บอกว่าพื้นที่นี้มันไม่ใช่ ดูแล้วหุดหู่ก็ไม่ใช่ แม้กระทั่งชาวบ้านบางชุมชน เทียนซึ่งต้องการร้องเรียนเรื่องถนนก็ยังต้องคิดว่าจะเล่าอย่างไรดี ไม่ใช่แค่บอกว่าได้โปรดมาซ่อมถนน เอะ เพราะโดยกระบวนการแล้ว การทำข่าวพลเมืองไม่ใช่เรื่องการร้องทุกข์ เพราะว่าถ้าอยากจจะร้องทุกข์ คุณไปร้องเลยก็ได้ ไม่ต้องมาทำผ่านกระบวนการข่าวพลเมือง” (ฐิตินบ โกมลนิมิ, 2552)

นอกจากนี้ สมเกียรติ จันทรสีมา ยังกล่าวถึงสิ่งที่สะท้อนความเป็นนักข่าวพลเมือง อิทธิพลที่ได้รับจาก รศ.ศรีสมภพ จิตรภิญโญศรี ผู้อำนวยการสถานวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่พูดเกี่ยวข้องกับนักข่าวพลเมือง คือ 1.เมื่อพลเมือง คิดเรื่องการสื่อสารกับสังคมวงกว้าง นั้นเป็นเพราะเขาต้องการพื้นที่ในการปฏิบัติการเพื่อสร้างนิยาม ความหมายให้สังคมได้เรียนรู้และเข้าใจจากมุมมองของเจ้าของประเด็น ซึ่งคนนอกไม่อาจมองแทนกันได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดในงานของนักข่าวพลเมือง 2.มีการพบว่า การสื่อสารภาคพลเมืองเป็นเรื่อง เดียวกับการเมืองภาคพลเมือง คือถ้ามองว่าการเมืองเป็นเรื่องการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม การเมืองภาคพลเมืองก็คือการเข้าไปมีส่วนร่วมของพลเมือง เป็นวิธีการเดียวกันกับที่ภาคพลเมืองจะมีที่อยู่ที่ยืนทางสังคม เนื่องจากการสื่อสารผ่านตัวแทนที่ผ่านมานั้นมีข้อจำกัด เพราะถูก จำกัดวงเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมืองและผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้น ดังนั้นการเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองคือการที่พลเมืองลุกขึ้นมาสื่อสารด้วยตัวเอง นี่เป็นนิยามสำคัญอันหนึ่งที่แยกความเป็นนักข่าวพลเมืองออกจากการสื่อสารในแบบอื่นๆ ดังนั้น การที่เจ้าของประเด็นลุกขึ้นมาสื่อสารเองได้ ก่อให้เกิดปฏิบัติการขึ้นในพื้นที่ และหลายครั้งนักข่าวพลเมืองได้สื่อสารก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตั้งแต่ระดับตัวบุคคล ไปจนระดับสังคมด้วย เมื่อมาผนวกกับบทบาทของสื่อสารสาธารณะที่ต้องการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กับภาคพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางสังคม จึงทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่เรียกว่า ‘นักข่าวพลเมือง’ ขึ้น (ประชาไท, 2560)

สำหรับวัตถุประสงค์ของรายการนักข่าวพลเมือง สุวีจนา ทิพย์พินิจ เจ้าหน้าที่พัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมืองอาวุโส ได้กล่าวว่า เป็นไปตามภารกิจในการเป็นสถานีสื่อสารสาธารณะที่ให้คนได้มีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังนี้

“Thai PBS เองก็จะแบ่งเป็นหลายระดับ เช่น ส่วนร่วมในการคิดออกแบบว่า อยากรจะเห็นอะไรใน Thai PBS สื่อสารแบบไหน กลไกในการรับฟังสิ่งที่ Thai PBS นำเสนอในแง่มุมมองของสื่อสาธารณะควรจะต้องเติมอะไรให้กับสังคมบ้าง อีกส่วนก็คือเปิดพื้นที่ให้ภาคพลเมืองที่สามารถสื่อสารเรื่องราวได้ด้วยตนเองอาจจะเป็นกลุ่มของสื่อพลเมือง ก็จะมีส่วนของนักข่าวพลเมืองสื่อสารจากเจ้าของประเด็นโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านเอเจนซีคนกลาง ไม่ผ่านตัวนักข่าว ไม่ผ่านตัวกลางเหมือนเมื่อก่อน อันนี้ก็จะกลายเป็นจุดประสงค์หลักๆ ซึ่งอันนี้จะเป็นจุดเชื่อมโยงในการเป็นสื่อพลเมืองในประเทศไทย เป็นจุดตั้งต้นที่เราเห็นคนผลิตที่สามารถสื่อสารแบบนี้ได้ก็จะมีการพัฒนา ในส่วนแรงงานที่ทำก็จะมีการพัฒนา พัฒนาตรงผู้ผลิตอิสระ พัฒนาทักษะในการนำเสนอมากขึ้น เป็นผู้ผลิตสารคดี เป็นผู้ผลิตอิสระมากขึ้น ก็เพิ่มกลุ่มของสื่อพลเมือง”

สำหรับการคัดกรองเพื่อพิจารณาในการออกอากาศ เจ้าหน้าที่พัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมือง อาวุโส ได้กล่าวว่าเอาไว้ดังนี้

“ในบางประเด็นที่อาจมีเนื้อหาที่ลุ่มเสี่ยง มีการพิอาร์รีเปล่า หรือต่อให้พิอาร์เราจะให้เขาไปทำข้อมูลมาเพิ่ม เพื่อเพิ่มมุมมอง แต่หลักๆ จะเป็นเรื่องประเด็นมากกว่าแล้วก็พัฒนาปรับมุมมองร่วมกัน ซึ่งไม่ได้พิจารณาถึงขั้นไม่ให้นำเสนอ แต่จะเป็นพัฒนาการให้ข้อมูลและให้บริบทของเรื่องชัดเจนขึ้น ส่วนใหญ่ที่ไม่เอาออก คือ งานที่ต้องปรับเยอะ มีการพิอาร์เยอะ ภาพอาชญากรรมเยอะ พาดพิงคนอื่นอะไรประมาณนี้ แต่หลังๆ ก็ไม่ค่อยมีเท่าไร” (สุวัจนาน ทิพย์พิณีจ, 3 ธันวาคม 2558)

3.3.3 การออกอากาศ การผลิต และกระบวนการทำงานรายการนักข่าวพลเมือง

การออกอากาศ

ปี พ.ศ. 2557 เป็นรายการสั้น ความยาวครั้งละ 6 นาที ออกอากาศหลังข่าวค่ำและ ช่วงข่าวเช้า รวม 30 นาทีต่อสัปดาห์ โดยผู้อำนวยการฯ ชี้แจงว่าเวลาที่ออกอากาศในแต่ละครั้งนั้นเพียงพอแล้ว เนื่องจากผู้ชมรายการไม่ชอบดูอะไรยาวๆ (สมเกียรติ จันทรสีมา, 11 กรกฎาคม 2558)

กระบวนการผลิต

ในกระบวนการผลิตนั้น จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ กลุ่มแรกคือกลุ่มเครือข่ายเชิงประเด็น คือกลุ่มที่มีประเด็นอยู่แล้ว เช่น โรงไฟฟ้าถ่านหิน คือชาวบ้านมีประเด็นอยู่แล้ว และต้องการออกมาบอกเล่าถึงปัญหา จึงติดต่อมาขอรับการอบรมทำ workshop พัฒนาทักษะ ฝึกการเล่าเรื่องอบรมประมาณ 3 วัน จากนั้นชาวบ้านจะลงพื้นที่ไปทำ แล้วส่งมาที่ผู้ประสานงานในรายการโดยยึดเรื่องของชาวบ้านเป็นหลัก ทางรายการอาจช่วยเติมประเด็นจนสามารถออกอากาศได้ โดยที่กลุ่มเชิงประเด็นนี้จะสามารถส่งข้อมูลที่ยากบอกเล่ามาได้ตลอดกับอีกกลุ่มที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันมาก่อนแต่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ แล้วส่งเรื่องที่สนใจมาเลย (สุวัจนาน ทิพย์พิณีจ, 3 ธันวาคม 2558)

การเข้าร่วมกับทางรายการหรือการมาเป็นนักข่าวพลเมืองนั้น ประชาชนจะเป็นผู้คัดเลือกเรื่อง หรือประเด็นด้วยตัวเอง รวมถึงการเตรียมอุปกรณ์ แต่เรื่องทางเทคนิคทางรายการอาจจะช่วยบ้าง โดยมีคนในชุมชนอบรมด้วย วิธีการชวนชาวบ้านมาเข้าฝึกจับประเด็นและลองให้ทำดู เช่น ชาวเกาะหลีเป๊ะ ที่เล่าชีวิตของวิถีชาวประมงพื้นบ้าน โดยทางรายการนั้นจะมีผู้ประสานงานทุกภาค และไม่มีค่าใช้จ่าย ที่ต้องจ่ายให้นักข่าวพลเมืองที่สนใจเข้าร่วมกับทางรายการ โดยลักษณะของการเป็นนักข่าวพลเมืองคือทำงานร่วมกันมากกว่าไม่ใช่การสั่งการ ก็จะมีคนเข้ามาทำตามที่เราสนใจ มีคนเข้าร่วมอบรม 3000 คน แต่ไม่ใช่ทุกคนที่ Active (สมเกียรติ จันทรสีมา, 11 กรกฎาคม 2558)

กระบวนการทำงาน

ประกอบไปด้วยกระบวนการทำงาน 3 ลักษณะ ประกอบด้วย

1. มีการจำลองการทำงานเหมือนนักข่าวมืออาชีพ นับตั้งแต่คิดประเด็น ลงพื้นที่สอบถามเรื่องราวจากผู้รู้ในชุมชน โดยช่วงเวลาที่มีการสอบถามนี้เองเป็นช่องทางที่ทำให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร ถึงแม้จะไม่มีส่วนร่วมในขั้นตอนอื่นๆ โดยเมื่อได้ข้อมูลมากพอแล้วก็จะเรียบเรียงเขียนเป็นบทความ ลงพื้นที่ถ่ายทำอีกครั้งหนึ่งและลงเสียงตัดต่อ โดยบางกลุ่มระบุว่ามีการแบ่งงานกันทำเป็นฝ่ายต่าง ไม่ว่าจะเป็น ช่างภาพ ช่างเขียนบท ฯลฯ ไปจนถึงมีการกำหนดขั้นหรือสายการบังคับบัญชา **2. มีขั้นตอนการทำงานที่เปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม** โดยเฉพาะในฐานะผู้ส่งสารและผู้ผลิต หรือผู้ร่วมผลิต พบว่ามีการเปิดโอกาส ชักชวนให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด วางแผน มีการดำเนินการร่วมกันระหว่างนักข่าวพลเมืองกับสมาชิกอื่นในชุมชน โดยสมาชิกในชุมชนมีบทบาทในการเลือกและกำหนดประเด็นให้กับทีมนักข่าวพลเมือง นอกจากนี้จะเป็นแหล่งข้อมูล **3. มีขั้นตอนการทำงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่** นอกจากให้ชาวบ้านในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมแล้วยังเปิดโอกาสให้เครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นข่าว รูปแบบการนำเสนอ หรือแม้แต่กำหนดช่วงเวลาการส่งงานเพื่อออกอากาศ

ดังนั้นนักข่าวพลเมืองจึงมีสถานะเป็นส่วนหนึ่งของแผนยุทธศาสตร์การสื่อสารภาคประชาสังคม (มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรณ ทองเหลือง, 2556) ผู้ผลิตรายการพยายามจะสื่อสารว่ารายการนักข่าวพลเมืองไม่ใช่เรื่องการร้องทุกข์ ไม่ได้แค่อธิบายปัญหา แต่ทำให้เห็นด้วยว่าถ้าจะแก้ปัญหาตนได้ยังไงซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในเรื่องของการช่วยเหลือตนเอง การมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง ในส่วนของจุดประสงค์รายการพยายามจะตอบโจทย์สื่อสารณะขององค์กรที่พยายามเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ ระดับ สำหรับเครือข่ายสื่อสารณะได้ตอบโจทย์ในข้อนี้ด้วยรายการนักข่าวพลเมืองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้พื้นที่ของรายการโดยเป็นผู้ผลิตเนื้อหาด้วยตนเอง ให้ประชาชนทั่วไป ประชาชนในพื้นที่ กลุ่มประชาสังคม เข้า

มามีส่วนร่วมในกับรายการในหลายรูปแบบนอกเหนือไปจากการเป็นนักข่าวพลเมือง เช่นเป็นผู้ส่งสารหรือให้ข้อมูล เป็นผู้ผลิตหรือร่วมผลิต

ในมุมมองของกรรมการนโยบายและผู้อำนวยการสำนักฯ ที่มีต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ให้ความสำคัญและคิดว่าเป็นหน้าที่ของสื่อสาธารณะ และมีความพยายามให้เกิดการเรียนรู้ผ่านรายการของ Thai PBS เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้ โดยสื่อสาธารณะจะอุดหนุนโหว่ของการศึกษาในระบบเรื่องของการศึกษา ให้คุณค่าเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วม การตระหนักรู้ในสิ่งที่เป็นเรื่องสาธารณะ รวมถึงเรียนรู้ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ในมุมมองที่ต่างออกไปจากกระบวนการศึกษาปกติ โดยสื่อสาธารณะมีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยกล่าวว่าเป็น “ประชาธิปไตยทางการสื่อสาร” คือสื่อเปรียบเสมือนห้องเรียนให้พลเมืองได้เรียนรู้

กรรมการนโยบาย และผู้อำนวยการมีความคิดว่า ด้วยรูปแบบรายการนักข่าวพลเมืองที่ให้พื้นที่รายการทำให้เป็นช่องทางให้ผู้ที่ต้องการจะสื่อสารประเด็นของตนเองบนสื่อหลัก ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วม การตรวจสอบ การมีตัวตน การลดความเกลียดชังท่ามกลางความหลากหลายของศาสนา เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องความเป็นพลเมืองของ ผู้อำนวยการ ที่กล่าวถึง “Active Citizen” ที่มีความกระตือรือร้น รับรู้เรียนรู้และสนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับคนอื่นในสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความคิดความเห็น กิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้ ที่มันทำให้เขาเป็นสุข เขามีส่วนในการวางทิศทางร่วมกันกับคนอื่นในสังคม ขณะเดียวกันเองก็เห็นด้วยยินดีความคิดต่างเข้ามาด้วย

รายการนักข่าวพลเมืองเป็นผลพวงจากประโยชน์ในการทำหน้าที่ของสื่อสาธารณะ ต้องการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กับภาคพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางสังคม จากปัญหาข้อจำกัดที่ภาคพลเมืองไม่สามารถมีบทบาทในสังคมได้ เนื่องจากการให้อำนาจตัวแทนเอื้อให้กับผู้มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้นรายการจึงถูกผลิตโดยประชาชนที่เป็นเจ้าของประเด็นได้ออกมาสื่อสารด้วยตนเอง เพื่อสื่อสารให้สังคมได้รับรู้ในวงกว้าง โดยในการนำเสนอ นั้นจะไม่ใช้การร้องทุกข์แต่ต้องการทำให้เห็นด้วยว่าได้ลงมือไขปัญหาอย่างไรด้วย

3.4 อุปสรรคของการจัดทำรายการนักข่าวพลเมือง

ผู้บริหาร นักวิชาการ และนักข่าวพลเมือง ได้แสดงความคิดเห็นถึงอุปสรรคของการจัดทำรายการนักข่าวพลเมืองเอาไว้ดังนี้

3.4.1 ความคิดเห็นนักวิชาการ และกรรมการนโยบาย Thai PBS

และเนื่องจากสื่อสาธารณะกับสังคมไทยเมื่อเปรียบเทียบกับต่างประเทศยังนับว่าถูกจัดตั้งขึ้นมาในเวลาไม่นานนัก ดังนั้นเนื้อหาตามหลักการสื่อสาธารณะอาจส่งผลกระทบต่อการเลือกรับชมหรือความเข้าใจในเนื้อหาของรายการ โดยในด้านความพร้อมของคนไทย นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน ผศ.

ดร. พิรงรอง รามสูต รมณันท์ กล่าวว่า ทีวีสาธารณะแห่งหนึ่งนั้นเป็นวัฒนธรรมการผลิตและการบริโภคสื่อทั้งในแง่ผู้ส่งสารและรับสาร คือถ้าจะมีอุดมการณ์ที่เกี่ยวกับสื่อสาธารณะ จะต้องมีการต่อรองอย่างควบคู่กันคือทั้งผลิตและบริโภคได้ โดยการที่จะเกิดเป็นวัฒนธรรมได้นั้น จะต้องมี การปลูกฝังค่านิยม ทั้งในการผลิต การเปิดรับและการบริโภค คือต้องอาศัยทักษะในระดับหนึ่งที่จะรับเนื้อหาที่เป็นสาระและเป็นประโยชน์ได้ รมช. ดร. จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ ที่ได้ทำวิจัยเรื่องทีวีสาธารณะมีความกังวลว่าจะไม่เข้ากับรสนิยมของคนไทย และจะไม่สามารถนำเสนอรูปแบบที่คนไทยสามารถบริโภคได้ (พิรงรอง รามสูต รมณันท์, 2550) และที่ผ่านมามีสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของประเทศไทย ถูกรัฐเข้ามาควบคุมค่อนข้างมาก ส่วนภาคธุรกิจเอกชนกลุ่มต่างๆ ที่เข้ามาจับตลาดสื่อทั้งสองมากขึ้น ภายหลังการเปิดสัมปทานของรัฐในยุคหลังซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าถึงผู้บริโภคซึ่งเป็นเป้าหมายขององค์การมากกว่าจะดำเนินการไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน (จูตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวิระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, [มปป]) ในขณะที่ จอน อึ้งภากรณ์ อดีตกรรมการนโยบาย Thai PBS ด้านประชาธิปไตย กล่าวว่า

“การเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีผลเอื้ออำนวยต่อรายการอย่างนี้ โดยเฉพาะภายใต้รัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ปี 40 ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีมาตรการดำเนินการต่อความอยุติธรรมได้หลายอย่าง เช่น สามารถไปฟ้องศาลปกครอง ร้องเรียนต่อกรรมการสิทธิ ต่อผู้ตรวจการอื่น ๆ ก็ได้ หรือจะเสนอกฎหมายภาคประชาชนเข้ามาก็ได้ คือประชาชนมีวิธีการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือต่อสู้กับอยุติธรรมได้มันมีส่วนในความสำเร็จของรายการ แล้วเรื่องเศรษฐกิจฐานะของชุมชนต่างๆ ในประเทศไทย เนื่องจากระดับการศึกษาของคนในชุมชนมีมากขึ้น ก็เลยสามารถที่จะต่อสู้ได้ชัดเจนและสามารถสื่อสารได้ดีกว่า ถ้าเป็นสมัย 50 ปีก่อนเรื่องนักข่าวพลเมืองอาจจะเกิดขึ้นได้ยากมาก การที่เจ้าหน้าที่ข่าวในชุมชนที่จะมีบรรยายถึงความอยุติธรรมและสามารถบอกได้ว่าชุมชนต้องการอะไรจะยาก (จอน อึ้งภากรณ์, 27 พฤศจิกายน 2558)

สมศรี หาญอนันตสุข (สมศรี หาญอนันตสุข, 25 พฤศจิกายน 2558) คณะกรรมการ นโยบาย ด้านส่งเสริมประชาธิปไตย Thai PBS กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อรายการนักข่าวพลเมืองในเรื่องของเสรีภาพในการนำเสนอ การที่คนในสังคมยังไม่เข้าใจความสำคัญของรายการนักข่าวพลเมือง และปัญหาในการผลิตของตัวนักข่าวพลเมืองเอง ดังนี้

“บางทีเรื่องที่เป็นผลกระทบเกี่ยวกับความมั่นคง เกี่ยวกับทหาร ตำรวจ ก็ไม่สามารถเอาออกได้ เพราะมีอำนาจก็อาจทำยาก แต่ส่วนใหญ่ให้เสรีภาพเราแต่เราไม่ใช่รายการสด มีการตัดต่อ ใส่เพลง คำพูด กลั่นกรอง เราก็เรียนรู้กันไปแต่ยังไงเราได้ผ่านการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองมาแล้ว คนก็จะตื่นรับเรียกร้องหาเสรีประชาธิปไตยเป็นระยะ แม้เราจะอยู่ภายใต้ทหารแต่ทหารก็ต้องตรวจสอบได้ สำหรับในด้านเศรษฐกิจ มีกระแสมาว่าเรากำลังจะเศรษฐกิจไม่ดีเพราะเราเป็นสังคมผู้สูงอายุ จะมี

สวัสดิการเรื่องพวกนี้เยอะ เศรษฐกิจไม่ดีเราต้องมีการสนับสนุนให้มีการลงทุน อุตสาหกรรม ต่างประเทศ อีก 10 อุตสาหกรรมต้องเอาเงินไปลงทุนกับเขา มีข่าวออกมาว่า Thai PBS จะโดนตัดงบ ส.ส. โดนตัดและอีกหลายองค์กรแบบนี้ทำให้คนระส่ำระสาย หากเป็นแบบนี้ไปเรื่อยเราอาจไม่เหลือมือดีๆ ที่ทำงานหรือเข้าใจทุกวันนี้ก็ต่อไป เพราะเรื่องพวกนี้ต้องสู้กันต่อไปสภาพผู้ชมผู้ฟังเขาก็สู้ให้เรา มาตลอดว่าสังคมไทยต้องมี พี่พี่หน้าหมตวาระแล้ว พี่เข้าใจนะว่าสื่อพวกนี้มันมี commercial เยอะ”

“เรายังไม่ประสบความสำเร็จในการทำให้คนเข้าใจว่ารายการนักข่าวพลเมืองสำคัญยังไง ทำไมถึงต้องมีรายการนักข่าวพลเมือง เค้าจะเปลี่ยนช่องเพราะเค้าไม่สนใจ เรื่องของคนจน คนต่างจังหวัดก็จะไม่สนใจ เราอยู่ดีกินดีแล้ว เรื่องความเข้าใจของคนโดยรวมของคนไทย ว่าเขาก็สามารถเป็นนักข่าวพลเมืองได้ เรื่องน่าหาไม่เข้มข้น ด้านเทคนิคยังคงมีปัญหา การใช้เพลง การติดต่อ การใช้กราฟฟิก ยังไม่ดีมากพอให้ดูมีชีวิตชีวา เนื่องด้วยเรายังใหม่ แต่เราเชื่อ และเราอยากให้มีนักข่าวพลเมืองขึ้นเป็นดอกเห็ด อยากให้มีการนำเสนอเพื่อตรวจสอบสังคม นำเสนอให้รอบด้านให้คนไทยได้รับรู้ซึ่งกันและกัน และในฐานะคนดู ต้องพัฒนาอีกเยอะ เนื้อหาต้องค้นคว้ามากกว่านี้ และก็ซ้ำๆ เคยนำเสนอแล้ว ประเด็นควรจะมียากกว่าที่มีอยู่ รวมถึงขยายคนด้วยถ้าทำไม่ได้ก็จะไม่มีคนดู กลายเป็นการดูกันเอง”

เนื่องจากในปี พ.ศ. 2557 มีเหตุการณ์รัฐประหารเกิดขึ้นในประเทศไทย โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ในวันที่ 22 พฤษภาคม และได้มีประกาศออกมาเพื่อควบคุมสื่อ ฉบับที่ 4/2557

“การถ่ายทอดออกอากาศของสถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์และสถานีวิทยุชุมชน สั่งการให้สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุโทรทัศน์และสถานีโทรทัศน์ดาวเทียมและเคเบิล ทั้งของเอกชนและของรัฐ งดรายการประจำสถานี และให้ถ่ายทอดกระจายเสียงจากรายการของกองทัพบก” และ ฉบับที่ 15/2557

“ขอให้ระงับการถ่ายทอดออกอากาศ ของสถานีโทรทัศน์ดาวเทียม เคเบิล โทรทัศน์ระบบดิจิตอล และสถานีวิทยุชุมชน ประกาศให้สถานีโทรทัศน์ 14 ช่อง และสถานีวิทยุชุมชนที่ไม่ได้รับใบอนุญาต ระงับการถ่ายทอดออกอากาศทันที” (รีพอร์ตเตอร์ วิธเอาท์ บอร์ดอร์, [2557])

หลังจากรัฐประหาร 6 เดือนมีการคุกคามสื่อหลักอย่าง Thai PBS ในวันที่ 11 พฤศจิกายน มีกลุ่มทหารเข้าพบผู้บริหาร Thai PBS โดยอ้างว่าเป็นคำสั่งของผู้บังคับบัญชาได้ขอร้องให้สถานี งดเผยแพร่รายการ เสียงประชาชนต้องฟังก่อนปฏิรูป เนื่องมาจากไม่พอใจการตั้งคำถามของ น.ส.นิตยา แวรวีรุศ ผู้ดำเนินรายการตอนที่ชื่อ “ฟังเสียงคนได้ก่อนการปฏิรูป” ในหลายประเด็นและมีเนื้อหาพาดพิงการรัฐประหารรวมอยู่ด้วย (ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง, [2557]) จึงทำให้การนำเสนอข่าวและรายการของ Thai PBS อยู่ภายใต้กรอบของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดย

ระหว่างนี้ทางสถานี มีความพยายามที่จะเสนอข่าวและรายการให้เป็นปกติแต่มีความระมัดระวังมากกว่าเดิม (วาสนา ไชยประเสริฐ และสุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2558)

และสำหรับ ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) กล่าวถึงอุปสรรคของที่จะทำให้ไปไม่ครอบคลุมการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในแง่ความหลากหลายของประเด็นเอาไว้ว่า

“ต้องมีความหลากหลายประเด็นของพลเมืองมากขึ้น อาจไม่ใช่พลเมืองที่เดือดร้อนจากการพัฒนาจากนโยบายสาธารณะแผนการภาครัฐเท่านั้น แต่อาจเป็นพลเมืองที่ต้องการมีข้อเสนอต่อสังคมที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะประเด็นอะไรนั้นมันสามารถแสดงให้เห็นทั้งในส่วนของพลเมืองด้วยและภาครัฐด้วย คือต้องเปิดคนรายงานให้มากขึ้น เปิดประเด็นที่ไม่ใช่ฐานทรัพยากรอย่างเดียว เปิดประเด็นมากกว่า Local community แต่ยังคงยึดหลักว่าตรงนี้เป็นพื้นที่ของกลุ่มคนที่ไม่มีสิทธิ์มีเสียงในสังคม หรือหากไปนำเสนอสื่ออื่นต้องเสียค่าใช้จ่ายแต่อาจเป็นเรื่องที่เขาอยากให้มีชีวิตสาธารณะที่ดีขึ้น”

3.4.2 ความคิดเห็นของนักข่าวพลเมือง

นักข่าวพลเมืองกล่าวถึงปัจจัยและอุปสรรคการดำเนินงานในฐานะนักข่าวพลเมืองเอาไว้ดังนี้ ปัญหา คำลาภ กล่าวว่า แม้จะมีบริบทหลายอย่างที่สนับสนุน ประการแรก คือบริบทรัฐธรรมนูญที่เปิดช่องให้ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญแล้ว สอง เรื่องกฎหมายของ Thai PBS คือการเปิดช่องทางสาธารณะให้ภาคพลเมืองได้เข้ามากำหนดทิศทางในการร่วมผลิต แต่สำนักฯ มีขนาดเล็กงบประมาณและ บุคลากรน้อย และในการเป็นนักข่าวพลเมืองยังมีอุปสรรคจำนวนมาก โดยเฉพาะเรื่องค่าใช้จ่ายเป็นอุปสรรคอันดับแรก สองคือเรื่องเทคโนโลยี นับตั้งแต่ทำงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 แต่ไม่เคยมีอินเทอร์เน็ตอยู่ที่บ้านต้องเข้าไปที่ร้านอินเทอร์เน็ตตลอดเนื่องจากอยู่ไกล แต่ปัจจุบันใช้วิธีที่ดีขึ้นคือแชร์โทรศัพท์กับเน็ตบู๊ค แต่ยังคงพบปัญหาคือต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม สามเรื่องความปลอดภัยในชีวิตในการเดินทางการทำข่าวที่อาจส่งผลกระทบต่อบุคคล สี่เรื่องของสวัสดิการ ห้าอุปสรรคสำคัญคือแนวคิดการเป็นพลเมืองว่าหลายคนก็จะทำเรื่องของตัวเองสำเร็จ ก็จะไม่ไปทำเรื่องคนอื่น เรื่องชุมชนเรื่องสื่อสารแทนคนอื่นที่เขาทำไม่ได้ โดยส่วนตัวทำทั้งเรื่องวัฒนธรรม เรื่องสังคม เรื่องการเมืองระดับประเทศและ การเมืองท้องถิ่น คือทำแต่เรื่องส่วนรวม (ปัญหา คำลาภ, 2 มกราคม 2559)

สำหรับ วาสนา ลำดี (วาสนา ลำดี, 20 กุมภาพันธ์ 2559) ได้กล่าวถึงอุปสรรคของรายการนักข่าวพลเมืองเอาไว้ว่า ไม่มีงบประมาณหรือการพัฒนาคนระบบการติดตามคือควรมีกลไกการติดตามแล้วอาจจะเป็นประเด็นเรื่องการต่อยอดจากพื้นที่ คือในบางประเด็นยังไม่มีติดตามประเด็นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงรูปแบบการอบรมและการพัฒนาคนให้สามารถสื่อสารได้ดีขึ้น คือ ควรจะพัฒนาคนให้เข้าใจเรื่องการสื่อสารเนื่องจากยุคเทคโนโลยีจะมีช่องทางมากขึ้น

และสำหรับ ฉันทน์ บัวบาน (ฉันทน์ บัวบาน, 11 มกราคม 2559) ได้กล่าวถึงสาเหตุที่อาจส่งผลให้รายการนักข่าวพบเมืองไม่อาจบรรลุในเรื่องของการศึกษาหรือการสร้างความเป็นพลเมืองไว้ว่า หนึ่งในเรื่องของการทัศนคติเรื่องการเมือง เพราะปัจจุบันภาพการเมืองถูกมองว่าเป็นสิ่งชั่วร้าย คือการแสวงหาอำนาจในการจัดการเรื่องใดเรื่องหนึ่งในที่สุดอำนาจก็กลายเป็นผลประโยชน์ คือเราต้องทำการเมืองใหม่ว่าการเมืองเป็นของคนทุกคน การเมืองเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมไม่ใช่ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ถ้าได้จะทำให้ได้ง่ายขึ้น รวมถึงหากนักข่าวพลเมืองต้องเสี่ยงต่ออำนาจของผู้มีอิทธิพลจะสร้างความลำบาก ส่วนเรื่องของการทำให้นักข่าวพลเมืองสามารถจัดการอะไรได้หรือพัฒนาให้มากขึ้นมันคือต้องทำอย่างต่อเนื่องของหลังจ่อ จากนั้นต้องทำกระบวนการการทำข่าวให้ง่ายขึ้น ต่อไปควรทำให้ข้อมูลทำอะไรที่เหนียวยังส่งผลกระทบยังไง ที่เป็นการบอกเล่าที่ไม่ได้บอกจะใช้เวลาเท่าไร ซึ่งอาจจะมีกระบวนการช่วยเหลือเช่นอาจจะให้ทำข่าวเป็นแหล่งให้ความรู้ อาจต้องมีทีมในพื้นที่เช่นภาคใต้ ภาคเหนือ ภาคกลางเป็นทีมปฏิบัติการต่อเนื่อง เรื่องกระบวนการของนักข่าวพลเมืองกับ Thai PBS ก็จะมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้จะสร้างเครือข่ายของผู้ชม เครือข่ายการเรียนรู้ขึ้นมาได้

เช่นเดียวกับ อัสรา รัฐการณ์ (อัสรา รัฐการณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2559) ที่กล่าวถึงอุปสรรคในการทำงานในฐานะนักข่าวพลเมืองที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในการนำเสนอข้อมูลกรณีที่เกี่ยวข้องกับการเมืองที่เข้ามาแทรกแซง งบประมาณและขาดความต่อเนื่องในการติดตามประเด็นเพื่อให้ทราบถึงผลลัพธ์ หรือความสำเร็จ

นักข่าวพลเมืองปะกาเกอญอ พฤ โอโตเซา (ไทยพีบีเอส, 2557) กล่าวว่าตัวเองนั้นอาจเป็นนักข่าวพลเมืองที่มีปัญหามากกว่านักข่าวพลเมืองอื่นในบางประเด็น คืออยากสื่อสารเรื่องราวของชาติพันธุ์ปะกาเกอญอให้คนในสังคมเข้าใจมากขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมายังมีทัศนคติเชิงลบเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวปะกาเกอญอ แต่การเรียนรู้ที่จะเป็นนักข่าวพลเมือง โดยต้องฝ่าฟันอุปสรรคหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นระยะทางที่ห่างไกล การพูด และการเขียนภาษาไทย รวมไปถึงเทคโนโลยีที่ต้องฝึกหัดตั้งแต่การถ่ายภาพ ไปจนถึงการตัดต่อ

นอกจากนี้ยังรวมถึงคนทั้งชาติยังไม่รู้ว่ามันมีช่องทางนี้ที่ให้ประชาชนมาสื่อสารคือตอนนี้คนทั้งชาติมีความตระหนักน้อยมากว่าทีวีนี้เป็นของคุณ คือผู้บริหาร Thai PBS ต้องมีนโยบายสร้างการตระหนักรู้ สร้างความสำนึกให้คนทั้งชาติรู้ว่านี่เป็นทีวีของพวกเขาที่คุณสามารถสื่อสารได้และคุณต้องมีส่วนประมาณส่วนหนึ่งในการที่จะลงไปสร้างศักยภาพให้กับคนทุกกลุ่มให้เขาลุกขึ้นมาเป็นผู้ผลิต แต่ Thai PBS ไม่มีงบในการพัฒนาศักยภาพของคน ซึ่งตรงส่วนนี้อาจเกี่ยวข้องกับการที่คนยังไม่ความเป็นพลเมืองมากพอที่จะลุกขึ้นมาทำอะไรใด ๆ หรืออาจไม่ทราบหรือไม่มีความสนใจในช่องทางนี้

สำหรับในมุมมองกรมการนโยบายมีความเห็นว่า การที่รัฐธรรมนูญฉบับปี 40 ส่งผลให้เกิดสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ประชาชนได้รับการศึกษามากขึ้น มีความเป็นอยู่ฐานะเศรษฐกิจดีขึ้นย่อมส่งผลให้

มีความพร้อมที่จะสนใจเรื่องราวต่างๆ มากขึ้นและพร้อมที่จะสื่อสาร แต่อย่างไรก็ตามด้วยวิถีการการเมืองไทยที่มีการรัฐประหารจากทหาร โดยครั้งล่าสุดได้ส่งผลถึงการผลิตรายการของ Thai PBS ด้วยเช่นเดียวกันดังนั้นการที่จะนำเสนออะไรจึงจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงความมั่นคง อีกทั้งในเรื่องเศรษฐกิจที่ส่งผลถึงรายรับขององค์กร ซึ่งอาจมีผลในการสร้างสรรค์ผลิตผลงาน นอกจากนี้ยังรวมถึงปัญหาของความหลากหลายของประเด็นในการนำเสนอของรายการที่ ควรมีความหลากหลายไม่ออกแนวเชิงร้องทุกข์อย่างเดียวเท่านั้นแต่ควรรวมถึงการนำเสนอสิ่งที่ยากให้เกิดการพัฒนา รวมถึงความหลากหลายของผู้ที่จะเข้ามาเป็นนักข่าวพลเมือง

สำหรับนักข่าวพลเมืองแม้ว่าด้วยกฎหมายที่ทำให้เกิด Thai PBS ขึ้นมาและเป็นพื้นที่ให้ประชาชนบนสื่อกระแสหลัก แต่มีหลายประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องรับภาระเอาไว้อีก การเข้าไม่ถึงอินเทอร์เน็ต ประเด็นที่ต้องหลากหลายไม่ได้ยึดติดสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตนเอง แต่คำนึงถึงส่วนรวมในหลากหลายประเด็นเช่น เศรษฐกิจ สังคมการเมือง นอกจากนี้ยังรวมถึงยังรวมถึงยังไม่มีมีการตามประเด็นพอ ซึ่งอาจมีผลต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้นักข่าวพลเมืองยังแสดงความคิดเห็นว่า การอบรมของรายการนักข่าวพลเมืองยังไม่เข้มข้นพอ และยังไม่มีการทักเฝ้าระวังการปฏิบัติงานที่เพียงพอ ทั้งในเรื่องของการคิดประเด็น การถ่ายภาพ ไปจนถึงเรื่องของการเมืองในเรื่องของการอยู่ภายใต้รัฐบาลทหารที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพในการสื่อสาร โดยประเด็นความปลอดภัยจะเป็นประเด็นที่ถูกพูดถึงมากที่สุด งบประมาณ การติดตามประเด็นเพื่อให้เห็นผลลัพธ์ ความหลากหลายของประเด็น

อุปสรรคในหลายประเด็นได้ส่งผลเด่นชัดชัดต่อหลักการของสื่อสารสาธารณะอันเนื่องมาจากปัจจัย เช่นด้านการเมืองเนื่องจากการรัฐประหารทำให้ตกอยู่ภายใต้รัฐบาลทหาร ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อเสรีภาพในการสื่อสาร ซึ่งตรงจุดนี้อาจส่งผลกระทบต่อไปถึงด้านงบประมาณ ในเรื่องของความหลากหลายของประเด็น ทำให้ยังไม่ถึงเรื่องการเป็นสื่อสารสาธารณะอย่างแท้จริง นอกจากนั้นความปลอดภัย งบประมาณ การคิดประเด็น การถ่ายภาพ และทักษะในการสื่อสารก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เพราะปัจจัยดังกล่าวนี้ส่งผลโดยตรงต่อผู้ที่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเกรงกลัวต่ออันตราย และไม่มี ความมั่นใจพอ

3.5 บทสรุป

แม้มีแนวนโยบายที่เอื้อต่อการถือกำเนิดและรูปแบบที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของรายการนักข่าวพลเมือง จากการสัมภาษณ์กรรมการนโยบายพบว่ารายการนักข่าวพลเมืองเป็นผลสะท้อนว่าสังคมยังมีปัญหา เป็นเรื่องของความไม่เป็นธรรมในสังคม ด้วยความพยายามดำเนินการตามหลักการสื่อสารสาธารณะทำให้เรื่องราวความไม่เป็นธรรมได้สามารถถ่ายทอดผ่านพื้นที่ของ Thai PBS อย่างไรก็ตาม

ตามมีปัจจัยด้านการเมืองส่งผลทำให้ Thai PBS ไม่สามารถแสดงบทบาทในการดำเนินการในฐานะสื่อสาธารณะได้ ทำให้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้มีอำนาจไม่สามารถถูกนำเสนอตามหลักการสื่อสาธารณะ ซึ่งควรจะเป็นพื้นที่ที่ปลอดจากอำนาจทางการเมือง ส่งผลทำให้ความเป็นพื้นที่สาธารณะไม่เกิดขึ้นจริง

โดยเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ และแนวนโยบายได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นสื่อสาธารณะของ Thai PBS ตาม World Radio and Television Council ที่ได้กำหนดค่านิยมและหลักการของสื่อสาธารณะเอาไว้ดังนี้ ในด้านของหลักการพื้นฐาน (Principles) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือได้แก่ 1. เข้าถึงประชาชนทุกคน (Universality) 2. มีความหลากหลาย (Diversity) 3. ความเป็นอิสระ (Independence) 4. มีความโดดเด่น (Distinctiveness) (นวนลน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ, 2547: 179) ที่ถูกกำหนดเอาไว้ในกรอบการเป็นสื่อสาธารณะของ Thai PBS นอกจากนี้ในด้านความเป็นอิสระนั้นยังเชื่อมโยงกับกรอบที่ระบุถึงความเชื่อถือและไว้วางใจได้และยังพบใน พ.ร.บ. องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ พ.ศ.2551 หมวด 1 (2) ที่ระบุว่า การดำเนินการต้องปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ และถือผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ("พ.ร.บ. องค์กรกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย," 2551)

และในส่วนของด้าน เนื้อหาของรายการ (Program Content) สิ่งที่สื่อสาธารณะควรยึดถือได้แสดงให้เห็นถึงความเป็นสื่อสาธารณะของ Thai PBS ที่ประกอบไปด้วย 1. ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์ (Unbiased and Enlightening Information) สามารถพิจารณาได้จากกรอบความน่าเชื่อถือและไว้วางใจได้และพ.ร.บ.ฯ 2. ผลิตรายการเพื่อการบริการและผลประโยชน์สาธารณะ (Public Service and Benefit) เห็นได้จากการมุ่งดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ โดยเน้นการมีส่วนร่วมทั้งในระดับผู้ปฏิบัติงานและการมีส่วนร่วมกับสังคม 3. ผลิตรายการที่มีจุดเด่น (Programs that Leave Their Mark) พิจารณาได้จากแผนประเด็นข่าวและรายการที่มีสาระความรู้และความบันเทิงที่หลากหลายแต่สามารถทำให้น่าสนใจต้องพิจารณาเพิ่มเติม 4. ผลิตรายการด้วยตนเอง (In – House Production) มีการผลิตข่าวและรายการด้วยตนเอง 5. ผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวม (National Content) พิจารณาได้จากการมุ่งดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ กล่าวได้ว่าการเป็นสื่อสาธารณะของ Thai PBS ได้เอื้อต่อการเป็น “พื้นที่สาธารณะ” หรือ “Public Sphere” ต่างจากสื่อพาณิชย์ที่มีเป้าหมายทางการค้าและมีเป้าหมายหลักมาจากค่าโฆษณา ซึ่งนอกจากให้คุณค่าเรื่องการเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม สร้างความเท่าเทียมในด้านการให้ความรู้และใช้พื้นที่หรือมุ่งเพื่อสร้างคุณภาพให้กับสังคม ซึ่ง พรรษาสิริ กุหลาบ กล่าวว่าโดยนัยยะของหลักการจะสอดคล้องกับหลักการเชิงประชาธิปไตย คือ ต้องให้เข้าถึงคนทุกกลุ่ม มีความเท่าเทียมกันและยอมรับความหลากหลายได้ (พรรษาสิริ กุหลาบ, 13 ธันวาคม 2558)

โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการสื่อเพื่อสาธารณะที่ Thai PBS ได้กำหนดเอาไว้เรื่อง “การมีส่วนร่วมกับสังคม” คือการเปิดโอกาสให้สังคมอันหมายถึงผู้รับสื่อที่เป็นปัจเจกและกลุ่มทางสังคมต่างๆ ได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ไปจนถึงการร้องเรียนเมื่อเห็นว่าการปฏิบัติงานไม่ถูกต้องไม่เป็นไปตามพันธกิจและจริยธรรม รวมทั้งการเปิดโอกาสแก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการด้วยบรรทัดฐานและค่านิยมของชุมชนสังคมนั้นๆ อันแสดงถึงลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยและส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยผ่านพื้นที่สื่อ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามหลักของสื่อสาธารณะที่เอื้อต่อการเป็นพื้นที่สาธารณะของประชาชน ในเรื่องของการให้สำคัญกับความเสมอภาคกับทุกกลุ่ม การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทั้งในระดับนโยบายไปจนถึงการผลิตรายการทำให้เอื้อต่อการส่งเสริมประชาธิปไตยของ โดยเป็นผลจากแนวคิดในการบริหารงาน การปฏิบัติงานที่มีกรอบของสื่อสาธารณะกำกับ รวมถึงรูปแบบหรือเนื้อหาของรายการ ซึ่ง Thai PBS สามารถทำได้ครอบคลุม อีกทั้งผลการดำเนินงานของ Thai PBS ที่จัดทำโดยคณะผู้ประเมินภายนอก ที่พบว่า Thai PBS สามารถรักษาจุดยืนในฐานะสื่อสาธารณะที่น่าเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ เป็นสื่อสาธารณะคุณภาพ การผลิตข่าวและรายการของ Thai PBS ใน 4 ประเด็น ได้แก่ ความทั่วถึงด้านเทคโนโลยี ความหลากหลาย ความมีอิสระและความน่าเชื่อถือ และความโดดเด่น และคณะผู้ประเมินพบว่า Thai PBS สามารถแสดงความเป็นอิสระในการจัดทำข่าวและรายการจากกลุ่มการเมือง อีกทั้งมีความโดดเด่นในการนำเสนอข่าว ทั้งนี้ผู้ชมผู้ฟัง Thai PBS ภาครีหนึ่งเห็นว่า Thai PBS สามารถผ่านเกณฑ์ความเป็น สื่อสาธารณะได้ในเงื่อนไขต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตรายการได้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ชมทุกเพศทุกวัย มีภาพลักษณ์ของการผลิตรายการที่เปิดโลกทัศน์และสร้างแรงบันดาลใจ มีรายการที่ค่อนข้างแตกต่าง จากโทรทัศน์ช่องอื่นๆ และมีภาพลักษณ์การเป็นที่พึ่งของประชาชน สามารถนำเสนอข่าวด้วยความเป็นกลาง อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถยกระดับความนิยมรายการ รวมถึงข้อคิดเห็นจากผู้ชมผู้ฟัง Thai PBS ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า Thai PBS ไม่ค่อยมีความหลากหลายในการจัดทำรายการเท่าที่ควร ซึ่งชี้ให้เห็นว่าแม้จะมีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมประชาธิปไตยข้างต้นแต่หากไม่มีผู้ชมดูรายการก็จะไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ตามหลักการสื่อสาธารณะตามที่ได้ตั้งเอาไว้ได้

สำหรับปัจจัยในด้านนโยบายที่ส่งผลต่อการถือกำเนิดของรายการนักข่าวพลเมืองสามารถพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์และนโยบาย หลักการสำคัญของสื่อเพื่อสาธารณะเพื่อเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ ประเด็นข่าวและภาพรวม และประเด็นหลักสำคัญ (Thematic) โดยเฉพาะในเรื่องของการสนับสนุนการมีส่วนร่วมและเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่สื่อได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์อดีตกรรมการนโยบาย (เอื้อจิต

วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) ที่กล่าวว่า การถือกำเนิดของรายการนักข่าวพลเมืองเป็นเรื่องของกฎหมายที่ระบุเอาไว้ในวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะ ทำให้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมืองอาวุโส ที่ได้กล่าวว่า รายการนักข่าวพลเมืองมีวัตถุประสงค์เป็นไปตามภารกิจในการเป็นสถานีสื่อสาธารณะที่ให้การต้องการให้คนได้มีส่วนร่วม (สุวิจนา ทิพย์พินิจ, 3 ธันวาคม 2558)

วัตถุประสงค์ Thai PBS สามารถพิจารณาจาก พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคม การสนับสนุนการมีส่วนร่วมและเข้าถึงและการใช้ประโยชน์ของพื้นที่สื่อได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมของประชาชน จนนำมาสู่นโยบายด้านที่สร้างการมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของสื่อสาธารณะ จากประชาชนทุกกลุ่มในสังคม ไม่ว่าจะในฐานะหรือสถานะอย่างไรในสังคม สำหรับนโยบายด้านข่าวและรายการได้นำเสนอรายการที่มีเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างภูมิปัญญาให้แก่ผู้ชม พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกกลุ่มอย่างหลากหลายและทั่วถึงเพื่อนำพาสังคมไทยไปสู่สังคมที่มีคุณภาพและคุณธรรม รวมถึงนโยบายด้านการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของคนทุกกลุ่ม เป็นองค์กรที่ตระหนักถึงความสำคัญและความเสมอภาค ในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การใช้พื้นที่สื่อให้เป็นประโยชน์ต่อทุกคนอย่างเท่าเทียม ส่งเสริมให้มีการใช้เครื่องมือสื่อสาร และการสื่อภาษาให้ทุกกลุ่มเข้าถึง เนื้อหารายการ เช่น การใช้ล่ามภาษามือ คำบรรยายได้ภาพ ข้อความประกอบการบรรยาย ฯลฯ (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558)

เพื่อให้อยู่ในกรอบการเป็นสื่อสาธารณะ Thai PBS จึงได้กำหนดหลักการสำคัญของสื่อเพื่อสาธารณะไว้เพื่อเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ ประกอบไปด้วย ความทั่วถึง ความหลากหลาย ความเป็นอิสระ การปกป้องสิทธิส่วนบุคคลและสิทธิมนุษยชน ความแตกต่างเฉพาะตัว ความมีส่วนร่วม การพัฒนา ความเชื่อถือและไว้วางใจได้ และปราศจากประโยชน์ทับซ้อน เมื่อพิจารณาในหัวข้อการมีส่วนร่วม ได้ระบุเอาไว้ว่า เป็นคุณลักษณะสำคัญของสื่อที่ยึดค่านิยมประชาธิปไตยทั้งในกระบวนการและเป้าหมายการทำงาน ประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน คือ การมีส่วนร่วมในระดับผู้ปฏิบัติงาน คือ วัฒนธรรมการทำงานด้านรายการที่มีการปรึกษาหารือระดมความคิดร่วมกันพัฒนาและประเมินคุณภาพคุณค่าที่คำนึงถึงความคุ้มค่าใช้จ่ายในการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ สอง คือการมีส่วนร่วมกับสังคมคือการเปิดโอกาสให้สังคมอันหมายถึงผู้รับสื่อที่เป็นปัจเจกและกลุ่มทางสังคมต่างๆ ได้มีช่องทางในการแสดงความคิดเห็น ความต้องการ ข้อเสนอแนะ ไปจนถึงการร้องเรียนเมื่อเห็นว่าองค์การปฏิบัติงานไม่ถูกต้องไม่เป็นไปตามพันธกิจและจริยธรรม รวมทั้งการเปิดโอกาสแก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการ

เมื่อศึกษาจากประเด็นข่าวและภาพรวมของรายการที่เผยแพร่ในปี พ.ศ. 2557 (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2556) พบว่า องค์การได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นสังคมที่เป็นธรรม ประชาธิปไตยชุมชน การเมืองภาคพลเมือง สิทธิผู้บริโภคและคอร์รัปชัน โดยมีประเด็นหลักสำคัญ (Thematic) ของข่าวและรายการว่าเป็นไปเพื่อให้ผู้ชมตระหนักถึงการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยมีสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ (สำนักเครือข่ายสื่อพลเมืองในขณะนั้น) รับผิดชอบแผน จัดทำข่าวและรายการภาคพลเมือง เพื่อให้บรรลุผล

ในมุมมองของกรรมการนโยบายและผู้อำนวยการสำนักฯ ให้ความสำคัญและคิดว่าเป็นหน้าที่ของสื่อสาธารณะในการให้การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง และมีความพยายามให้เกิดการเรียนรู้ผ่านรายการของ Thai PBS โดยสื่อสาธารณะจะอุดหนุนโหว่ของการศึกษาในระบบเรื่องของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้ โดยสื่อสาธารณะมีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยกล่าวว่า เป็น “ประชาธิปไตยทางการสื่อสาร” คือสื่อเปรียบเสมือนห้องเรียนให้พลเมืองได้เรียนรู้ แต่ด้วยรูปแบบรายการของรายการทำให้เป็นช่องทางให้ผู้ที่ต้องการจะสื่อสารประเด็นของตนเองบนสื่อหลัก ไม่ว่าจะเป็น การมีส่วนร่วม การตรวจสอบ การมีตัวตน การลดความเกลียดชังท่ามกลางความหลากหลายของศาสนา แต่หลักสำคัญคือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง คือรายการนักข่าวพลเมืองมีพื้นที่ให้แล้วดังนั้น สิ่งที่สำคัญคือประเด็นที่หลากหลายครอบคลุมสามารถเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองซึ่งแนวคิดความเป็นพลเมืองของผู้อำนวยการค่อนข้างสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เรื่องความเชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับความเป็นพลเมืองข้างต้น

แนวคิดรายการนักข่าวพลเมืองเป็นผลพวงจากประโยชน์ในการทำหน้าที่ของสื่อสาธารณะต้องการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กับภาคพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางสังคม จากปัญหาข้อจำกัดที่ภาคพลเมืองไม่สามารถมีบทบาทในสังคมได้ เนื่องจากการที่ยังคงรวมศูนย์อำนาจเอาไว้ และจากประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่เอื้อประโยชน์ให้กับผู้มีอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ ดังนั้นรายการจึงถูกผลิตโดยประชาชนที่เป็นเจ้าของประเด็นได้ออกมาสื่อสารด้วยตนเอง เพื่อสื่อสารให้สังคมได้รับรู้ในวงกว้าง ดังที่วีระ หวังสัจจะโชค กล่าวว่าหัวใจของรายการนักข่าวพลเมืองคือ การที่เราไม่ใช่ผู้รับสื่ออย่างเดียวแต่เป็นในฐานะคนธรรมดาออกมาสื่อสารด้วยตัวเอง คือระบอบประชาธิปไตยการเรียนรู้ทางการเมืองไม่ใช่แค่เรารับข่าวแต่มันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่เราจะต้องสามารถตรวจสอบสิ่งต่างๆ ด้วยซึ่งรายการนักข่าวพลเมืองนี้เขาให้พื้นที่กับประชาชนในฐานะผู้นำเสนอข้อมูลอีกด้านหนึ่ง เพราะฉะนั้นสิ่งที่เกิดขึ้น ทำให้เห็นว่าเรามีปัญหาอะไรบางอย่างหรือเปล่าภายในสังคมอันนี้เป็นสิ่งที่ต้องตั้งคำถาม (วีระ หวังสัจจะโชค, 13 มกราคม 2559) และจากการสัมภาษณ์กรรมการนโยบายผู้อำนวยการฯ ได้สะท้อนถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของ ปริญญา เทวนฤมิตรกุล

(ปริญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 31-35) กล่าวคือ การเคารพความแตกต่าง มีการนำเสนอการมีตัวตน ลดความเกลียดชังท่ามกลางความหลากหลายของ ศาสนา การรับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ คือ นักข่าวพลเมืองไม่ใช่เรื่องการร้องทุกข์ ไม่ได้แค่อธิบายปัญหา แต่ทำให้เห็นด้วยว่าถ้าจะแก้ปัญหานั้นได้ยังไงซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในเรื่องของการช่วยเหลือตนเอง และการรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ซึ่งล้วนแต่เป็นคุณลักษณะของพลเมือง

ในขณะที่ความเข้าใจคำว่าพลเมืองของนักข่าวพลเมือง กลุ่มผู้ชมรายการที่ Active และกลุ่มผู้ชมรายการที่เป็นนิสิตรัฐศาสตร์มีความแตกต่างจากความเป็นพลเมืองของกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไปอย่างชัดเจน แม้ว่าความเป็นพลเมืองไม่อาจวัดได้จากการตอบคำถามว่าความเป็นพลเมืองคืออะไรได้ แต่สิ่งที่ทำให้กลุ่มแรกสามารถไปถึงเรื่องของการมีส่วนร่วมกับสังคม คำนึงประเด็นสาธารณะ การจัดการปัญหาด้วยตนเอง การลงมือทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความแตกต่าง ในขณะที่กลุ่มผู้ชมทั่วไปกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไปทุกคนจะกล่าวถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในเรื่องของการเลือกตั้ง บางส่วนความอิสระเสรีทางความคิดและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สิทธิพื้นฐานในการเป็นพลเมืองของรัฐในการครอบครองทรัพย์สิน โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มชนชั้นกลาง ที่ไม่ได้มีประเด็นปัญหาอะไรที่ต้องเผชิญ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มผลประโยชน์ เครือข่ายประชาสังคมใดๆ และไม่ได้มีความรู้ทางการเมืองโดยตรงเช่นเดียวกับนิสิตคณะรัฐศาสตร์ ดังนั้นข้อสังเกตของผู้วิจัยที่อยู่บนขอบเขตจำนวนของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คือ แม้ว่าจะมีการเปิดพื้นที่แต่การไม่มีบทเรียนของปัญหาที่ต้องเผชิญ การไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาอาจไม่นำไปสู่มุมมองความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่สามารถจัดการปัญหาได้ด้วยตนเอง หรือพัฒนาจนมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคม ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองคือการที่พลเมืองที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองและสังคม ได้แสดงและใช้อำนาจของตนเอง เนื่องจากยังมีกลุ่มคนอีกจำนวนมากที่ไม่มีพื้นที่ในการสื่อสาร แต่รายการทำให้คนเหล่านี้สามารถนำเสนอประเด็นของตนเองได้ เป็นการให้พื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองเพื่อต่อสู้ ช่างชิงอำนาจ จากข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ชมที่ Active ซึ่งเป็นผู้มีประเด็นในการผลักดันหรือประสบปัญหาเป็นกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับการเปิดพื้นที่ของรายการในการนำเสนอเรื่องราวของตนเองเพื่อผลักดันประเด็นไปสู่สาธารณะเพื่อให้สังคมได้รับรู้

นอกจากนี้ที่ผ่านมายังประสบความสำเร็จในการผลักดันปัญหาของปัจเจกบุคคล ชุมชน เช่นกรณีปัญหาสิทธิพลเมืองของนางสาวฟองจันทร์และปัญหาที่ดินของชาวบ้านตำบลคลองโยง จ. นครปฐม เป็นการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ไม่ได้มีสิทธิมีเสียงในสังคมหรือไม่มีโอกาสได้สื่อสารผ่านสื่อ ได้สื่อสารเรื่องราวของตนให้สังคมได้รับรู้ เข้าใจ จนไปสู่ความสำเร็จในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหรือของบุคคล ที่ผู้อำนวยการสำนักฯ ได้กล่าวว่าเป็น “ประชาธิปไตย

ทางการสื่อสาร” จากข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงบทบาทของสื่อสาธารณะที่จะช่วยเสริมพลังหรือกระตุ้นความเป็นพลเมืองของกลุ่มคนที่มีปัญหาหรือมีประเด็นด้วยการใช้พื้นที่ผ่านรายการนักข่าวพลเมือง

พัฒนาการของรายการ ได้แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับเครือข่ายประชาสังคม มุ่งสร้างเครือข่ายเชื่อมร้อยกันและเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต ซึ่งในประเด็นนี้ทำให้สามารถพิจารณาได้ว่า เป็นการส่งเสริมประชาชนให้มี ทักษะการสร้างสรรค์เป็นส่วนหนึ่งของทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับสังคมประชาธิปไตยที่พลเมืองที่มีความตระหนักรู้สามารถใช้ทักษะนี้ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง เนื่องจากต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือมีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงความสำเร็จของรายการในการผลักดันประเด็นปัญหาของชาวบ้านไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากร สิทธิพลเมือง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดให้ผู้ชมได้เห็นถึงการเข้ามามีสร้างประเด็นบนพื้นที่รายการจนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ และเป็นต้นแบบสำหรับประชาชนหรือเครือข่ายอื่นๆ ได้เรียนรู้ในการลุกขึ้นมาสื่อสารประเด็นปัญหาของตนเอง

ด้วยประวัติศาสตร์ประเทศไทยถูกครอบงำสื่อจากรัฐบาลตามด้วยกลุ่มธุรกิจ ทำให้ผู้ชมอาจไม่เข้าใจหรือไม่คุ้นชินกับสิ่งที่ Thai PBS นำเสนอ รวมถึง Thai PBS ยังไม่สามารถที่จะผลิตรายการได้ตรงกับความต้องการของประชาชนในแง่ที่ว่ามีความบันเทิงและให้สาระไปพร้อมๆ กันได้ ซึ่งในส่วนนี้จึงส่งผลต่อความนิยมในการรับชมของสถานี Thai PBS รวมถึงจากการสัมภาษณ์กรรมการนโยบายที่กล่าวถึงการที่ยังไม่สามารถทำให้ประชาชนเห็นความสำคัญของรายการนักข่าวพลเมืองทำให้ส่งผลต่อความนิยมในการรับชม คือค่อนข้างมีความเฉพาะกลุ่ม รวมถึงบริบททางการเมืองจากการรัฐประหารของ คสช. ยังเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่มีเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยในการแสดงออกและในการนำเสนอได้อย่างตรงไปตรงมา ต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบในเรื่องของความมั่นคง หากเป็นเรื่องที่มีผลกระทบกับทหารตำรวจก็ไม่สามารถเอาออกได้ เพราะมีอำนาจ ดังนั้นการที่ไม่ใช่รายการสดจึงมีการตัดต่อ คำพูด กลั่นกรอง ก่อนการนำเสนอ

จากการสัมภาษณ์พบว่าข้อจำกัดของรายการนักข่าวพลเมืองคือ การไม่สามารถทำให้รายการมีความน่าสนใจเพียงพอ รวมถึงความหลากหลายของประเด็นที่มักมุ่งประเด็นที่ประสบปัญหา มีประเด็นที่นำเสนอเรื่องของการประสบความสำเร็จค่อนข้างน้อย ยังรวมถึงการขาดความหลากหลายของกลุ่มคนที่นำเสนอ และในการนำเสนอประเด็นนั้นขาดความต่อเนื่อง ซึ่งอาจส่งผลให้ไม่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใดๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอ เนื่องจากเป็นการจำกัดทั้งผู้ชมและผู้เข้ามาใช้พื้นที่ ดังที่ พรชาสิริ กุหลาบ กล่าวว่าการตอบโจทย์ความหลากหลายและความแตกต่างควรจะต้องไปไกลกว่าภาคประชาสังคมที่เข้าถึงเดิมๆ ถ้าไปไกลกว่านั้นได้จะได้เปิดพื้นที่ให้กับเสียงมากขึ้นได้ด้วย นอกจากนี้รายการอาจไม่เป็นที่นิยมหรือเป็นรายการสำหรับคนเฉพาะกลุ่ม กล่าวคือโดยทั่วไปคนจะดูก็ต่อเมื่อรายการกำลังเสนอสิ่งที่สนใจอยู่ และเมื่อมองว่าภาพรวมของ Thai PBS

ทั้งหมดส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลาง แต่รายการนักข่าวพลเมืองที่ส่วนมากเป็นเรื่องราวในชนบท ทำให้ อาจไม่ได้รับความสนใจจากคนในเมือง นอกจากนี้การเล่าเรื่อง การนำเสนออย่างขาดความน่าสนใจ (พรรษาสิริ กุหลาบ, 13 ธันวาคม 2558) อย่างไรก็ตามสิ่งสำคัญ คือ ต้องคงจุดประสงค์ที่แท้จริงของ รายการนักข่าวพลเมืองเอาไว้ นั่นคือการให้พื้นที่แก่คนไม่มีสิทธิ์มีเสียงในสังคม (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) ข้อจำกัดอีกประการ คือ การมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นและดำเนินไปภายใต้กรอบ นโยบายของ Thai PBS อำนาจในการตัดสินใจว่าเนื้อหาจะถูกบอกเล่าอย่างไร ออกอากาศเมื่อใดยัง อยู่ในดุลยพินิจของฝ่ายข่าวและสำนักสำนักเครือข่ายสื่อสื่อสารสาธารณะ นอกจากนี้ในเรื่องการคิด ประเด็น การถ่ายภาพ และทักษะในการสื่อสารก็เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นเพราะปัจจัยดังกล่าวส่งผล โดยตรงต่อผู้ที่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วม และสำหรับในเรื่องของความปลอดภัยจากบางกรณีที่เกี่ยวข้อง ต่อ การถูกฟ้องร้อง เกรงกลัวต่ออันตราย ทำให้ไม่มีความมั่นใจพอ ซึ่งอาจทำให้ไม่อยากเข้ามามีส่วนร่วม ในรายการหรือหากมีส่วนร่วมแต่ไม่สามารถสื่อสารได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้นักข่าวพลเมืองยังกล่าวถึง อุปสรรคเรื่องของงบประมาณที่เป็นต้นทุนในการผลิตชิ้นงาน ซึ่งหากพิจารณาจากงบประมาณที่สำนัก เครือข่ายสื่อสารสาธารณะได้รับนั้นจะมีสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับงบประมาณที่ถูกจัดไว้ สำหรับรายการประเภทอื่นๆ

จากบริบทในเรื่องการเมืองและความปลอดภัยกรณีที่เป็นประเด็นที่เสี่ยงต่อการฟ้องร้อง ทำให้ นอกจากการการคัดกรองของสำครือข่ายสาธารณะ เพื่อป้องกันไม่ให้มีงานที่มีลักษณะการ ประชาสัมพันธ์ ภาพอาชญากรรม และการพัฒนาการประเด็นให้ดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้ต้องคัดกรอง ชิ้นงาน เพื่อป้องกันการถูกฟ้องร้องหรือการได้รับผลกระทบจากรัฐบาล ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยคิดเห็นว่าการที่รายการนักข่าวพลเมืองไม่สามารถเป็นพื้นที่ที่มีความอิสระจากอำนาจต่างๆ ตามหลักการพื้นที่ สาธารณะ ยังได้ส่งผลถึงการมีส่วนร่วมหรือการมีอำนาจอย่างแท้จริงว่าเนื้อหาจะและการบอกเล่าจะ เป็นไปในทิศทางใด ซึ่งจะทำให้รายการนักข่าวพลเมืองยังไม่ถึงเรื่องการมีส่วนร่วม การถกเถียง อภิปราย ตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะอย่างแท้จริง

บทที่ 4

การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง

เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็นในการนำเสนอรูปแบบการนำเสนอ รายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระเสียวและแพร์ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะที่มีต่อการศึกษาเพื่อความพลเมืองในสังคมไทยผู้วิจัยจึงได้แบ่งการนำเสนอออกเป็นสี่ส่วนด้วยกันคือ ส่วนแรกจะเป็นการวิเคราะห์ภาพรวมจากการดูของรายการนักข่าวพลเมืองในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2557 ระหว่างเดือนมกราคม - มิถุนายน ถัดมาจะเป็นรายละเอียดประเด็นและเนื้อหาที่รายการนักข่าวพลเมืองได้นำเสนอ และในส่วนที่สามจะเป็นการวิเคราะห์รูปแบบของรายการ โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกจากการออกอากาศรายเดือนโดยครอบคลุมประเด็นของรายการทั้งหมด 12 ตอน และในส่วนสุดท้ายจะเป็นบทสรุป ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ประชาธิปไตย ความเป็นพลเมือง และการเมืองภาคพลเมือง สื่อสาธารณะและ พื้นที่สาธารณะของ Habermas มาใช้ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้ และสุดท้ายของบทนี้จะเป็นการสรุปถึงเนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมืองกับการศึกษาของความเป็นพลเมือง

4.1 ภาพรวมของรายการนักข่าวพลเมือง

เนื่องจากมีข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลทำให้สามารถรวบรวมตอนที่ออกอากาศของรายการนักข่าวพลเมืองเฉพาะเดือนมกราคม - มิถุนายน 2557 จากที่กำหนดไว้ที่ 1 ปี คือในปี 2557 ทั้งหมด โดยผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นจากแผนการจัดทำรายการของ Thai PBS ในปี 2557 ที่ระบุถึงประเด็นในการจัดทำข่าวและรายการสำหรับปี พ.ศ. 2557 เอาไว้ดังนี้ 1) ฐานทรัพยากร สิทธิชุมชน สิ่งแวดล้อม 2) สังคมที่เป็นธรรม ประชาธิปไตยชุมชน การเมืองภาคพลเมือง สิทธิผู้บริโภค คอร์ปชั่น 3) ความรู้เท่าทันสื่อ การให้ความรู้และการศึกษาในวิทยาการสาขาต่างๆ 4) ทักษะชีวิต การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ 5) การสร้างความรู้ และความเคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ เพศสภาพ 6) ศิลปวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ สุนทรีย์ และจินตนาการ 7) การพัฒนาพลังทางสังคม เพื่อร่วมสร้างสังคมคุณภาพ คุณธรรม 8) ให้ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจการเมือง วัฒนธรรมของโลกเชิงลึก โดยผู้วิจัยเลือกใช้ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์และคนชายขอบ และประเด็นสังคมและชุมชน และประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย ในการจัดกลุ่มเนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมือง จากการรับชมรายการนักข่าวพลเมืองผู้วิจัยค้นพบว่า ประเด็นที่รายการนำเสนอโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 สรุปการออกอากาศของรายการนักข่าวพลเมือง

เดือน	ประเด็น				ไม่มีข้อมูล	รวม
	ทรัพยากร และสิ่ง แวดล้อม	กลุ่มชาติ พันธ์และ คนชาย ขอบ	สังคมและ ชุมชน	การส่งเสริม ประชาธิปไตย		
มกราคม	2	9	4	8	0	23
กุมภาพันธ์	10	2	7	0	1	20
มีนาคม	7	7	5	2	0	21
เมษายน	7	4	9	1	0	21
พฤษภาคม	3	8	9	1	0	21
มิถุนายน	8	4	6	0	3	21
รวม	37	34	40	12	4	127

จากการศึกษารายการนักข่าวพลเมืองช่วงเดือนมกราคม – มิถุนายน 2557 พบว่ามีทั้งหมด 127 ตอน โดยประเด็นที่พบว่ามีมากที่สุด ได้แก่ ประเด็นสังคมและชุมชนมีจำนวน 40 ตอน ตามด้วย ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 37 ตอน ชาติพันธ์และคนชายขอบ 34 ตอน การส่งเสริมประชาธิปไตย 12 ตอน ไม่สามารถระบุได้จำนวน 4 ตอน

ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าในแต่ละเดือนจะมีจำนวนประเด็นที่นำเสนอแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับเหตุการณ์ ณ ขณะนั้นจะเห็นได้จากในช่วงเดือน มกราคม 2557 เป็นช่วงที่มีการประท้วง มีการประกาศปิดกรุงเทพฯ ของกลุ่ม กปปส. ทำให้มีการนำเสนอตอนที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการส่งเสริมประชาธิปไตย การเมือง การเลือกตั้ง จำนวน 8 ตอน ซึ่งมากกว่าเดือนอื่นๆ ในขณะที่เดือนกุมภาพันธ์ นั้นเป็นเดือนที่จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ แต่รายการนักข่าวพลเมืองกลับไม่มีการออกอากาศเกี่ยวกับการเลือกตั้งเลย แต่เน้นไปที่ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและประเด็นกลุ่มสังคมและชุมชน สำหรับในเดือนมีนาคมนั้นสัดส่วนของประเด็นในการนำเสนอ ระหว่างประเด็น ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและประเด็นกลุ่มชาติพันธ์และคนชายขอบ มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน สำหรับในเดือนเมษายนนั้น ได้เกิดเหตุการณ์หายตัวไปของของบิลลี่ซึ่งเป็นกระหริ่งปกากะญอที่อาศัยอยู่ที่บ้านบางกลอย อ. แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี ที่เรียกร้องสิทธิการทำกินของกระหริ่งปกากะญอ ทำให้มีการนำเสนอตอนที่เกี่ยวกับบิลลี่และกระหริ่งปกากะญออย่างต่อเนื่อง และโดยในเดือน

เมษายนเพียงเดือนเดียวมีการนำเสนอเรื่องราวของชาวกระเหรี่ยงปกากะญอถึง 4 ตอน เช่นเดียวกับสถานการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องทำให้มีการออกอากาศตอนที่เกี่ยวข้องกับ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เกือบทุกเดือน โดยมุ่งไปที่ประเด็นสันติภาพ นอกจากนี้ในเดือน พฤษภาคม ได้เกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่จังหวัดเชียงรายส่งผลให้บ้านเรือนของชาวบ้านได้รับความเสียหาย รายการนักข่าวพลเมืองจึงได้มีการออกอากาศ ในประเด็นภัยพิบัติแผ่นดินไหวในครั้งนี้ ผ่านการได้รับผลกระทบของชาวบ้านแม่สรวยที่มีความกังวลถึงความปลอดภัยและพยายามจะสื่อสารถึงความกังวลถึงปัญหาต่างๆ ผ่านรายการ ทั้งนี้หลังจากที่มีการปฏิวัติในวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 โดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ คสช. ทำให้ประเด็นในการออกอากาศเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตย การเมือง หรือการเลือกตั้ง ลดลงและไม่มีการออกอากาศเลยในเดือนมิถุนายน

4.2 ประเด็นและเนื้อหาการรายงานนักข่าวพลเมือง

4.2.1 ประเด็นรายการนักข่าวพลเมือง

ประเด็นที่รายการนักข่าวพลเมืองนำเสนอจากการพิจารณาของผู้วิจัยสามารถแบ่งออกได้ 4 ประเด็น ทั้งนี้ผู้วิจัยได้อ้างอิงและปรับประเด็นจากแผนการจัดทำรายการของ Thai PBS ในปี พ.ศ. 2557 ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เป็นปัญหาเกี่ยวกับทรพยากรที่มีการจัดสรรอย่างไม่เป็นธรรม ทำให้เกิดข้อพิพาทระหว่างชาวบ้านกับกลุ่มธุรกิจ หรือชาวบ้านกับโครงการพัฒนาของภาครัฐ รวมถึงนโยบายของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน มีการเล่าถึงความเป็นอยู่ดั้งเดิมก่อนการเข้ามาของกลุ่มธุรกิจหรือภาครัฐทั้งโครงการที่เกิดขึ้นแล้วหรือมีแนวโน้มว่าจะถูกจัดทำขึ้น เช่นในเรื่องของปัญหาพื้นที่ทับซ้อนที่ดินของรัฐกับชาวบ้าน ปัญหาการทำเหมืองแร่ การสร้างบ่อก๊าซ การสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหิน การสร้างเขื่อนที่ก่อให้เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของภูมิประเทศ ประเด็นความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรทรพยากรถูกนำเสนอทั้งหมด 37 ตอน โดยเป็นการขับเคลื่อนของพลเมืองในการผลักดันในประเด็นต่างๆ เพื่อสื่อสารถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นเพื่อให้ได้รับการแก้ไขหรือสื่อสารเพื่อปกป้องชุมชนของตนและต้องการให้ภาครัฐหรือกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องรับฟังข้อเรียกร้องของตน เช่น ตอน “ชะตากรรมร่วมเขื่อนแม่ชาน” ออกอากาศวันที่ 20 ก.พ. 57 ชาวบ้านแม่ชานได้กับชาวกระเหรี่ยงปกากะญอบ้านสบลาน จ.เชียงใหม่ ที่พึ่งพิงป่าลุ่มน้ำเช่นเดียวกันเพื่อใช้น้ำทำไร่ นา ของป่า โดยหมู่บ้านอาจจหายไปหากเกิดเขื่อนแม่ชาน ซึ่งเป็นหนึ่งในเขื่อนที่อยู่ในแผนเงินกูบริหารจัดการน้ำสามแสนห้าหมื่นล้านของรัฐบาล ทำให้ชาวบ้านสองหมู่บ้านต้องออกมาเรียกร้องปกป้องที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของตน หรือในตอน “ถ่านหินพลังงานทางเลือกหรือทางหลง” ที่นำเสนอ เรื่องของกลุ่มเสรี

นนทรีย์ที่พยายามร่วมพูดคุยเสวนากับภาคประชาสังคมในหลายพื้นที่เพื่อหาคำตอบและสร้างความรู้ความเข้าใจที่ตรงกันหากมีพื้นที่ไหนที่ต้องมีโรงไฟฟ้าถ่านหินเกิดขึ้น และเพื่อให้ความรู้กับสาธารณะ

สำหรับตอนที่ต้องการสื่อสารถึงผลกระทบเพื่อต้องการแนวทางในการแก้ไขปัญหาเช่นตอน “ลำห้วยเปลี่ยนสี” ออกอากาศเมื่อวันที่ 13 ก.พ. 57 ที่เล่าถึงการทำเหมืองทองคำบนภูทับฟ้า จ.เลย ที่มีความกังวลเรื่องสิ่งแวดล้อม เห็นได้จากลำห้วยเหล็กที่เปลี่ยนเป็นสีมเกิดจากการเก็บกากแร่บนภูทับฟ้าทำให้ไม่สามารถนำน้ำและสัตว์น้ำมาบริโภคกว่า 4 ปีแต่สิ่งที่ชาวบ้านเป็นห่วงคือการปนเปื้อนในน้ำ ดินและนาข้าว ทำให้ชาวบ้าน นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ได้เข้ามาติดตาม ตรวจสอบผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น และพยายามแก้ไขปัญหาเพื่อฟื้นฟูพื้นที่ หรือ ปัญหาบ้านดงนา ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ที่หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ ซึ่งสิทธิในการบริการขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนควรจะได้รับ ออกอากาศ 5 มี.ค. 57 ซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากบ้านดงนาเป็นหมู่บ้านริมโขงที่ถูกประกาศให้เป็นเขตอุทยานผาแต้มเมื่อปี พ.ศ. 2535 ทำให้เขตอุทยานฯ ทับซ้อนพื้นที่ทำกินของชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้กว่า 100 ปี ทำให้ปัจจุบันชุมชนขาดไฟฟ้า น้ำประปา เพราะไม่สามารถยื่นขอในเขตอุทยานแห่งชาติได้ หรือในตอน “กฎหมาย 4 ฉบับ” ออกอากาศวันที่ 23 เม.ย. ที่กล่าวถึง การรวมตัวของเครือข่ายภาคประชาชน 17 จังหวัดภาคเหนือ ร่วมแสดงจุดยืนผลักดันร่างกฎหมายและทรัพยากร 4 ฉบับ เพื่อกระจายการถือครองที่ดินและทรัพยากรที่กำลังเผชิญปัญหาอยู่ รวมถึงแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานรัฐได้

ทั้งนี้ในเรื่องปัญหาความไม่เป็นธรรมในทรัพยากรนั้นยังรวมถึงกรณีข้อพิพาทของกระเหรี่ยงกับหน่วยงานรัฐ เช่นในเรื่องของพื้นที่ทำกินของกระเหรี่ยงปะกาเกอญอ บ้านบางกลอย ใน จ.เพชรบุรี ตอน ตอน “บริจาคช่วยเพื่อนกระเหรี่ยง”

กลุ่มที่ 2 กลุ่มชาติพันธุ์และคนชายขอบ

เป็นการบอกเล่าถึง วิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ปัญหา สิทธิพลเมืองของชาติพันธุ์ การส่งเสริมให้มีการยอมรับอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ ต่างๆ ปัญหาของคนชายขอบ คนด้อยโอกาสในสังคม รวมทั้งสิ้น 34 ตอน ด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่ในประเทศมาอย่างยาวนาน และกลุ่มแรงงานข้ามชาติที่เข้ามาประกอบอาชีพ ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้ ต่างมีความต้องการในการเรียกร้องสิทธิ สวัสดิการ การยอมรับในอัตลักษณ์ของกลุ่มตนอย่างเท่าเทียม เช่น ตอน “วันแรงงานข้ามชาติ” ออกอากาศวันที่ 6 มี.ค. 57 เป็นการนำเสนอการจัดการงานวันแรงงานข้ามชาติสากลขึ้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ คนแรงงานที่เข้ามาใช้ชีวิตต่างถิ่น โดยเป็นพื้นที่ที่ได้ส่งเสียงหรือ สื่อสารไปยังภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ถึงสิทธิที่พวกเขาเหล่านี้ยังไม่ได้รับการ โดยตัวแทนสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่ร่วมตอบคำถาม สิ่งที่แรงงานมีความกังวลคือเรื่องสถานะที่อยู่อย่างถูกกฎหมายในประเทศไทย โดยเฉพาะช่วงที่การเมืองยังเป็น

สูญญากาศทำให้ข้อเรียกร้องต่าง ๆ ยังคงต้องรอสถานการณ์การเมืองคลี่คลายเพราะเป็นนโยบายระดับชาติ หรือในตอนต้นคนในสังคมตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ “1 เดือน บิลลี่ หายตัวไป” ออกอากาศ 20 พ.ค. 57 จากการหายตัวไปของบิลลี่ กว่า 1 เดือน ในตอนนี้กล่าวถึงกลุ่มภาคประชาสังคมและ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ได้จัดเวทีสิทธิและเสรีภาพ ของกลุ่มชาติพันธุ์กรณีกระเหรี่ยงบางกลอย เพื่อทำความเข้าใจของสิทธิชาติพันธุ์ เพื่อให้คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้ ผู้เข้าร่วม เช่น เยาวชนอาสาสมัครกลุ่มดินสอสี กลุ่มสะพานสูงธรรมศาสตร์ เช่นเดียวกับ ตอน บทเรียนคนหาย 3 จังหวัด ออกอากาศวันที่ 30 เม.ย. 57 เหตุการณ์ความไม่สงบในภาคใต้มีบุคคลจำนวนมากได้สูญหายไป แต่ไม่ได้มีการค้นหาจากภาครัฐว่าคนเหล่านี้หายไปไหน เครือข่ายสตรีชายแดนใต้ และมูลนิธิทนายความมุสลิมพยายามเข้ามาช่วยเหลือครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบในเบื้องต้น ติดตามและผลักดันให้ภาครัฐดำเนินการค้นหา ที่นำเสนอโดยนักข่าวพลเมืองปัตตานี นอกจากนี้ยังมีตอนที่น่าสนใจอีกตอน วัฒนธรรมของชาติพันธุ์กระเหรี่ยงในตอน “พิธีถ้ำลอด” ออกอากาศวันที่ 4 มี.ค. 57 บ้านหม้อตาหลั่ว บ้านเลตองคู้ อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก หมู่บ้านชาวกระเหรี่ยง เป็นหมู่บ้านยังคงนับถือลัทธิถ้ำลอด มากที่สุดและยังยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

กลุ่มที่ 3 สังคมและชุมชน

เป็นการนำเสนอเรื่องของบุคคล หรือกลุ่มชาวบ้านในชุมชน ที่มีการคิดแก้หรือนำเสนอปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่นปัญหา ภัยพิบัติธรรมชาติ ปัญหาสิ่งแวดล้อม คือการที่ชุมชนสามารถจัดการตนเองได้ หรือการที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของ ชุมชน การช่วยเหลือกัน การจัดกิจกรรมเพื่อและเปลี่ยน ถ่ายทอดความรู้ซึ่งกันและกัน จำนวน 40 ตอน เช่นตอนที่มีการร่วมมือกันจัดกิจกรรมและโครงการระหว่างสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นใน ตอน “นาดอนโมเดล” ออกอากาศวันที่ 28 ก.พ. 57 โครงการนาดอนโมเดลเพื่อแหล่งเรียนรู้ของนักศึกษา อาจารย์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์ และประชาชนในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นตัวอย่างของการลดข้อจำกัดในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่ห่างไกลแหล่งน้ำ ซึ่งเป็นลักษณะของพื้นที่ส่วนใหญ่ของภาคอีสาน ที่มีประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้ง โดยนอกจากมหาวิทยาลัยจะได้ใช้ประโยชน์สำหรับสาธิตเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง อาจารย์ได้ทำวิจัย ยังรวมถึงชุมชนที่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพเหมือนกับมหาวิทยาลัยการพยายามหาทางออกในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์บนข้อจำกัดเรื่องแหล่งน้ำนั้นยังจะช่วยให้เกษตรกรในชุมชนได้อยู่กินได้อย่างคุ้มค่า ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ในการรับใช้ชุมชน และตอน “เปิดบ้านเปิดโรงเรียน” ออกอากาศวันที่ 1 เม.ย. 57 ที่สถาบันการศึกษาในท้องถิ่นร่วมมือกับชาวบ้าน โดยกล่าวถึง ชาวบ้านในตำบลหนองแค อำเภอราชไศล จังหวัดศรีสะเกษร่วมกับคณะครูโรงเรียนเปี่ยมตพิตยาคารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดงาน “เปิดบ้าน เปิดโรงเรียน” เพื่อให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ โดยมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และศิลปวัฒนธรรม มาเป็นกระบวนการเรียนรู้ จากชุมชนและถ่ายทอดสู่ลูกหลาน คือคณาจารย์ และ

นักเรียนโรงเรียนเพี้ยมาตพิทยาคาร เช่นการทำขนมจีนแบบดั้งเดิม การทำข้าวเปลือกด้วยครกมอ การจักสานพัด และมีการแสดงรำวงโบราณ การแสดงหนังตะลุงหรือหนังประมอทัยอีสานในตอนกลางคืน เป็นต้น ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเองของคนในตำบลหนองแค และจะทำให้เกิดการเข้าใจชุมชนของตนเอง

หรือการที่ชาวบ้านในท้องถิ่นลงมือแก้ปัญหาด้วยตัวเองโดยไม่ได้รอความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ เท่านั้น เช่น เรื่องของชาวบ้านปะกาเกอะญอบนดอยหนองเต่า ตอน “คนดับไฟ” ออกอากาศวันที่ 2 พ.ค. 57 พยายามดับไฟป่าด้วยตัวเองแม้จะเจอฝุ่นกับไฟ เพราะป่าเป็นต้นของน้ำ เป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินอีกทั้งยังเป็นการป้องกันมลพิษจากควันของไฟป่าซึ่งเป็นปัญหามลพิษของจังหวัดเชียงใหม่โดย นักข่าวพลเมือง ปะกาเกอะญอ จังหวัดเชียงใหม่ และ ตอน “ซ่อมบ้านผู้ประสบภัย” ออกอากาศวันที่ 9 มิ.ย. 57 ผู้นำในท้องถิ่นและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นได้ช่วยทำคู่มือและให้คำแนะนำกับชุมชนในการซ่อมแซมบ้านด้วยตนเองเบื้องต้น

กลุ่มที่ 4 การส่งเสริมประชาธิปไตย

เป็นกลุ่มที่นำเสนอการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเลือกตั้ง การปฏิรูปการปกครอง การมีส่วนร่วมในการตรากฎหมาย การจัดเวทีพูดคุยถึงทางออกทางการเมือง โดยระหว่างเดือนมกราคม – มิถุนายน ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยถูกนำเสนออย่างน้อยที่สุดผ่านรายการนักข่าวพลเมือง โดยมีทั้งหมด 12 ตอน จากทั้งหมด 127 ตอน ซึ่งส่วนมากถูกนำออกอากาศในเดือนมกราคม ซึ่งในเดือนมกราคมนี้เป็นเดือนที่มีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง คือมีการประท้วงของกลุ่ม กปปส. ที่สร้างกระแสปฏิรูปประเทศ และมีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น ทำให้นโยบายที่นำเสนอภายใต้ประเด็นนี้ จะนำเสนอถึงการขอให้ยุติการใช้ความรุนแรงของทุกฝ่าย และเรียกร้องให้ทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย เช่นในตอน “จุดเทียนสันติภาพ” ตอน “จุดเทียนปัตตานี” ในตอน “พื้นที่แสดงความคิดเห็น” ของกลุ่มเสรี เกษตรศาสตร์ แสดงความคิดเห็นผ่านรายการนักข่าวพลเมืองว่าอยากให้มียุทธวิธีที่สามารถพูดคุย เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างกัน โดยปราศจากการครอบงำจากฝ่ายต่างๆ โดยผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย อย่างเฟสบุ๊ก นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเพื่อให้เข้าใจความหลากหลาย เคารพความแตกต่าง สร้างความเข้าใจ ระหว่างกัน เช่น ในตอน “บางแสนราม่า” โดยนักข่าวพลเมือง ม.บูรพา “การปรับใช้เสียงตามสายในช่วงสถานการณ์ทางการเมือง” โดยทีมข่าวพลเมือง ตอน “คนรุ่นใหม่กับการเมือง” โดยนักข่าวพลเมืองทีมเข้าใจคิด ด้วยสถานการณ์ท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมืองและกระแสของการปฏิรูป ได้มีการนำเสนอ ตอน “พลเมืองเชียงใหม่ปฏิรูป” ในเดือน เมษายน โดยนักข่าวพลเมือง ม.พะเยา ที่นำเสนอ การจัดเวทีเสวนาของเครือข่ายชุมชนและประชาสังคมในเขตภาคเหนือ 15 จังหวัด เพื่อเป็นเครื่องมือในการกระจายอำนาจแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมืองที่แย่งชิงพื้นที่อำนาจขึ้น เพื่อเรียกร้องให้มีการกระจาย

อำนาจบริหารจากส่วนกลางลงสู่ส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ทั้งในเรื่องของการบริหาร งบประมาณ เพื่อให้ประเทศชาติเดินหน้าด้วยระบอบประชาธิปไตยอย่างมั่นคงซึ่งตอนดังกล่าวนี้ พบว่าเป็นตอนที่มีความคล้ายคลึงหรือต่อเนื่องกับตอน “พ.ร.บ ปกครองตนเอง” ในเดือนมกราคม ที่นำเสนอโดยทีมข่าวพลเมือง และเช่นเดียวกับความต้องการผลักดันประเด็นของกลุ่มตนเองในขณะที่ยังอยู่ท่ามกลางกระแสการปฏิรูปประเทศของนักศึกษา ม.บูรพาใน ตอนกลุ่มลูกชาวบ้านปฏิรูปการศึกษา ที่ต้องการให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาที่ไม่ได้ผูกติดกับกระทรวงการศึกษาริการเท่านั้น ซึ่งตอนนี้นำเสนอโดยนักข่าวพลเมือง ม.บูรพา

การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง ประเด็นความไม่เป็นธรรมทางด้านทรัพยากรชุมชน และประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ มีความคล้ายคลึงกันในการผลักดันสิ่งที่ตัวเองต้องการ ตามวัตถุประสงค์ขององค์กรหรือความต้องการในชุมชนนั้น ในขณะที่ประเด็นสังคมและชุมชน เป็นการนำเสนอถึงการช่วยเหลือหรือแก้ไขปัญหาและผสมกับการเสนอถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมหรือชุมชนและต้องการหาทางออกโดยใช้พื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองในการสื่อสารไปยังหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องและสำรับประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้นแม้จะเป็นตอนที่นำเสนอหน่อยที่สุดและมีปัจจัยทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องแต่เนื้อหาจะเป็นการโยงกับภาพรวมของการเมืองในระดับชาติ โดยในทุกประเด็นของรายการจะสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองด้วยวิธีการของเมืองภาคพลเมืองเอาไว้ และในหลายตอนผู้วิจัยพบว่าเป็นการจัดทำและนำเสนอโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม หรือนำเสนอโดยนักข่าวพลเมืองโดยมีเครือข่ายภาคประชาสังคมมีส่วนร่วมในการจัดทำ

เพื่อหาคำตอบว่ารายการนักข่าวพลเมืองมีความเป็นสื่อสาธารณะและพื้นที่สาธารณะอย่างไร ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ด้วยหลักการสื่อสาธารณะและทฤษฎีพื้นที่สาธารณะ จากการดูรายการนักข่าวพลเมืองเดือนมกราคม – มิถุนายน 2557 มีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 ตารางการวิเคราะห์ภาพรวมเนื้อหารายการนักข่าวพลเมืองด้วยแนวคิดสื่อสาธารณะและพื้นที่สาธารณะ

แนวคิด	รายละเอียด
1. สื่อสาธารณะ 1.1 เข้าถึงประชาชนทุกคน	โดยมากเนื้อหาหรือผู้ผลิตรายการจะเน้นไปที่ผู้ด้อยโอกาสทางสังคมหรือเนื้อหาที่มีอัตลักษณ์มีความเฉพาะที่ไม่มีโอกาสหรือมีโอกาสน้อยที่จะได้ออกอากาศบนสื่อหลักหรือประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น

แนวคิด	รายละเอียด
1.2 มีความหลากหลาย	เนื่องมาจากเนื่องจากผู้ผลิตรายการหรือเนื้อหาจะค่อนข้างเป็นกลุ่มเฉพาะดังนั้นความหลากหลายทั้งในกลุ่มเนื้อหารายการ ผู้ชมรายการ ประเด็นที่นำมาวิพากษ์วิจารณ์ยังไม่มีมีความหลากหลาย
1.3 มีความเป็นอิสระ	ค่อนข้างมีความเป็นอิสระในระดับหนึ่งแต่เนื่องจากอาจมีปัจจัยจากทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือหลีกเลี่ยงข้อพิพาทกับผู้ถูกพาดพิงจึงนำเสนอแบบไม่หรือหวานัก
1.4 มีความโดดเด่น	เป็นรายการที่มีความโดดเด่นในแง่ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบปัญหาในสังคมหรือเนื้อหาที่มีความเฉพาะซึ่งสื่อทั่วไปจะมุ่งเน้นในเนื้อหาที่เป็นประโยชน์กับธุรกิจเป็นหลัก
1.5 ให้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นกลางและเป็นประโยชน์	ในกรณีที่มีข้อพิพาทยังไม่มีความรอบด้านพอในแง่ของไม่ได้มีพื้นที่สำหรับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย แต่จะสังเกตได้ว่าประเด็นที่ประสบความสำเร็จค่อนข้างมีน้อย
1.6 ผลิตรายการเพื่อบริการและผลประโยชน์สาธารณะ	ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์คือทำให้สังคมรับรู้ถึงวิถีชีวิตบนความแตกต่างหลากหลาย การต่อสู้และการจัดการกับปัญหาของกลุ่มคนต่างๆ โดยประเด็นของรายการที่นำเสนอเกี่ยวข้องกับสาธารณะทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นในลักษณะเฉพาะชุมชนหรือเฉพาะกลุ่มโดยมีคุณค่าที่สำคัญคือการเปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วม
1.7 ผลิตรายการที่มีจุดเด่น	มีรูปแบบการนำเสนอที่เหมือนกันทุกตอน ขาดการสร้างสรรคที่สามารถดึงดูดให้ผู้ชมทบทวนหันมาชมรายการ
1.8 ผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวมและมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะมิใช่ประโยชน์ส่วนตัว	เนื้อหาล้วนเกี่ยวข้องกับส่วนรวมหรือชุมชน ไม่มีประเด็นที่เป็นเรื่องส่วนตัวในระดับปัจเจก
2.พื้นที่สาธารณะ 2.1 เป็นพื้นที่รวมตัวกันของปัจเจกชนบนพื้นฐานของความสมัครใจที่เข้ามาพูดคุย อภิปราย ที่เป็นเรื่องส่วนรวม	รายการนักข่าวพลเมืองได้เปิดโอกาสให้ชาวบ้านที่ได้รับความคิดเห็นหรือผู้ที่ต้องการยกข้อสงสัยถึงปัญหาในสังคมได้นำเสนอเรื่องราวของตนผ่านพื้นที่ของรายการ

แนวคิด	รายละเอียด
2.2 เป็นพื้นที่ที่เป็นอิสระจากอำนาจต่างๆ ในสังคม เช่นอำนาจรัฐ อำนาจศาสนจักร หรืออำนาจเศรษฐกิจ	ยังไม่มีความเป็นอิสระเพียงพอเนื่องจากปัจจัยทางการเมืองและความไม่ปลอดภัยของตัวนักข่าว/ทีมผู้ผลิต รายการนักข่าวพลเมือง
2.3 มีการไหลเวียนของการใช้เหตุผลอย่างเป็นอิสระ ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์ เช่นเรื่องชาติกำเนิด ยศถาบรรดาศักดิ์	ทุกคนสามารถเข้ามาใช้พื้นที่รายการทั้งในฐานะนักข่าวพลเมืองหรือผู้มีส่วนร่วมในรายการ แต่กลุ่มหลักของผู้มาใช้พื้นที่คือกลุ่มผู้ไม่มีสิทธิเสียงในสังคม
2.4 ผลจากการพูดคุยจะต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างตามมา คือ ต้องมีการลงมือกระทำบางอย่างต่อเนื่องตามมา	การที่เรื่องราวของแต่ละตอนได้ออกอากาศบนพื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองนั้น เป็นในลักษณะบอกเล่าถึงปัญหา และความต้องการของตนผ่านการสื่อสารว่ามี การจัดเวทีพูดคุย หรือสื่อสารถึงข้อความที่ตนอยากจะสื่อโดยตรง เพื่อให้เกิดการผลักดันสิ่งที่ต้องการตามมา
2.5 เป็นตัวกลางในการมีส่วนร่วม เช่นแนวคิดประชาสังคม การจัดเวทีเสวนา ประชาพิจารณ์ เป็นต้น ซึ่งพื้นที่สาธารณะในปัจจุบัน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่อย่างใกล้ชิด	รายการได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในรายการทั้งในฐานะผู้ผลิต และผู้ให้ข้อมูล รวมถึงให้พื้นที่ได้นำเสนอรูปแบบในการต่อสู้ของกลุ่มต่างๆ ที่มีการจัดเวทีเสวนาของกลุ่มเครือข่าย หรือการจัดเวทีพูดคุยระหว่างชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบกับภาครัฐ

4.2.2 วิเคราะห์เนื้อหาหารายการนักข่าวพลเมือง

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ เนื้อหารายการนักข่าวพลเมืองในเดือน มกราคม – ธันวาคม ปี พ.ศ. 2557 จำนวนทั้งหมด 12 ตอน แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นชาติพันธุ์และคนชายขอบ ประเด็นสังคมและชุมชน และประเด็นส่งเสริมประชาธิปไตย ประเด็นละ 3 ตอน โดยใช้แนวคิดประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย สื่อสาธารณะ ที่นำเฉพาะส่วนของเนื้อหาของสื่อสาธารณะ และพื้นที่สาธารณะ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

ตอน เหมืองเชียงคาน

รายงานโดย: นักข่าวพลเมือง ออกอากาศ: 26 ก.พ. 57

รายละเอียด: พูดถึงการเปลี่ยนแปลงของอำเภอเชียงคานจังหวัดเลย หลังจากมีการจัดทำเหมืองแร่ขึ้น โดยอำเภอเป็นแหล่งท่องเที่ยวและทำการเกษตรพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติด้วยดี

เสมอมา แต่ร่องรอยความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทำเหมืองแร่ ปี 2549 เป็นต้นมายังปรากฏชัด
เส้นทางที่ใช้ในการเกษตรดั้งเดิมถูกตัดขยายจนกว้างใหญ่เพื่อใช้ขนแร่จากบนภูเขา ดินที่เคยอุดม
สมบูรณ์เพราะอยู่ติดแม่น้ำโขงมีการชะล้างพังทลายและเสื่อมสภาพหลายแห่ง

เนื้อหาการวิเคราะห์: สะท้อนให้เห็นหลักนิติธรรมของภาครัฐในการบังคับใช้
กฎหมายกับผู้กระทำผิด และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาที่ได้รับจากผลกระทบตาม
หลักประชาธิปไตย และเมื่อพิจารณาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองที่พบในตอนนี้แสดงให้เห็นกลุ่มคน
ในชุมชนที่ได้ออกมาพูดถึงปัญหาจากการทำเหมืองแร่ของกลุ่มทุนซึ่งแสดงถึงการรับผิดชอบต่อสังคม
และส่วนรวม ในแง่ของการที่ได้ออกมาสื่อสารผลักดันปัญหาของชุมชนผ่านสื่อกระแสหลัก ในส่วนของ
หลักสื่อสาธารณะ เป็นเรื่องราวที่เป็นประโยชน์สะท้อนให้เห็นผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ที่นำมาสู่
ปัญหาของชุมชนและตาม และสำหรับตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะ ในตอนนี้นอกจากเป็นเรื่องส่วนรวม
ของชุมชนแล้ว เป็นการสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ข้อสังเกต: เป็นประเด็นที่รายการนักข่าวพลเมืองพยายามจะสื่อสารถึงประเด็นการ
ทำเหมืองในอำเภอเชียงคาน ในวันที่ 18 มกราคม 2557 มีบริษัทได้รับประทานบัตรทำเหมือง
เหล็กในต.บุษม อ.เชียงคานแล้ว 3 บริษัท โดยมีบางบริษัทนั้นเคยถูกรายงานเรื่องการทำเหมืองเถื่อน
มาก่อนในปี พ.ศ. 2554 และในการขอประทานบัตรเพื่อทำเหมืองนี้ มีแต่ผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นที่รู้เรื่อง
ชาวบ้านไม่ทราบมาก่อน

หมายเหตุ: ตอนเหมืองเชียงคานมีเพียงฝ่ายชาวบ้านเท่านั้นที่ออกมาพูดถึงปัญหาทำ
สะท้อนความเป็นกลาง ไม่ได้มีการถกเถียง หรืออภิปราย การแก้ปัญหาใดๆ กับฝ่ายอื่นๆ

ตอน หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้

รายงานโดย: คำปิ่น อักษร นักข่าวพลเมือง จ.อุบลราชธานี **ออกอากาศ:** 5 มี.ค. 57

รายงานโดย: นักข่าวพลเมือง **ออกอากาศ:** 26 ก.พ. 57

รายละเอียด: ที่บ้านดงนา ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ยังไม่มีไฟฟ้า
ใช้ ทำให้ชาวบ้านร่วมกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนศรีเมืองใหม่ จัดเวทีประชาคม เพื่อหารือแนว
ทางออกร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ บน
พื้นฐานของการอนุรักษ์ คือให้หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ โดยให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด โดยเสนอให้มีการร่วม
ข้อตกลงร่วมกัน ชาวบ้าน เจ้าหน้าที่ อุทยาน เจ้าหน้าที่อำเภอ และเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ สำหรับ
หมู่บ้านอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ซึ่งเป็นเขตป่าลึก เดินทางลำบาก แม้ว่าการไฟฟ้าจะเข้ามา

ช่วยติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์ให้ฟรีแต่มีข้อจำกัดในการใช้งานทั้งในเรื่องของเครื่องใช้ไฟฟ้า และระยะเวลาที่สามารถเปิดใช้งานได้เนื่องจากพลังงานไม่เพียงพอ

เนื้อหาการวิเคราะห์: ตามหลักประชาธิปไตยสะท้อนให้เห็น ที่อยู่อาศัยจะต้องอยู่บนพื้นฐานการไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายและละเมิดต่อผู้อื่น จากการทำชาวบ้านอาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่ในเขตอุทยานผาแต้มจึงพยายามหาทางออกในการอยู่ในพื้นที่อุทยาน โดยมีต้องการมีไฟฟ้าใช้โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อธรรมชาติ แม้ว่าชาวบ้านจะอาศัยอยู่เขตอุทยานแต่เป็นพื้นที่ ที่ตั้งรกรากกันมาก่อนที่จะถูกประกาศเป็นอุทยาน ทำให้ชาวบ้านไม่มีไฟฟ้าและประปาเหมือนชุมชนปกติ เมื่อพิจารณาตามแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพบว่า นอกจากการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมแล้วในตอนนี้ ชาวบ้านบ้านดงนาแสดงให้เห็นถึงการเคารพกติกา ในการที่จะหาทางออกในการอาศัยอยู่ในพื้นที่อุทยานโดยไม่สร้างผลกระทบ อีกทั้งยังเป็นการนึกถึงส่วนรวมรับผิดชอบต่อสังคม ตามแนวคิดสี่สาธารณะจะพบว่า แสดงถึงประโยชน์เรื่องพื้นฐานที่ประชาชนควรมีสิทธิได้รับไฟฟ้า ประปา บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ ในระดับชุมชนที่บ้านดงนาและตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะแสดงให้เห็นถึงพื้นที่ที่สมัครใจกันมาอภิปราย ของชาวบ้านและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อหาข้อสรุปในการหาทางออกเรื่องการอยู่อาศัยของชาวบ้าน ที่อยู่ในชุมชน

หมายเหตุ: บ้านดงนาเป็นหมู่บ้านริมโขงที่ถูกประกาศให้เป็นเขตอุทยานผาแต้มเมื่อปี พ.ศ. 2535 ทำให้เขตอุทยานฯ ทับซ้อนพื้นที่ทำกินของชาวบ้านซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้กว่า 100 ปี ทำให้ปัจจุบันชุมชนขาดไฟฟ้า น้ำประปา เพราะไม่สามารถยื่นขอในเขตอุทยานแห่งชาติได้

ตอน อู่ต่อเรือหัวโทง

รายงานโดย: นักข่าวพลเมืองกลุ่มรักษ์อันดามัน **ออกอากาศ:** 16 ต.ค. 57

รายละเอียด: อู่ต่อเรือหัวโทงเป็นสัญลักษณ์ของเรือประมงในฝั่งทะเลอันดามัน หมู่บ้านที่มีอู่ต่อเรือที่มีชื่อเสียงอยู่ที่บ้านคลองรั้ว อ.เหนือคลอง จ.กระบี่ โดยเรือหัวโทงที่นั่นกำลังเผชิญกับสถานการณ์เรือขนถ่านหินที่เข้ามาแทนที่ โดยช่างต่อเรือเชื่อว่าเรือหัวโทงจะมีชื่อเสียงไปอีกนาน หากท้องที่อันดามันหน้าบ้านไม่มีเรือขนส่งถ่านหินจากต่างประเทศมาเยือนโรงไฟฟ้าที่จังหวัดกระบี่เพราะหากระบบนิเวศน์ที่นี่ได้รับผลกระทบ ความต้องการใช้เรืออาจลดลงและอาจส่งผลกระทบต่ออาชีพต่อเรือ ซึ่งหมายถึงรายได้ของคนในชุมชน

เนื้อหาการวิเคราะห์: สะท้อนเสรีภาพในการแสดงออกถึงปัญหาเมื่อได้รับผลกระทบตามแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยการนำเสนอในตอนนี้แสดงให้เห็นถึงความกังวล

ที่อาจเกิดขึ้นหากมีเรือชนถ่านหินเข้ามาหลังจากมีโรงไฟฟ้าจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์และผู้ที่ทำอาชีพต่อเรือหัวโทงอันแสดงถึงความรับผิดชอบสังคมและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรของกลุ่มรักษ่อนดามัน เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสารณะพบสาระความรู้ที่มีประโยชน์เป็นเรื่องของวิถีชีวิตชาวบ้านในการประกอบอาชีพต่อเรือหัวโทงของชาวบ้าน บ้านคลองรั้ว ที่อาจได้รับผลกระทบในการประกอบอาชีพและรวมถึงระบบนิเวศน์ และตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะแสดงให้เห็นถึงการมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเรื่องการทำโรงไฟฟ้า

หมายเหตุ: ปี พ.ศ. 2557 มีการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินอย่างต่อเนื่องของคนใน จ.กระบี่ และมีการฟ้องร้องการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยต่อศาลปกครอง

2) ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์และคนชายขอบ

ตอนบทเรียนคนหาย 3 จังหวัด

รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง **ออกอากาศ:** 30 เม.ย. 57

รายละเอียด: ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีบุคคลจำนวนมากได้สูญหายไป แต่ไม่ได้มีการค้นหาจากภาครัฐว่าคนเหล่านี้หายไปไหน เครือข่ายสตรีชายแดนใต้ และมูลนิธิธนาความมุสลิมพยายามเข้ามาช่วยเหลือครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบในเบื้องต้น ติดตามและผลักดันให้ภาครัฐดำเนินการค้นหา รวมถึงพิจารณาแก้ไขกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมของครอบครัวที่ถูกกระทำ

เนื้อหาการวิเคราะห์: ตามแนวคิดประชาธิปไตยพบหลักนิติธรรม จากกรณีคนสูญหายแต่ภาครัฐไม่ได้ดำเนินการตามกลไกตามกฎหมาย และเสรีภาพในการแสดงออกความคิดเห็นถึงปัญหาที่ได้รับจากการดำเนินการจากภาครัฐ เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดความเป็นพลเมือง สะท้อนเรื่องของการเคารพความแตกต่าง เคารพความเสมอภาค แม้จะต่างชาติพันธุ์และศาสนา การเคารพกติกาในส่วนของภาครัฐ จนนำมาสู่การพยายามผลักดันให้รัฐดำเนินการทางกฎหมายในการค้นหาผู้สูญหาย และหาตัวผู้กระทำผิด การรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ขององค์กรภาคประชาสังคมที่เข้ามาผลักดันให้ภาครัฐดำเนินงานบนพื้นฐานของความเป็นธรรม สำหรับแนวคิดสื่อสารณะพบเนื้อหาที่มีประโยชน์ในการได้รับรู้ปัญหาของคนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม รวมถึงเนื้อหาที่มีความโดดเด่นเมื่อเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆ และแนวคิดพื้นที่สาธารณะพบว่าเรื่องที่น่าเสนอเป็นเรื่องประโยชน์สาธารณะและต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามมา

หมายเหตุ: การหายตัวไปของบิลลี่อย่างไร้ร่องรอยทำให้ภาคประชาสังคมภาคใต้ ใช้โอกาสนี้ในการสื่อสารปัญหาลักษณะที่เกิดขึ้นเช่นเดียวในภาคใต้ ให้สังคมและผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ

ตอน การขับเคลื่อนวัฒนธรรมชาติพันธุ์ชนเผ่าพื้นเมืองแม่สอด ตาก

รายงานโดย: นักข่าวพลเมือง โปธิวิชาลัย **ออกอากาศ:** 16 ธ.ค.57

รายละเอียด: จัดงานมหกรรมชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยโดยประจำปี 2557 วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ม.ศรีนครินทร์วิโรฒ อ.แม่สอด จ.ตาก ร่วมกับเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ภาคองค์กร และเครือข่ายที่ทำงานกับชนเผ่าพื้นเมือง ภายใต้แนวคิด สภาชนเผ่าพื้นเมือง จากแนวคิดสู่ปฏิบัติการ สานสัมพันธ์พี่น้องอาเซียน มีชนเผ่าพื้นเมืองที่เดินทางมาจากทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 35 กลุ่ม รวมถึงชาติพันธุ์ที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน การจัดงานนี้เป็นการจุดประกายของกลุ่มพื้นเมือง เพื่อที่จะสื่อสารภายในกลุ่มของตนเอง และเพื่อจะบอกกับเพื่อนร่วมสังคม โดยการยอมรับรู้ ให้เกียรติและเคารพในศักดิ์ศรีซึ่งกันและกัน รวมถึงมีการนำเสนอข้อค้นพบของงานวิจัยในระดับต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย อันจะนำไปสู่การจัดการตนเองที่สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม

เนื้อหาการวิเคราะห์: ตามหลักประชาธิปไตยในตอนนี้สะท้อนให้เห็นชัดเจนในเรื่องของความเสมอภาคทางสังคม เคารพความแตกต่างซึ่งในสังคมมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควรได้รับ และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถึงสิทธิที่เห็นว่าตนพึงมี สำหรับความเป็นพลเมืองจะพบ เรื่องการเคารพความแตกต่าง เคารพความเสมอภาคตามคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ให้เห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ของชนเผ่าพื้นเมือง เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสารจะพบเนื้อหาและมีประโยชน์ในการได้เรียนถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์อื่น ในขณะเดียวกันแสดงถึงความเป็นพื้นที่สาธารณะเนื่องจากประเด็นที่น่าเสนอเป็นเรื่องประเด็นของสังคมที่ต้องการให้สังคมยอมรับในความแตกต่าง อัตลักษณ์ของชนเผ่าพื้นเมือง

หมายเหตุ: นอกจาก เครือข่าย ชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย (คชท.) จะจัดงานมหกรรมชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยโดยประจำปี 2557 โดย ร่วมกับวิทยาลัยโพธิวิชชาลัย ม.ศรีนครินทร์วิโรฒแล้ว ยังมีการจัดงานชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทย ประจำปี 2557 ในครั้งนี้จะมีการยื่นตัวแทนชนเผ่าพื้นเมืองข้อเสนอแก่ คสช. เพื่อแก้ไขปัญหาและสนับสนุนประเด็น สิทธิ พ.ร.บ ชนเผ่าพื้นเมืองและนโยบายที่เกี่ยวกับชนเผ่าพื้นเมือง

ตอน คนรุ่นใหม่กับแรงงานข้ามชาติ

รายงานโดย: นักข่าวพลเมืองกลุ่มเข้าใจคิด **ออกอากาศ:** 21 สิงหาคม 2557

รายละเอียด: โครงการพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคมกับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ที่ ต.มหาชัย อ.เมือง จ.สมุทรสาคร มีการทดลองแกะกึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ของ เพื่อให้เข้าใจในสิทธิเสรีภาพ ผ่านการทำความรู้จัก และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพและการทำงานของแรงงานข้ามชาติ การเรียนรู้นี้ นอกจากพูดคุยกับแรงงานข้ามชาติแล้ว การเสวนาแลกเปลี่ยนร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน หรือ LPN ได้ให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายสิทธิแรงงาน และหลักสิทธิมนุษยชนยังช่วยสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติได้

มากขึ้นด้วย ช่วงเวลาสั้นๆ ในการเรียนรู้สิทธิและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับแรงงานข้ามชาติในครั้งนี้นี้ การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่เยาวชน ที่เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันจะสร้างฐานที่สำคัญให้พวกเขารู้จักและเข้าใจแรงงานเหล่านี้ในฐานะเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน

เนื้อหาการวิเคราะห์: ด้วยหลักประชาธิปไตยในตอนนี้แสดงให้เห็นถึง การแสดงออกถึงความคิดของการเห็นคุณค่าของมูลนิธิตาอาสาเพื่อสังคมที่จัด โครงการเรียนรู้นี้ขึ้นมา ถ่ายทอดให้เห็นถึงความเสมอภาคของมนุษย์แม้จะเป็นแรงงานต่างชาติที่ทำงานแรงงาน สำหรับความเป็นพลเมืองจะพบว่าแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความเท่าเทียมของการเป็นมนุษย์แม้จะเป็นแรงงานและมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ก็ตาม ความพยายามในการเข้าใจแรงงานข้ามชาติอันจะนำมาซึ่งการเคารพความแตกต่าง เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสารณะพบว่าเป็นเรื่องของความเข้าใจในแรงงานข้ามชาติ ส่งเสริมการอาศัยร่วมกันโดยเคารพความแตกต่าง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม และสุดท้ายด้วยแนวคิดพื้นที่สาธารณะ ในตอนนี้เป็นการเปิดพื้นที่สำหรับกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความแตกต่างในสังคมมุ่งก่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคมบนพื้นฐานของความเข้าใจความแตกต่างเพื่อการอยู่ร่วมกันได้

หมายเหตุ: ในปี พ.ศ. 2556 มีการแจ้งจากผู้ประกอบการในจังหวัดสมุทรสาครว่า ต้องการแรงงานต่างด้าวเข้าระบบกว่า 270,000 คน และในเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. 2557 คสช.ได้เปิดศูนย์จดทะเบียนแรงงานต่างด้าวแบบเบ็ดเสร็จเป็นแห่งแรก

3) ประเด็นสังคมและชุมชน

ตอน: เฝ้ารวังเชื่อนแม่สรวย

รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง **ออกอากาศ:** 25 มิ.ย. 57

รายละเอียด: ชาวบ้านท้ายเชื่อนแม่สรวยและตัวแทนกรมชลประทาน ได้ตั้งคณะเฝ้ารวังเชื่อนแม่สรวยและได้ร่วมประชุมกันในการพยายามที่จะหาทางตรวจสอบเชื่อนแม่สรวย เชื่อนมาสรวยถูกสร้างมา 11 ปี และเกิดรอยร้าวขึ้น โดยหลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวทำให้ชาวบ้านมีความกังวลมากยิ่งขึ้น โดยหนึ่งในข้อสรุปของการประชุมคือชาวบ้านจะเข้าร่วมตรวจสอบเชื่อนแม่สรวยกับกรมชลประทานทุกเดือน รวมทั้งหาทางป้องกันหากเกิดแผ่นดินไหวขึ้นอีก

เนื้อหาการวิเคราะห์: ด้วยหลักประชาธิปไตย แสดงถึงเสรีภาพของประชาชนในการแสดงออกความเห็นในกรณีเกิดปัญหาโดยมีความเกี่ยวข้องกับภาครัฐ สำหรับความเป็นพลเมืองสะท้อนคือ ความรับผิดชอบต่อชุมชน ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการร่วมประชุมหารือถึงแนวทางในการตรวจสอบและป้องกันภัยที่อาจเกิดขึ้นร่วมกันกับภาครัฐคือกรมชลประทาน เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสารณะพบว่า ในตอนนี้แสดงให้เห็นถึงการได้รับผลกระทบจากแผ่นดินไหวของคนใน อ. แม่สรวยที่ต้องการจะแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นประเด็นสาธารณะซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์เพื่อให้

ชุมชนได้รับความช่วยเหลือพร้อมเป็นการให้ความรู้คือเป็นต้นแบบหากเกิดปัญหาในลักษณะเดียวกัน และสำหรับแนวคิดพื้นที่สาธารณะ เห็นได้ชัดว่านอกจากจะมีเนื้อหาที่เป็นเรื่องของชุมชนยังเป็นการนำเสนอเพื่อหวังให้เกิดการปฏิบัติจากภาครัฐ

หมายเหตุ: เนื่องจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวในอำเภอแม่สรวย จ.เชียงราย ส่งผลให้บ้านเรือนของประชาชนได้รับความเสียหาย ชาวบ้านจึงอยากให้หน่วยงานเข้าไปให้คำแนะนำ หรือ ข้อเสนอแนะ เพื่อที่จะแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น

ตอน ซ่อมวัดรับเข้าพรรษา

รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง ออกอากาศ: 9 ก.ค. 57

รายละเอียด: ที่วัดบ้านโป่งแดง อ.พาน จ.เชียงรายช่วงใกล้วันเข้าพรรษาแต่วัดยังคงใช้การไม่ได้เนื่องจากได้รับความเสียหาย จากเหตุการณ์แผ่นดินไหว ทำให้ชาวบ้าน 4 หมู่บ้าน ในพื้นที่ได้รวมตัวกันซ่อมแซมบูรณะวัดเบื้องต้นโดยไม่รอความช่วยเหลือ เพื่อให้ทันต่อการประกอบพิธีทางศาสนาในวันเข้าพรรษาที่กำลังมาถึง นอกจากนี้ชาวบ้านยังคาดหวังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบและให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาแนะนำในการบูรณะวัดอย่างถูกต้อง

เนื้อหาในการวิเคราะห์: พบเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นในการต้องการให้ภาครัฐเข้ามาแนะนำการแก้ไขหลังจากเบื้องต้นได้ซ่อมแซมเท่าที่ทำได้ตามหลักประชาธิปไตย สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชนในการร่วมกันบูรณะวัดที่ต้องใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจร่วมกันในชุมชน สำหรับแนวคิดสื่อสาธารณะพบว่ามีจุดเด่นของรายการที่นำเสนอ การร่วมมือกันของพลเมือง สี่หมู่บ้าน ของ อ.พาน ในที่พยายามจะบูรณะซ่อมแซมวัดหลังจากเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหว ซึ่งเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ในการสร้างปัญญาให้แก่ผู้รับชมในการยกระดับความเป็นพลเมือง สุดท้ายแนวคิดพื้นที่สาธารณะในตอนนี้นำเสนอให้เห็นถึงในแง่ของเป็นพื้นที่ที่เป็นเรื่องส่วนรวมเกิดขึ้นเพื่อประโยชน์สาธารณะและต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาให้คำแนะนำ

หมายเหตุ: หลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวและตามาด้วยอาฟเตอร์ช็อคอีกหลายครั้งในจ. เชียงราย ในเดือน พฤษภาคม นอกจากบ้านเรือนจะเสียหายแล้วยังรวมถึง วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมในการใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

ตอน ความปลอดภัยจากรถทัวร์

รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง ออกอากาศ: 29 ก.ย. 57

รายละเอียด: สถิติการจดทะเบียนรถโดยสารจากกรมการขนส่งทางบกถึงเดือนกรกฎาคมที่ผ่านมา มีรถโดยสารกว่าแสนสี่หมื่นคัน เป็นรถโดยสารสองชั้นมากกว่าสี่หมื่นคัน มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคเคยมีข้อเสนอถึงกรมการขนส่งทางบก ให้ควบคุมและยกเลิกการวิ่งรถโดยสารสองชั้น

เพราะมีความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยของผู้โดยสารรถทัวร์ และอุบัติเหตุจากรถทัวร์โดยสารสองชั้น ยังเกิดขึ้นต่อเนื่องแสดงถึงมาตรฐานความปลอดภัยของผู้โดยสาร ที่จำเป็นต้องเดินทาง แต่ไม่มีทางเลือก ในต่างประเทศจะจำกัดการใช้รถโดยสารสองชั้นเฉพาะในเขตเมืองและควบคุมความเร็ว แต่ประเทศไทย แม้จะประกาศเส้นทางเสี่ยงอันตรายแต่ไม่ได้ประกาศห้ามรถวิ่งนอกจากนี้ การต่อรถโดยสารสองชั้น ยังไม่มีประกาศแบบมาตรฐานโดยกรมการขนส่งทางบก แต่เป็นการต่อตามแบบของผู้ประกอบการเอง

เนื้อหาในการวิเคราะห์: ในตอนนี้ได้สอดแทรกถึงหลักนิติธรรม เนื่องจากการต่อรถโดยสารสองชั้น ยังไม่มีประกาศแบบมาตรฐานโดยกรมการขนส่งทางบก แต่เป็นการต่อตามแบบของผู้ประกอบการเองและเสรีภาพในการแสดงออกความคิดเห็นถึงปัญหาความปลอดภัยของรถทัวร์ของมูลนิธิเพื่อผู้บริโภค ตามแนวคิดประชาธิปไตย เมื่อพิจารณาเรื่องความเป็นพลเมืองพบว่าสะท้อนให้เห็นถึงการรับผิดชอบต่อส่วนรวมในเรื่องความปลอดภัยของการใช้รถทัวร์ สำหรับแนวคิดสื่อสารณะพบว่า เป็นประเด็นประโยชน์สาธารณะในเรื่องของความปลอดภัยในการใช้รถทัวร์สองชั้นและเมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดพื้นที่สาธารณะพบว่า เป็นประเด็นที่เป็นเรื่องของประโยชน์สาธารณะเพื่อให้เกิดความสามัคคีของผู้นิยมจำเป็นต้องเลือกใช้รถทัวร์ได้รับความปลอดภัย

หมายเหตุ: เนื่องจากในปี พ.ศ. 2557 มีอุบัติเหตุที่เกิดจากรถทัวร์สองชั้น อย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ รถทัวร์สองชั้นชนกับรถพ่วง 18 ล้อ เดือนมีนาคม รถทัวร์ตกเหว จ. ตาก เดือนเมษายนรถทัวร์สองชั้นชนกับรถสิบล้อ มีผู้บาดเจ็บ 20 ราย เดือนกรกฎาคม รถทัวร์ถูกรถแทรกเลอร์ชน ทำให้เกิดไฟไหม้แต่ผู้โดยสารไม่สามารถลงมาได้เนื่องจากประตูทางลงเสีย

4) ประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย

ตอน จุดเทียนสันติภาพ

รายงานโดย: นักข่าวพลเมืองกรุงเทพมหานคร **ออกอากาศ:** 10 ม.ค. 57

รายละเอียด: จากสถานการณ์ทางการเมือง หลายฝ่ายได้ออกมาแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย กิจกรรม "รวมใจชาวเกษตร จุดเทียนสันติภาพ" ได้แสดงออกเชิงสัญลักษณ์ของนิสิตกลุ่มเสรีเกษตรศาสตร์ โดยผู้เข้าร่วมมีทั้งนิสิต ม.เกษตรศาสตร์และประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง ที่ขอให้ทุกฝ่ายยุติการเคลื่อนไหวที่จะส่งผลให้เกิดความรุนแรงและเรียกร้องให้ทุกคนมีสิทธิในการเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย มีการแต่งกายด้วยสีขาว แสดงออกถึงสันติ การแสดงออกด้วยข้อความต่างๆ เพื่อรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และมองว่าทุกคนมีสิทธิอย่างเท่าเทียม

เนื้อหาในการวิเคราะห์: ตอนนี่ของรายการแสดงให้เห็นเรื่องอำนาจประชาธิปไตย เป็นของปวงชนผ่านการเลือกตั้ง และเสรีภาพในการเลือกตั้ง เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ เสรีภาพในการแสดงออกความคิดเห็น และความเสมอภาคทางการเมือง นอกจากนี้เป็นการฝึกในเรื่องของ

ความรับผิดชอบในฐานะพลเมืองของประเทศและเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยผ่านการเลือกตั้ง โดยไม่ได้อยู่ภายใต้อำนาจ และการเคารพความแตกต่างในเรื่องของความคิดเห็นทางการเมืองและการเคารพกติกา เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสาธารณะประโยชน์ของรายการผ่านการจัดงานของนิสิต ม.เกษตรศาสตร์ที่มุ่งให้เกิดสันติภาพด้วยรูปแบบของประชาธิปไตยแก่ประเทศชาติ และแสดงให้เห็นถึงความเปิดกว้างของรายการนักข่าวพลเมืองที่ให้เนื้อหาจากนิสิตมีส่วนร่วมในรายการได้ใช้พื้นที่ในการแสดงถึงการแสดงออก เพื่อยุติปัญหาความรุนแรง ส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งเป็นประเด็นของสังคมขณะนั้นตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะ

หมายเหตุ: เนื่องจากในเดือนนี้เป็นเดือนที่มีการออกอากาศที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยมากที่สุดและเป็นช่วงที่ใกล้กับช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงในช่วงมีการประท้วงของกลุ่ม กปปส. ในกรุงเทพฯ

ตอน ประชาชนคือคนกลาง

รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง **ออกอากาศ:** 21 พ.ค. 57

รายละเอียด: กิจกรรม “หยุดกล้าเส้น เล่นตามกติกา เดินหน้าเลือกตั้ง” ที่จัดขึ้นที่หอศิลป์กรุงเทพฯ กลุ่มประชาชนได้ร่วมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และเชื่อว่านายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยให้ประชาชนได้ใช้สิทธิตามรัฐธรรมนูญ อย่างเท่าเทียมกัน เช่น กลุ่ม Respect my vote เห็นว่า ประชาชน เข้าถึงการเมืองมากขึ้นนายคนกลางไม่ใช่หนทางของประชาธิปไตย นายภาควรรมาจากการเลือกตั้ง นอกจากนั้นยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นโดยการเขียนข้อความบนกระดาษลูกนก และจุดเทียน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ทางออกถึงสันติภาพ

เนื้อหาในการวิเคราะห์: เมื่อพิจารณาด้วยหลักประชาธิปไตยสะท้อนเสรีภาพในการแสดงออกถึงความคิดเห็นว่าอำนาจเป็นของประชาชน มีสิทธิในการเลือกผู้แทนของตนเอง แสดงถึงเสรีภาพของบุคคลที่ต้องไม่อยู่ในสภาวะการบังคับให้ยอมรับหนทางที่ขัดกับระบอบประชาธิปไตย รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ ความเสมอภาคทางการเมืองทุกคนมีสิทธิที่จะลงคะแนนเสียงเลือกตั้งอย่างเท่าเทียม และหลักนิติธรรม ในการยึดกฎหมายเป็นเกณฑ์ในการได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรีสำหรับความเป็นพลเมืองสะท้อนให้เห็นถึง การรับผิดชอบในฐานะที่เป็นเจ้าของอำนาจโดยไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อำนาจใคร การเคารพความเสมอภาคในการเลือกตั้ง เคารพกติกาโดยให้กระบวนการสรรหานายกฯ เป็นไปตามกฎหมายและการชุมนุมที่ไม่ละเมิดต่อกฎหมาย รวมถึงการรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวมในการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแสดงจุดยืนรวมถึงการเคารพกติกา เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสาธารณะ นำเสนอประเด็นที่เป็นประโยชน์เป็นเรื่องของการส่งเสริมประชาธิปไตย ด้วยการชุมนุมทางการเมืองอย่างสันติ และสำหรับพื้นที่สาธารณะพบว่า เป็นเรื่องของประโยชน์ส่วนรวมและมุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ให้เกิดสันติภาพและการเลือกตั้งที่เป็นไปตามกติกา

หมายเหตุ: ช่วงระหว่างการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. ได้มีเหตุการณ์ความรุนแรงทางเกิดขึ้น ทั้งนี้กลุ่ม กปปส. และพรรคประชาธิปัตย์มีความหวังที่จะให้มีกระบวนการจัดตั้งนายกรัฐมนตรีคนกลาง

ตอน ปฏิรูปประกันสังคม

รายงานโดย: นักข่าวพลเมือง เครือข่ายนักสื่อสารแรงงาน **ออกอากาศ:** 5 พ.ย. 57

รายละเอียด: แม่บ้านเมืองสิทธิเสรีภาพยังไม่เปิดกว้างเต็มที่ แต่ให้เครือข่ายประกันสังคมคนทำงานต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูปจึงชุมนุมที่หน้ารัฐสภาเพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการพิจารณาร่างกฎหมายประกันสังคมของรัฐบาลที่ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนรวมทั้งให้รับข้อเสนอของเครือข่ายฯ ไปร่วมพิจารณาด้วย ระบบประกันสังคมเป็นอีกตัวช่วยหนึ่งที่จะลดความเหลื่อมล้ำ การเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะฝ่ายผู้ประกันตน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมได้มีส่วนร่วมในการออกกฎหมาย ก็จะทำให้การปฏิรูปประกันสังคมเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการปฏิรูปประเทศให้เกิดขึ้นได้จริง

เนื้อหาในการวิเคราะห์: สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิเสรีภาพในการแสดงออก การชุมนุมโดยสันติด้วยอำนาจเป็นของปวงชนเพื่อที่จะมีส่วนร่วมในการในการร่างกฎหมายประกันสังคม สำหรับความเป็นพลเมืองในตอนนี้ คือ การมีความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมและการมีส่วนร่วมการร่างกฎหมายประกันสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากในสังคม เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสารณะพบว่า เป็นเรื่องของประโยชน์สาธารณะ ที่แสดงให้เห็นถึงกลุ่มคนที่ต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิรูประบบประกันสังคม และสำหรับแนวคิดพื้นที่สาธารณะพบว่า เป็นประเด็นที่น่าเสนอเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะประโยชน์เพื่อต้องการให้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ

หมายเหตุ: เครือข่ายแรงงานเคยพยายามเสนอร่างกฎหมายฉบับประชาชน มีการร่วมลงชื่อจำนวน 10,000 ชื่อต่อรัฐบาลก่อนถูกพิจารณาไม่รับหลักการ จึงถือโอกาส คัดค้านการพิจารณาร่างกฎหมายประกันสังคมของรัฐบาลที่ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนรวมทั้งให้รับข้อเสนอของเครือข่ายฯ คนทำงานไปร่วมพิจารณาด้วยผ่าน สนช.

4.3 รูปแบบการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง

ผู้วิจัยได้พบว่ารายการนักข่าวพลเมืองจะถูกนำเสนอโดยนักข่าวพลเมืองในพื้นที่ ทีมข่าวพลเมือง และนักข่าวพลเมืองของเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่น่าเสนอ เครือข่ายที่ปรากฏในรายการ เช่น เครือข่ายกระเหรียงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่เข้ามามีส่วนร่วมในตอนที่เกี่ยวข้องกับเหรียญปกากะเณอ กลุ่มพลเมืองเชียงใหม่ที่พยายามผลักดันร่างพ.ร.บ.ปกครองตนเอง กลุ่มเสรี

เกษตรศาสตร์ที่มีส่วนร่วมในตอน จุดเทียนสันติภาพ กลุ่มเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ เป็นต้น โดยจากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมือง (เกรียงไกร ชีช่วง, 22 กุมภาพันธ์ 2559) พบว่าแม้เครือข่ายประชาสังคมจะไม่ได้เป็นผู้ผลิตแต่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลประกอบการผลิตของต่อนั้นๆ และจากการดูรายการในการนำเสนอที่โดยมากพบว่าไม่ได้เรียกร้องหรือนำเสนอในสิ่งที่ตนเองต้องการในลักษณะการร้องทุกข์ แต่จะเป็นการนำเสนอเรื่องราวของตนเอง ผ่านกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นหรือผ่านการแสดงความคิดเห็นของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำเสนอ พร้อมมีข้อมูลประกอบที่ไปที่มาของปัญหาและแสดงจุดยืนถึงความต้องการของกลุ่ม อีกกรณีคือนำเสนอความสำเร็จ หรือสิ่งที่ได้ลงมือแก้ไขด้วยตนเองโดยต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่านอกจากมีการนำเสนอปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขยังเป็นลักษณะแม่มีข้อสรุปของแนวทางในการแก้ไขปัญหาออกมาแล้ว แต่การนำเสนอผ่านรายการเปรียบเสมือนเป็นข้อผูกมัดหรือสัญญาผ่านพื้นที่รายการเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามมาอย่างต่อเนื่องอีกด้วย อย่างไรก็ตามยังมีบางตอนที่นำเสนอผลกระทบอย่างเดียวแต่เป็นส่วนน้อย เพื่อให้เห็นชัดขึ้นผู้วิจัยได้นำเนื้อหารายการนักข่าวพลเมือง จำนวน 4 ตอนเพื่อแยกแยะสิ่งที่รายการนักข่าวพลเมืองนำเสนอ ประกอบด้วย สิ่งที่รายการต้องการนำเสนอ กิจกรรมที่นำเสนอ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือปรากฏในตอนนั้น มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 6 แสดงรูปแบบการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการนำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
<p>1. ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม</p> <p>ตอน: หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้</p> <p>รายงานโดย: คำปิ่น อักษร นักข่าวพลเมือง จ. อุบลราชธานี</p> <p>ออกอากาศ: 5 มี.ค. 57</p>	<p>พูดถึงสิทธิในการบริการขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนควรจะได้รับ ในที่นี้คือการมีไฟฟ้าและน้ำปะปาใช้</p>	<p>จัดเวทีประชาคม เพื่อหารือแนวทางออก ร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ คือให้หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ โดยให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และถ่ายทอดวิถีชีวิตของคนในชุมชนว่ามีความเป็นอยู่อย่างไรเมื่อไม่มีไฟฟ้าและน้ำปะปาใช้</p>	<p>ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ ถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิตและการแสดงความคิดเห็นของผู้ใหญ่บ้านดงนา นายอำเภอศรีเมืองใหม่ ผอ. กศน.ศรีเมืองใหม่</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการนำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
<p>2. ประเด็น: กลุ่มชาติพันธุ์และคนชายขอบ ตอน: บทเรียนคนหาย 3 จังหวัด รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง ออกอากาศ: 30 เม.ย. 57</p>	<p>เนื่องจาก ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้มีบุคคลจำนวนมากได้สูญหายไปแต่ไม่ได้มีการค้นหาจากภาครัฐว่าคนเหล่านี้หายไปไหน กลุ่มภาคประชาสังคมจึงพยายามเข้ามาช่วยเหลือครอบครัวผู้ได้รับผลกระทบในเบื้องต้นติดตามและผลักดันให้ภาครัฐดำเนินการค้นหา รวมถึงพิจารณาแก้ไขกฎหมายให้เกิดความเป็นธรรมของครอบครัวที่ถูกกระทำ</p>	<p>ถ่ายทอดผ่านการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นของภาคประชาสังคมและภาววิถีการดำรงชีวิตทั่วไปของจังหวัดชายแดนใต้</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นเครือข่ายสตรีชายแดนใต้และมูลนิธิทนายความมุสลิม</p>
<p>3. ประเด็นสังคมและชุมชน ตอน: เฝ้าระวังเขื่อนแม่สรวย รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง ออกอากาศ: 25 มิ.ย. 57</p>	<p>เขื่อนแม่สรวยเกิดรอยร้าวหลังถูกสร้างมา 11 ปี แม้จะมีการซ่อมแซมเป็นระยะ แต่ขาดคำชี้แจงถึงข้อมูลที่ชัดเจนและหลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวทำให้ชาวบ้านท้ายเขื่อนแม่สรวยมีความกังวลมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านได้พยายามที่จะหาทางตรวจสอบ ป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น</p>	<p>การประชุมของคณะเฝ้าระวังเขื่อนแม่สรวยที่ประกอบไปด้วยชาวบ้านท้ายเขื่อนแม่สรวยและตัวแทนกรมชลประทานเพื่อหารือแนวทางป้องกันหากเกิดกรณีแผ่นดินไหวและเขื่อนแม่สรวยอาจพังลงมาและชาวบ้านอาจได้รับผลกระทบ</p>	<p>ชาวบ้านท้ายเขื่อนแม่สรวยและตัวแทนกรมชลประทาน</p>
<p>4. ประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย</p>	<p>จากสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น หลาย</p>	<p>กิจกรรม "รวมใจชาวเกษตรกร จุดเทียน</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นของนิสิต</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการนำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
<p>ตอน: จุดเทียนสันติภาพ</p> <p>รายงานโดย: นักข่าว</p> <p>พลเมืองกรุงเทพมหานคร</p> <p>ออกอากาศ: 10 ม.ค. 57</p>	<p>ฝ่ายได้ออกมาแสดง</p> <p>ความคิดเห็นอย่าง</p> <p>หลากหลายและมี</p> <p>รูปแบบแตกต่างกันไป</p> <p>โดยคาดหวังให้ยุติความ</p> <p>รุนแรง ณ ขณะนั้นแม้จะ</p> <p>ยังไม่มีข้อสรุป การหัน</p> <p>หน้าคุยกันอย่างสันติ</p> <p>ยอมรับฟังความเห็นของ</p> <p>กันและกันเพื่อหาข้อ</p> <p>ทางออกของปัญหา</p> <p>ภายใต้กรอบของ</p> <p>กฎหมาย</p>	<p>"สันติภาพ" เป็นอีกการ</p> <p>แสดงออกเชิงสัญลักษณ์</p> <p>ของนิสิตกลุ่มเสรี</p> <p>เกษตรศาสตร์ โดย</p> <p>ผู้เข้าร่วมมีทั้งนิสิต ม.</p> <p>เกษตรศาสตร์และ</p> <p>ประชาชนที่อยู่ใกล้เคียง</p> <p>มีการแต่งกายด้วยสีขาว</p> <p>แสดงออกถึงสันติ การ</p> <p>แสดงออกด้วยข้อความ</p> <p>ต่างๆ เพื่อรับฟังความ</p> <p>คิดเห็นที่แตกต่าง และ</p> <p>มองว่าทุกคนมีสิทธิอย่าง</p> <p>เท่าเทียมโดยปราศจาก</p> <p>ความรุนแรง</p>	<p>กลุ่มเสรี</p> <p>เกษตรศาสตร์</p> <p>และผู้เข้าร่วม</p> <p>กิจกรรมจุดเทียน</p> <p>สันติภาพ</p>

4.4 บทสรุป

ภาพรวมของรายการมีความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะนั้นรวมอยู่ด้วย เช่น ในตอน จุดเทียนสันติภาพ เนื่องจากเหตุการณ์การประท้วงของกลุ่ม กปปส. ในเดือนมกราคม 2557 ทำให้ในเดือนนี้มีตอนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมประชาธิปไตยมากที่สุด โดยมีเนื้อหาที่แสดงออกถึงความต้องการสันติภาพในขณะสถานการณ์ในประเทศมีเหตุการณ์ประท้วงใหญ่ เกิดความรุนแรง และเรียกร้อง ให้มีการจัดการเลือกตั้ง หรือในตอนที่มีการนำเสนอปัญหาของชาวบ้านในอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ในเดือนกุมภาพันธ์ ที่ได้รับผลกระทบในเรื่องสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ โดยในเดือนมกราคม 2557 จากเว็บไซต์ กพร. มีบริษัทได้รับประทานบัตรทำเหมืองเหล็กในตำบลบุษมแล้ว 3 บริษัท ได้แก่ บริษัท ชัมทองโมเนิ่ง จำกัด บริษัท พรราชันย์ จำกัด และ บริษัท พาลิน จำกัด ซึ่งบริษัท พาลิน และ ฉางไถ่ เคยเป็นหนึ่งในบริษัทที่เคยมีการรายงานในสื่อถึงการทำแร่เถื่อน หรือในตอนเหตุการณ์แผ่นดินไหวในเดือนพฤษภาคม 2557 เช่นเดียวกับรายการนักข่าวพลเมืองได้จัดทำตอนที่เกี่ยวข้องกับแผ่นดินไหว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริบทของสังคมในขณะนั้นจะส่งผลต่อประเด็นและเนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมือง ซึ่งในแต่ละประเด็นนั้นจะให้การเรียนรู้หรือสอดแทรกเรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกันไป

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ารายการนักข่าวพลเมือง นอกจากเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วม ในฐานะนักข่าวพลเมือง รวมถึงชาวบ้านในท้องถิ่นแล้วนั้น ได้แสดงถึงความเกี่ยวข้องในการให้พื้นที่ของเครือข่ายภาคประชาสังคมได้มีส่วนร่วมในหลายตอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายที่มีความพยายามให้ภาคประชาสังคมเข้ามาเข้ามาใช้พื้นที่ของรายการ ซึ่ง Habermas ได้กล่าวว่าการที่มีองค์กรภาคประชาสังคมจะช่วยให้มีการใช้พื้นที่สาธารณะได้ดีในเชิงปริมาณ แต่ไม่ว่าจะเป็นนักข่าวพลเมืองปัจเจกหรือนักข่าวพลเมืองของภาคประชาสังคมล้วนใช้พื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองโดยมีจุดประสงค์เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยในประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นชาติพันธุ์ และประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นการสื่อสารให้เห็นถึงปัญหาหรือผลกระทบที่เกิดขึ้น หรือหาทางป้องกันก่อนที่จะเกิดปัญหาขึ้นมา เพื่อตีแผ่ออกไปยังสังคม เป็นการพยายามใช้พื้นที่ของรายการให้ได้มาซึ่งการเปลี่ยนแปลง โดยให้เป็นไปตามจุดประสงค์ เพื่อเป็นแรงผลักดันที่ส่งผลถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือเป็นการเมืองภาคพลเมืองผ่านการสื่อสาร ในขณะที่ประเด็นสังคมและชุมชนนั้นนอกจากมีความพยายามในการผลักดัน ประเด็นของตนเองแล้วยังได้นำเสนอวิธีในการจัดการตนเอง การลงมือแก้ปัญหาเท่าที่ทำได้ หรือการสามารถปรับตัวอย่างไร เพื่อให้สังคมหรือชุมชนคงวิถีชีวิตของตัวเองต่อไปได้ ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง ของสังคม เศรษฐกิจ อันแสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ต่อชุมชนของตนเอง และที่สำคัญคือนำเสนอจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง และทันต่อเหตุการณ์ขณะนั้นสามารถเป็นบทเรียนได้เป็นอย่างดีเนื่องจากเป็นประเด็นที่กำลังพูดถึงในสังคม ซึ่งเป็นการสะท้อนถึงความเป็นพลเมืองผ่านตอนต่างๆ ของรายการนักข่าวพลเมือง ซึ่งเป็นคุณลักษณะหนึ่งตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะ

อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาตามแนวคิดพื้นที่สาธารณะของ Habermas พบว่ารูปแบบรายการเป็นการนำเสนอเรื่องราวผู้ได้รับความเดือดร้อนหรือผู้ที่ต้องการอยากสื่อสาร โดยไม่ได้เปิดโอกาสให้ทั้งสองฝ่ายได้ออกมาชี้แจงในกรณีมีข้อพิพาทกัน ทำให้รายการยังไม่ถึงระดับของการให้เกิดการอภิปรายแต่จะเป็นตอนที่นำเสนอที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอภิปรายในเรื่องต่างๆ นอกจากนี้ในเรื่องของความเป็นอิสระจากปัจจัยทางการเมืองและความไม่ปลอดภัยของตัวนักข่าวซึ่งอาจส่งผลทำให้เกิดข้อจำกัดของเนื้อหาและประเด็นในการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมืองซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ที่ต้องระมัดระวังในการนำเสนอ ดังนั้นรายการนักข่าวพลเมืองจึงไม่เป็นพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยจากการเมืองอย่างแท้จริง

ตามหลักการสื่อสารสาธารณะถูกคาดหวังให้เป็นห้องเรียนขนาดใหญ่ที่สามารถส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้กับสังคม เมื่อวิเคราะห์ถึงการเป็นสื่อสารสาธารณะของรายการนักข่าวพลเมือง พบว่าเป็นรายการที่มีความโดดเด่นในเรื่องของเนื้อหาที่นำเสนอจะเป็นประเด็นที่อาจไม่ได้เห็นบนสื่อหลักมากเท่าใดนักซึ่งถือเป็นการโดดเด่นของรายการและเป็นการนำเสนอและผลิต

รายการจากภาคประชาชน ในเรื่องของการเข้าถึงประชาชนทุกคน รายการนักข่าวพลเมืองทำได้ดี สำหรับการให้โอกาสกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้ประสบปัญหา กลุ่มคนชายขอบและชาติพันธุ์ ซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากสื่อทั่วไปจะมุ่งเน้นในเนื้อหาที่เป็นประโยชน์กับธุรกิจเป็นหลักทำให้คนกลุ่มนี้ไม่มีพื้นที่มากนัก ในการนำเสนออันค่อนข้างมีความเป็นอิสระในระดับหนึ่งแต่เนื่องจากอาจมีปัจจัยจากทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือหลีกเลี่ยงข้อพิพาทกับผู้ถูกพาดพิงจึงนำเสนอแบบไม่หวือหวามาก ประเด็นของรายการที่นำเสนอล้วนเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ โดยมีข้อสังเกตว่า ในประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ และประเด็นสังคมและชุมชน จะเป็นเรื่องราวของชุมชน หรือพื้นที่หนึ่งๆ ในต่างจังหวัด ในขณะที่ประเด็นส่งเสริมประชาธิปไตยจะเป็นภาพรวมที่สะท้อนในระดับประเทศ

อย่างไรก็ตาม เนื่องมาจากเนื่องจากผู้ผลิตรายการหรือเนื้อหาจะค่อนข้างเป็นกลุ่มเฉพาะ ดังนั้นความหลากหลายทั้งในกลุ่มเนื้อหา รายการ ผู้เข้ามาใช้พื้นที่ ที่มักเป็นประชาชนที่ไม่มีสิทธิมีเสียง ในต่างจังหวัด ประเด็นที่นำมาวิพากษ์วิจารณ์ยังไม่มี ความหลากหลาย กล่าวคือ ในการนำเสนออันมักนำเสนอในลักษณะของปัญหาที่ต้องการให้ได้รับการแก้ไขมากกว่าจะนำเสนอถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้น เพราะอะไร ซึ่งทำให้ยังไม่ตอบโจทย์ในเรื่องของความหลากหลายตามหลักการสื่อสารสาธารณะ นอกจากนี้ในกรณีที่มีข้อพิพาทยังไม่มี ความรอบด้านพอเนื่องจากไม่ได้มีพื้นที่สำหรับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย และรายการมีรูปแบบการนำเสนอที่เหมือนกันทุกตอน ยังขาดการสร้างสรรค์มาสามารถดึงดูดให้ผู้ชมทุกวัยหันมาชมรายการ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช ที่กล่าวถึงความรอบด้านของรายการที่ไม่ควรให้เป็นการพูดหรือแสดงความคิดเห็นเพียงฝ่ายเดียว (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 18 ธันวาคม 2558) เช่นเดียวกับ วิชัย ต้นศิริ ที่กล่าวว่ารายการควรมีความรอบด้าน ควรมีข้อมูลของทั้งฝ่าย คือต้องมีข้อมูลของฝ่ายรัฐบาลด้วย (วิชัย ต้นศิริ, 19 ธันวาคม 2558) แต่อย่างไรก็ตามรายการนักข่าวพลเมืองเป็นรายการที่ทำหน้าที่ตามภารกิจในการเป็นส่วนหนึ่งของสื่อสาธารณะที่ต้องการเติมส่วนที่ขาดหายไป ในสังคม กล่าวคือ เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม ของการเมืองภาคพลเมืองก็คือการเข้าไปมีส่วนร่วมของพลเมือง เป็นวิธีการเดียวกันกับที่ภาคพลเมืองจะมีที่อยู่ที่ยืนทางสังคม เนื่องจากการสื่อสารผ่านตัวแทนที่ผ่านมามีข้อจำกัด ถูกจำกัดเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมืองและผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้น ดังนั้นการเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองคือการที่พลเมืองลุกขึ้นมาสื่อสารด้วยตัวเอง

จากการวิเคราะห์เนื้อหา รายการนักข่าวพลเมือง จำนวน 12 ตอน เมื่อแบ่งออกเป็นประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยตอน เหมือนเชียงคาน หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ อุตุต่อเรือหัวโพง ในเรื่องความเป็นประชาธิปไตยจะสะท้อนถึง การใช้กฎหมายของภาครัฐที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม หรือการใช้อำนาจของรัฐโดยไม่ฟังเสียงประชาชน เสรีภาพในการแสดงออกความคิดเห็น เสรีภาพใน

การย้ายที่อยู่อาศัย สำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะทอนให้เห็นถึง การเคารพ กติกาคือจะไม่ทำสิ่งใดที่ผิดต่อกฎหมาย รวมถึงการมีความรับผิดชอบต่อสังคมพยายามเข้ามามี บทบาทในหารแก้ไขปัญหา สำหรับเมื่อวิเคราะห์ด้วยหลักการสื่อสารณะพบว่า ในทุกตอนเป็นการ ให้ความรู้ในเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากต้องมีการเพื่ออธิบายถึงปัญหาหรือความต้องการใน ตอนนั้นต้องให้ข้อมูลประกอบถึงที่มาที่ไป สำหรับความเป็นพื้นที่สาธารณะนั้น แสดงให้เห็นถึงการ อภิปรายหาออกร่วมกันในเรื่องของการอยู่อาศัยของประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือ ผลักดันในสิ่งที่ตนเองต้องการ

ประเด็นชาติพันธุ์และคนชายขอบได้แก่ตอน บทเรียนคนหาย 3 จังหวัด คนรุ่นใหม่กับ แรงงานข้ามชาติ มหกรรมชนเผ่าพื้นเมือง ความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกสะท้อนในประเด็นนี้คือ นำเสนอถึงความเสมอภาคของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม การเคารพในความแตกต่าง แม้จะมีความ แตกต่างทางชาติพันธุ์ หรือเป็นผู้ด้อยโอกาสในสังคม การใช้กฎหมายที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม เสรีภาพในการแสดงความคิด สำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ได้สะท้อนการเคารพ ความแตกต่าง การเคารพความเสมอภาค การรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม สำหรับสื่อสารณะ เป็นการให้ความรู้ที่มีประโยชน์เรื่องของความเข้าใจ กลุ่มคนมาต่างเผ่าพันธุ์ ต่างศาสนา และเพื่อให้ สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้ และสำหรับความเป็นพื้นที่สาธารณะนั้น แสดงให้เห็นว่าเป็นเรื่องของ สังคมโดยรวม เนื่องจากในสังคมประกอบไปด้วยกลุ่มคน ที่มีความแตกต่างทั้งในเรื่อง ชาติพันธุ์ ศาสนา วิถีความเชื่อ การใช้ชีวิต ซึ่งมีความจำเป็นในการทำความเข้าใจเพื่อที่จะสามารถอยู่ร่วมกันใน สังคมและนำเสนอเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

ประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย ได้แก่ตอน จุดเทียนสันติภาพ ประชาชนคือคนกลาง ปฏิรูปประเทศปฏิรูปประกันสังคม หลักประชาธิปไตยที่พบ คือ เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับเสรีภาพใน การเลือกตั้ง อำนาจของประชาชนเป็นสิทธิของประชาชนในการเลือกตั้ง และการมีส่วนในการตรา กฎหมาย รวมถึงการมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสันติ ความเสมอภาคทางการเมือง และการเสรีภาพใน การออกความคิดเห็น ซึ่งความเป็นประชาธิปไตยที่นำเสนอจะขึ้นอยู่กับบริบทในขณะนั้น เช่น ช่วง เกิดเหตุการณ์รุนแรงทางการเมือง จะนำเสนอว่าการเลือกตั้งเป็นหนทางที่ถูกต้องตามระบอบ ประชาธิปไตย หรือ ช่วงก่อนการเลือกตั้ง จะนำเสนอประโยชน์ของการเลือกตั้ง หรือในช่วงกระแส ปฏิรูปประเทศมีการนำเสนอเรื่อง การปฏิรูปการกระจายอำนาจ การปฏิรูปการศึกษา โดยให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย ในด้านความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น แสดง ให้เห็นถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง การเคารพกติกาและยังเป็นการ รับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม ในด้านสื่อสารณะที่เห็นได้ชัดคือการทำหน้าที่บริการสังคมนำเสนอสิ่งที่เป็น ประโยชน์ในเรื่องของประชาธิปไตย และประเด็นพื้นที่สาธารณะนั้น แสดงให้เห็นถึงการ การ

แสดงออกทางความคิด ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมทั้งในระดับสถาบันการศึกษาและในระดับประเทศ เพื่อให้ รัฐและสังคมตระหนักถึงสันติภาพ เสรีภาพในการเลือกตั้ง ประชาธิปไตยที่อยู่บนหลักเกณฑ์ที่ถูกต้อง

ในขณะที่ประเด็นสังคมชุมชน นอกจากจะพยายามผลักดันประเด็นของกลุ่มตัวเองแล้วยังบอกเล่าถึงการมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การพยายามแก้ไขปัญหาด้วยตัวเองอย่างชัดเจนได้แก่ ตอน เฝ้าระวังเขื่อนแม่สรวย ซ่อมวัดรับพรรษา ความปลอดภัยจากรถทัวร์ หากพิจารณาด้วยหลักประชาธิปไตยแล้วจะสะท้อนให้เห็นถึงเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิดเห็นหากเกิดปัญหาหรือต้องการให้รัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขที่เป็นเรื่องสาธารณะ และในการใช้กฎหมายที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม สำหรับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น สะท้อนให้เห็นการมีความรับผิดชอบต่อชุมชน สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ได้รอความช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียวเท่านั้น สำหรับในด้านสื่อสารสาธารณะ ที่ชัดเจนคือการให้บริการความรู้เพื่อประกอบ ในการสื่อสารให้ถึงประเด็นของตนเองหรือเพื่อให้เห็นภาพว่าสามารถมีส่วนร่วมช่วยเหลือให้ชุมชนหรือสังคมดีขึ้นได้อย่างไร และสำหรับพื้นที่สาธารณะนั้น ทุกตอนล้วนเป็นการให้พื้นที่แก่ ชุมชนต่างๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อตัวชุมชนเอง หรือในการเป็นต้นแบบแก่ชุมชนอื่นๆ

จากข้อสังเกตของผู้วิจัยพบว่าเนื้อหาที่สะท้อนหลักประชาธิปไตย ที่พบนั้น จะเป็นเรื่องเสรีภาพในการเลือกตั้ง อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน เสรีภาพในการชุมนุมอย่างสันติ จะพบในประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย แต่ในทุกประเด็นจะพบปัญหาเรื่องความเสมอภาคทางกฎหมาย คือเกิดความไม่เท่าเทียมในการใช้กฎหมายของรัฐ รวมถึง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคมทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ ทำให้ประชาชน ตัดสินใจในการเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สำหรับเนื้อหาที่สะท้อนความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ได้แก่ ในเรื่องการรับผิดชอบต่อ การพึ่งตนเองได้ การเคารพความแตกต่าง การเคารพกติกา เรียกร้องความเสมอภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรับผิดชอบต่อหรือการมีส่วนร่วมในสังคมตามหลักความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะพบอยู่ในทุกประเด็น เมื่อพิจารณาด้วยหลักการสื่อสารสาธารณะแล้วจะพบว่าในแต่ละประเด็นล้วนนำเสนอเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ จากความรู้ที่สอดแทรกในการนำเสนอปัญหาหรือทำอย่างไรในการแก้ปัญหา รวมถึงการเป็นต้นแบบในการนำเสนอการผลักดันประเด็นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรม ตั้งแต่ความช่วยเหลือ ไปจนถึง นโยบายหรือกฎหมาย ในเรื่องของพื้นที่สาธารณะ รายการได้เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนร่วมได้ สามารถแสดงออกความคิดเห็นของตน ถึงปัญหาที่เป็นเรื่องของส่วนรวมทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ

จากข้างต้นในทุกประเด็นของรายการนักข่าวพลเมืองล้วนสอดแทรกความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ในรูปแบบการเมืองภาคพลเมือง เพื่อผลักดันวัตถุประสงค์ของกลุ่มให้ประสบ

ความสำเร็จซึ่งในทุกประเด็นของรายการได้ทอดแทรกทุกหลักการ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่ว่าจะ เป็น หลักประชาธิปไตย ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ในการเป็น พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งในแต่ละประเด็นจะมีความชัดเจนตามหลักการโดยขึ้นอยู่กับบริบท ของประเด็นนั้นๆ ในการนำเสนอซึ่งโดยมากพบว่าไม่ได้เรียกร้องหรือนำเสนอในสิ่งที่ตนเองต้องการ ในลักษณะการร้องทุกข์ แต่จะเป็นการนำเสนอเรื่องราวของตนเอง ผ่านกิจกรรมที่ถูกจัดขึ้นหรือผ่าน การแสดงความคิดเห็นของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่นำเสนอ พร้อมมีข้อมูลประกอบ ที่มาที่ไปของปัญหาและแสดงจุดยืนถึงความต้องการของกลุ่ม อีกกรณีคือนำเสนอความสำเร็จ หรือสิ่ง ที่ได้ลงมือแก้ไขด้วยตนเองโดยต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในสิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนไม่สามารถทำได้ ด้วยตนเอง นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่านอกจากมีการนำเสนอปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขยังเป็นลักษณะ แม้มีข้อสรุปของแนวทางในการแก้ไขปัญหาออกมาแล้ว แต่การนำเสนอผ่านรายการเปรียบเสมือนเป็น ข้อผูกมัดหรือสัญญาผ่านพื้นที่รายการเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องอีกด้วย อย่างไรก็ตาม ยังมีบางตอนที่นำเสนอผลกระทบอย่างเดียวกันแต่เป็นส่วนน้อย ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับปริญญา เท วานฤมิตรกุล (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 12 มกราคม 2559) และ ทิพย์พาพร ตันติสุนทร (ทิพย์พา พร ตันติสุนทร, 25 ธันวาคม 2558) ที่กล่าวว่ารายการนักข่าวพลเมืองจะสามารถเชื่อมโยงกับเรื่อง การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองว่าเรื่องของการลงมือกระทำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ เป็นเพียงแค่การร้องทุกข์เท่านั้น หากแต่ต้องเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย หรือก่อให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นมาด้วย และสามารถเชื่อมโยงกับหลักประชาธิปไตยในเรื่องของการ ตรวจสอบถ่วงดุล ดังที่ วีระ หวังสัจจะโชค กล่าวว่า หัวใจเกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองคือเราไม่ใช่ฐานะ ผู้รับสื่ออย่างเดียวแล้ว แต่เป็นในฐานะคนธรรมดาออกมาสื่อสารด้วยตัวเองถ้าประชาชนคนทั่วไปเป็น คนผลิตสื่อที่แบบสามารถนำเสนอข่าวอะไรได้เอง นี่แหละคือระบบประชาธิปไตยการเรียนรู้ทาง การเมืองไม่ใช่แค่เรารับข่าวแต่มันเป็นเรื่องเกี่ยวกับการที่เราจะต้องสามารถตรวจสอบอะไรต่างๆ ได้ ด้วย ซึ่งในเรื่องเกี่ยวกับนักข่าวพลเมืองอย่างนี้เขาให้พื้นที่ให้กับประชาชนในฐานะผู้นำเสนอข้อมูลอีก ด้านนี้ ผมว่าตอนนี้ข้อมูลที่มันมีอยู่ในสังคมก่อนนี้ประชาชนธรรมดาสามารถเป็นผู้รับสื่อและเป็นผู้ เสนอสื่อเองได้ด้วยซึ่งอันนี้ถือว่าเป็นหลักประชาธิปไตย

บทที่ 5

ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมือง

เพื่อศึกษาผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทยขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะ ประกอบด้วยผลกระทบต่อนโยบาย ผลกระทบต่อสังคมหรือชุมชน ผลกระทบที่มีต่อผู้ใช้พื้นที่รายการคือ นักข่าวพลเมือง และผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองที่แบ่งออกเป็นผู้ชมรายการที่ Active และกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไป เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างระหว่างความเป็นพลเมืองที่ได้รับจากการรับชมและความ เป็นพลเมืองที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมในการใช้พื้นที่ได้เกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร การรวบรวมข้อมูลของ บทนี้ได้จากการสัมภาษณ์ นักข่าวพลเมือง ในส่วนแรกจากคำถามถึงสิ่งที่ได้รับจากนักข่าวพลเมืองใน ภาพรวม และในส่วนที่สองสิ่งที่ได้รับจากการรับชมรายการโดยเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมือง และ สูดท้ายเป็นผลกระทบด้านการรู้เท่าทันสื่อ โดยลำดับการนำเสนอ ดังนี้ 1.ผลกระทบของรายการ นักข่าวพลเมือง จากสิ่งที่ผู้ชมรายการได้รับจากการรับชมรายการนักข่าวพลเมือง และผลที่เกิดขึ้นต่อ ตัวนักข่าวพลเมือง ผลต่อนโยบาย และต่อสังคมและชุมชน 2.ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมือง ต่อความเข้าใจ ต่อมุมมองความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย และผลกระทบในด้านของการ เข้ามามีส่วนร่วม และ 3.บทวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อ 4.บทสรุป โดยผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดประชาธิปไตย พื้นที่สาธารณะ ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง และการ รู้เท่าทันสื่อ มาใช้ในการวิเคราะห์ในบทนี้

5.1 ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมือง

ในส่วนนี้จะเป็นผลจากการรับชมรายการนักข่าวพลเมือง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกันคือ กลุ่มผู้ชมที่ Active ได้แก่กลุ่มภาคประชาสังคม กลุ่มการเมือง และสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ กลุ่มผู้ชมทั่วไป และนักข่าวพลเมือง เพื่อเข้าใจถึงสิ่งที่ผู้รับชมได้รับจากรายการนักข่าวพลเมือง

5.1.1 ผลกระทบต่อผู้ชมรายการนักข่าวพลเมือง

1) กลุ่มผู้ชมที่เข้ามาใช้พื้นที่หรือมีแนวโน้มเข้ามาใช้พื้นที่ (กลุ่ม Active)

จากการรับชมรายการนักข่าวพลเมืองที่ชัดเจนของกลุ่ม Active คือ รายการได้ทำให้เกิดการตระหนักว่าประชาชน คนทั่วไป สามารถมีส่วนร่วมในการสื่อสาร โดยเป็นการสื่อสารถึงปัญหา หรือเผยแพร่เรื่องราวสู่สาธารณะซึ่งอยู่บนพื้นฐานของการตระหนักถึงความเดือดร้อน อีกทั้งรายการ

ยังเป็นการฝึกให้ประชาชนเป็นสื่อของชุมชนเผยแพร่สิ่งที่เกิดขึ้นให้สังคมได้รับรู้ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ให้ชุมชนที่ห่างไกลกันได้เรียนรู้การจัดการปัญหาในกรณีที่มีปัญหาลักษณะเดียวกัน และการนำเนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมืองที่ได้จัดทำ ไปเผยแพร่ต่อยังสื่อประเภทอื่นๆ เพื่อให้ได้รับความสนใจจากสังคมมากยิ่งขึ้น คือรายการนี้เปิดพื้นที่ให้คุณนำเสนอ พร้อมทั้งสอนการผลิตสื่อ เพื่อสื่อสารประเด็นของคุณเพื่อให้สังคมได้รับรู้ ดังนี้

มุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน ให้ความเห็นว่าถึงความน่าสนใจของรายการว่า

“ความน่าสนใจคือ มันกล้า นักข่าวพลเมืองไม่มีข่าวใครมันจะดูอันนี้คืออันแรก อันที่ 2 คือความเป็นนักข่าวพลเมืองมันไปเชื่อมต่อนักข่าวพลเมืองภาคอื่นได้ หากมีประเด็นเดียวกัน เพราะฉะนั้นในแต่ละพื้นที่มีนักข่าวพลเมืองแบบนี้จะทำให้ประเด็นเชื่อมโยง ซึ่ง ใครๆ ก็อยากดูเรื่องใกล้ตัวตัวเอง เรื่องไกลตัวไม่ดูแน่นอนแต่เรื่องพื้นที่ตัวเองโดยธรรมชาติของคนจะสนใจเรื่องที่เป็นเรื่องตัวเองก่อน” (มุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน, 18 กุมภาพันธ์ 2559)

และแสดงความเห็นถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ในฐานะผู้ชมรายการ ว่ารายการได้สอนว่าทุกคนสามารถลุกขึ้นมาสื่อสารได้ หรือเรียกร้องในสิ่งที่ต้องการ รวมถึงพลังที่มาจาก การสื่อสารจากชาวบ้าน

“สิ่งหนึ่งที่เห็นจากนักข่าวพลเมืองคือมันสอนว่าลุกขึ้นมาสื่อสารเองได้ ค่อนข้างมีความชัดเจนในเรื่องนี้ ใครจะรู้ว่านักข่าวพลเมืองจะอยู่ยาวจนมาเป็นรายการได้ ตอนที่ Thai PBS ทำเรื่องนี้รู้สึกว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจแล้วกลายเป็นว่าทุกคนก็อยากจะทำ สองคือรู้สึกว่านักข่าวพลเมืองมันทำให้เกิดการเรียนรู้กับประชาชนว่าประชาชนเรียกร้องเรื่องอะไรคุณก็สามารถทำเรื่องนี้เป็นสื่อสารของนักข่าวพลเมืองได้”

“ผมรู้สึกว่ามันถ้าประชาธิปไตยมันมาพร้อมนักข่าวพลเมืองมันสามารถสื่อสารเรื่องประเด็นใครสิ่งที่ผ่านมาสมัยก่อนสาธารณะมันมาจากข้างบนใจผมรู้สึกว่ามันมาจากข้างบนมันไม่มีพลังแต่ว่านักข่าวพลเมืองมันสามารถสร้างมาได้จากข้างล่าง สื่อข้างบนมันก็ยังสามารถให้ชาวบ้านไม่ได้แต่สื่อพลเมืองมันสามารถสร้างประเด็นสาธารณะได้นะสำหรับผมผมคิดว่าอันนี้สำคัญ ผมเป็นนักข่าวผมรู้อยู่แล้วส่วนใหญ่สมัยก่อนเอาแต่ถามรัฐบาลไง เอะก็ถามรัฐบาลแต่ประเด็นของผมคือมันสำคัญมันจะต้องถามจากข้างล่างจริงๆนักข่าวพลเมืองมันจะเชื่อมต่อกับความเป็นอยู่จริงๆมันไปสู่อ่างบนได้”

อานนท์ มีศรี ได้กล่าวถึงรายการนักข่าวพลเมือง ที่สะท้อนถึงการที่ชาวบ้านออกเล่าเรื่องของตนเอง ทั้งในเชิงบวกหรือเชิงลบ และได้เรียนรู้ถึงการตระหนักถึงปัญหาของชาวบ้านในพื้นที่ด้วยภาษาถิ่นและได้ลงมือ ทำข่าวและรายงานไปสู่สาธารณะ ดังนี้

“ความน่าสนใจ ต้องบอกว่านักข่าวพลเมืองเป็นมิติใหม่ของวงการข่าว สมมุติว่าประชาชนหรือพลเมืองลุกขึ้นมาเล่าเรื่องราวของตนเอง มีความสนใจเพราะคนที่ลุกขึ้นมาทำนักข่าวพลเมืองเป็นคนในท้องถิ่นที่เป็นในชุมชนธรรมดาที่ไม่ได้กระบวนการร่ำเรียนแล้วก็เล่าเรื่องราวของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นเชิงลบหรือเชิงบวกที่มีผลกระทบต่อชุมชนตัวเองหรือสาธารณะ นี่เป็นความน่าสนใจแล้ว การเล่านี้เป็นภาษาถิ่นเข้าใจง่าย ๆ คือเป็นเรื่องจริงที่เล่าและไม่ได้มีการบิดเบือน คือเบื้องต้นคือได้เรียนรู้พื้นที่ของแต่ละพื้นที่ เรียนรู้ความต่างความเหมือนของแต่ละพื้นที่ อันที่ 2 ได้เรียนรู้การเล่าข่าวการทำข่าวหรือว่าการคิดโดยพลเมืองที่ตระหนักถึงความเดือดร้อนของพื้นที่ตนเองหรือเรื่องที่จะเล่าผ่านช่องทางการสื่อสารไปสู่สาธารณะ” (อานนท์ มีศรี, 16 มกราคม 2559)

เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง คิดว่ารายการนักข่าวพลเมืองได้ให้ความรู้และข้อเท็จจริงแก่สังคม และเป็นการฝึกให้เป็นสื่อชุมชน ดังนี้

“คือว่ารายการนี้มีขึ้นมาเพื่อเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนในแต่ละที่ ซึ่งเขาจะมีเรื่องราวของเขาทั้งเรื่องราวในแง่บวก ก็เป็นความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนแต่ละท้องถิ่นซึ่งก็จะมีหลากหลายหรือในแง่ที่มีปัญหาให้ชุมชนในท้องถิ่นที่ประสบปัญหาได้รายงาน และก็สื่อสารให้สื่อสาธารณะวงกว้างได้รับรู้ปัญหาของแต่ละท้องถิ่น ในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันและการแข่งขันทางเศรษฐกิจสูง ช่องทางแบบนี้ ส่วนมากมันจะมีช่องทางที่ดำเนินธุรกิจจะต้องมีการจ่ายเงินเพื่อซื้อโฆษณา กรณีนักข่าวพลเมืองถือว่าเป็นมิติใหม่ของสังคมไทยที่เกิดขึ้น ที่ให้ประชาชนในชุมชนได้รายงานเรื่องราวของเขา เผยแพร่ความรู้และมีประโยชน์ต่อภาพสะท้อนข้อเท็จจริงให้สังคมวงกว้างได้รับรู้เรื่องราวอันนี้ก็เป็นช่องทางหนึ่ง ประเด็นที่ 2 คือโครงการนี้เองยังมีการฝึกให้ความรู้กับชุมชนหรือภาคประชาสังคมที่จะทำหน้าที่เป็นสื่อชุมชนไปในตัวด้วยก็นอกจากจะช่วยเขารายงานทั้งในแง่บวกแง่ลบหรือแง่ที่เป็นปัญหา ก็ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านทั่วไปหรือแม้นักศึกษาได้ทำหน้าที่ของสื่อชุมชนด้วย” (เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง, 28 มกราคม 2559)

และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการรับชมรายการนักข่าวพลเมือง คือได้เห็นบทบาทของชุมชนและประชาชนที่จะลุกขึ้นมาทำกิจกรรมรณรงค์ ทำให้เราที่ไม่ได้เกี่ยวกับพื้นที่นั้นมีความรู้ขึ้นมา ชุมชนเขามีวิธีการแบบนี้เขามีวิธีนำเสนอ ซึ่งเราก็ไม่เคยได้รับรู้ในรายละเอียดมาก่อนมันก็ทำให้เราได้ข้อมูลเพิ่มเติมได้เข้าใจมากขึ้น

ในขณะที่ วลัยพร ภูมิรัตน์ คิดว่าแม้รายการจะไปไม่ถึงการแก้ไขปัญหาก็เป็นเรื่องดีที่ได้เปิดประตูเพื่อให้เห็นคนอื่น ๆ ได้รู้เรื่องราว เป็นการกระจายข้อมูลในพื้นที่จริงๆ ว่ามันเกิดอะไรขึ้น ทำให้คนมองเห็นปัญหาของคนอื่นแล้วก็นึกถึงปัญหาของตัวเอง แต่ในฐานะผู้ผลิตมันก็เป็นช่องทางที่จะได้ขยับเรื่องราวของพวกเขาให้คนอื่นได้ออกมาจัดการอะไรสักอย่าง และในฐานะผู้ชมรายการนักข่าวพลเมือง สิ่งที่เราเรียนรู้จากรายการคิดว่า คนจะให้ความสนใจในเรื่องที่ตนเองสนใจหรือเกี่ยวข้องเป็น

พื้นฐานอยู่แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับ มุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน แต่หลังจากนั้นไม่ได้ทำให้เกิดการลงมือกระทำใดๆ ตามมา

“ถ้ามันเป็นเรื่องเกี่ยวกับเกษตรเราก็จะอินเราก็จะเก็บข้อมูล เพราะเป็นเรื่องที่ตนเองสนใจอยู่แล้ว คุณสถานการณ์รอบตัวว่ามันเกี่ยวกับเราไหมแต่ถ้ามันเป็นเรื่องไกลๆ อย่างเหมือนคือเรารู้ว่ามันเกิดขึ้นมันก็แค่ได้รู้” (วัลย์พร ภูมิรัตน์, 17 มกราคม 2559)

บุษยา คุณากรสวัสดิ์ คิดว่าความน่าสนใจมันอยู่ตรงที่นักข่าวพลเมืองที่เป็นเจ้าของเรื่องนั้นๆ โดยที่ไม่ถูกจำกัดว่าเป็นนักข่าว มีความแตกต่างกันตรงที่นักข่าวทำข่าวทั่วไป นักข่าวต้องทำข่าวในฐานะผู้สังเกตการณ์และผู้อยู่เบื้องนอกซึ่งไม่ได้เป็นเจ้าของเรื่องนั้นๆ และนำข่าวพลเมืองที่ได้จัดทำไปเผยแพร่ต่อยังสื่ออื่นๆ เช่น โซเชียลมีเดีย หรือสื่อวิทยุ

“(บุษยา คุณากรสวัสดิ์, 19 มกราคม 2559)

ชาติชาย แกดดำ คิดว่า รายการแสดงให้เห็นว่าไม่ต้องเป็นบุคคลสำคัญเสมอไปที่จะทำให้ความดีให้ประเทศชาติได้หรือทำหน้าที่ในฐานะประชาชนได้ คือรายการนี้พยายามจะนำเสนอความเป็นสามัญชนที่รู้จักเสนอบทบาทตัวเองที่เกิดมาเป็นประชาชนและอยู่ในฐานะพลเมือง คือการนำเสนอที่ค่อนข้างอิงกับภาคประชาชนมากกว่า และนอกจากประเด็นทางการเมืองแล้วแต่ยังมีมุมมองภาคประชาสังคมอื่นๆ อยู่ด้วย

“สิ่งที่ได้เรียนรู้ทำให้เรารู้ว่าสังคมมันมีหลายมิติ คือเราแต่ละคนที่มีมันอยู่ในบทบาทอะไรก็ตามที่มีมันมาสวมหัวเราอยู่เราก็ยังสามารถทำหน้าที่พลเมืองที่ดีได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญ คือไม่จำเป็นว่าพลเมืองที่ดีจะต้องเป็น NGO หรือเป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมือง คนทำงานออฟฟิศธรรมดาก็สามารถเป็นพลเมืองได้ เพียงคุณรู้ว่าหน้าที่ของคุณควรจะทำอะไรบ้างต่อประเทศชาติที่คุณอยู่เท่านั้นเอง และในบางครั้งมีการนำเสนอเรื่องราวของเด็กหรือคนคนหนึ่งในสังคมซึ่งเขาก็ไม่ได้มีบทบาททางสังคมอะไรมากมาย แต่เขารู้ว่าหน้าที่ต่อประเทศชาติเขาควรจะทำอะไร หรือบางมุมก็เป็น การนำเสนอภาพประชาชนที่กำลังเคลื่อนไหวอยู่ ซึ่งมันมีหลายมิติและสิ่งสำคัญทำให้รู้ว่าไม่ว่าคุณจะอยู่ในอาชีพไหนแต่ถ้าคุณอยู่ในประเทศนี้คุณก็สามารถเป็นพลเมืองที่ดีได้อันนี้มันเป็นมุมที่หลากหลายและไม่ได้นำเสนอแต่ประเด็นทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังมีมุมมองภาคประชาสังคมอื่นๆ อยู่ด้วย” (ชาติชาย แกดดำ, 1 มีนาคม 2559)

และ ประสิทธิ์ จำปาขาว เห็นว่ารายการนักข่าวพลเมือง สามารถแก้ไขปัญหา ได้

“ผมเห็นหลายอย่างปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละเรื่องประโยชน์ที่มันจะได้ก็คือจะได้แก้ปัญหาของเราของคนอื่นของสังคมปัญหาจะถูกแก้ สื่อก็เข้ามามีบทบาทสำคัญ” (ประสิทธิ์ จำปาขาว, 8 กุมภาพันธ์ 2559)

2) กลุ่มผู้ชมทั่วไป

เป็นกลุ่มที่ของประชาชนทั่วไป ที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรายการนักข่าวพลเมือง หรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มประชาสังคม มีความคิดเห็นต่อความโปร่งใส ความน่าสนใจ และสิ่งที่ได้เรียนรู้จากนักข่าวพลเมืองดังนี้

ฐิตมากร มะลิหอม ปิยวรรณ ขาวพุ่ม กวิสรา ประทุมชาติ และรัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ มีความเห็นเช่นเดียวกันทั้งหมดว่า รายการได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป ได้เข้าไปสร้างข่าว ในฐานะเป็นเจ้าของข่าวหรือเป็นแหล่งข่าวในท้องถิ่น

“จริงๆ ความน่าสนใจของรายการมันอยู่ที่ว่า เปิดโอกาสให้ประชาชน เยาวชนได้เข้าไปทำข่าว แต่มันเหมือนเป็นการเปิดโอกาสที่จะให้เข้าไปสร้างข่าว และสิ่งที่ได้รับความรู้ใหม่ๆ จากการนำเสนอของรายการซึ่งไม่เคยทราบมาก่อน” (ฐิตมากร มะลิหอม, 6 มิถุนายน 2559)

“ประโยชน์ของการดูรายการนักข่าวพลเมืองก็คือ เราจะได้รู้ หรือว่าได้รับรู้เรื่องประชาชนที่ใช้ชีวิตกับเรื่องนั้นจริงๆ นะ เหมือนว่าได้รู้จากแหล่งข่าวที่เป็นปฐมภูมิจริงๆ ไม่ใช่ทุติยภูมิ หรือตติยภูมิ เป็นคนที่คลุกคลีอยู่กับเรื่องราวเหล่านั้นเช่นแบบ มังคุดคัดอะไรอย่างนี้ ก็แบบรู้แหล่งจริงๆ ว่าเนี่ยเขาทำยังไง ไปถึงผู้ผลิตนะ รู้ถึงผู้ผลิต ผู้บริโภค คือมันเป็นธรรมชาติแล้วมันบริสุทธิ์นะ” (ปิยวรรณ ขาวพุ่ม, 16 พฤษภาคม 2559)

“มีความแตกต่างจากสื่อทั่วไป เป็นเรื่องราวที่สะท้อนจากประชาชนโดยตรง” (กวิสรา ประทุมชาติ, 18 เมษายน 2560)

“ความน่าสนใจของรายการ มันไม่ซ้ำ คนธรรมดา มันจะมีผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นคนหน้าเดียว คนนี้คนเดียว เป็นผู้ดำเนินรายการอันนี้ๆ ไซ้ใหม่ เหมือนอย่างช่องสาม ก็จะมีนักข่าวที่ออกภาคสนามก็จะเป็นคนนั้นคนเดียวเลย แต่อย่างรายการนักข่าวพลเมืองนะ คือเขาจะใช้คนในท้องถิ่น หรือว่าคนที่ประสบปัญหานั้นนะเป็นคนดำเนินรายการ หรืออาจจะเป็นผู้ชมทั่วไป มาเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งเขาจะถ่ายทอดในมุมมองที่มันเป็น local จริงๆ ในมุมมองของเขา มันเป็นเรื่องที่มันเป็นจริงนะ ประมาณนี้นะ ความแตกต่าง” (รัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ, 2 มิถุนายน 2559)

นอกจากนี้ ปิยวรรณ ขาวพุ่ม และรัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ กวิสรา ประทุมชาติ ยังได้รับความรู้ ในสิ่งที่ไม่เคยทราบมาก่อน และให้ความรู้ที่มีความหลากหลาย

“ฉันก็ 모르สังคมไทยเรามีแบบนี้ด้วยนะ เช่น day care ศูนย์ผู้สูงอายุแบบไปกลับ ด้วยอะไรอย่างนี้ที่เดียวในประเทศไทยเท่านั้น ผู้สูงอายุก็ตั้งแต่ 60 ขึ้นไป ก็จะมาทำกิจกรรม มาเข้าแล้วก็เย็นกลับ เวลาลูกๆ หลานๆ ไม่อยู่บ้านก็จะได้ดู จะได้มาทำกิจกรรมกับผู้สูงอายุคนอื่น ก็ได้

ความรู้เรื่องนี้ไปด้วยว่า เออเนี่ย เข้มมันก็มีศูนย์แบบนี้ด้วยนะ มูนันนี่ ไซใหม่ ก็ได้ความรู้เรื่องนี้ ได้รู้ในสิ่งที่ตัวเองไม่รู้นะ เพิ่มเติมความรู้ในสิ่งที่ตัวเองไม่รู้” (ปิยวรรณ ขาวพุ่ม, 16 พฤษภาคม 2559)

“มันให้ความรู้หลายอย่างนะ เพราะว่าแต่ละตอนมันไม่ได้ซ้ำกันเลย บางตอนมันก็จะเกี่ยวกับเสรีภาพ ทั้งในประเทศไทย และระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน หรือว่าความขัดแย้งต่างๆ ที่มันเกิดขึ้นทางภาคใต้ วิถีชีวิตของชนกลุ่มเผ่า แล้วที่นี้เวลาเราได้ดู ได้ฟังไปเรื่อยๆ สิ่งที่เราซึมซับนะ หรือว่าเราได้รู้เนาะ มันจะเป็นอะไรที่แตกต่างกันหมดเลย เขาไม่ได้พูดแค่เรื่องเดียว ทั้งความคิดทางการเมือง หลักศาสนา วิถีดำรงชีวิต เศรษฐกิจพอเพียง การเรียน คือมันเยอะไปหมดนะ” (รัชมีจันทร์ เหลืองไชยยะ, 2 มิถุนายน 2559)

“เป็นการแสดงออกของประชาชน เพื่อให้สังคมได้รับรู้ เป็นข้อเท็จที่ไม่เคยรู้มาก่อน” (กวิสรา ประทุมชาติ, 18 เมษายน 2560)

จะเห็นได้ว่า กลุ่มของผู้ชมทั่วไป คิดว่ารายการ เป็นเรื่องของการเปิดโอกาสให้เยาวชน คนธรรมดาทั่วไป ได้มีโอกาสนำเสนอ และเนื้อหาที่นำเสนอ นั้นเป็นเรื่องที่มาจากคนในท้องถิ่นเอง เป็นเรื่องที่หลากหลายและหลายเรื่องไม่เคยทราบมาก่อน

ในขณะที่นี้สตีทคณะรัฐศาสตร์ จักรตุพล ลามา เพิ่มวงษ์มาก และ เฉลิมชัย โชติสุทธิ์ ได้แสดงความคิดเห็นที่ต่างออกไป

“จุดเด่นที่ของรายการ ผมว่ามันเป็นการสื่อในมิติของภาคประชาสังคมเป็นส่วนมาก ซึ่งก็จะมีหลากหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง การเสวนาวิชาการ โดยดึงตัวแทนจากทั้งภาครัฐ หรือเอกชน หรือคนที่อยู่ในท้องถิ่นเข้ามาถกเถียง มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเป็นพื้นที่ของการเปิดเวทีสาธารณะ เป็นการที่ลงพื้นที่ คือไปดูในเชิงพื้นที่ด้วย ก็จะมีประเด็นต่างๆ ที่จะดู อาจจะสะท้อนเช่น ในเรื่องของการเข้าไปดูในเรื่องของชนกลุ่มน้อย ทรัพยากรธรรมชาติ หรือรวมทั้งที่เป็นผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่ของภาครัฐ ที่เป็นผลกระทบกับในพื้นที่

ในแง่ของการเรียนรู้มันเป็นการมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะมากขึ้น จากปกติอาจจะมองในมิติที่มันแคบ แต่ดูรายการนี้แล้วมันรู้สึกว่ามันเป็นการเปิดโลกทัศน์ว่า เราจะต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้น เพราะว่ามันเป็นความหลากหลายของกลุ่มที่เข้ามาในรายการนี้ อยู่แล้ว” (จักรตุพล ลามา เพิ่มวงษ์มาก, 23 เมษายน 2559)

“ความน่าสนใจคือ เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่น ที่แบบว่าสื่อหลักอาจจะเข้าไม่ถึง ในแง่การเรียนรู้ คือเหมือนเราได้รู้ความเดือดร้อนของคนในท้องถิ่นต่างๆ ที่ต้องการอยากจะทำอะไรในท้องถิ่นของตัวเองขึ้นมา แต่เวลาการออกอากาศค่อนข้างน้อย รายละเอียดไม่ค่อยมี สิ่งที่ได้ คือ ได้เรียนรู้ ได้ตระหนักถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ที่ไม่ได้รับการแก้ไข ไม่ได้รับการดูแลจากภาครัฐ เลยต้องลุกขึ้นมาทำอะไรบางอย่างเช่นการเป็นนักข่าวพลเมือง

และไม่ได้หมายความว่าทุกเรื่องจะเป็นเรื่องของความเดือดร้อน แต่เป็นบางเรื่อง จะนำเสนอเรื่องราวในท้องถิ่น อุตสาหกรรมอะไรก็แฝงความเดือดร้อนก็มีอยู่” (เฉลิมชัย โชติสุทธิ์, 23 เมษายน 2559)

กลุ่มผู้ชมทั่วไปได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่มีความหลากหลาย เช่น ศาสนา การเมือง การดำรงชีวิต อัตลักษณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องไม่เคยรู้มาก่อน ในขณะที่กลุ่มผู้ชมที่ Active และนิสิตรัฐศาสตร์ จะเห็นว่าเป็นพื้นที่สำหรับเผยแพร่ปัญหาของตน เพื่อให้สังคมได้รับรู้ นำไปสู่การเป็นประเด็นสาธารณะเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างตามมา ได้รับรู้วาระที่ได้ฝึกให้เกิดสื่อของภาคประชาสังคมหรือชุมชน และมีนัยเพื่อให้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขหรือ สร้างความเข้าใจต่อสังคมซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมทั่วไปที่เป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์

ทั้งนี้ทั้งกลุ่มผู้ชมที่ Active และกลุ่มผู้ชมทั่วไปเห็นคุณค่าของรายการนักข่าวพลเมืองในแง่การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเจ้าของเรื่องหรือเป็นคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในรายการในฐานะนักข่าวพลเมือง นอกจากนี้ยังผู้ชมรายการที่กลุ่ม Active ได้ให้ข้อสังเกตเอาไว้ว่า แม้รายการนักข่าวพลเมืองจะมีความไม่เป็นกลาง แต่เพราะในสังคมปัจจุบันเป็นลักษณะของคนตัวใหญ่ที่กำลังจะกินคนตัวเล็กตัวเล็ก แต่รายการทำให้คนตัวเล็กสามารถนำเสนอประเด็นของตนเองได้ และก่อนที่ผลงานจะออกไป นักข่าวพลเมืองต้องทำงานกับชุมชนสูงมาก เพื่อสอบถามแหล่งข่าว และจะนำผลงานไปประชาสัมพันธ์ตามช่องทางต่างๆ ให้ หรือไปนำเสนอเวลามีประชุม

5.1.2 ผลกระทบต่อนักข่าวพลเมือง

ในส่วนนี้จะแสดงผลของการออกอากาศรายการนักข่าวพลเมืองในปี พ.ศ. 2557 จากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองหรือผู้เข้าอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองและมีส่วนร่วมในการจัดทำรายการในปี 2557 โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ นักข่าวพลเมืองเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมชายแดนใต้ ผู้เข้าอบรมรายการนักข่าวพลเมืองจากเครือข่ายกระเหรี่ยงเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และ นักข่าวพลเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

1) นักข่าวพลเมืองปัตตานีและเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมชายแดนใต้

ความคิดเห็นของนักข่าวพลเมืองจังหวัดปัตตานีและสมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการจากเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคมเพื่อสันติภาพชายแดนใต้ของ Thai PBS ต่อผลของการออกอากาศรายการนักข่าวพลเมืองใน พ.ศ. 2557 ซึ่งจะเป็นตอนที่เกี่ยวกับสันติภาพในชายแดนภาคใต้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) นโยบาย

ความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายยังไม่สามารถทำได้ เนื่องจากเป็นรายการข่าวสั้นๆ ทำให้อธิบายละเอียดได้ไม่มาก เพียงในส่วนของพิธีกรจะถูกใช้เวลาไปแล้ว 1 นาที ทำให้ไม่สามารถเล่าความเป็นมาไปจนถึงข้อสรุปได้ คือไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทำให้ไม่เกิด impact แต่รายการ

นักข่าวพลเมืองสร้างความเข้าใจ นอกจากนี้ทางเครือข่ายผู้หญิงฯ จะนำไปโพสต์บนเฟซบุ๊ก โดยไม่หยุดอยู่ที่การนำเสนอผ่านรายการนักข่าวพลเมืองของ Thai PBS ทั้งนี้รายการอาจเป็นจุดเริ่มต้นในการจุดประเด็น นักข่าวพลเมืองเครือข่ายผู้หญิงฯ ได้กล่าวเอาไว้ดังนี้

“บางครั้งประเด็นเล็กๆ ของบรรดานักข่าวพลเมืองส่งผลต่อประเด็นใหญ่ๆ หลายๆ ตอนที่ยกตัวอย่างไม่ได้ บางครั้งทีมดูและนักข่าวพลเมืองเขาก็บอกนะว่าบางครั้งส่งข่าวมาจากนักข่าวพลเมืองประเด็นเล็กๆ แต่พอนักข่าว Thai PBS ทีมใหญ่เขามาดูเขาก็พาไปเล่นต่อมันก็พาไปสู่ประเด็นระดับชาติได้ไงที่รู้สึกว่ามีช่องทางเล็กๆ ถ้าช่องทางเล็กๆ ของคุณช่วยกันสื่อสาร ถ้านักข่าวมืออาชีพเขาสนใจเขาก็เอาไปเล่นต่อให้ก็กลายเป็นเรื่องระดับชาติไปเลย ถึงได้บอกไว้ว่าที่ตรงนี้เป็นพื้นที่สำคัญมากเลยที่ตัวเล็กตัวน้อยให้สื่อสาร”

ดังนั้นหากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จะต้องมาจากหลากหลายรายการของ Thai PBS และต้องมีการระดมสื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ เช่น ในสามเดือนนำเสนอเรื่องนี้พร้อมๆ กัน คือถึงแม้รายการจะเป็นตัวจุดประกายให้เกิดกระแสแต่ต้องมีการร่วมมือกันของสื่อด้วยหลายๆ รายการ เช่น เรื่องของขยะบนเกาะสมุย คือจะมีการพูดคุยกับทาง Thai PBS ขอให้นำเสนอเรื่องนี้ แล้วคนในชุมชนก็จะกระตุ้นในการจัดการขยะของเกาะสมุย โดยเสนอออกมาหลายๆ ตอน จากหลายๆ รายการ จนเทศบาลยอมเปลี่ยน หรือการจัดการน้ำประปาที่มีการปนเปื้อนในจังหวัดนครศรีธรรมราช คือต้องตั้งเป้าหมายว่าเทศบาลต้องเปลี่ยนให้ได้ และนำเสนออย่างต่อเนื่อง ในช่วงข่าวค่ำ หรือรายการเปิดปม เป็นระยะเวลาสองถึงสามเดือน จนรัฐยอมเปลี่ยนแปลง จึงจะเกิดนโยบายขึ้นมา หรือกรณีจังหวัดน่าน เรื่องเขาหัวโล้นใช้เวลาในการนำเสนอนับเดือนเช่นเดียวกัน รวมถึงการแชร์ข้อมูลผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย (อัศรา รัฐการณ์, 7 มีนาคม 2560)

1.2) สังคมและชุมชนหรือพื้นที่

ในด้านสังคมสิ่งที่คิดว่ารายการทำได้คือ สร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับคนนอกพื้นที่ ได้เข้าใจคนในพื้นที่มากขึ้น คนในพื้นที่คิดแบบนี้ด้วยเหรอ มันได้แค่นั้น เพราะด้วยเวลาที่จำกัด แต่อย่างน้อยก็ทำให้เสียงคนชายขอบ คนตัวเล็กตัวน้อยขึ้นมาอยู่บนสื่อสาธารณะ ทำให้คนภายนอกได้ยินสิ่งที่ไม่เคยได้ยินมาก่อน เช่น คนชายแดนใต้ต้องการสันติภาพ ไม่ได้ต้องการความรุนแรง และยังถือว่าคนดูรายการนักข่าวพลเมืองยังน้อย ยังมีไม่เยอะ แต่ถ้าได้ดูก็จะเข้าใจขึ้นมาบ้าง

สำหรับในพื้นที่เมื่อรายการนักข่าวพลเมืองได้ออกสู่สาธารณะ คนในพื้นที่จะรู้สึกดีว่าเป็นทีวีที่ให้เวลากับเขา กับคนชายขอบโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย โดยเฉพาะในสมัยนี้เทคโนโลยีไปเร็วมากสามารถใช้โทรศัพท์มือถือ ถ่ายและตัดต่อภาพ คือ Thai PBS ให้ออกาสคนได้ออกมาสื่อสารเรื่องราว คือใครก็ได้ คือ Thai PBS สามารถสร้างนักสื่อสารชุมชนได้ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยิ่งใหญ่มาก แต่คนในชุมชน

ตระหนักและลุกขึ้นมาสื่อสารหรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ชี้ชัดไม่ได้ และด้วยที่เทคโนโลยีที่ก้าวคนอาจจะทำไปลงบนเฟซบุ๊ก ไม่ได้นำมาออกรายการนักข่าวพลเมืองอย่างเดียว

1.3) ผลต่อตัวนักข่าวพลเมือง

รู้สึกที่เราไม่ได้เป็นแค่ประชาชน เราเริ่มเป็นพลเมือง คือเข้าไปร่วมในนโยบาย รับรู้ในส่วนได้ส่วนเสียของนโยบายรัฐ มันกระตุ้นให้เรารู้สึกว่าเราเป็นพลเมือง คือไม่ได้เป็นเพียงประชาชนที่แค่ทำมาหากิน เข้าไปทำงาน เย็นกลับบ้าน มันต้องมีสำนึกการเป็นพลเมือง การที่รัฐมีนโยบายออกมาเราต้องคิดว่าเราเสียเปรียบหรือเปล่า เราจะได้อะไรกับนโยบายต่างๆ คือมันกระตุ้นความเป็นพลเมือง ให้ลุกขึ้นมา ไม่ได้เพียงแต่รอนโยบายรัฐลงมา ใครเป็นนักการเมืองคุณก็คิดไป ใครเป็นรัฐบาลก็คิดไป (อัสรา รัฐการณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2559)

2) นักข่าวพลเมืองจากเครือข่ายกระหึ่มเพื่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

ในปี พ.ศ. 2557 เครือข่ายกระหึ่มฯ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นแหล่งด้านข้อมูลในตอนที่เกี่ยวข้องกับประเด็น กระหึ่มปกากะเอย บ้านบางกลอย จังหวัดเพชรบุรี แขนงนำยังได้ผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมือง

2.1) นโยบาย

ถ้ามองในมิติโจทย์สองโจทย์ เรื่องของนโยบายสาธารณะกับเรื่องของความเป็นพลเมืองเนี่ย ผมว่าไปแตะเรื่องความเป็นพลเมืองเยอะกว่า แต่รายการนักข่าวพลเมืองมันไปเปลี่ยนนโยบายอะไรไม่ได้ คือมันยังไม่ถึงขนาดจะไปเปลี่ยนนโยบายนะครับ มันเป็นกระแสได้

2.2) สังคมและชุมชนหรือพื้นที่

ด้านสังคมได้ยกตัวอย่าง การนำเสนอที่เกี่ยวข้องกับกะหึ่มปกากะเอย บ้านบางกลอย ประเด็นแรกทางด้านสังคมกระแสทางสื่อค่อนข้างเยอะ คือทุกคนเข้าในสถานการณ์ ประชาชนทุกคนเข้าใจและเห็นใจชาวกระหึ่มปกากะเอยที่ถูกกระทำ และทำให้วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มถูกเข้าใจในระดับหนึ่ง เช่นเมื่อถูกระบุว่า ไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความมีส่วนร่วม นอกจากนี้รายการนักข่าวพลเมืองก็ถูกโพสต์ไปในสื่อโซเชียลอีกด้วย ทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าการหาทางออกเรื่องนี้รัฐทำฝ่ายเดียวไม่ได้ แต่พลัง หรือว่าการแสดงพลังอะไรบางอย่างไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะว่า มีหลายประเด็นที่เกิดช่วงเวลานั้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการเข้ามายึดอำนาจของทหาร คือพลังในการเปลี่ยนไม่มี แต่มีพลังของความเข้าใจ การสื่อสาร แต่ไม่สามารถทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเงื่อนไขของรัฐ รัฐจะมีข้อเท็จจริงของรัฐ และรัฐจะมองว่าประเด็นของคนในพื้นที่แก่งกระงานจะถือชุดความคิดตัวเอง (เกรียงไกร ชีช่วง, 6 มีนาคม 2560)

ในด้านพื้นที่ทำให้ปัญหาและเรื่องราวในพื้นที่มีช่องทางในการนำเสนอคือผ่านรายการนักข่าวพลเมือง นอกจากนี้ยังเกิดกระบวนการสร้างนักข่าวขึ้นมาสร้างผู้ผลิตระดับพื้นที่ขึ้นมา

คือ เป็นผู้ให้ข้อมูลข่าว เป็นผู้ชี้เป้า เป็นคนเฝ้าระวัง ตากล้อง นักตัดต่อ เป็นต้น และเมื่อกล่าวถึงเรื่องความเป็นสื่อสาธารณะรายการทำให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม รวมถึงทำให้เกิดเครือข่ายระหว่างทีมผู้ผลิตที่กล่าวถึงข้างต้นขึ้นมา (เกรียงไกร ชีช่วง, 22 กุมภาพันธ์ 2559)

นอกจากทำให้หลายคนในพื้นที่ขึ้นมาเป็นแกน อย่างเช่น มีพวกกลุ่มสตรีขึ้นมาเป็นแกน กลุ่มเครือข่ายเยาวชนในพื้นที่ และในมิติใหม่ แกนนำจะระมัดระวังตัวเองมากขึ้นคือ รู้ว่าต้องหลบเลี่ยงอย่างไรระหว่างที่นำเสนอ

2.3) ผลต่อตัวนักข่าวพลเมือง

เปลี่ยนแปลงในมิติของความเข้าใจสื่อ คือเข้าใจมากขึ้นว่าสื่อมีพลังบางอย่างที่จะสามารถทำให้สังคมได้เข้าใจ ชาวกระเหรี่ยงโดยพื้นฐานไม่ได้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารนัก คือจะรับฟังและเงี่ยบจากนั้นจะหนีถอย พอถึงยุคหนึ่งขงกระเหรี่ยงเห็นว่าสื่อมีข้อดี คือมีพลังบางอย่าง จึงเรียนรู้แล้วก็ทำให้เข้าใจว่าพลังของการสื่อสารว่าสามารถเปลี่ยนแปลงบางอย่างได้ โดยเฉพาะเรื่องของความเข้าใจที่ถูกต้อง ข้อเท็จจริง นอกจากนี้ยังมีความคิดเห็นว่าแม้รายการนักข่าวพลเมืองจะถูกมองว่าเลือกข้างแต่เป็นการเลือกข้างที่ถูกต้องแล้ว เนื่องจากเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบ ชาวบ้านเป็นผู้ถูกระทำ สิ่งที่ชาวบ้านต้องการคือพยายามหาทางแก้ไขปัญหาของตน คือนักข่าวพลเมืองจะให้ความสำคัญต่อความเดือดร้อนของชาวบ้านที่พยายามจะแก้ไขปัญหาของตน

“ในส่วนที่สองคือ ในบางครั้งสถานการณ์ของชาวกระเหรี่ยงที่สื่อลงไปแล้วแม้ว่านักข่าวพลเมืองมันจะถูกมองว่าเลือกข้าง หากแต่เป็นข้างที่เขามองว่าเป็นผู้ได้รับผลกระทบ คือเลือกข้างถูก เพราะชาวบ้านถูกระทำ ชัดเจนว่าชาวบ้านเขาพยายามหาทางออก พยายามจะแก้ปัญหา แต่คนกระทำคือคนที่มีอำนาจถือกฎหมายอย่างเห็นได้ชัด” (เกรียงไกร ชีช่วง, 6 มีนาคม 2560)

3.3) นักข่าวพลเมืองจังหวัดอุบลราชธานี

นักข่าวพลเมืองจังหวัดอุบลราชธานี ที่มีผลงานออกอากาศจำนวนมาก และในปี พ.ศ. 2557 เช่นตอน “หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้” “เรียนรู้จากป่าหนองเยาะ” เป็นต้น

3.1) นโยบาย

ในการผลิตรายการสำหรับตัวนักข่าวพลเมืองสิ่งที่ได้คือได้พลังอำนาจแล้ว รู้สึกว่าปัญหาถูกส่วนกลางคลี่คลายถูกนำไปแก้ไขหรือทำให้เบาบางแต่ในบางกรณีเรื่องอาจเงี่ยบไปซึ่งจะขึ้นอยู่กับกระบวนการชุมชน คือไม่มีข่าวที่เสนอก่อนแล้วจะถูกแก้ไขได้แก่ 100% ชาวบ้านเองต้องมีส่วนร่วม โดยนักข่าวพลเมืองเป็นแรงขับให้ประเด็นชาวบ้านเดินต่อไป (คำปิ่น อักษร, 29 ธันวาคม 2558) นอกจากนี้นักข่าวพลเมืองได้กล่าวว่ารายการเป็นการช่วยชาวบ้านทางอ้อมอีกทางหนึ่ง เพราะว่่านักข่าวพลเมืองเปรียบเสมือนคนถือมีดเล็กๆ ไปกรีดแผลเล็กๆ ที่มันจะกัลดหนอง โดยทีมสื่อส่วนกลางจะตามไปทำข่าวต่อหรือไม่จะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง นั่นคือเป้าหมายสูงสุดของคนทำข่าวพลเมือง

คือไม่ใช่แค่การสื่อสารเรื่องจากภายในมาสู่สาธารณะแค่สามนาทีก่อน แต่คือจะทำยังไงจะให้มีเรื่องราวอยู่บนสื่อ ในส่วนอื่นๆ ตามมา

สำหรับตอน “หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้” ที่หมู่บ้านดงนา ตำบลหนามแท่ง อำเภอศรีเมืองใหม่ จังหวัดอุบลราชธานี ผลที่เกิดขึ้นในระดับนโยบายหรือการเปลี่ยนแปลงหลังจากการออกอากาศผ่านรายการนักข่าวพลเมืองเมืองนั้น เนื่องจากก่อนหน้านั้นมีกระบวนการต่อรองกับกรมป่าไม้ กับอุทยาน เพื่อให้หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ นักข่าวพลเมืองจึงได้นำเสนอข่าวหลังจากนั้น แต่ไม่ได้ติดตามผล จนปัจจุบันพบว่าไม่มีไฟฟ้าแล้ว คือไม่สามารถระบุได้แน่ชัดว่าการที่หมู่บ้านนี้มีไฟฟ้าใช้จากการออกอากาศผ่านรายการนักข่าวพลเมืองหรืออาจจะมาจากปัจจัยอื่น

“คือเกิดผลในระดับหนึ่ง แต่ไม่ทั้งหมด ส่วนหนึ่งมันเกิดจากกระบวนการชาวบ้านเอง แล้วก็คนในพื้นที่ต่อยอดมา ซึ่งนักข่าวพลเมืองจะบอกชาวบ้านทุกครั้งว่า การทำข่าว ออกข่าวเพื่อให้สังคมรับรู้แต่ไม่ใช่หยุดกระบวนการชุมชน การออกข่าวไม่ได้ช่วยแก้ปัญหา แต่เพื่อนำเสนอปัญหา และมันอาจจะโชคดี หนึ่งในร้อย หรือสามในสองร้อยหรืออะไรต่างๆ ถ้าเกิดมันไปกระตุ้นถูกต่อมใครแล้วคนนั้นลงมาดูอันนั้นนะ คือเราก็จะบอกชาวบ้านอย่างนี้”

“อาจจะใช้ก็ใช้ ก็ได้ ไม่รู้ว่าสมเด็จพะเทพฯ ดูข่าวพลเมืองหรือเปล่าไม่แน่ใจ ไม่ทราบ ก็คือหลังจาก สมเด็จพะเทพฯ เสด็จ มันก็คงจะมียื่นฎีกา เราไปคุยกันว่าควรจะทำอะไรอย่างนี้นะ มันก็คง พอรับลงมาเห็น เฮ้ย หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้ามันก็จะต่อยอดไปหลายอย่างด้วย มันมีที่พัก พระที่นั่งของพระเทพฯ นั่งชมวีวตรงจุดทางขึ้นบ้านห้วยนาด้วย”

ทั้งนี้ประชาชนได้พยายามหาทางออกร่วมกับภาครัฐ เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2557 กศน.อำเภอศรีเมืองใหม่ร่วมกับชุมชนบ้านดงนา ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี จัดเวทีประชาคม “กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” บริเวณพื้นที่ทับซ้อนในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม บ้านดงนา ต.หนามแท่ง อ.ศรีเมืองใหม่ ที่ศาลากลางบ้านบ้านดงนา โดยมีผู้เกี่ยวข้องเข้าร่วม เช่น ผู้อำนวยการสำนักอุทยานแห่งชาติ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 9 (อุบลราชธานี) นายอำเภอศรีเมืองใหม่ ผู้ช่วยอุทยานแห่งชาติผาแต้ม รองหัวหน้าสถานีเรือโขงเจียม หน่วยรักษาความสงบเรียบร้อยลุ่มน้ำโขง นายกอบต.หนามแท่ง ผู้นำชุมชน และชาวบ้านดงนา เป็นต้น (คณิงนุช วงศ์เย็น, 2557)

3.2) สังคมและชุมชนหรือพื้นที่

นักข่าวพลเมืองกล่าวว่าหลังจากการออกอากาศ ได้มีกลุ่มภาคประชาสังคมให้ความสนใจในเรื่องนี้ แต่เนื่องจากพื้นที่ บ้านดงนานอกจากประเด็นเรื่องการไม่มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้แล้วยังมีประเด็นปัญหาอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งอาจเป็นเรื่องของการติดตามผลจากการผลิตงานในแต่ละตอน

“กลุ่มองค์กรเครือข่ายอะไรต่างๆ ก็พุ่งไปนะ แต่เราไม่แน่ใจ เราไม่สามารถบอกได้ว่ามันเป็นเพราะกระแสการส่งข่าวพลเมือง เพราะช่วงนั้น จริงๆ แล้วเราก็ไม่ใช่แค่ขึ้นเดียว บ้านดงนาก็มีหลายชิ้น เรื่องสัญชาติด้วยเรื่องอะไรด้วย”

นักข่าวพลเมืองพบว่าบ้านดงนามีการพัฒนาในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านความคิด ด้านกลุ่ม และตัวนักข่าวพลเมืองได้มีการติดต่อเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายเอาไว้

“คือพี่ก็ไปเชื่อมครู กคน. ไว้ เขาก็เชื่อม ดูประสานดงนา เวลากิจกรรมอะไรอย่างนี้เราก็ลงไปดู แล้วก็มีการเชื่อมเรื่องที่ดิน ชาวบ้านอยู่ที่ดงนา กับโป่งขาม โดยตัวผอ.กคน.ปัจจุบันก็ยังเชื่อมกันอยู่ เวลาจะจัดเวทีอะไรที่ดงนา เรื่องป่าไม้ เพราะว่าดงนามันอยู่ในเขตอุทยานเนอะ มันจะเกิดปัญหาบ่อยๆ แล้วก็ทางอาจารย์ก็จะให้พี่ไป เพื่อเป็นสื่อ ของชุมชน เมื่อมันเกิดอะไรขึ้น อะไรอย่างนี้ มันก็ได้ช่วยๆ กันอยู่ มันก็มีความเชื่อมั่นในระดับหนึ่งของชุมชน ต่อการทำข่าวพลเมืองเหมือนกัน”

3.3) ผลต่อตัวนักข่าวพลเมือง

เนื่องจากก่อนหน้านี้ไม่รู้ว่าจะช่วยชาวบ้านทางไหน พอมันมีช่องทางผ่านรายการนักข่าวพลเมือง ทำให้รู้สึกว่ามีอาวุธที่จะช่วยชาวบ้านได้ ดังนั้นเมื่อเวลาเดินทางไปยังที่ต่างๆ จะสังเกตว่ามีเรื่องราว หรือประเด็นที่จะช่วยชาวบ้านได้ไหม ทำให้รู้สึกมีความมั่นใจ แล้วก็ใช้พื้นที่ในการเชื่อมร้อยชาวบ้านและ สร้างเครือข่าย ซึ่งทำให้รู้สึกมีความสุข คือเมื่อได้สื่อสารด้วยตัวเอง ทำให้เราเรารู้สึกดี เมื่อเราได้ช่วยชาวบ้านได้ และยกตัวอย่างในกรณี ผลิตตอน “หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้” ว่า

“ที่รู้สึก ว่า ตอนนั้นที่ทำเพราะว่ารู้สึก ว่า เฮ้ย หมู่บ้านนี้นอกโลกวะ คุยกันในสมัยนั้น ก็ยังไม่เห็นแผนที่นะ แผนที่ในประเทศไทยไม่มี หมู่บ้านนี้หลุด มันอยู่ในอะไรขนาดนั้น อะไรประมาณนี้ ก็เลยพี่ต้องสื่อสาร” (คำปิ่น อักษร, 6 มีนาคม 2560)

และยังรวมถึงการที่ทำให้ให้นักข่าวพลเมืองมีความกล้าที่จะลุกขึ้นมาต่อสู้และรู้สึกถึงอำนาจของตัวเองผ่านการสื่อสาร

“ความเปลี่ยนแปลงของพี่ก็นั่นแหละพี่กล้าขึ้น กล้าที่จะเอาความเป็นจริงมาสู่เรื่องพวกนี้แหละ แต่หลังจากที่ตัวเองเป็นนักข่าวมา รู้สึกว่าตัวเองมีอำนาจเหมือนกันนะในระดับหนึ่ง ไม่ได้เยอะนะแต่รู้สึกว่าจะอะไรที่ไม่ชอบธรรมสามารถนำเสนอได้ เราใช้อำนาจในการสื่อสารอย่างถูกต้องมากกว่า” (คำปิ่น อักษร, 29 ธันวาคม 2558)

นอกจากนี้นักข่าวพลเมืองข้างต้นยังมีนักข่าวพลเมืองท่านอื่นๆ ที่ได้แสดงความคิดเห็นผลกระทบจากรายการนักข่าวพลเมืองที่มีต่อนักข่าวพลเมืองประกอบด้วย ปัญญา คำลาภ (ปัญญา คำลาภ, 2 มกราคม 2559) นักข่าวพลเมืองที่เน้นประเด็นทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม แม่ น้ำมูลตอนกลางและ วาสนา ลำติ นักข่าวพลเมืองเครือข่ายนักสื่อสารแรงงาน ได้กล่าวถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อนักข่าวพลเมืองเอาไว้ดังนี้ (วาสนา ลำติ, 20 กุมภาพันธ์ 2559)

ปัญญา คำลาภ กล่าวว่าทำให้คนรู้สึกที่ใช้สิทธิในการสื่อสารโดยเฉพาะคนที่ต้องการสื่อสารเรื่องราวในชุมชน ส่วนมากเป็นเรื่องความเดือดร้อน และแท้จริงโดยผ่านงานสื่อจะทำให้เห็นสถานะความเป็นพลเมืองว่ามีอำนาจหน้าที่มากกว่าการเป็นประชาชนซึ่งรัฐพยายามใช้คำแบบนี้มานาน และสิ่งที่มันเห็นชัดคือนักข่าวพลเมืองได้เรียนรู้คือ สามารถสื่อสาร ทำการสัมภาษณ์ ผ่านรายการเป็นพลเมืองโดยที่ไม่ต้องเป็นนักข่าว มีอิสระทางการสื่อสาร ได้สื่อความต้องการของชุมชนออกมาได้ นำเสนอเรื่องราวที่มันสูญหายไปเขาลุกขึ้นมาปกป้องที่ดินทำกินของเขา

ในขณะที่ วาสนา ลำดี ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ในเรื่องของการสื่อสารเช่นเดียวกัน คือ การได้เรียนรู้หาวิธีในการสื่อสารเล่าเรื่อง โดยก่อนหน้าที่จะมาเป็นนักข่าวพลเมืองบทบาทของตัวเองจะอยู่ในรูปแบบของการ ไปร่วมเสนอกฎหมาย แต่รายการนักข่าวพลเมืองได้ตระหนักถึงสิทธิ บทบาทหน้าที่ ที่สามารถทำได้ในการสื่อสารโดยใช้มิติของการเมือง ณ ปัจจุบันมาเป็นประเด็นที่จะมาเล่าเรื่องของประชาชนที่จะมาเสนอกฎหมาย

สำหรับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เข้ามามีส่วนร่วมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากนักข่าวพลเมือง เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ หรือผู้ให้ข้อมูลนั้น วาสนา ลำดี คิดว่าคนเหล่านี้ตระหนักในความเป็นพลเมืองเพราะเขาออกมาพูดเขามีส่วนร่วม แต่อาจไม่รู้ว่านี้คือหน้าที่พลเมือง แต่ทำให้ประชาชนเติบโตรู้หน้าที่ตัวเองมากขึ้น การเปิดพื้นที่ให้เขาแสดงเต็มที่ให้กล้าแสดงออกในการมีสิทธิสื่อสาร ไม่ถูกกดเอาไว้ข้างล่าง

นักข่าวพลเมืองทั้งหมดมีความเห็นว่า รายการไม่ได้มีผลโดยตรงหรือไม่สามารถชี้ชัดได้ รายการมีผลต่อนโยบาย แต่จะเป็นเรื่องของการสร้างความเข้าใจให้สังคมได้เข้าใจข้อเท็จจริง ทำให้ได้รับความสนใจจากสังคมและกลุ่มเครือข่ายประชาสังคมอื่น หรืออีกกรณีคือประเด็นหรือในตอนที่นำเสนอ นั้นสามารถจุดประเด็นอาจจะเกิดกระแส และเกิดการนำเสนอผ่านสื่อหรือรายการอื่นๆ ตามมา เช่นการนำเอาคลิปของรายการไปเผยแพร่ซ้ำบนช่องทางอื่นๆ ของเครือข่าย หรือเมื่อออกอากาศอาจไปสร้างแรงกระตุ้นให้บุคคลที่เกี่ยวข้องเข้ามาจัดการปัญหา ยังรวมถึงกระบวนการของชาวบ้านในชุมชนเองอีกด้วย ดังที่ นักข่าวพลเมือง ฉิ้น บัวบานที่ได้กล่าวเอาไว้ว่า กลยุทธ์ของข่าวพลเมืองถือว่าการเปิดประเด็น จุดประกายเรื่องราวให้เกิดขึ้น หากมันมีปฏิริยาบ้าง ในลำดับต่อไปนักข่าวที่อยู่ในพื้นที่ก็จะไปลงอีกทีหนึ่งแล้วหลังจากนั้นถ้าหากจำเป็นจะต้องขยายให้มันใหญ่ขึ้นมีความจำเป็นก็ใช้นักข่าวส่วนกลางตามหรืออาจจะเป็นรายการที่เกี่ยวข้องเช่น รายการเปิดปมพวกนี้ มาลงจัดการต่อ (ฉิ้น บัวบาน, 11 มกราคม 2559)

นอกจากนี้ทำให้เกิดนักสื่อสารชุมชน เกิดเครือข่ายของกลุ่มผู้ผลิตรายการในพื้นที่ สร้างความรู้สึกมีส่วนร่วมตามหลักการของสื่อสารสาธารณะ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดแกนนำหรือกลุ่มประชาสังคม และเกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายขึ้นในพื้นที่กับนักข่าวพลเมือง

และสำหรับตัวนักข่าวพลเมืองเองนั้นทำให้รู้สึกถึงการกระตุ้นความเป็นพลเมืองให้ลุกขึ้นมามีส่วนร่วม ไม่รอนโยบายจากรัฐเพียงฝ่ายเดียวเมื่อเข้าใจถึงสิทธิและพลังของการสื่อสารว่าสามารถก่อให้เกิดความเข้าใจในสังคมได้ รวมถึงความสุขของนักข่าวพลเมืองที่ได้ช่วยเหลือ

5.2 ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองต่อความเข้าใจมุมมองความเป็นพลเมือง

ในส่วนนี้จะเป็นการแสดงความคิดเห็นถึงความเชื่อมโยงเรื่องความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับรายการนักข่าวพลเมืองของผู้ชมรายการนักข่าวพลเมือง แบ่งออกเป็นสามกลุ่ม คือ กลุ่มผู้ชมที่ Active กลุ่มผู้ชมทั่วไป และนักข่าวพลเมือง

5.2.1 ผลกระทบต่อผู้ชมรายการนักข่าวพลเมือง

1) กลุ่มผู้ชมที่ Active

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์โดยส่วนมากในกลุ่มนี้คิดว่า รายการมีความเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีรายละเอียดดังนี้

มุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน ได้กล่าวถึงรายการว่าเป็นประชาธิปไตยโดยตัวของรายการเองในแง่ของการ พุดคุย การแลกเปลี่ยน การเคารพสิทธิ

“นักข่าวพลเมืองสร้างความตระหนักได้อีกเยอะให้คนได้เรียนรู้ความเป็นประชาธิปไตยที่เป็นรูปธรรม ความเป็นประชาธิปไตยมันไม่ได้อยู่ที่ตัวหนังสือแต่นักข่าวพลเมืองมันสามารถบอกว่าคุณเป็นประชาธิปไตยมันสัมผัสได้จริงได้ ประชาชนมันต้องการอะไรที่จับต้องได้ การพุดคุย การแลกเปลี่ยน เคารพสิทธิมัน เป็นประชาธิปไตยนะนักข่าวพลเมืองสามารถบอกเรื่องแบบนี้ได้มันเป็นช่องทางหนึ่งที่สอนได้สำหรับตัวเขาแล้ว คือเป็นการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยในตัวของมันเอง” (มุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน, 18 กุมภาพันธ์ 2559)

สำหรับ วลัยพร ภูมिरัตน์ กล่าวถึงความเชื่อมโยงของรายการกับความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย ในเรื่องของการใช้การสื่อสารเพื่อก่อให้เกิดอะไรบางอย่างขึ้น

“ได้ มันชัดมากเลยนะในการส่งเสริม มันคือสิ่งที่ควรจะเป็นในระบอบประชาธิปไตย แต่ว่าการสื่อสารทางทีวีเป็นการสื่อสารด้านเดียวมันไม่ใช่การเดินทางไปที่รัฐสภาแล้วยื่นจดหมาย มันเหมือนคลื่นกระทบฝั่งถึงมันจะเป็นอย่างนั้นก็ตามแต่การมีช่องทางอันนี้มันทำให้ประชาชนรู้ว่าคลื่นสาธารณะมันถูกสมควรเอามาพุดถึงให้เกิดอะไรบางอย่าง ขึ้นชมมากเลยนักข่าวพลเมืองถึงรู้ว่าเสียงมากแต่เขาก็ทำ เพราะเขารู้ว่าอยู่หนึ่งๆไม่ได้เพราะคนเรามีหลายประเภท ประเภทนี้ก็จะแบบอยู่หนึ่งไม่ได้เห็นอะไรไม่ยุติธรรมไม่ใช่มันก็ทนไม่ได้ บางคนก็อยู่ไปเถอะมันต่างกัน” (วลัยพร ภูมिरัตน์, 17 มกราคม 2559)

สำหรับ เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง เช่นเดียวกันที่กล่าวถึงสิทธิในการสื่อสารและการตระหนักถึงสิทธิที่ตัวเองมีและตัดสินใจนำเสนอเรื่องราวให้สังคมได้รับทราบผ่านรายการ

“พี่ว่าเชื่อมโยงโดยตรงนะ ก็คือรายการนักข่าวพลเมืองเขาส่งเสริมให้ประชาชนใช้สิทธิของตัวเองตามรัฐธรรมนูญ พูดถึงรัฐธรรมนูญฉบับปี 40-50 คือรัฐธรรมนูญทั้ง 2 ฉบับนี้รับรองสิทธิของประชาชนในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ในการใช้สิทธิของความเป็นประชาชนในการทำกิจกรรมต่างๆ อย่างเสรี ฉะนั้นพี่คิดว่ากรณีนักข่าวพลเมืองเขาก็ทำตามสิทธิเขาเต็มที่ตามรัฐธรรมนูญ นักข่าวพลเมืองที่เขาอยู่ในพื้นที่ต่างๆ เขาตระหนักถึงสิทธิตรงนั้นตามสิทธิที่เขา มีมันมีจุดที่เติมมาว่า เขามีความตระหนักถึงปัญหาของสังคมถึงพยายามเอาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมชุมชนของเขาเอามาบอกเล่นให้สาธารณชนในประเทศได้รับรู้ถึงปัญหาอันนี้” (เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง, 28 มกราคม 2559)

ชาติชาย แกดำ กล่าวว่ารายการนักข่าวพลเมืองเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม

“ได้นะครับ มันคือการนำเสนอของเรามันคือการนำเสนอปัญหาที่มันเป็นจริงในพื้นที่และการเรียนรู้การเข้าใจความเป็นพลเมืองมันอาจเป็นการเรียนรู้ทางอ้อม นักข่าวพลเมืองที่นำเสนอทุกวันนี้อาจข้ามขั้นขององค์ประกอบความเป็นพลเมืองของประชาธิปไตยไปแล้ว อาจไปถึงสิ่งที่ผมนำเสนอคือลงไปสู่ปัญหาที่เป็นรูปธรรมจริงๆ ผมคิดว่ามันน่าจะอยู่ที่ตอนสรุปรายการมากกว่า ต้องยิงไปเลยว่าหน้าที่ของพลเมืองมันควรที่จะหันมาสนใจปัญหาของสังคมถ้าเกิดยังปล่อยให้เป็นที่ของใครของมันเรียนรู้ความเป็นพลเมืองไปก็ไม่มีความหมายหรอก ถ้ารัฐยังคิดว่าหน้าที่การแก้ไขปัญหาลังคมเป็นหน้าที่ของรัฐ ประชาชนมีหน้าที่ปฏิบัติเป็นพลเมืองที่ดีเท่านั้นเองมันก็ไม่แตกต่างอะไรที่เราเป็นคนแบมือขอความช่วยเหลือจากรัฐ” (ชาติชาย แกดำ, 1 มีนาคม 2559)

แต่สำหรับ บุชญา คุณากรสวัสดิ์ คิดว่า คิดว่ารายการนักข่าวพลเมืองไม่สามารถกระตุ้นความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้

“เนื่องจากเป็นแค่การดูถ้าจรรโลงเรื่องประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง ต้องมีความเป็นพลเมืองก่อน พลเมืองคือคนที่เป็นเจ้าของและออกมาอีกชั้น ถ้าเราลองย้อนไปดูการเรียนรู้ของคน การดูแลสุขภาพการเรียนรู้ได้ไม่ถึง 10% การดูแลสุขภาพถึงว่า อันนี้คือครูสอนด้วย หรือเราดูจากทีวีตัวเราไม่ได้เกิดการเรียนรู้เท่าไร แต่การถกเถียงสร้างการเรียนรู้ 40% เพราะฉะนั้นคิดว่าในฐานะคนดูอย่างมากก็แค่รับรู้ แต่นักข่าวพลเมืองสร้างความเป็นพลเมืองกับคนที่ทำงาน คนที่ทำข่าว เราเป็นผู้ดู เราอาจจะรู้สึกน้อยมากเพราะว่า อย่างแรกคือไม่ใช่เรื่องของเราเราไม่ได้เอ็กชั่นอะไร เหมือนเรื่องเด็กถูกฟ้องนำเสนอมาก็ดูโอเคเป็นข่าวข่าวนึง แต่ทันทีที่มีการถูกฟ้องเรามีการแลกเปลี่ยนข้อมูลในโลกโซเชียล พอมันแลกเปลี่ยนไปแลกเปลี่ยนมามันเลยสนใจเรื่องนี้มากขึ้น แต่ยังไม่ไปถึงขั้นเปลี่ยนพฤติกรรม แต่ว่าแค่เราดูหน้าทีวีแต่คนที่รู้สึกมากที่สุดคือเด็กต่างหาก ถ้าไปดูเด็กจุดเริ่มต้นแค่นำเสนอสิ่งที่ตัวเองเห็น นำเสนอสิ่งที่ตัวเองรับรู้มา แต่พอเกิดการโต้เถียงแลกเปลี่ยนมากมายเราไปดูบทสัมภาษณ์หลังๆ เด็กเองเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการต่อสู้เรื่องเหมืองทองคำ”

และกล่าวถึงการรับรู้หากเป็นผู้ชมทั่วไปว่ารายการนักข่าวพลเมืองไม่แตกต่างกับรายการอื่น รวมถึงผู้ชมรายการจะเป็นกลุ่มเฉพาะ และยกตัวอย่างว่ากลุ่มที่สนใจแต่ประเด็นที่ตัวเองเกี่ยวข้องดังนี้

“ถ้าพี่เป็นคนทั่วไปพี่ก็ไม่ได้รู้สึกอะไร ถ้าไม่ได้รับรู้ว่่านักข่าวพลเมืองเป็นอะไรยังไงนะพี่คิดว่าก็ไม่ต่างจากดูข่าวสรยุทธ เป็นคนดูทั่วไปที่ไม่คิดอะไรเลยนะ คนดูนักข่าวพลเมืองกับสรยุทธนี่คนละกลุ่มอยู่แล้วแต่ว่ามันไม่ใช่เรื่องของพี่ไงคะ เราไม่รู้สึกเรื่องคนอื่นเป็นของเรา” (บุษยา คุณากรสวัสดิ์, 19 มกราคม 2559)

สำหรับกลุ่มผู้ชมที่ Active ที่ได้แสดงความคิดเห็นถึงความเชื่อมโยงของรายการนักข่าวพลเมืองกับความเป็นพลเมืองในเรื่องของการต้องการนำเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือพื้นที่ของตนให้สังคมได้รับทราบเพื่อให้เกิดการแก้ไขหรือการเปลี่ยนแปลงตามมา และในการสื่อสารการแลกเปลี่ยนหรือแสดงความคิดเห็นก็เป็นสิทธิพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ทั้งนี้เมื่อกล่าวถึงกลุ่มคนที่ดูรายการอาจแสดงให้เห็นว่าแม้รายการนักข่าวพลเมืองจะมีความเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยดังที่กล่าวมาข้างต้น แต่ผลและประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้ชมรายการจะมีความเฉพาะกลุ่ม

2) กลุ่มผู้ชมทั่วไป

ความคิดเห็นของผู้ชมทั่วไปของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับรายการนักข่าวเป็นพลเมืองมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ฐิติมากร มะลิหอม ได้พูดการลุกขึ้นมาทำสิ่งดีแก่สังคม

“มันเชื่อมยังงัย บางทีมันด้วยบุคลากรที่เข้ามาทำข่าวเนี่ยมัน อาจจะเป็นสิ่งๆ หนึ่งที่บอกได้ว่า เขามีเสรี และเขามีสิทธิที่จะทำอะไรขึ้นมา แต่ว่าเขาทำในเรื่องดีๆ ให้กับสังคม” (ฐิติมากร มะลิหอม, 6 มิถุนายน 2559)

ปิยวรรณ ขาวพุ่ม กล่าวถึงสิทธิในการสื่อสาร ในสิ่งที่สนใจหรือปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อให้สังคมทราบและแก้ไขปัญหา

“มันก็เป็นสิทธิของเราเนาะว่าเราจะพูดในเรื่องอะไรก็ได้ จะสื่ออะไรก็ได้ที่เราสนใจ ที่เราอยากจะรู้อะไรอย่างนี้ หรือว่าปัญหาที่เกิดขึ้นตอนนี้ อย่างเช่น ตอนนี้มีปัญหาอะไรบ้าง ก็สื่อปัญหาไป ถ้าเกิดมีคนที่เกี่ยวข้องอยู่ เขาอาจจะมาช่วยแก้ไขปัญหา อย่างเช่นบิลลี่หายไป หรืออะไรอย่างนี้ เช่น อนุทินนั่นนี่หายไป เป็นสื่อออกเสียงให้คนอื่นได้รู้ว่าตอนนี้เรามีปัญหาอยู่เนาะ แนวทางแก้ปัญหา มันจะมีช่องทางไหนบ้างที่จะแก้ปัญหา ประมาณนั้น” (ปิยวรรณ ขาวพุ่ม, 16 พฤษภาคม 2559)

ในขณะที่ รัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ จะกล่าวถึงการ เข้าใจและรับฟัง การต้องการให้เกิดการรับผิดชอบถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

“จริงๆ มันก็ไม่ถึงตระหนักนะ แต่สิ่งที่เราได้เพิ่มจากนี้คือ ได้มองในสิ่งที่เราไม่เคยเห็นว่า มันยังมีคนที่เขาจะต้องให้เราแสดงความรับผิดชอบ หรือความเห็นหรืออะไรอย่างนี้หรือเข้าใจเขา หรือเปิดโอกาส หรือรับฟังเขามากกว่านี้ จากที่เราอาจจะคิดว่าโอเคเรา เราว่าเราคิดดีแล้วละ แต่ในมุมมองของเขา เขาอาจจะให้เรามองเยอะกว่านั้นไง” (รัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ, 2 มิถุนายน 2559)

จักรตุพล เพิ่มวงษ์มาก ได้แสดงความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องของการเปิดพื้นที่ให้แสดงความคิดเห็นของผู้ได้รับผลกระทบจากพื้นที่ต่างๆ ซึ่งการได้ดูผ่านรายการเสมือนว่าได้อยู่ในพื้นที่จริงๆ

“เป็นการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น การลงพื้นที่ถึงชุมชน ไปถามสารทุกข์สุกดิบ หรือผลกระทบจากโครงการต่างๆ ในเรื่องของทั้งเชิงทรัพยากร ทั้งแรงงาน หรืออะไรต่างๆ นี่แหละมันคือประชาธิปไตยผมว่า ที่เราสามารถเข้าถึงได้ เราไม่จำเป็นต้องไปลงพื้นที่ใช้ปะคือนั่งอยู่ ก็เห็นหน้าจอทีวี หรืออาจจะดูใน youtube หรือดูในสื่อโซเชียล ซึ่งเป็นรายการของนักข่าวพลเมืองตัวนี้ใช้เปล่า มันเป็นการถ่ายทอดความเป็นประชาธิปไตยผ่านสื่อตัวนี้ ผ่านรายการนี้ครับ คือมันเหมือนว่า เราเหมือนว่าเราเข้าไปอยู่ในรายการนั้นเลย เหมือนว่าเราไปลงพื้นที่กับเขาจริงเลย” (จักรตุพล ลามา เพิ่มวงษ์มาก, 23 เมษายน 2559)

สำหรับ เฉลิมชัย โชติสุทธิ คิดว่ารายการไม่ได้สร้างการตระหนักในเรื่องของความเป็นพลเมืองแต่จะเป็นเรื่องของการเป็นต้นแบบในการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาให้กับชุมชนอื่นๆ

“มันเป็นช่องทางหนึ่งในการที่จะมีส่วนร่วม คิดว่ามันเป็น ตอนแรกเป็นสิทธิ์ก่อน ให้โอกาสคนที่อยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ได้มีส่วนร่วมได้นำเสนอ ได้เผยแพร่เรื่องราว ไม่ว่าจะป็นอัตลักษณ์ การร้องเรียน ของกลุ่มคนเหล่านั้นเข้ามา ถ้าถามว่ามันเชื่อมโยงกับการเป็นพลเมืองขนาดไหน คิดว่ามันเป็น ข้อหนึ่งของความเป็นพลเมือง ก็คือการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมที่ นำเสนอในความเดือดร้อนของตัวเองขึ้นมา แล้วก็เผยแพร่ทางทีวีให้ทุกคนรู้จัก และให้ทุกคนเห็น ความสำคัญให้ทุกคนเข้ามาแก้ไขปัญหา เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม แล้วก็เผยแพร่ออกไป

สำหรับตัวรายการในการสร้างความเป็นพลเมืองให้กับคนดูมันก็น้อย คิดว่ามันไม่ได้สร้างสำนึกพลเมืองได้มากขนาดนั้น ด้วยเวลาจำกัดของรายการแค่ห้านาที คือดูรายการจบสามารถบอกได้ว่า ใครทำอะไรที่ไหนยังไงแต่รายละเอียดยังไม่ได้ ดังนั้นจึงเกิดคำถามว่าแล้วรายการจะไปสร้างสำนึกพลเมืองได้ขนาดนั้นจริงหรือ แต่ที่แน่นอนคือคนภายนอกได้รับรู้ได้รับรู้ว่าชาวบ้านจากชุมชนหนึ่งได้รวมตัวกันเผยแพร่สิ่งที่ต้องการสื่อสารผ่านรายการ ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมหรือเห็นถึงความสำคัญของการออกมาสื่อสารผ่านรายการแล้วก็ประสบความสำเร็จ นี่แหละคือ ตัวที่สะท้อนให้คนดูเห็นว่า คือเป็นตัวอย่างของคนที่มีส่วนร่วม มีส่วนร่วม แล้วก็เห็นความสำคัญของสิทธิของเขา สิทธิของเขามีความสำคัญ แล้วเขาก็ทำสำเร็จ อันนี้คือไปสร้างสำนึกโดยเป็นต้นแบบของชุมชนอื่น หรือคนดูอื่นๆ แต่จากการคาดเดานะคิดว่าน้อย” (เฉลิมชัย โชติสุทธิ, 23 เมษายน 2559)

สำหรับกลุ่มผู้ชมทั่วไปความเชื่อมโยงของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยจะเป็นเรื่องของ การลุกขึ้นมาทำสิ่งดีๆ ในสังคม สิทธิในการสื่อสารเพื่อให้มีผู้มารับผิดชอบหรือเพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไข ในขณะที่กลุ่มผู้ชมรายการที่ Active และผู้ชมทั่วไปที่เป็นนิสิตรัฐศาสตร์สามารถอธิบายได้ชัดเจนกว่า กล่าวคือ รายการได้สะท้อนให้เห็นประชาธิปไตยในสองระดับคือ การไม่อาจอยู่นิ่งต่อปัญหาที่เกิดขึ้นต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการพึ่งพาตนเองได้ การแสดงอัตลักษณ์การมีตัวตน และการตระหนักถึงสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยในการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อใช้การสื่อสารเรื่องราวดังกล่าว

อย่างไรก็ตามสามารถสรุปได้ว่าทั้งสองกลุ่มของผู้ชมรายการมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน คือ จะกล่าวถึงคนที่ตระหนักถึงปัญหาและต้องการมีส่วนร่วมโดยลุกขึ้นมาทำการสื่อสาร ในที่นี้ก็คือ นักข่าวพลเมือง คือรายการทำให้ตระหนักถึงสิทธิในการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ

บางส่วนของผู้ชมทั่วไปที่เป็นนิสิตรัฐศาสตร์และบางส่วนของกลุ่มผู้ชม Active ได้กล่าวถึงรายการว่าไม่สามารถที่จะสร้างการตระหนักรู้ความเป็นพลเมืองได้ คนดูทั่วไปจะได้เรื่องของการรับรู้ปัญหาเท่านั้น แต่ในการเรียนรู้จะเกิดกับนักข่าวพลเมือง เรื่องการเป็นต้นแบบในการเข้ามาส่วนร่วมในชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลักดันนโยบาย ซึ่งอาจมีสาเหตุจากข้อจำกัดด้านเวลา เนื้อหา และด้วยกลุ่มผู้ชมที่ค่อนข้างมีความเฉพาะ กล่าวคือกลุ่มผู้ชมที่มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นๆ หรือเป็นกลุ่มของภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมเพื่อส่วนรวมอยู่แล้ว ที่จะเรียนรู้การใช้สื่อ ผลิตสื่อและ นำเผยแพร่ผ่านรายการ สื่อสารให้สังคมได้รับทราบ และนำเนื้อหาของรายการที่ได้จัดทำไป เผยแพร่ซ้ำในช่องทางอื่นๆ เช่น วิทยุ โซเชียลมีเดีย เพื่อเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งในการไปถึงวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้

3) กระบวนการมีส่วนร่วมผลิตรายการนักข่าวพลเมือง

ผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมผลิตรายการนักข่าวพลเมือง ของผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองทั้งสองกลุ่มนี้ ผู้วิจัยนำข้อมูลมาพิจารณาจาก 5.1.1 (1,2) และ 5.1.2 (1,2) ประกอบกับบทสัมภาษณ์เรื่องการมีส่วนร่วมผลิตรายการ มีรายละเอียดดังนี้

จากข้อมูลพบว่าผู้ชมรายการทุกคนจากทั้งสองกลุ่มมีความสนใจในการมีส่วนร่วมกับรายการนักข่าวพลเมือง แต่มีข้อแตกต่างคือกลุ่มผู้ชมรายการที่ Active บางคนเคยเข้ารับการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองมาแล้วและเคยผลิตชิ้นงานโดยสาเหตุที่เข้าร่วมรายการเนื่องจากเด็ตร้อนไม่สามารถพึ่งพาใครได้ และ Thai PBS เป็นช่องทางเดียวเท่านั้นที่เปิดให้ประชาชนหรือกลุ่มคนทั่วไปใช้ช่องทางการสื่อสารได้ในทุกๆ ส่วนเพราะเป็นที่สาธารณะ หรือ พื้นที่ของรายการเป็นทางออกของผู้ที่มีประเด็นปัญหา แต่บางคนพบว่าแม้เคยอบรมแต่ไม่สามารถผลิตชิ้นงานได้เนื่องจากมีอุปสรรคเชิง

เทคนิคในการผลิตผลงาน และบางคนสะดวกที่จะให้ข้อมูลมากกว่าลงมือผลิตเอง ในขณะที่ผู้ชมทั่วไปนั้นไม่เคยผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองเลย โดยมีข้อสังเกตว่า สิ่งที่ผู้ชมรายการต้องการนำเสนอจะเริ่มจากหากมีปัญหาในพื้นที่หรือชุมชนของตนเองมากที่สุด ประการถัดมา คือ มีประเด็นที่ต้องการนำเสนอในกรณีที่เกี่ยวข้องหรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่ผลักดันประเด็นนั้นๆ ที่ตนสังกัดอยู่ที่น้อยที่สุดคือการต้องการนำเสนอเรื่องราวที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับชุมชนตนเองแต่เป็นเรื่องของสังคมส่วนรวม

5.2.2 ผลกระทบต่อนักข่าวพลเมือง

นักข่าวพลเมืองได้อธิบายความเชื่อมโยงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับรายการนักข่าวพลเมืองเอาไว้ดังนี้

ในเรื่องความเชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับความเป็นพลเมือง ปัญญา คำลาภ ได้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของประชาชนจำนวนมากที่พยายามเรียกร้องให้สื่อต่างๆ ถ่ายทอดเรื่องราวของตัวเอง ในขณะที่อีกกลุ่มเป็นพลเมืองที่พัฒนาแล้วลุกขึ้นมาสื่อสารชี้ในท้องถิ่นตัวเอง และได้กล่าวถึงอุปสรรคการผลิตรายการนักข่าวพลเมืองที่ทำให้เห็นถึงความเชื่อมโยงและความเข้าใจในเรื่องของความเป็นพลเมืองเอาไว้ดังนี้

“อุปสรรคสำคัญคือแนวคิดการเป็นพลเมืองว่าหลายคนก็จะทำเรื่องของตัวเองสำเร็จ ก็ไม่ไปทำเรื่องคนอื่น เรื่องชุมชนเรื่องสื่อสารแทนคนอื่นที่เขาทำไม่ได้ ที่ทำทั้งเรื่องวัฒนธรรม เรื่องสังคม เรื่องการเมืองใหญ่ การเมืองท้องถิ่น ทำแต่เรื่องส่วนรวมเรื่องส่วนตัวแทบไม่มีเลยก็ว่าได้เรื่องที่ยากจะทำจริงๆ ของตัวเองก็คือน่าจะยังไม่มี ส่วนมากทำเรื่องพลเมืองก่อนพอมันคิดเรื่องนี้ดีก็ผลึกมันถึงจะทำงานได้ต่อเนื่องอันนี้เป็นปัญหาสำคัญ” (ปัญญา คำลาภ, 2 มกราคม 2559)

แม้ว่านักข่าวพลเมืองจะตามแต่ประเด็นตัวเองเป็นหลัก โดย เกรียงไกร ชีช่วง กล่าวว่ามีหลายตอนที่ทำเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์ การถ่ายทอดเรื่องราวในการลุกออกมาเคลื่อนไหว อาจมีการทำผ่านพิธีกรรม เช่นพิธีกรรมทำผายน้ำ ซึ่งก่อนหน้านี้จะเป็นในรูปแบบนี้ค่อนข้างมาก แต่ในช่วงหลัง มีความเห็นว่าช่วงหลังนักข่าวพลเมืองจะเปลี่ยนไปบ้าง โดยเห็นว่ามีมีการลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งเขาถือว่าเป็นพลเมือง แต่ทั้งนี้อาจมีข้อจำกัดในเรื่องของการเลือกช่วงเวลาในการออกอากาศ ระยะเวลาที่สั้น และอาจถูกปรับแต่งแก้ไข (เกรียงไกร ชีช่วง, 6 มีนาคม 2560)

ความเชื่อมโยงความเป็นพลเมืองกับนักข่าวพลเมือง ฉิ้น บัวบาน คือคนที่ลุกขึ้นมาสื่อสารเรื่องราวที่เกี่ยวกับสาธารณะ เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเดือดร้อน เป็นไปของสังคมตัวเอง เพราะฉะนั้นตัวนักข่าวพลเมืองเอง จึงถือว่าเป็นคนที่สร้างความเป็นพลเมืองได้หรือมีความเป็นพลเมืองได้ เพราะว่าไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะสื่อสาร เนื่องจากต้องหาข้อมูล ต้องสื่อสาร แล้วจะต้องสร้างประสบการณ์ให้ตัวเอง จึงจะมาเป็นเรื่องนักข่าวพลเมืองได้ แล้วจะต้องเป็นคนที่ผ่านมาการอบรมหรือ

ได้รับความรู้เกี่ยวกับการทำงานของนักข่าวพลเมือง และได้ยกตัวอย่างความแตกต่างการทำงานของนักข่าวพลเมืองและและนักข่าวอื่นๆ เอาไว้ดังนี้

“บางทีสมมุติเราใช้วิธีอันนี้แล้วให้คนอื่นช่วยทำโดยไม่มีวิธีคิดแบบพลเมืองที่ว่านี้มันก็ออกไปประเด็นนึงเลย ถ้าคนที่รู้ว่าข่าวเป็นพลเมืองหรือว่าเรื่องของเราสามารถที่จะสื่อสารไปคนอื่น ๆ ในเรื่องเดียวกันแต่เขาไม่มีโอกาสที่จะสื่อสารในประเภทนี้ได้มันก็เป็นแบบนี้ แต่ว่าคนอื่นก็คงไม่คิดแบบนั้น เราไปหาหน้าข่าวช่องอื่นมาวิธีการและวิธีปฏิบัติของนักข่าวพวกนั้นกับนักข่าวพลเมืองมันจะต่างกัน ข่าวช่องอื่นไปนี่ต้องเอาใจเขาต้องเอาข้อมูลให้กับเขาต้องเลี้ยงดูเขา แต่นักข่าวพลเมืองมันเป็นภาระหน้าที่ของตัวเองที่จะต้องทำจะต้องจัดการมันจะต่างกัน แล้วเอาจริงๆ คนที่ทำข่าวพลเมืองจะมีข้อมูลที่ลึกกว่า ไม่เอาแค่ประสบการณ์มาพูดกัน”

และยังได้กล่าวหาว่าวิธีคิดแบบพลเมืองนั้นมีหลายระดับ คือการสื่อสารออกไปเพื่อให้สังคมได้รับรู้ไม่ว่าจะเป็นปัญหาหรือเป็นสิ่งที่ดี อีกระดับหนึ่งคือ นอกจากจะอยากจะถูกขึ้นมาสื่อสารแล้วจะทำการหาข้อมูล หาวิธีการในกระบวนการทำ ถึงทำแล้วไม่สามารถจะจัดการได้แต่อาจจะทำเท่าที่สามารถจะทำได้ ซึ่ง ฉิ้น บัวบาน เชื่อว่า คนที่ไปถึงการทำข่าวพลเมืองได้จนสามารถนำออกอากาศบนสื่อกระแสหลักได้ถือว่ามีความเป็นพลเมือง เพราะการออกมาสื่อสารนั้นมีความเสี่ยง เพราะอาจได้รับผลกระทบ

และกล่าวถึงการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมืองว่าขึ้นอยู่กับการศึกษา และต้องกระทำอย่างต่อเนื่องเอาไว้ดังนี้

“มันจะอยู่ที่การปฏิบัติครับ แต่ว่าการได้ออกมาคือการตอบสนองเท่านั้นเอง แต่ว่าเราดูที่คนอื่นดีกว่าเพราะบางทีข่าวออกมันจะบอกเขาเป็นพลเมืองเลยนี่ไม่ได้ ถ้าคนคนนั้นสามารถที่จะสื่อสารเรื่อยๆ มีงานเรื่อยๆ แล้วก็พยายามร่วมกิจกรรมกับคนอื่นที่ทำข่าวพลเมืองในพื้นที่อื่นให้กำลังใจกันเมื่อเกิดปัญหาที่ช่วยเหลือกันอย่างนั้นถือว่าเป็น” (ฉิ้น บัวบาน, 11 มกราคม 2559)

ในขณะที่ อัสรา รัฐการณ์ มีความเห็นว่ารายการนักข่าวพลเมืองมีความเกี่ยวข้องกับความเป็นพลเมืองหรือการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเพียงเล็กน้อยหรือเป็นส่วนหนึ่งเท่านั้น กล่าวคือ กระตุ้นให้พลเมืองลุกขึ้นมาสื่อสารและตระหนักว่าเขามีค่ามีความหมาย ไม่ใช่แค่คือประชาชนและรอภาครัฐสั่งเพียงอย่างเดียว แต่เสียงของคุณมีค่ามีความหมายคุณสามารถสื่อสารเองได้ ไม่ต้องรอให้นักข่าวลงไปเท่านั้น เป็นพลเมืองที่ตื่นรู้และแอ็กทิฟ คือนักข่าวพลเมืองเป็นแค่เครื่องมือให้รู้ว่าประชาชนมีเครื่องมือซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา (อัสรา รัฐการณ์, 1 กุมภาพันธ์ 2559)

และ วาสนา ลำดี ได้ยกตัวอย่าง ความเชื่อมโยงเรื่องการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ในตอนที่มีส่วนในการจัดทำคือ ตอน “ปฏิรูปประเทศ ประกันสังคม” โดยกล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นเรื่องของประชาชนทุกคน แต่แรงงานมีความเฉพาะ และเกิดข้อสงสัยว่าทำไมถึงเสนอการปฏิรูป

กฎหมายของประกันสังคม โดยคิดว่าในเมื่อเราจะเสนอการปฏิรูปมันมีแนวคิดเรื่องการปฏิรูปประเทศ สำหรับเรื่องประกันสังคมนั้นมันครอบคลุมคนทุกคน ซึ่งคนทำงานในความหมายจะค่อนข้างกว้าง แรงงานจะถูกจัดให้เป็นกลุ่มเล็กๆ จึงมีความคิดเห็นว่าการขับเคลื่อนในกลุ่มประกันสังคมก็เพื่อสังคม เพื่อคนอื่น ไม่จำเป็นต้องจำกัดแค่กลุ่มแรงงานเล็กๆ โดยพยายามใช้เสียงของคนมากกว่าและตัวแทนที่ นำเสนอไปปฏิรูป คือนักข่าวพลเมืองไม่ต้องใช้คนใหญ่ๆ มาพูดเราใช้คนที่ได้รับปัญหาจริงๆ ถ้า สื่อมวลชนเห็นประเด็นเขาจะให้ความสนใจคนที่เห็นแก่นำในการที่มาเคลื่อนไหว ความเป็นพลเมืองก็คือ เป็นคนที่ได้รับผลกระทบปัญหาโดยตรงได้นำเสนอปัญหาด้วยตัวเอง เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ ปัจจุบันที่จะให้เกิดเรื่องของการมีส่วนร่วมขึ้นมาจริงๆ ซึ่งมันเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองคือ การที่คน ตัวเล็กๆ เขาคิดว่าเขาต้องการเปลี่ยนแปลงอะไร คือมันทำให้เห็นชัดว่าทำไมเขาต้องการแก้ การที่เขา เข้ามาส่วนร่วมในการแก้ปัญหามันเป็นสิ่งที่เขาต้องการอันนี้ก็เป็นที่พลเมืองซึ่งเป็นสิ่งหนึ่งที่เขา ต้องทำ (วาสนา ลำดี, 20 กุมภาพันธ์ 2559)

สิ่งที่ผู้ชมรายการและนักข่าวพลเมือง ได้สะท้อนออกมา คือ เสรีภาพในการแสดงออกหรือ สื่อสารให้สังคมได้รับรู้เรื่องราว ซึ่งเป็นสิทธิพื้นฐานตามระบอบประชาธิปไตย ในเรื่องความเป็น พลเมืองกลุ่มผู้ชมรายทั่วไปให้ความเห็นว่า รายการเป็นต้นแบบของการมีส่วนร่วมในการลุกขึ้นมาทำ อะไรบางอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นผ่านรายการนักข่าวพลเมือง ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีความรับผิดชอบ ซึ่งเป็นมุมมองที่ได้รับจากนิสิตคณะรัฐศาสตร์ ในขณะที่กลุ่มผู้ชมทั่วไปนั้นจะ กล่าวถึงการสื่อสารของกลุ่มคนที่มีปัญหา และต้องการให้มีผู้รับผิดชอบหรือเพื่อให้ได้รับการแก้ไข สำหรับกลุ่มผู้ชมรายการที่ Active มีความเห็นว่า การลุกขึ้นมาจัดการกับปัญหาและเรียกร้องผ่านสื่อ คือพื้นที่ของรายการ เป็นสิ่งที่ได้เรียนรู้จากรายการนักข่าวพลเมือง และในการใช้ภาษาถิ่นเป็นการ แสดงอัตลักษณ์ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในระดับของการมีส่วนร่วมจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นที่กลุ่มเกี่ยวข้องหรือเป็นประเด็นที่ตนเองสนใจ และกล่าวว่าในเรื่องของการให้การเรียนรู้ นั้น หรือสิ่งที่จะได้รับในเรื่องของความเป็นพลเมืองนั้น ผู้รับชมต้องมีความเป็นพลเมืองก่อนซึ่งหมายถึง การลงมือปฏิบัติหรือลุกขึ้นมาปฏิบัติก่อน ในขณะที่นักข่าวพลเมือง ได้รู้สึกถึงความตื่นตัวและพลัง อำนาจของตัวเองว่าสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเมื่อลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาโดยการสื่อสารผ่าน รายการนักข่าวพลเมือง โดยในการสื่อสารนั้น มีกระบวนการ มีขั้นตอนการ มีการหาข้อมูล ซึ่ง หมายถึงการมีความทุ่มเทแสดงให้เห็นถึงการตระหนักในการมีความรับผิดชอบต่อชุมชนหรือสังคม หรือการพึ่งตนเองได้ซึ่งเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมือง

สิ่งที่น่าสนใจ คือความคิดเห็นของนักข่าวพลเมืองเองที่ได้กล่าวถึง สิ่งที่สะท้อนความเป็น พลเมืองของนักข่าวพลเมืองเอาไว้ว่า การที่ประชาชนลุกขึ้นมาสื่อสาร ใช้เวลาในการผลิต ค้นหาข้อมูล เพื่อนำเสนอเรื่องราวของตนเองนั้นแสดงให้เห็นถึงความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น ทุ่มเท

เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า ความคิดเห็นเรื่องความเป็นพลเมืองของนักข่าวพลเมืองนั้นแตกต่างจากผู้ไม่ได้ลุกขึ้นมาทำอะไรเลยหรืออีกกรณีคือพยายามสื่อสารแต่ไม่ได้ทุ่มเทหรือมีส่วนในการผลิต รวมถึงความเป็นพลเมืองนั้นยังมีระดับความแตกต่างในเรื่องของการสนใจในเรื่องส่วนรวม นอกเหนือจากประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับตนเองอีกด้วย

นอกจากนี้ผู้ชมรายการทั้งสองกลุ่มได้กล่าวถึงการทำให้เกิดการเชื่อมโยงของเครือข่ายในแต่ละพื้นที่ และผู้สื่อสารเป็นเจ้าของเรื่องหรือเป็นผู้ประสบปัญหาโดยตรง การใช้ภาษาถิ่น การแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่ม ได้แสดงให้เห็นถึงความเปิดกว้างของรายการ แต่ทั้งนี้รายการมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ไม่อาจที่จะใส่เนื้อหา หรือรายละเอียดที่มากเกินไปได้อย่างครบถ้วนลงไปได้ ซึ่งส่วนมากแล้วกลุ่มนี้เห็นว่ากลุ่มที่ลุกขึ้นมาเสนอเรื่องราวนั้นจะเป็นปัญหาในกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับตนหรือในกลุ่มที่ตนเองสนใจซึ่งในระดับที่สนใจนี้อาจหมายถึงในระดับสังคมโดยรวม แต่น้ำหนักจะไปในส่วนของที่เกี่ยวกับกลุ่มของตน ในขณะที่นักข่าวพลเมือง ให้ความสำคัญต่อกับกลุ่มแรกในบางส่วน กล่าวคือ รายการทำให้คนผู้ไม่มีสิทธิมีเสียงได้รับรู้ถึงพื้นที่ที่เปิดกว้างของรายการ ทำให้เกิดเครือข่ายขึ้นในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของตนหรือทำให้ประชาชนในพื้นที่ที่มีความตื่นตัวมากขึ้น และเกิดความร่วมมือกันระหว่างเครือข่ายกับประชาชน ทั้งนี้นักข่าวพลเมืองกล่าวหาหรือมีความคาดหวังว่าสิ่งที่ตนเองได้นำเสนอนั้นจะทำให้สังคมได้รับรู้ความจริงมากขึ้นและมีการคาดหวังถึงการได้รับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา แม้ว่าในเรื่องความสำเร็จในเชิงกฎหมายหรือนโยบายจะไม่ประสบความสำเร็จในทุกประเด็นที่น่าเสนอ แต่เชื่อว่าสามารถสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งในส่วนของการทำให้เกิดเครือข่ายขึ้นในชุมชนหรือเกิดการเชื่อมโยงของเครือข่ายในพื้นที่ต่างๆ จะทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะในพื้นที่หรือในกลุ่มประเด็นต่างๆ และอาจส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองมากมากขึ้น

5.3 บทวิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่มีความสำคัญในยุคปัจจุบัน ประกอบไปด้วยทักษะการวิเคราะห์ การประเมิน การเข้าถึง และการสร้างสรรค์ เนื่องจากสภาพแวดล้อมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารจากการนำเสนอจากสื่อประเภทต่างๆ มีทั้งความจริง และสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ชัดเจนและนำมาสู่ความเชื่อที่ผิดๆ เนื่องจาก ไม่สามารถแยกแยะได้ว่าอะไรคือความจริง อะไรคือสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ไม่ได้ตระหนักรู้ว่าเรากำลังเปิดรับสิ่งใดอยู่ และไม่ได้ระมัดระวังว่ามีบางอย่างที่ควรระวังหลีกเลี่ยง เราต้องพึงระลึกเสมอว่าผู้ส่งสาร อาจมีอคติจาก ทศคติ ความเชื่อ ทั้งที่ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ และการนำเสนอของสื่อ มักจะเป็นแบบสรุปหรือเหมารวม (รักจิต มั่นพลศรี, 2547: 67-83) ดังนั้นการรู้เท่าทันสื่อจึงมีความจำเป็น เพื่อสามารถตรวจสอบ วิพากษ์วิจารณ์ และแยกย่อยข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเป็นทักษะชีวิตสำหรับ

พลเมืองที่มีความสำคัญมากขึ้นตามสภาพสังคมแบบประชาธิปไตยที่ทันสมัยขึ้นเรื่อยๆ (วิเชษฐ์ แสงดวงดี, 2545) ในยุคที่ “ข่าวสารเรื่องอำนาจ” นี้จะเป็นคุณสมบัติของประชาชนผู้กระตือรือร้น (Active Citizen) เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย (ธาม เชื้อสถาปนศิริ, 2554)

5.3.1 บทวิจารณ์รายการนักข่าวพลเมือง

ด้วยลักษณะของรายการที่เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับคนที่ไม่ได้มีสิทธิ์มีเสียงในสังคม รวมถึงรายการได้ให้พื้นที่แก่ประชาชนในการผลิตผลงานด้วยตนเอง ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ถึงความไม่เป็นกลาง แต่จากการสัมภาษณ์ผู้ชมรายการได้แสดงความคิดเห็นเอาไว้ดังนี้

1) กลุ่มผู้ชมที่เข้ามาใช้พื้นที่หรือมีแนวโน้มเข้ามาใช้พื้นที่

อานนท์ มีศรีและ คุณบุษยา คุณณากรสวัสดิ์ ให้ความเชื่อถือ ในตัวนักข่าวพลเมือง

“เชื่อความเป็นนักข่าวพลเมือง นิยามของนักข่าวพลเมืองคือใครก็ได้ที่ลุกขึ้นมาเล่าเรื่องราวของตนเอง ชมนักข่าวพลเมืองเราก็เกิดความเชื่อมั่นว่าไม่มีเหตุผลอะไรที่คนในชุมชนตัวเองจะไปกล่าวหาว่าคนอื่นจะมาสร้างผลกระทบ สิ่งที่ไม่ดีในบ้านตัวเอง ที่นี้โดยส่วนตัวเชื่อมั่นได้ 100% ว่าเรื่องราวที่เขานำเสนอคือเรื่องจริงเพราะเขาไม่มีค่าตอบแทน ดังนั้นการที่จะมาเล่าเรื่องราวของตัวเองผ่านช่องทางที่มีอยู่นั้นเสี่ยงด้วยซ้ำนะครับ” (อานนท์ มีศรี, 16 มกราคม 2559)

“ไม่ได้คิดว่าสื่อที่ทำโดยนักข่าวมืออาชีพจะมีความน่าเชื่อถือ พีพีคิดว่าทุกข่าวน่าเชื่อถือมากกว่านักข่าวและเป็นข่าวที่นักข่าวเข้าไม่ถึง น้องไปดูได้เลยหัวใจหลักของเขาคือฟังจากคนที่สังคมรู้จัก หลายข่าวที่แถลงข่าวและนักข่าวไม่ไปเพราะไม่ได้อยู่ในสังคม เพราะฉะนั้นพีพีไม่ได้คิดว่าเป็นคนตัวเล็กๆ แล้วจะถูกตั้งข้อสงสัยว่าข่าวน่าเชื่อถือไหม นักข่าวใหญ่ๆ ขโมยข่าวจากสำนักเล็กๆ มาออกจะบ่อย” (บุษยา คุณณากรสวัสดิ์, 19 มกราคม 2559)

เช่นเดียวกับ เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง และ มูฮัมหมัดอายุบ ปาทาน ได้แสดงความคิดเห็นว่าคนส่วนใหญ่จะไม่ตั้งคำถามในเรื่องความน่าเชื่อถือของรายการนักข่าวพลเมือง แต่จะเป็นการตั้งคำถามเล็กๆ ในเรื่องของการผลิต เรื่องของข้อมูล คุณภาพ และการรายงาน

“แต่มีคำถามว่าสิ่งที่เขารายงานข้อมูลมันยังไม่พอเขาน่าจะรายงานมากกว่านั้น เพียงแต่เวลาที่มาให้เขามันจำกัด อันที่ 2 เกี่ยวกับเรื่องคุณภาพและฝีมือการรายงาน ที่อาจจะมีความน่าเชื่อถือสิ่งที่เขานำมารายงานและเผยแพร่มันยังไม่เหมือนกับจับประเด็นเนื้อหาที่สำคัญหรือว่าเขาไม่สามารถรวบรวมประเด็นหรือว่าเชิงลึกแ่งคิดออกมาให้คนที่ฟังเข้าใจได้ง่าย บางทีประเด็นสำคัญเขาก็ไม่ได้ขมวดมาถ้าเราดูเราก็จะรู้สึกว่บางทีเขารายงานไปไม่ถึงจุดที่เขาควรจะรายงานออกมาสาระสำคัญของการนำเสนอบางทีมันตกหล่นไปขาดไปอันนี้พีพีว่าเป็นเรื่องปกติเพราะนักข่าวพลเมืองไม่ใช่ นักข่าวมืออาชีพ นักข่าวพลเมืองคือผู้ที่อาสาสมัครเข้ามาเพื่อที่จะนำเสนอข้อมูลความจริงให้สังคมได้รู้” (เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง, 28 มกราคม 2559)

“เช่นภาพไม่ค่อยชัด เทคนิคไม่ดีอันนี้มันเป็นเรื่องธรรมดา คุณดูเนื้อหาในการแสดงความบริสุทธิ์ของคนที่เรางานอันนี้สำคัญมากกว่าสำหรับผม” (มุฮัมหมัดอายุบ ปาทาน, 18 กุมภาพันธ์ 2559)

ในขณะที่ วลัยพร ภูมิรัตน์ และชาติชาย แกดำ จะตั้งคำถามในเรื่องของความรอบด้านของข้อมูลแต่มั่นใจในเรื่องความน่าเชื่อถือและจริยธรรมการนำเสนอของ Thai PBS

“เท่าที่ผมสัมผัสตัวนักข่าวพลเมืองเขาอยู่ในพื้นที่จริงบางคนก็เป็นอาสาที่ลงไปเก็บภาพในพื้นที่จริง หลักๆ ผมคิดว่าผมดูเพราะว่าทีวีบางช่องไม่ทำนักข่าวพลเมืองทำ เพราะว่ามันเป็นปัญหาภาคประชาชนที่ฟรีทีวีไม่ออกหรอก แต่นักข่าวพลเมืองบางที่ไม่ใช่กระแสหลักก็ออกอันนี้ผมชอบ ความน่าเชื่อถือมันส่วนใหญ่โอเค แต่บางทีก็มีบางช่วงบางตอนที่การเสนอมันอาจจะเป็นมุมเดียวจนเกินไป คือบางทีบุคคลที่ลงไปมันก็แตกต่างกันแต่โดยรวมผมว่าน่าเชื่อถือนะ นำเสนอความคิดเห็นของประชาชนจริงๆ ผมมันก็ไม่รู้เรื่องอะไรที่ต้องไปกังวลมากมายผมว่าน่าเชื่อถือแหละส่วนใหญ่”

“เพราะคือการเล่าข่าวด้านเดียวเราก็คงจะต้องดูให้จบเพื่อที่จะรู้ว่ามันมีทั้งข้อมูล 2 ฝั่งไหม แต่มันมีข้อสงสัยอยู่แล้วในบางข้อมูลแต่เรามักจะเชื่อเพราะว่ามันผ่านออกสื่อแล้วมันต้องมีการคัดกรองในสิ่งที่มันผิดเพี้ยน เพราะที่รู้อยู่แล้วว่า Thai PBS มีกรอบจริยธรรมที่ชัดเจน ดังนั้นพี่มักจะเชื่อถึงจะมีการตั้งคำถามมันก็ค่อยถามหาดูอ่านข่าว” (วลัยพร ภูมิรัตน์, 17 มกราคม 2559)

2) กลุ่มผู้ชมทั่วไป

สำหรับกลุ่มผู้ชมทั่วไปเช่นเดียวกันคือให้ความเชื่อถือ แต่มีสิ่งที่เป็นปัญหาคือเรื่องของข้อมูลที่นำเสนออาจไม่ครอบคลุม หรืออาจจะมึบทที่เพิ่มเติมลงไปบ้าง ดังนี้

“ผมว่ามันคือเรื่องจริงนะ มันเป็นบทบาทจริง ที่ชาวบ้านเขาเจอปัญหาอย่างนั้นมา หรือเขาอยากเสนออย่างนั้นมา ไม่ใช่สิ่งที่ make ขึ้นมาเพื่อให้รายการนี้มันดูมีน้ำหนัก มีอะไรดูน่าเชื่อถือ คือดูด้วยสภาพ หนึ่งคือเรื่องของสภาพแวดล้อม สอง อาจจะมองในตัวของ action ที่แสดงออกมา มันคือสิ่งที่สัมผัสได้จริง” (จิตรตุพล ลามา เพิ่มวงษ์มาก, 23 เมษายน 2559)

“มีความรู้สึกว่าเขาทำข่าวโดยที่เขาไม่ขายข่าวนะ ไม่ต้องทำอะไร คือมาจากใจนะ ในความรู้สึกที่ชมรายการนะ” (รัฐากร มะลิหอม, 6 มิถุนายน 2559)

“เชื่อแต่ เราก็คิดว่าสัก 80% เลยนะที่เขาสะท้อนในมุมมองที่มันเป็นความจริงของเขาให้เราเห็น อีก 20% อาจจะเป็นเรื่องของการปรุงแต่งหรือสคริปต์อะไรพวกนี้เพราะเอาจริงๆ มันก็ไม่ใช่ 100% หรือที่มันจะตามเป๊ะทุกอย่าง” (รัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ, 2 มิถุนายน 2559)

“อาจจะมีคำถามบ้างเพราะว่าเวลามันสั้น แล้วมันไม่ได้ครอบคลุมนะ มันต้องแบบอะไรที่ไหนอย่างไร เมื่อไหร่ บางอย่างมันไม่ได้ตอบให้เคลียร์ ก็อยากจะรู้เพิ่มเติม อาจจะไปหาในอินเทอร์เน็ตต่อไปอะไรอย่างนี้ก็ว่าไป” (ปิยวรรณ ชาวพุ่ม, 16 พฤษภาคม 2559)

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ชมรายการล้วนให้ความเชื่อถือ ภาพของนักข่าวพลเมืองที่
คู่มือความบริสุทธิ์ใจในการนำเสนอ และด้วยรายการไม่ได้มีคำตอบแทนและมีความเสี่ยงในการนำเสนอ
หากมีการพาหึงและการฟ้องร้องเกิดขึ้น โดยจะมองเห็นปัญหาของรายการนักข่าวพลเมืองใน
ประเด็นอื่นๆ มากกว่า เช่นคุณภาพการรายงานข่าว และในกลุ่มผู้ชมที่ Active นั้นแม้จะมีข้อกังวลต่อ
ความเป็นกลางแต่เชื่อมั่นในกรอบจริยธรรมของ Thai PBS

5.3.2 วิเคราะห์การรู้เท่าทันสื่อ

โดยสื่อสาธารณะมีความเชื่อมโยงกับประชาธิปไตยในเรื่องของการเข้าถึงคนทุกกลุ่มในสังคม
อันแสดงถึงความเท่าเทียม เนื้อหาที่มุ่งไปที่ประโยชน์สาธารณะและยังสนับสนุนการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของความเป็นพลเมืองและทักษะการรู้เท่าทันสื่อจะทำให้พื้นที่ของสื่อ
สาธารณะถูกนำมาใช้ในการแสดงพลังของพลเมือง จากประสบการณ์การศึกษาวิจัยของ Unesco
พบว่าในการดำเนินการสื่อวิทยุ - โทรทัศน์สาธารณะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าข้อควร
คำนึงดังต่อไปนี้จะมีส่วนในพัฒนาประชาธิปไตยผ่านสื่อสาธารณะ โดยเฉพาะในประเด็น การสร้าง
ภาวะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ให้แก่พลเมือง ซึ่งเป็นได้ทั้งผู้รับสื่อ ผู้ผลิต และผู้ประเมิน
คุณภาพของสื่อ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2550)

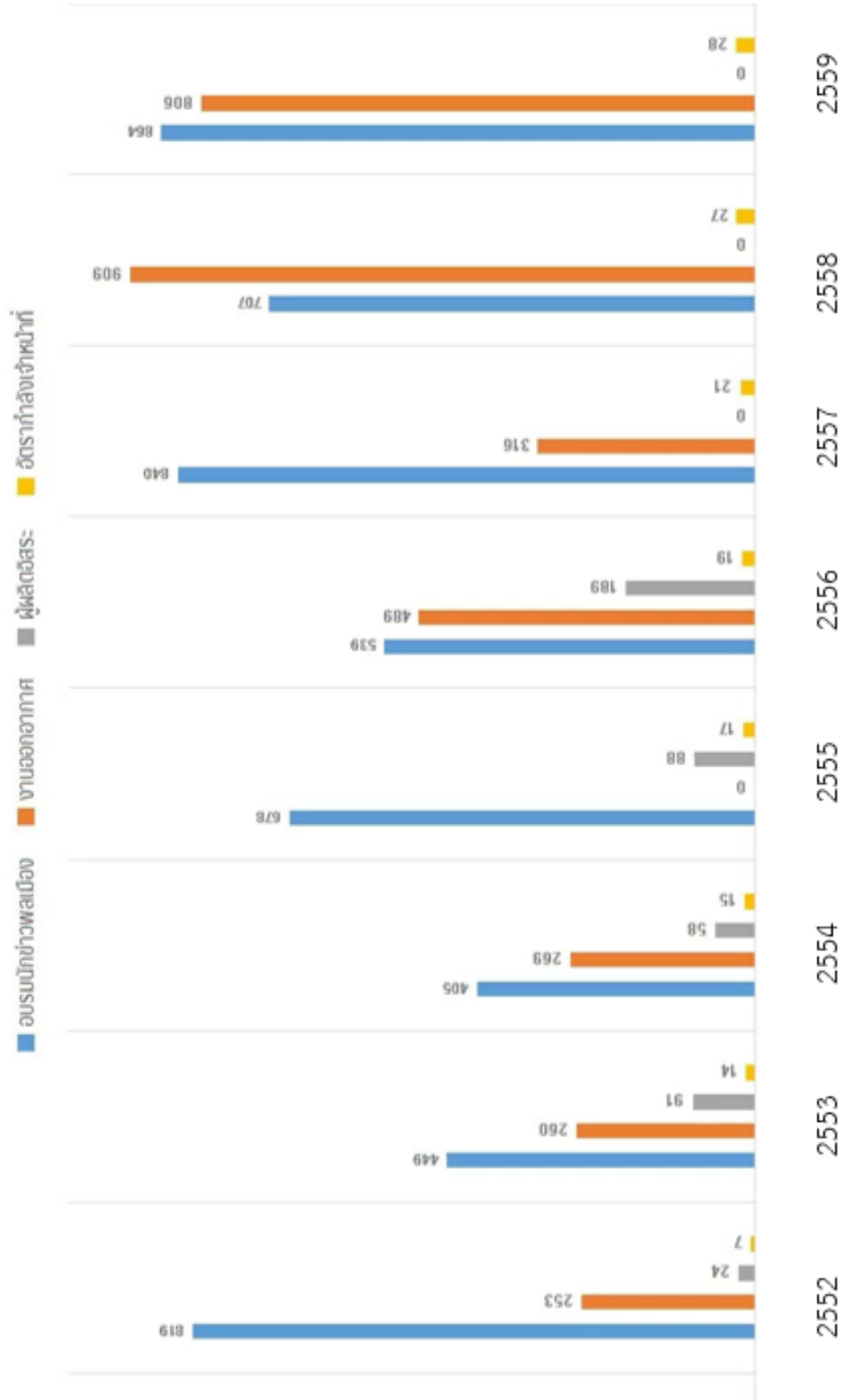
ด้วยหลักการสื่อสาธารณะทำให้เกิดพื้นที่หรือช่องทางให้พลเมืองได้แสดงบทบาท
ของตัวเองผ่านการสื่อสาร รายการนักข่าวพลเมืองได้มีส่วนทำให้เกิดทักษะการรู้เท่าทันสื่อแก่พลเมือง
ไทยซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตยยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีการ
สื่อสารเจริญก้าวหน้าเข้าถึงกลุ่มคนทุกระดับชั้น โดยทักษะการรู้เท่าทันสื่อประกอบด้วยทักษะการ
เข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมิน และการสร้างสรรค์ โดยรายการนักข่าวพลเมืองได้ทำให้ผู้เข้าอบรม
กลายเป็นผู้ที่มีทักษะการสร้างสรรค์ ซึ่งทักษะนี้จะช่วยให้บุคคลสามารถเขียนความคิดของพวกเขา
โดยใช้ข้อความเสียงและ/หรือภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมทั้ง
สามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์ เนื้อหาสารของพวกเขา (อุษา บิ๊กกิน, 2555: 161)
กล่าวคือ รายการนักข่าวพลเมืองนอกจาก นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนที่ไม่มีความเสี่ยงในสังคมแล้ว
ยังเปิดโอกาสให้ลงมือสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตัวเองไม่ว่าจะเป็นการคัดเลือกประเด็น และก่อนที่
ผลงานจะออกไป นักข่าวพลเมืองต้องทำงานกับชุมชนสูงมาก เพื่อสอบถามแหล่งข่าว เพื่อเป็นการหา
ข้อมูล รวมถึงการทำสคริปต์ การถ่ายภาพ ไปจนถึงการนำเสนอ ซึ่งล้วนแต่เป็นการได้เรียนรู้ฝึกฝน
การเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันที่ต้องมีทักษะในการสื่อสาร ทักษะการ
สร้างสรรค์นี้เองเป็นสิ่งที่

อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการจัดอบรมการเป็นนักข่าวพลเมือง พบว่าผู้ชมรายการมี
ข้อกังวล ความรอบด้านของข้อมูล ทำการนำเสนอไม่ครบทุกด้าน รวมถึงคุณภาพในการรายงานข่าว

และนักข่าวพลเมืองเองนั้นพบว่ายังมีปัญหาในเรื่องการถ่ายภาพ การคิดประเด็น ทักษะการสื่อสาร นอกจากนี้ในพื้นที่ชนบทการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตยังไม่ทั่วถึงทำให้เกิดความยากลำบากหรือเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในเดินทางไปเช่าซื้อชั่วโมงอินเทอร์เน็ตในตัวเมือง ทั้งนี้สำนักเครือข่ายสื่อสารฯได้รวบรวมจำนวนผู้ผ่านการอบรมนักข่าวพลเมือง ชี้นำงานออกอากาศ กำล้างเจ้าหน้าที่ ผู้ผลิตอิสระ และจำนวนเจ้าหน้าที่ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2559 จากกราฟด้านล่างแสดงให้เห็นถึงจำนวนผู้ผ่านการอบรม จำนวน 840 คนและผลงานที่ออกมาจำนวน 316 ชิ้นในปี พ.ศ. 2557 ถือได้ว่ามีผลงานออกมาน้อยเมื่อเทียบกับสัดส่วนการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองเมื่อเปรียบเทียบกับปีอื่นๆ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และ นับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2557รายการนักข่าวพลเมืองมีผู้ผ่านการเป็นนักข่าวพลเมืองทั้งสิ้น 3,730 คน และจนถึงปี พ.ศ. 2559 เพิ่มเป็น 5,301 คน (องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2560) รายละเอียดดังกล่าวต่อไปนี้

กราฟที่ 1 แสดงผลงานของรายการนักข่าวพลเมืองช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2552 - พ.ศ. 2559

5.3.3 ข้อเสนอแนะจากผู้ชมรายการนักข่าวพลเมือง

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อเสนอแนะในการปรับปรุงรายการนักข่าวพลเมืองจากการสัมภาษณ์ผู้ชมรายการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) ยังมีบางประเด็นที่เป็นประเด็นละเอียดอ่อนที่นักข่าวพลเมืองไม่สามารถที่จะทำเองได้ Thai PBS ต้องเพิ่มองค์ความรู้ทางกฎหมาย เพื่อที่จะสามารถปกป้องตัวเองได้ 2) ส่งเสริมเรื่องจริยธรรมจรรยาบรรณการเป็นสื่อให้ด้วยไม่ว่าจะเป็นคำพูด การใช้ภาษาบางสิ่งบางอย่างยังขาดอยู่ 3) เพิ่มระยะเวลาในการนำเสนอที่สั้นจนเกินไป ทำให้ยังไม่ได้รับข้อมูลเพียงพอ 4) คุณภาพการรายงานหรือการนำเสนอ รวมถึงย่อความรู้ให้เข้าใจง่ายในระยะเวลาที่จำกัด 5) ปรับปรุงการสื่อสารให้มีความรอบด้าน คือต้องไม่ใช่การสื่อสารข้างเดียว

5.4 บทสรุป

จากผลการสัมภาษณ์ถึงสิ่งที่ได้รับจากการชมรายการนักข่าวพลเมืองของกลุ่มผู้ชมทั่วไปและกลุ่มผู้ชมที่ Active พบว่ามีความแตกต่างกันคือกลุ่มผู้ชมทั่วไปคิดว่าเป็นการซึมซับความรู้ใหม่ๆ ที่มีความหลากหลาย เช่น ศาสนา การเมือง การดำรงชีวิต อัตลักษณ์ท้องถิ่น ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เคยรู้มาก่อน ในขณะที่กลุ่มผู้ชมที่ Active จะเห็นว่าเป็นพื้นที่สำหรับนำเสนอปัญหาของตนเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางอย่างตามมา ได้รู้ว่ารายการได้ฝึกให้เกิดสื่อของภาคประชาสังคมหรือชุมชน และมีนัยเพื่อให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขหรือ สร้างความเข้าใจต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับกลุ่มผู้ชมทั่วไปที่เป็นนิสิตคณะรัฐศาสตร์ ทั้งนี้มีสิ่งที่สอดคล้องกันคือทั้งกลุ่มผู้ชมที่ Active และกลุ่มผู้ชมทั่วไปเห็นคุณค่าของรายการนักข่าวพลเมืองในแง่การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนเจ้าของเรื่องหรือเป็นคนในได้เข้ามามีส่วนร่วมในรายการในฐานะนักข่าวพลเมือง

สำหรับกลุ่มผู้ชมทั่วไปความเชื่อมโยงของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะเป็นเรื่องของ การลุกขึ้นมาทำสิ่งที่ดีให้กับสังคม สิทธิในการสื่อสารเพื่อให้มีผู้มารับผิดชอบหรือเพื่อให้อาจออยู่หนึ่งต่อปัญหาที่เกิดขึ้นต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา รวมถึงการพึ่งพาตนเองได้ การแสดงอัตลักษณ์การมีตัวตน และการตระหนักถึงสิทธิตามระบอบประชาธิปไตยในการใช้พื้นที่สาธารณะเพื่อใช้การสื่อสารเรื่องราวดังกล่าว

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ถึงสิ่งที่ได้รับจากการรับชมรายการนักข่าวพลเมืองและเรื่องความเชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับความเป็นพลเมืองระบอบประชาธิปไตย สามารถสรุปได้ว่าทั้งสองกลุ่มของผู้ชมรายการมีความคิดเห็นที่ค่อนข้างสอดคล้องกัน คือ จะกล่าวถึงคนที่ตระหนักถึงปัญหาและต้องการมีส่วนร่วมโดยลุกขึ้นมาทำการสื่อสาร ในที่นี้ก็คือ นักข่าวพลเมือง แต่สำหรับผู้ชม รายการ

นักข่าวพลเมืองทำให้ตระหนักถึงสิทธิในการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็นผ่านสื่อ อย่างไรก็ตามในเรื่องของความเชื่อมโยงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยกับรายการนักข่าวพลเมืองพบว่า บางส่วนของนิสิตรัฐศาสตร์และบางส่วนของกลุ่มผู้ชม Active ได้กล่าวถึงรายการว่าไม่สามารถที่จะสร้างการตระหนักรู้ความเป็นพลเมืองได้ คนดูทั่วไปจะได้เรื่องของการรับรู้ปัญหาเท่านั้น แต่ในการเรียนรู้จะเกิดกับนักข่าวพลเมือง หรือการเป็นต้นแบบในการเข้ามาส่วนร่วมในชุมชน สังคม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือผลักดันนโยบาย

จากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองถึงผลกระทบจากการนำเสนอเรื่องราวผ่านรายการนักข่าวพลเมือง นักข่าวพลเมืองมีความคิดเห็นว่า รายการนักข่าวพลเมืองด้วยตัวของรายการเองนั้น ยังไม่สามารถที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายได้ เป็นเพราะระยะเวลาของรายการที่ค่อนข้างจำกัด รายละเอียดเนื้อหาของรายการที่ไม่เพียงพอ แต่สิ่งที่รายการทำได้ดีคือเรื่องของการสร้างความจริงจากฝั่งของผู้ได้รับผลกระทบที่ได้นำเสนอเรื่องราวให้สังคมได้รับรู้ แต่ในกรณีของประเด็นที่ประสบความสำเร็จและทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาตามมา รายการนักข่าวพลเมืองจะมีส่วนในการจุดประเด็นทำให้เกิดกระแสขึ้นในสังคมวงกว้าง ซึ่งอาจไปสร้างแรงกระตุ้นให้บุคคลที่เกี่ยวข้องได้รับทราบและลงมือแก้ไขปัญหา รวมถึงยังกระตุ้นให้เกิดแกนนำและเครือข่ายในชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นอีกด้วย ซึ่งผลสำเร็จอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ คือ การระดมสื่อเพื่อผลิตซ้ำในหลากหลายช่องทาง ไม่ว่าจะเป็นทางวิทยุ ทางสื่อโซเชียลมีเดียบนอินเทอร์เน็ต เพื่อให้เกิดเป็นกระแสขึ้นในสังคมโดยมีปัจจัยเรื่องเวลา ความถี่ในการนำเสนอ และความต่อเนื่องในกระบวนการของชาวบ้านในชุมชน และรวมถึงปัจจัยหลายๆ อย่างของแต่ละปัญหาในพื้นที่ ที่มีความซับซ้อนแตกต่างกัน ซึ่งแต่ละประเด็นของรายการอาจจะมีระดับของความสำเร็จแตกต่างกันไป สำหรับผลต่อชุมชนและสังคมทำให้เกิดนักสื่อสารชุมชน เกิดเครือข่ายผู้ผลิต สร้างความมีส่วนร่วมตามหลักการสื่อสารสาธารณะ นอกจากนี้ยังทำให้เกิดแกนนำหรือกลุ่มประชาสังคม และเกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายขึ้นในพื้นที่กับนักข่าวพลเมือง ซึ่งถือได้ว่ารายการนักข่าวพลเมืองได้ทำให้เกิดพื้นที่สาธารณะและเกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในชุมชนและและเครือข่ายภาคประชาสังคม

แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดอีกประการ คือ ผลที่เกิดขึ้นต่อตัวนักข่าวพลเมืองเอง เพราะรายการนักข่าวพลเมืองได้ให้ ที่กับประชาชน พร้อมทั้งสอนให้นำพื้นที่ดังกล่าวมาใช้ ผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมือง ให้สามารถสื่อสารสิ่งที่ต้องการได้ ซึ่งเป็นการให้ช่องทางเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหา ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสาธารณะหรือนำเสนอความสำเร็จที่เกิดจากการลงมือแก้ไขปัญหาด้วยตนเองอันแสดงถึงความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้รู้สึกดีและเข้าใจถึงพลังของการสื่อสารว่าสามารถก่อให้เกิดความเข้าใจในสังคมได้ ทำให้นักข่าวพลเมืองนั้นรู้สึกถึงการกระตุ้นความเป็นพลเมืองให้ลุกขึ้นมามีส่วนร่วมต่อไป ไม่รอนโยบายจากรัฐเพียงฝ่ายเดียว

จากผลการศึกษารายการนักข่าวพลเมืองข้างต้นพบว่าสิ่งที่รายการได้นำเสนอนั้นสอดคล้องกับหลักสำคัญของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่เน้นเรื่องการศึกษาปฏิบัติจริง การกระทำการเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 18 ธันวาคม 2558) ได้เชื่อมโยงรายการนักข่าวพลเมืองกับการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองว่าเป็นการฝึกฝนให้ประชาชนได้มีบทบาทในการที่จะสืบค้นเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้ภายนอกได้รับรู้ พร้อมเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาถือเป็นการฝึกปฏิบัติจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีปัญหาความขัดแย้งสูงก็สามารถอาศัยรายการเหล่านี้เป็นเครื่องช่วยบรรเทาปัญหาได้ ทำให้คนในชุมชนเองรู้ปัญหาของตัวเองเป็นอย่างแรกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็นต่างๆเกี่ยวกับชุมชนของตัวเอง ถือเป็นขั้นตอนแรกในการฝึกฝนความเป็นพลเมือง กล่าวคือสนใจในปัญหาที่เกิดขึ้นและคิดเกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้น แทนที่จะเป็นผู้ถูกระทำแต่เพียงฝ่ายเดียวก็เป็นผู้กระทำการด้วย เช่นเดียวกับที่ วิชัย ต้นศิริ (วิชัย ต้นศิริ, 19 ธันวาคม 2558) ที่มองความเชื่อมโยงของรายการนักข่าวพลเมืองกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเอาไว้ว่า เป็นรายการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของชาวบ้านด้วยตนเองและก่อให้เกิดการเป็นต้นแบบในการเรียนรู้สำหรับหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ

เนื่องจากรายการนักข่าวพลเมืองเป็นช่องทางที่สามารถเป็นที่พึ่งพิงให้ประชาชนทั่วไปได้ออกมาสื่อสาร จากการสัมภาษณ์ผู้ชมรายการกลุ่ม Active พบว่าทุกคนอยากมีส่วนร่วมในการเป็นนักข่าวพลเมือง และบางส่วนได้เคยเข้ามามีส่วนร่วมกับรายการหรือผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองมาแล้ว บางส่วนเคยพยายาม แต่มีข้อจำกัดเรื่องทักษะในการติดต่อ การเขียนสคริปต์ หรือสามารถมีส่วนร่วมในส่วนการให้ข้อมูล โดยกลุ่ม Active มีแนวโน้มที่จะใช้พื้นที่รายการมากกว่า โดยกลุ่ม Active นี้มักจะมีประเด็นที่ชัดเจนและมีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของเครือข่ายหรือกลุ่มของตนเองอยู่แล้ว ดังนั้นเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอจะสอดคล้องกับกลุ่มของตนเอง สำหรับกลุ่มผู้ชมรายการทั่วไปนั้น พบว่ารายการนักข่าวพลเมืองทำให้ทุกคนอยากมีส่วนร่วมในการเป็นนักข่าวพลเมือง โดยทุกคนมีเรื่องที่น่าสนใจจะนำเสนอ มีส่วนน้อยที่กล่าวว่าไม่มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา โดยในกลุ่มนี้ไม่เคยมีส่วนร่วมกับการรายการนักข่าวพลเมืองหรือผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองมาก่อน ซึ่งทำให้ไม่ทราบถึงกระบวนการผลิตชิ้นงาน

แม้ว่าทั้งผู้ชมรายการกลุ่ม Active และผู้ชมรายการกลุ่มทั่วไปจะกล่าวว่า รายการนักข่าวพลเมืองทำให้อยากเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเป็นนักข่าวพลเมือง แต่พบว่ามีข้อข้อแตกต่างของผู้ชมสองกลุ่ม ในเรื่องของการผ่านการอบรมนักข่าวพลเมือง การมีส่วนร่วมกับการรายการนักข่าวพลเมืองแล้ว ยังรวมถึงการที่กลุ่ม Active เป็นกลุ่มที่เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายประชาสังคม มีประเด็นที่ร่วมเฝ้าติดตามผลักดันตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มอยู่แล้ว

เมื่อนำแนวคิดประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยมาอธิบายสิ่งที่ผู้ชมรายการและนักข่าวพลเมืองได้รับนั้นพบว่า สิ่งที่กลุ่มผู้ชมรายการทุกกลุ่มมีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันคือ รายการนักข่าวพลเมืองได้ทำให้เห็นว่าทุกคนสามารถลุกขึ้นมาสื่อสารในเรื่องราวของตนเองได้ ซึ่งเป็นเสรีภาพทางการแสดงออกอันเป็นสิทธิพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย โดยสิ่งที่ผู้ชมรายการทั้งกลุ่ม Active และกลุ่มทั่วไปได้รับรู้โดยเมื่อนำมาเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยพบ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีความรับผิดชอบต่อสังคม การนำเสนอเรื่องอัตลักษณ์เพื่อให้ได้รับการยอมรับการมีตัวตนในสังคม

สำหรับนักข่าวพลเมืองนั้นมักกล่าวถึงการทำให้สังคมรับรู้ เข้าใจ เป็นการลงมือทำ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งแสดงถึงการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและการพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งการตัดสินใจลงมือผลิตรายการนักข่าวพลเมืองซึ่งต้องผ่าน ส่วนมากต้องผ่านการอบรม ต้องใช้เวลา และทรัพยากรส่วนตัวในการผลิตซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีการตระหนักในความเป็นพลเมืองอยู่แล้ว ดังนั้นคนกลุ่มนี้จึงมองเห็นว่ารายการนักข่าวพลเมืองเป็นพื้นที่ในการนำเสนอเรื่องราวของหรือประเด็นที่ต้องการเผยแพร่ไปยังสังคม

แม้ว่ารายการนักข่าวพลเมืองได้เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มได้นำเสนอเรื่องราวของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนที่มีปัญหาเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มคนด้อยโอกาส ซึ่งไม่มีสิทธิมีเสียงในสังคม แต่จะเห็นได้ว่าผู้เข้ามาใช้พื้นที่จำนวนมากนั้นเป็นเครือข่ายภาคประชาสังคม และชัดเจนว่ารายการนักข่าวพลเมืองเป็นภาพสะท้อนและเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ของการเมืองภาคพลเมืองเพราะพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองจะเป็นตัวกลางในการมีส่วนร่วมเป็นพื้นที่สาธารณะของภาคพลเมืองที่ใช้พื้นที่เพื่อสื่อสารหรือนำเสนอประเด็นที่ตนเองต้องการผลักดันให้เกิดผลสำเร็จในการเปลี่ยนแปลง และแม้ว่าไม่ได้มีทุกเรื่องราวที่ใช้พื้นที่แล้วประสบความสำเร็จ แต่รายการนักข่าวพลเมืองเป็นหนึ่งในพื้นที่หรือจุดเริ่มต้น ที่ภาคประชาสังคมเลือกใช้ นอกเหนือจากช่องทางอื่นเช่น โซเชียลมีเดีย หรืออีกในลักษณะคือการนำคลิปของรายการนักข่าวพลเมืองที่มีเรื่องราวของกลุ่มตนเองไปเผยแพร่ซ้ำ เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจในสังคม หรือเกิดกระแสขึ้นมา

รายการนักข่าวพลเมืองอาจมีปัญหारेื่องการคุณภาพและความครอบคลุมของเนื้อหาที่นำเสนอ แต่สำหรับผู้ชมรายการนักข่าวพลเมืองแล้วจากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ชมรายการล้วนให้ความเชื่อถือ เพราะมองว่าเป็นผู้ได้รับความเดือดร้อนซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของรายการ หากมีการเพิ่มเวลาในการนำเสนอเพื่อเพิ่มเนื้อหาให้รอบด้านและครอบคลุม ผู้วิจัยคิดเห็นว่ายังรวมถึงปรับปรุงแบบของรายการให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้นและเพิ่มการถกเถียงของฝ่ายต่างๆ ในรายการ อาจทำให้เพิ่มจำนวนการรับชมรายการ และอาจตามมาด้วยจำนวนนักข่าวพลเมืองและประเด็นใหม่ๆ ที่น่าสนใจเพิ่มมากขึ้น

แม้ว่าทักษะการสร้างสรรค์สื่อของนักข่าวพลเมืองยังคงมีปัญหาและมีอุปสรรค แต่อย่างไรก็ตามการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการนักข่าวพลเมืองทำให้เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อในการสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะที่มีความจำเป็นในยุคปัจจุบันด้วยเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้า และพื้นที่ของสื่อสารที่เปิดพื้นที่ให้เข้าไปมีส่วนร่วมในประโยชน์สาธารณะ ไม่ว่าจะเพื่อผลักดันประเด็นปัญหาให้ได้รับการแก้ไขเชิงนโยบายหรือนำเสนอความสำเร็จในการเป็นพลเมืองที่สามารถพึ่งตนเองได้ก็ตาม

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย บทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง สื่อสาธารณะกับการสร้างความเป็นพลเมืองในสังคมไทย : กรณีศึกษารายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 3 ประการด้วยกันคือ 1. เพื่อศึกษาบริบทของรายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง โดยศึกษาจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ บริบทด้าน สังคม การเมือง เศรษฐกิจและปัจจัยภายใน คือ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทยและรายการนักข่าวพลเมือง ผ่านเอกสารและการสัมภาษณ์ กรรมการนโยบายของ Thai PBS นักข่าวพลเมืองและ นักวิชาการ 2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ประเด็น รูปแบบในการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ผ่านการดูรายการนักข่าวพลเมือง เป็นระยะเวลา 6 เดือน และเลือกดูเดือนละ 1 ตอนรวม 12 ตอน และ 3. เพื่อศึกษาผลกระทบของรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งผลต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในสังคมไทยขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะ โดยศึกษาผ่านการสัมภาษณ์ นักข่าวพลเมืองและกลุ่มผู้ชมรายการ

โดยในส่วนแรกจะตอบคำถามการวิจัยว่า รายการนักข่าวพลเมืองขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในฐานะสื่อสาธารณะมีบทบาทอย่างไรต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ในระบอบประชาธิปไตย (Civic Education) ในสังคมไทย รวมถึงมีปัจจัยและข้อจำกัดอย่างไร และในส่วนที่สองและสามจะเป็นบทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะตามลำดับ

6.1 สรุปผลการวิจัย

สื่อสาธารณะนั้นถือได้ว่าเป็นสื่อที่ช่วยส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคม รายการนักข่าวพลเมืองถือกำเนิดขึ้นมาจากแนวนโยบายการเป็นสื่อสาธารณะที่ Thai PBS ได้วางเอาในการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กับภาคพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางสังคม ซึ่ง ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่ารายการนักข่าวพลเมืองมีส่วนในการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคม แต่เมื่อพิจารณาด้วยแนวคิดสื่อสาธารณะและพื้นที่สาธารณะแล้วพบว่ารายการยังไม่สามารถทำได้ครอบคลุมและยังมี

อุปสรรคต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ส่งผลต่อเนื้อหาในการนำเสนอเนื่องจากทำให้บางประเด็นไม่สามารถนำเสนอได้ แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าคุณค่าของรายการนักข่าวพลเมืองที่ส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยยังคงดำรงอยู่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.1 รายการนักข่าวพลเมืองกับหลักการสื่อสารสาธารณะ

จากการศึกษาพบว่าวัตถุประสงค์ตาม พ.ร.บ.จัดตั้งและการกำหนดนโยบายในฐานะสื่อสาธารณะของ Thai PBS ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงประชากรทุกกลุ่มของประเทศได้เข้ามาใช้พื้นที่อย่างเท่าเทียมกัน ปราศจากการครอบงำจากอำนาจรัฐ และกลุ่มทุนหรือกลุ่มพาณิชย์และดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญจึงเปรียบเสมือนเป็น “พื้นที่สาธารณะ” หรือ “Public Sphere” ต่างจากสื่อพาณิชย์ที่มีเป้าหมายทางการค้าและมีเป้าหมายหลักมาจากค่าโฆษณา ซึ่งนอกจากให้คุณค่าเรื่องการเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม สร้างความเท่าเทียมในด้านการให้ความรู้และใช้พื้นที่หรือมุ่งเพื่อสร้างคุณภาพให้กับสังคม (ฐิติพันธ์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2546: 8) สำหรับปัจจัยในด้านนโยบายที่ส่งผลต่อการถือกำเนิดของรายการนักข่าวพลเมือง สามารถพิจารณาได้จากวัตถุประสงค์และนโยบาย หลักการสำคัญของสื่อเพื่อสาธารณะเพื่อเป็นแนวทางในการยึดถือปฏิบัติ ประเด็นข่าวและภาพรวม และประเด็นหลักสำคัญ (Thematic) ที่ให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยชุมชน สนับสนุนการเมืองภาคพลเมือง ส่งเสริมเครือข่ายประชาสังคมในการเข้ามาใช้พื้นที่ในการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามหลักการสื่อเพื่อสาธารณะที่องค์การฯ ได้กำหนดเอาไว้เรื่อง “การมีส่วนร่วมกับสังคม” อันนำไปสู่การเปิดโอกาสแก่ผู้ผลิตรายการอิสระภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการผลิตและเผยแพร่รายการด้วยบรรทัดฐานและค่านิยมของชุมชนสังคมนั้นๆ แสดงถึงลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยและส่งเสริมให้เกิดประชาธิปไตยผ่านพื้นที่สื่อสอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์อดีตกรรมการนโยบาย (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) ที่กล่าวว่า การถือกำเนิดของรายการนักข่าวพลเมืองเป็นเรื่องของกฎหมายที่ระบุเอาไว้ในวัตถุประสงค์ของ พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะ ทำให้เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมืองอาวุโส ที่กล่าวว่า รายการนักข่าวพลเมืองมีวัตถุประสงค์เป็นไปตามภารกิจในการเป็นสถานีสื่อสาธารณะที่ให้การให้คนได้มีส่วนร่วม (สุวิจนา ทิพย์พิณีจ, 3 ธันวาคม 2558)

ในมุมมองของกรรมการนโยบายและผู้อำนวยการสำนักฯ ที่มีต่อการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ได้ให้ความสำคัญและคิดว่าเป็นหน้าที่ของสื่อสาธารณะ และมีความพยายามให้เกิดการเรียนรู้ผ่านรายการของ Thai PBS โดยสื่อสาธารณะจะอุดหนุนโหว่ของการศึกษาในระบบเรื่องของการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองได้ โดยสื่อสาธารณะมีส่วนในการพัฒนาประชาธิปไตย โดยกล่าวว่า เป็น “ประชาธิปไตยทางการสื่อสาร” คือสื่อเปรียบเสมือนห้องเรียนให้พลเมืองได้เรียนรู้ได้ลงมือ

ปฏิบัติ และเปรียบว่าคนในสังคมก็คือครุฑนั่นเอง และสำหรับมุมมองที่มีต่อรายการนักข่าวพลเมืองที่สามารถเชื่อมโยงกับเรื่องของประชาธิปไตยในกล่าวคือ รูปแบบรายการของรายการทำให้เป็นช่องทางให้ผู้ที่ต้องการจะสื่อสารประเด็นของตัวเองบนสื่อหลัก ไม่ว่าจะเป็น การมีส่วนร่วม การตรวจสอบ ถ่วงดุล การมีตัวตน การลดความเกลียดชังท่ามกลางความหลากหลายของศาสนา การให้คนไทยได้รับรู้ซึ่งกันและกัน แต่หลักสำคัญคือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตยของ ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (ปริญญา เทวานฤมิตรกุล, 2555: 31-35) กล่าวคือ การเคารพความแตกต่าง รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ เคารพหลักความเสมอภาค และการรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม

แนวคิดของรายการนักข่าวพลเมืองพบว่าเป็นการสื่อสารผ่านมุมมองของเจ้าของประเด็นสืบเนื่องจากระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทนมีข้อบกพร่อง เพราะถูกจำกัดวงเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมืองและผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้น เมื่อมาผนวกกับบทบาทของสื่อสาธารณะที่ต้องการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมให้กับภาคพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางสังคม จึงทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาที่เรียกว่า ‘นักข่าวพลเมือง’ ขึ้น ดังนั้นการเกิดขึ้นของนักข่าวพลเมืองเป็นการที่พลเมืองลุกขึ้นมาสื่อสารด้วยตัวเอง นับได้ว่ารายการนักข่าวพลเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองภาคพลเมือง เพราะเป็นการสื่อสารของภาคพลเมืองในการแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมของพลเมือง (ประชาไท, 2560) โดยรายการนักข่าวพลเมืองไม่ใช่รายการร้องทุกข์ แต่เป็นเครื่องมือในการอธิบายถึงวิธีการแก้ไขปัญหาอย่างไร โดยเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ต้องการสื่อสารกับสังคม แล้วสังคมจะเรียนรู้อะไรจากสิ่งที่นำเสนอหรือต้องการจะสื่อสาร โดยสิ่งที่เกิดขึ้นกับนักข่าวพลเมืองในการผลิตชิ้นงานเป็นกลอุบายหนึ่งที่จะทำให้นักข่าวพลเมืองเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นทั้งหมดแล้วอธิบายออกมา (ฐิตินบ โภมลนิมิ, 2552) เมื่อเปรียบเทียบการนิยามความเป็นพลเมืองของ นักข่าวพลเมือง ผู้ชมรายการกลุ่ม Active และผู้ชมรายการทั่วไป พบว่านักข่าวพลเมืองและกลุ่มผู้ชมรายการที่ Active สามารถไปถึงเรื่องของการมีส่วนร่วมกับสังคม คำนึงประเด็นสาธารณะ การจัดการปัญหาด้วยตนเอง การลงมือทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีประเด็นในการผลักดันหรือประสบปัญหาจึงเห็นช่องทางและให้ความสำคัญกับการเปิดที่ของรายการในการนำเสนอเรื่องราวของตนเองเพื่อผลักดันประเด็นไปสู่สาธารณะเพื่อให้สังคมได้รับรู้ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มนี้มีความตระหนักในความเป็นพลเมือง ดังนั้นพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองคือการที่พลเมืองที่ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเองและสังคม ได้แสดงและใช้อำนาจของตนเอง เนื่องจากยังมีกลุ่มคนอีกจำนวนมากที่ไม่มีพื้นที่ในการสื่อสารแต่รายการทำให้คนเหล่านี้สามารถนำเสนอประเด็นของตนเองได้ เป็นการใช้พื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองเพื่อต่อสู้ ลงมือกระทำด้วยตนเอง ในขณะที่กลุ่มผู้ชมทั่วไปจะกล่าวถึงความเป็นพลเมืองใน

ระบอบประชาธิปไตยในเรื่องของการเลือกตั้ง บางส่วนความอิสระเสรีทางความคิดและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น สิทธิพื้นฐานในการเป็นพลเมืองของรัฐในการครอบครองทรัพย์สิน

อย่างไรก็ตามในช่วงก่อนการเกิดขึ้นทีวีดิจิทัล Thai PBS ในฐานะสื่อสาธารณะแห่งเดียว ที่ต้องเป็นสื่อที่ดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ เป็นสื่อของประชาชน ภายใต้บริบทการเมืองที่ไม่ปกติในปี พ.ศ. 2557 ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เนื้อหารายการนักข่าวพลเมืองพบว่า จากปัจจัยด้านการเมืองทำให้ Thai PBS ไม่มีความเป็นอิสระตามหลักการสื่อสาธารณะ และส่งผลทำให้พื้นที่สาธารณะของรายการนักข่าวพลเมืองมีความจำกัด จากการเกรงอิทธิพลจากการแทรกแซงของรัฐ จากการสัมภาษณ์กรรมการนโยบาย ที่แม้ว่ามีความพยายามจะดำเนินการตามหลักการสื่อสาธารณะ และมีความพยายามในการส่งเสริมประชาธิปไตย แต่ Thai PBS ต้องเผชิญกับอุปสรรคที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาเสรีภาพตามระบอบประชาธิปไตยในการแสดงออก ทำให้ไม่สามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างตรงไปตรงมา ต้องระมัดระวังไม่ให้กระทบในเรื่องของความมั่นคง หากเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อทหารตำรวจก็ไม่สามารถนำออกอากาศได้ เพราะมีอำนาจ ดังนั้นการที่ไม่ใช่รายการสดจึงมีการตัดต่อ คำพูด กลั่นกรอง ก่อนการนำเสนอ

นอกจากนี้เรื่องความไม่ปลอดภัยของตัวนักข่าว/ทีมผู้ผลิตรายการนักข่าวพลเมืองถือได้ว่าเป็นส่วนอุปสรรคอีกส่วนหนึ่งของรายการนักข่าวพลเมืองที่จะใช้พื้นที่ของรายการได้อย่างลุ่มลึกมากขึ้น ซึ่งในเรื่องนี้ปัจจัยทางด้านกฎหมายในการให้ความคุ้มครองจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ จากการสัมภาษณ์นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนได้กล่าวว่า สิทธิในการสื่อสารเสรีภาพในการแสดงออกมันเป็นของพลเมืองทุกคนอยู่แล้วดังนั้นไม่ว่าเขาจะเป็นสื่อวิชาชีพหรือไม่ก็ตามเขาก็ควรได้รับการคุ้มครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นคนชายขอบที่นอกจากจะเป็นชายขอบของสังคมอยู่แล้วเป็นชายขอบของสื่อด้วย ดังนั้นเมื่อพยายามขยายสิทธิการสื่อสารที่ใครๆ ก็ทำได้จำเป็นจะต้องสร้างความเชื่อมั่นว่าเขาทำแล้วเขาได้รับความคุ้มครอง โดยต้องมีวิธีกำกับดูแลในหนทางอื่นๆ หรือต้องมาสร้างความเข้าใจร่วมกันว่าต้องเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน (พรชชาติ กุหลาบ, 13 ธันวาคม 2558)

และในขณะเดียวกันบริบททางสังคมทำให้ส่งผลต่อความนิยมในการรับชมซึ่ง ผู้วิจัยคิดเห็นว่าอาจส่งผลต่อการสร้างภูติสาธารณะอันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ในการนำเสนอ กล่าวคือความเคยชินยังในการรับชมของคนในสังคมได้ส่งผลในภาพใหญ่ทำให้ความนิยมในช่อง Thai PBS ยังไม่สูงเท่าที่ควร ซึ่งเป็นผลมาจากการครอบงำสื่อของภาครัฐตามด้วยภาครัฐกิจ ทำให้ประชาชนคนไทยเคยชินกับการเลือกดูสิ่งที่ให้ความบันเทิงซึ่งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่ย่อมดูสิ่งที่ให้ความสนุกสนานมากกว่าเนื้อหาที่มีสาระ สำหรับในด้านความพร้อมของคนไทย นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์ กล่าวว่า ทีวีสาธารณะแห่งหนึ่งนั้นเป็นวัฒนธรรมการผลิตและการบริโภคสื่อทั้งในแง่ผู้ส่งสารและรับสาร คือถ้าจะมีอุดมการณ์เกี่ยวกับสื่อสาธารณะ จะต้องมั่งทั้งสองอย่างควบคู่กัน

คือทั้งผลิตและบริโภคได้ โดยการศึกษาที่จะเกิดเป็นวัฒนธรรมได้นั้น จะต้องมีการปลูกฝัง ค่านิยม ทั้งในการผลิต การเปิดรับและการบริโภค คือต้องอาศัยทักษะในระดับหนึ่งที่จะรับเนื้อหาที่เป็นสาระและเป็นประโยชน์ได้ ในขณะที่ รัฐินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ ได้ทำวิจัยเรื่องทีวีสาธารณะมีความกังวลว่าจะไม่เข้ากับรสนิยมของคนไทย และจะไม่สามารถนำเสนอในรูปแบบที่คนไทยสามารถบริโภคได้ (พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์, 2550: 6-9) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับ พรรษาสิริ กุหลาบ ที่กล่าวว่า ผู้ประกอบการไทยมักกล่าวว่าไม่สามารถผลิตรายการสาระได้เพราะคนไม่ดู จึงทำให้ไม่ได้คิดหารูปแบบรายการที่มีสาระให้คนสนุกได้ เพราะตีโจทย์แล้วว่าคนดูไม่ดูแล้ว (พรรษาสิริ กุหลาบ, 13 ธันวาคม 2558) เหล่านี้เองทำให้ส่งผลต่อการเลือกรับชมของประชาชน

ในการเป็นส่วนหนึ่งของสื่อสาธารณะของรายการนักข่าวพลเมืองแม้ว่ารายการจะให้โอกาสชาวบ้านและหรือการเป็นชายขอบที่สุด ซึ่งไม่เคยพื้นที่สำหรับพวกเขาเหล่านี้ให้มีสิทธิในการสื่อสารเรื่องราวของตน (สมเกียรติ จันทรสีมา, 27 พฤศจิกายน 2558) ผู้วิจัยคิดเห็นว่าจุดมุ่งหมายของรายการนักข่าวพลเมืองยังไม่สามารถนำเสนอเรื่องราวและกลุ่มคนที่มาใช้พื้นที่ได้อย่างหลากหลายซึ่งอาจเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาการไม่ได้รับความนิยมนในการรับชมรายการ เนื่องจากทำให้ขาดความน่าสนใจ และขาดการรู้สึกเป็นเจ้าของและต้องการมีส่วนร่วมจากคนทุกกลุ่มในสังคม ซึ่งการที่ทำให้ทุกกลุ่มในสังคมให้ความสนใจในรายการจะทำให้มีโอกาสประสบความสำเร็จเนื่องจากมีพลังจากกลุ่มผู้ชมรายการที่หลากหลายและจำนวนมากกว่า และหากรายการสามารถสร้างความหลากหลายขึ้นมาได้ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มคนต่างๆ ในสังคมมากขึ้นอีกด้วย รวมถึงอาจนำมาซึ่งการยอมรับและเคารพความแตกต่าง และความเสมอภาคของกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม

6.1.2 การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมืองกับความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมืองเมื่อนำแนวคิดสื่อสาธารณะมาพิจารณา พบว่าในด้านผลิตรายการเพื่อบริการและผลประโยชน์สาธารณะ ปรากฏคุณค่าที่สำคัญคือให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์คือทำให้สังคมรับรู้ถึงวิถีชีวิต บนความแตกต่างหลากหลายในมุมมองของคนในพื้นที่ ที่ไม่ได้โอกาสนำเสนอเรื่องราวของตนเองมากนักบนพื้นที่สื่อ หรือการต่อสู้และการจัดการกับปัญหาของกลุ่มคนต่างๆ โดยประเด็นของรายการที่นำเสนอเกี่ยวข้องกับสาธารณะทั้งในระดับชุมชนและในระดับประเทศ แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นในลักษณะเฉพาะชุมชนหรือเฉพาะกลุ่มโดยมีคุณค่าที่สำคัญคือการเปิดพื้นที่ในการมีส่วนร่วม ด้านการผลิตเนื้อหาที่นำเสนอเพื่อส่วนรวมในระดับชุมชนและมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะมิใช่ประโยชน์ส่วนตัวในระดับปัจเจก โดยสิ่งที่รายการนักข่าวพลเมืองนำเสนอสามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็น คือ ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นชาติพันธุ์ ประเด็นสังคมและชุมชน และประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยในแต่ละประเด็นนั้นได้

สอดแทรกความรู้ด้านประชาธิปไตย และความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยผู้วิจัยมาจากประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตย ได้แก่ การใช้กฎหมายที่ไม่เป็นไปตามหลักนิติธรรม เสรีภาพในการเลือกตั้ง อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน การมีส่วนร่วมในการตรากฎหมาย เสรีภาพในการชุมนุมโดยสันติ และเสรีภาพในการแสดงออกทางความคิด และความเสมอภาคทางการเมือง และความรู้ด้านความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย จากแนวคิดความเป็นประชาธิปไตย และ ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนเองในฐานะพลเมือง การเคารพกติกา และการรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม จากแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นชาติพันธุ์ และประเด็นสังคมและชุมชนจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือท้องถิ่น ในขณะที่ประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยนั้นมักจะเชื่อมโยงกับภาพรวมในระดับประเทศ และยังพบว่านอกจากรายการจะนำเสนอเรื่องราวที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมขณะนั้น เช่น การนำเสนอเรื่องการเลือกตั้ง การยุติความรุนแรง ในช่วงการชุมนุมของกลุ่ม กปปส. หรือ การนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับการหายตัวไปของบิลลี่ แกนนาคระเหยียงปกากะญอ ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า รายการนำเสนอประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นชาติพันธุ์ และประเด็นสังคมและชุมชน ซึ่งสามประเด็นนี้จะมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน โดยในช่วงใกล้รัฐประหารและภายหลังรัฐประหารการนำเสนอเรื่องราวในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ที่ครอบคลุมเรื่องการชุมนุม การรณรงค์สนับสนุนการเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น เรื่องที่มาของนายกรัฐมนตรีที่ต้องมาจากการเลือกตั้ง ถูกนำเสนอน้อยและไม่ถูกนำเสนอ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ารายการนักข่าวพลเมืองยังไม่มีคามอิสระเพียงพอจากการแทรกแซงจากการเมืองซึ่งสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ก่อนหน้านี้ที่กล่าวถึงการนำเสนอต้องดูทิศทางลมเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจตามมา ทำให้ไม่เป็นไปตามหลักสื่อสารณะและไม่อาจเป็นพื้นที่สาธารณะได้อย่างแท้จริง

แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยหลักการสื่อสารณะเมื่อพิจารณาแบบเจาะจงเฉพาะรายการนักข่าวพลเมืองคือไม่ได้มองในลักษณะภาพรวมของ Thai PBS จะพบว่ารายการนักข่าวพลเมืองยังไม่สามารถตอบโจทย์ในเรื่องของ การเข้าถึงประชาชนทุกคน เนื่องจากรายการยังไม่มีคามหลากหลายด้านเนื้อหา กลุ่มผู้ชม และของผู้ที่มาใช้พื้นที่ รายการจะเน้นไปที่คนที่ไม่มีความเสี่ยงในสังคม โดยเนื้อหาจะกระจายอยู่ตามชุมชนในพื้นที่ต่างจังหวัด เป็นเรื่องราวของปัญหาที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทของชาวบ้านกับภาครัฐเป็นหลัก กล่าวคือ จากการศึกษาเห็นได้ชัดว่าด้านความหลากหลายของประเด็นที่นำเสนอที่มักนำเสนอเรื่องราวที่เกิดปัญหาขึ้นมาในสังคมและชุมชนมากกว่าที่จะนำเสนอเรื่องราวที่มาจากความสำเร็จ หรือจากกลุ่มอื่นๆ ในสังคม สอดคล้องกับอดีตกรรมการนโยบาย (เอื้อจิต วิโรจน์ ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) ที่กล่าวถึงรายการยังคงมีปัญหาระหว่างความไม่หลากหลายของเนื้อหาที่นำเสนอ คือมุ่งนำเสนอปัญหา มากกว่าความสำเร็จ ซึ่งอาจพิจารณาได้ว่ารายการนักข่าวพลเมืองเป็น

ภาพสะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากข้อข้อพิพาททั้งจากรัฐและเอกชน ทั้งจากการดำเนินนโยบายแบบขาดการมีส่วนร่วม การใช้กฎหมายอย่างไม่เท่าเทียมเมื่อเปรียบเทียบกับชาวบ้านธรรมดา กับกลุ่มทุน และสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมในการให้พื้นที่สื่อต่างๆ แก่ชาวบ้านผู้ประสบปัญหาเหล่านี้ ด้วยหลักการสื่อสารสาธารณะ ที่ต้องปราศจากการครอบงำจากรัฐและกลุ่มทุน ทำให้รายการนักข่าวพลเมืองสามารถถอดช่องโหว่ในส่วนนี้ได้

นอกจากนี้การที่รายการให้ความสำคัญกับกลุ่มคนที่ไม่ได้มีสิทธิมีเสียงเป็นหลัก การนำเสนอมักเป็นการนำเสนอของฝ่ายผู้ได้รับความเสียหายเพียงด้านเดียว แม้ว่ารายการจะเป็นปากเป็นเสียงให้ชาวบ้านผู้ซึ่งไม่มีพื้นที่สื่อในการต่อสู้ และผู้ชมรายการจะให้ความเชื่อถือก็ตาม แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าการนำเสนอในลักษณะนี้ขัดแย้งกับหลักความเป็นกลาง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ กรรมการนโยบายที่กล่าวว่า ไม่ว่าจะประเด็นอะไรควรแสดงให้เห็นทั้งในส่วนของพลเมืองและภาครัฐด้วย คือต้องเปิดคนรายงานให้มากขึ้น แต่ต้องยึดหลักว่าตรงนี้เป็นพื้นที่ของกลุ่มคนที่ไม่ได้มีสิทธิมีเสียงในสังคม (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 22 ธันวาคม 2558) สอดคล้องกับ สมศรี หาญอนันตสุข ที่กล่าวว่ารายการ ควรมีประเด็นที่หลากหลายมากขึ้น รวมถึงขยายคนด้วย มิฉะนั้นจะไม่มีคนดูและกลายเป็นการดูกันเอง (สมศรี หาญอนันตสุข, 25 พฤศจิกายน 2558) เช่นเดียวกับ ผลการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักฯ ที่ได้กล่าวว่า กลุ่มคนที่เข้ามาใช้พื้นที่นั้นยังไม่ครอบคลุมทุกกลุ่ม โดย “กลุ่มชนชั้นกลาง” เป็นกลุ่มที่เข้ามาใช้พื้นที่น้อยมาก (สมเกียรติ จันทรสีมา, 27 พฤศจิกายน 2558)

ซึ่งข้อค้นพบข้างต้นตามหลักการสื่อสารสาธารณะ สามารถอธิบายได้จากความตั้งใจของรายการนักข่าวพลเมืองที่มุ่งเป็นสื่อที่ พยายามถอดช่องโหว่ในสังคมโดยรวมที่กลุ่มคนไม่มีสิทธิมีเสียงในสังคม ไม่มีช่องทางในการสื่อสารเนื่องจากการสื่อสารผ่านตัวแทนที่ผ่านมามีข้อจำกัด เพราะถูกจำกัดวงเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมืองและผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจเท่านั้น จากการดูเทปรายการนักข่าวพบว่า รายการนักข่าวพลเมืองได้ทำหน้าที่การเป็นสื่อของคนด้อยโอกาสในสังคม ชาวบ้านในชุมชนพื้นที่ห่างไกล ที่ประสบปัญหา และพยายามตีแผ่เรื่องราวไปยังสังคม และที่สำคัญคือส่งสารไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพยายามเป็นสื่อกลาง และการที่ Thai PBS ได้มอบพื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองให้เป็นพื้นที่ในการต่อสู้ ผลักดันประเด็นของพลเมือง กล่าวคือ ทำให้ผู้ผลักดันประเด็นผ่านรายการนักข่าวพลเมืองเป็น “ผู้กระทำ” (Actor) ในปริบทสนั้น โดยการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รายการนักข่าวพลเมืองจึงเปรียบเสมือนเป็นจิ๊กซอชิ้นหนึ่งหากมองในภาพรวมของ Thai PBS ที่จะตอบโจทย์ในเรื่องของ สังคมที่เป็นธรรม ประชาธิปไตยชุมชน การเมืองภาคพลเมือง จากแผนการจัดทำรายการที่มีความหลากหลายของเรื่องราวจากต่างๆ โดยจากผลการประเมินผลการดำเนินงานประจำปี โดยคณะกรรมการประเมินซึ่งเป็นบุคลากรภายนอกองค์การได้สรุปผลการดำเนินงาน

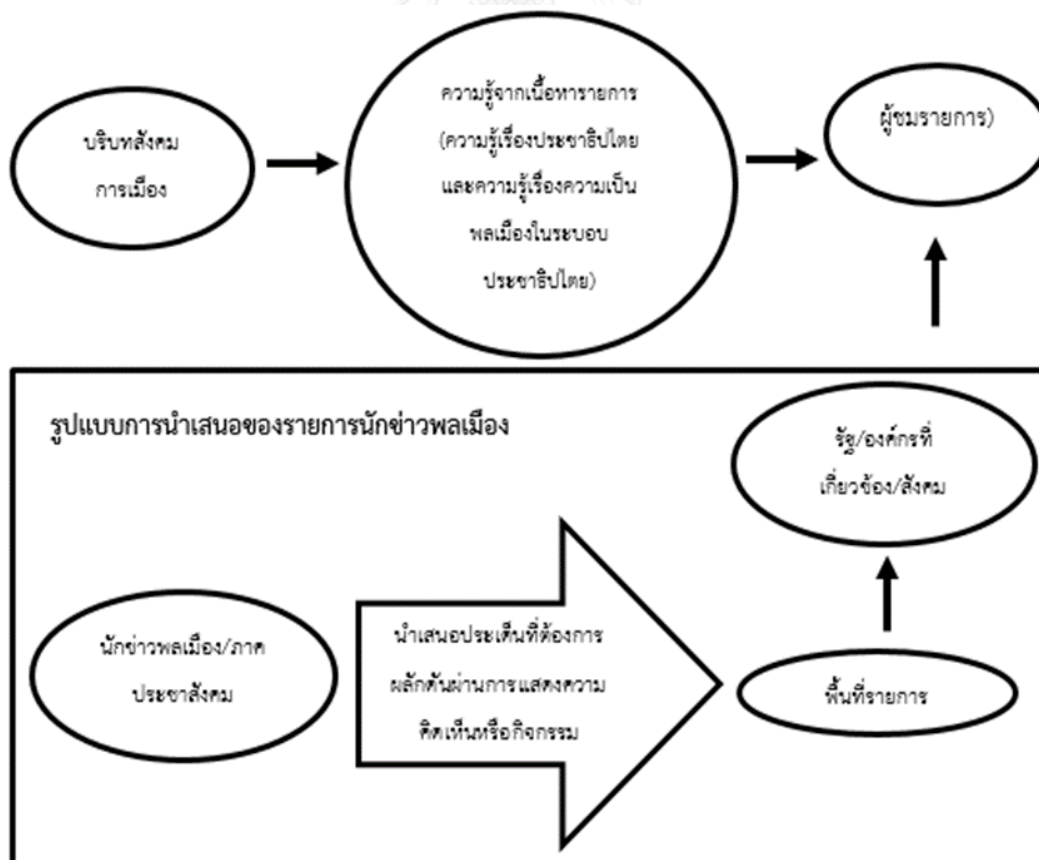
ประจำปี 2557 จะพบว่า Thai PBS ในด้านการผลิตรายการ ที่มีความหลากหลายทั้งในแง่กลุ่มผู้ชม และผู้ฟังประเภทรายการและประเด็นที่น่าสนใจ คณะผู้ประเมินมีความเห็นว่าภาพรวมของรายการที่ จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับประเด็นหลักในการทำข่าวและ รายการทั้ง 8 ข้อตามที่ปรากฏในแผนการ จัดทำรายการในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งได้แก่ ประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ในการจัดทำข่าวและรายการสำหรับ ปี พ.ศ. 2557 1) ฐานทรัพยากร สิทธิชุมชน สิ่งแวดล้อม 2) สังคมที่เป็นธรรม ประชาธิปไตยชุมชน การเมืองภาคพลเมือง สิทธิผู้บริโภค คอร์รัปชัน 3) ความรู้เท่าทันสื่อ การให้ความรู้และการศึกษาใน วิชาการสาขาต่างๆ 4) ทักษะชีวิต การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ 5) การสร้างความรู้ และความ เคารพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมชาติพันธุ์ เพศสภาพ 6) ศิลปวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ สุนทรีย์ และจินตนาการ 7) การพัฒนาพลังทางสังคม เพื่อร่วมสร้างสังคมคุณภาพ คุณธรรม 8) ให้ ความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมของโลกเชิงลึก (องค์การกระจาย เสี่ยงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย, 2558)

อย่างไรก็ตามจากปัญหาความไม่หลากหลายของประเด็น ความรอบด้าน และคนที่มาใช้พื้นที่ ผู้วิจัยคิดว่าอาจส่งปัญหาต่อเพื่อขับเคลื่อนประเด็นปัญหาและเรื่องราวของแต่ละชุมชนไปสู่ เป็นเรื่องราวที่มีความเฉพาะในหลายประเด็น ซึ่งเป็นเหตุผลทำให้ผู้ชมของรายการนี้ค่อนข้างจำกัด เฉพาะกลุ่ม อาจทำให้การสร้างอัตลักษณ์ความเป็นไปได้ยากขึ้น

ในการวิเคราะห์เนื้อหาหรายการนักข่าวพลเมือง สามารถแบ่งสิ่งที่รายการนำเสนอและเป็นสิ่ง ที่ผู้รับชมรายการจะได้รับออกเป็น 2 ประเภทคือ ด้านเนื้อหาและรูปแบบ ซึ่งมีบริบททางด้านการเมือง สังคม เข้ามามีอิทธิพลกับเนื้อหาของรายการเช่นในตอน “เหมืองเชียงคาน” ออกอากาศ วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2557 ในตอนนี้นำเสนอเรื่องราวของชาวบ้านอำเภอเชียงคาน จ.เลย ที่ได้รับความ เสียหายจากการทำเหมืองแร่ โดยมีเนื้อหาที่สอดแทรกและส่งผ่านไปยังผู้ชมรายการในตอนนี้ กล่าวคือ เมื่อพิจารณาด้วยหลักประชาธิปไตยจะพบว่าสะท้อนให้เห็นการใช้บังคับใช้กฎหมายของรัฐที่ไม่เป็นไป ตามหลักนิติธรรม และเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาที่ได้รับจากผลกระทบ และเมื่อ นำมาพิจารณาด้วยแนวคิดความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะพบการรับผิดชอบต่อสังคม และส่วนรวมของนักข่าวพลเมืองที่ได้ออกมาสื่อสารผลักดันปัญหาของชุมชนที่ประสบปัญหาด้าน สิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ของนายทุนผ่านสื่อกระแสหลัก และอีกประการ คือ การเป็นต้นแบบ การนำเสนอเรื่องราวของชุมชนผ่านพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองเพื่อให้สังคมได้รับรู้หรือเพื่อ ผลักดันนโยบายให้ได้รับการแก้ไข โดยในการนำเสนอจะบอกเล่ารายละเอียดถึง ที่มาของปัญหาพร้อม ความเป็นมาก่อนและหลังจากได้รับผลกระทบ ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่าเป็นการนำมุมมองของคนใน ชุมชนหรือคนในพื้นที่ถ่ายทอดปัญหาของตนเองให้สังคมได้รับรู้ และนำมาซึ่งการแก้ไข เช่นเดียวกับ ในตอน “หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้” ออกอากาศวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ.2557 ที่นำเสนอเรื่องราวของ

หมู่บ้านดงนา อำเภอสรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี ที่อาศัยอยู่ในบริเวณเขตอุทยานผาแต้มมาตั้งแต่ก่อนประกาศเป็นอุทยาน ส่งผลให้ชุมชนนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ ลักษณะการนำเสนอคล้ายกันคือ นำเสนอที่มาที่ไปของปัญหา ผลกระทบที่ได้รับ และที่สำคัญในตอนนี้อย่างได้นำเสนอกิจกรรมหรือวิธีหาทางออกของคนในชุมชนกับเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของการจัดเวทีประชาคมร่วมกันเพื่อหาทางออก ซึ่งกิจกรรมในการหาทางออกหรือการพัฒนาชุมชนหรือสังคมเป็นสิ่งที่สามารถพบได้ในเกือบทุกตอนของรายการนักข่าวพลเมือง ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่ผู้อำนวยการสำนักฯ กล่าวเอาไว้ว่ารายการไม่ใช่รายการร้องทุกข์ แต่ได้นำเสนอวิธีการก้าวผ่านปัญหาเอาไว้ด้วย โดยกิจกรรมจะโยงไปสู่วัตถุประสงค์ของการนำเสนอ ก็คือการทำให้หมู่บ้านนี้มีไฟฟ้าใช้โดยทำให้เกิดผลกระทบกับสิ่งแวดล้อมในอุทยานให้น้อยที่สุด และผู้วิจัยยังสังเกตได้ว่าการนำเสนอที่นอกจากเป็นการนำเสนอเรื่องราวในมุมมองของชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้สังคมได้รับทราบและหวังผลให้เกิดการแก้ไขตามมา ในอีกกรณีคือแม้ว่าการหาทางออกร่วมกับภาครัฐจนได้ข้อสรุปออกมาแล้วแต่การนำเสนอผ่านรายการเป็นการให้สังคมเป็นพยานในสิ่งที่รัฐได้ตกลงไว้ในการดำเนินการ ผู้วิจัยสามารถสรุปสิ่งที่รายการนำเสนอเป็นรูปภาพเอาไว้ด้านล่างดังนี้

ภาพที่ 2 การนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง

6.1.3 รายการนักข่าวพลเมืองกับการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากการศึกษาพบว่าความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของรายการนักข่าวพลเมืองที่เชื่อมโยงกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองนั้นสามารถกล่าวได้ในหลายมิติกล่าวคือ จากการออกอากาศของรายการนักข่าวพลเมืองทำให้ชาวบ้านในชุมชนตระหนักถึงการใช้พื้นที่สื่อในการนำเสนอปัญหาในพื้นที่โดยคาดหวังให้ปัญหาได้รับการแก้ไข เกิดการตื่นตัวของคนในชุมชน เกิดเครือข่ายภาคประชาสังคม ซึ่งเป็นการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งของการสร้างความเป็นพลเมือง กล่าวคือ เครือข่ายประชาสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง กล่าวคือ เป็นกระบวนการ ที่ประชาชนรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์และความผาสุกของส่วนรวม เป็นการเรียนรู้แบบมีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through Actions) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม เป็นการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีพที่ดำรงอยู่ในสังคมนั้นเอง และการตื่นตัวของชุมชน เป็นการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองรูปแบบหนึ่งเช่นเดียวกัน เพราะเป็นการเรียนรู้จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนั่นเอง ดังที่ David Mathew ได้กล่าวเอาไว้ว่า การเรียนรู้ในชุมชนเป็นการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนด้วยตนเอง จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 101-106) และสิ่งที่รายการนักข่าวพลเมืองนำเสนอได้ทำให้กลุ่มของผู้ชมรายการได้เรียนรู้ถึงเสรีภาพของการแสดงออกทางความคิดของกลุ่มคนที่มีความตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ได้ถ่ายทอดการเป็นต้นแบบของการลุกขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อชุมชนหรือสังคมโดยนำกิจกรรมหรือสิ่งที่ตนเองทำเพื่อแก้ไขปัญหาหรือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภาครัฐผ่านพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมือง อย่างไรก็ตามในเรื่องของการตระหนักถึงการมีส่วนร่วมกับรายการนักข่าวพลเมืองนั้นพบว่ากลุ่มของผู้ชมที่ Active ซึ่งล้วนแต่มีประเด็นที่ผลักดันจะเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมือง มากกว่ากลุ่มผู้ชมทั่วไป ทั้งนี้ในส่วนของเนื้อหาสำหรับกลุ่มผู้ชมทั่วไปจะได้ในส่วนของ การรับรู้โดยที่ยังไม่ถึงระดับของการตระหนักในความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่ารายการนักข่าวพลเมืองมีการสอดแทรกเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยและความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ชมทั่วไปได้กล่าวถึงการได้สัมผัสหรือรับรู้ความรู้ต่างๆ ที่รายการถ่ายทอดเอาไว้ ซึ่ง สอดคล้องกับการสัมภาษณ์กรรมการนโยบายที่กล่าวว่า Thai PBS ได้สอดแทรกเนื้อหาเหล่านี้เอาไว้และคาดหวังว่าจะเกิดการเรียนรู้จากการสัมผัสเนื้อหาเหล่านี้ ซึ่ง สุรวุฒิ ปัดไธสง ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องการสร้างความเป็นพลเมืองผ่านสถาบันสื่อที่สร้างด้วยการถ่ายทอดผ่านสื่อมวลชน จะทำให้ประชาชนเรียนรู้หรือสัมผัสเรื่องการเมืองไปโดยไม่รู้ตัว (อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 105) แต่การที่รายการนักข่าวพลเมืองได้

สอดแทรกเนื้อหาที่สอดแทรกหลักประชาธิปไตย และความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยเอาไว้ ไม่ได้ทำให้ผู้ชมรายการเกิดความตระหนักในความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยจะเป็นการรับรู้เรื่องราวต่างๆ ที่นำเสนอเท่านั้น

สำหรับนักข่าวพลเมืองเองนั้นผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าการได้มีส่วนร่วมผลิตรายการ นักข่าวพลเมืองทำให้พวกเขาารู้สึกถึงการกระตุ้นความเป็นพลเมืองให้ลุกขึ้นมามีส่วนร่วม โดยไม่รอนโยบายจากรัฐเพียงฝ่ายเดียวเข้าใจถึงสิทธิและพลังของการสื่อสารว่าสามารถนำปัญหา ความจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ในการสร้างความเข้าใจในสังคมได้ รวมถึงความสุขของนักข่าวพลเมืองที่ได้ช่วยเหลือชาวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับผลสัมภาษณ์การนิยามความเป็นพลเมืองของนักข่าวพลเมืองและกลุ่มผู้ชมรายการที่ Active จะพบว่านักข่าวพลเมืองและกลุ่มผู้ชมรายการที่ Active นั้นเป็นบุคคลที่มีความตระหนักในความเป็นพลเมือง และพื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการแสดงบทบาทความเป็นพลเมือง โดยเฉพาะนักข่าวพลเมืองที่ตัดสินใจลงมือกระทำการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยผ่านพื้นที่สื่อของรายการนักข่าวพลเมือง ซึ่งในการผลิตชิ้นงานต้องอาศัยความตั้งใจ ความพยายามในการหาข้อมูล การใช้ทักษะการใช้สื่อ ในขณะที่กลุ่มผู้ชมรายการที่ Active นั้นจะให้ความสำคัญกับรายการในลักษณะของการเป็นพื้นที่ในการผลักดันประเด็นของกลุ่มตนเองเช่นเดียวกัน ดังนั้นสิ่งที่เป็นคุณค่าของรายการนักข่าวพลเมืองจากการศึกษาเป็นผลมาจากการเปิดพื้นที่ให้ นักข่าวพลเมือง เครือข่ายประชาสังคม และชาวบ้านในชุมชน ได้ทำหน้าที่ในการมีส่วนร่วม การแสดงความรับผิดชอบ ต่อสังคม ชุมชน โดยนำเสนอเรื่องราวหรือกิจกรรมผ่านรายการนักข่าวพลเมือง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แม้ว่าภายใต้บริบททางการเมืองทำให้ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการส่งเสริมประชาธิปไตยตามที่ได้จำแนกเอาไว้ แต่รูปแบบคงเปิดสำหรับประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์และคนชายขอบ และประเด็นสังคมและชุมชน

นอกจากนี้ภายใต้แนวคิด เรื่องการมีส่วนร่วม การสนับสนุนในเรื่องการผลิตการเข้าถึงพื้นที่ และใช้ประโยชน์ และการส่งเสริมให้ใช้เครื่องมือสื่อสารของ Thai PBS แสดงให้เห็นว่า Thai PBS มีแนวนโยบายที่เอื้อต่อทักษะการสร้างสรรค์ค่อนข้างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับทักษะในการวิเคราะห์ และทักษะในการประเมิน อย่างไรก็ตามอาจกล่าวได้ว่าการให้ความรู้ที่กว้างขวาง มีประโยชน์เหมาะสมสำหรับทุกกลุ่มนั้น อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมทักษะในการประเมินและการวิเคราะห์ได้ เพื่อให้นโยบายการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชนมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมให้พลเมืองสามารถสื่อสารได้จึงเป็นสิ่งสำคัญ จึงได้กำหนดให้มีการอบรมนักข่าวพลเมือง โดยการจัดการอบรมดังกล่าวได้ช่วยสร้างนักสื่อสารภาคพลเมืองจำนวนมาก กล่าวได้ว่ามีผู้ผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองจนถึงปี พ.ศ. 2557 รวมทั้งสิ้นจำนวนกว่า 3,730 คน โดยจะต้องผ่านการ อบรมวิธีการทำข่าว การคัดเลือก

ประเด็นที่จะนำเสนอ การตัดต่อ ซึ่งการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองนี้ถือเป็นการเสริมพลังให้กับพลเมืองที่มีความตระหนักในฐานะของพลเมืองที่ต้องการแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือสังคม เพื่อวางคามการดำเนินการจากภาครัฐผ่านอัตลักษณ์ของกลุ่มหรือชุมชน

แม้ว่ารายการนักข่าวพลเมืองเองนั้นไม่สามารถนำไปเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวของรายการเอง แต่อาจนำไปสู่การจุดประเด็นและเกิดกระแสสาธารณะในสังคม โดยตัวนักข่าวพลเมืองผู้ผ่านการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองเหล่านี้ ได้กลายมาเป็นนักสื่อสารภาคพลเมืองที่สามารถ ใช้สื่อเป็น ซึ่งเป็นทักษะการรู้เท่าทันสื่อที่มีความสำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ต้องรู้จักนำเทคโนโลยีและพื้นที่สาธารณะนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากนั้นทักษะที่ได้จากการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองยังสามารถนำแนวคิด เนื้อหา และทักษะเหล่านี้ไปต่อยอดได้ เช่น การนำเนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมืองไปเผยแพร่ต่อในสื่อโซเชียลมีเดียเพื่อเพิ่มความเข้าใจในสังคม ซึ่งประเด็นที่ประสบความสำเร็จนั้นเกิดจากการระดมสื่อในหลายรูปแบบ อาศัยทั้ง ระยะเวลา ความถี่ มีความชัดเจนในสิ่งที่ตนเองต้องการจนนำมาซึ่งความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วารุณี ณ นคร ที่ศึกษาเรื่องยุทธศาสตร์การสร้างพลังผ่านพื้นที่สื่อของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศไทย ที่ชี้ให้เห็นว่าการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองได้สร้างให้เกิดพลเมืองที่ตระหนักในความเป็นพลเมืองที่มีความสามารถในการสร้างสรรค์สื่อ โดยพบว่า ทีมงานนักข่าวพลเมือง ของสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ มีบทบาทมากในการช่วยคิดและพัฒนาประเด็นข่าวในตอนเริ่มแรกของชาวบ้านคลองโยง จังหวัดนครปฐม ที่ต่อสู้ในปัญหาที่ดินราชพัสดุทำให้นักข่าวพลเมืองสามารถพัฒนาประเด็นต่อไปได้และทำให้เป็นจุดเริ่มต้นนำประเด็นปัญหาเข้าสู่พื้นที่สาธารณะ รายการนักข่าวพลเมืองสามารถเปลี่ยนบทบาทจากผู้ได้รับผลกระทบในระดับหมู่บ้าน/ชุมชนมาเป็นกลุ่มพลเมืองผู้จัดทำสื่อด้วยตนเองและสามารถสร้างกระแสสาธารณะในปริณทลทางสังคมได้โดยการนำเสนอผ่านรายการนักข่าวพลเมืองควบคู่กับสื่ออื่นๆ ให้มีความหลากหลายขยายพื้นที่สื่อมากขึ้น เช่นเดียวกับเรื่องราวที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2557 ที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา เช่น ปัญหาสันติภาพชายแดนภาคใต้ ที่เครือข่ายผู้หญิงเพื่อสันติภาพชายแดนใต้พยายามสื่อสารเรื่องราวจกมุมมองของคนในพื้นที่ โดยทางเครือข่ายฯ จะนำเรื่องราวที่ผลิตผ่านรายการนักข่าวพลเมืองไปเผยแพร่ต่อบนเว็บไซต์ และ เฟสบุ๊กของเครือข่าย

ซึ่งทักษะการสร้างสรรค์ชิ้นงานนี้ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมด้านการสื่อสารสำหรับพลเมือง โดยในสังคมไทยนั้นเมื่อก้าวถึงทักษะการรู้เท่าทันสื่อทักษะการสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ถูกให้ความสำคัญน้อยที่สุด ดังจะเห็นได้จากงานของ สุขใจ ประเทืองสุขเลิศ (สุขใจ ประเทืองสุขเลิศ, 2549: ง) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้ของคนไทยเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในยุคโลกาภิวัตน์ที่

นำเสนอว่า คนไทยเห็นความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อค่อนข้างมาก โดยเน้นที่ทักษะการประเมินค่า การวิเคราะห์ขณะที่พวกเขาเห็นว่าทักษะการสร้างสรรคส์สื่อจำเป็นน้อยที่สุด นับว่า Thai PBS และ สำนักเครือข่ายได้มีส่วนช่วยสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อในด้านทักษะการสร้างสรรคส์ให้กับพลเมืองไทย

แต่อย่างไรก็ตามนักข่าวพลเมืองยังคงมีอุปสรรคในการผลิตชิ้นงาน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของ ความปลอดภัยจากประเด็นที่เสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้อง งบประมาณเนื่องจากนักข่าวพลเมืองเป็นผู้ออก ค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตกรณีอาศัยอยู่ในชนบทที่ห่างไกล รวมถึงปัญหาการใช้ ภาษาไทยของกลุ่มชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่องของ การคิดประเด็น การถ่ายภาพ ทักษะใน การสื่อสาร แม้ว่าจะผ่านการอบรมแล้วก็ตาม ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผลิตงาน ดังที่ผู้ชมรายการได้ กล่าวไว้ว่า คุณภาพของชิ้นงานยังคงมีปัญหาอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ เนื้อหา ระยะเวลา และดำเนิน รายการและยังมีบางส่วนของผู้ที่ได้รับการอบรมแต่ยังไม่สามารถผลิตชิ้นงานออกมาได้ ซึ่งในส่วนนี้ อาจพิจารณาได้จากงบประมาณที่ภาคเครือข่ายสื่อสารสาธารณะฯ ได้รับมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับ งบประมาณผลิตและจัดหารายการประเภทอื่นๆ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานภายใน หน่วยงานสำนักเครือข่ายฯ

6.2 บทวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์

แม้ว่าในปัจจุบันมีปัจจัยที่สนับสนุนและเอื้อต่อการต่อสู้ของประชาชนทั้งในด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ การศึกษาที่พัฒนามากขึ้น รวมถึงความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ที่ทำให้ประชาชน สามารถสื่อสารถึงความต้องการของตนเองได้ ดังที่กรรมการนโยบาย Thai PBS ได้กล่าวว่าถึง รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ได้เปิดโอกาสให้ชุมชนมีมาตรการดำเนินการต่อความอยุติธรรมได้ หลายอย่าง เช่น สามารถไปฟ้องศาลปกครอง ร้องเรียนต่อกรรมการสิทธิ ต่อผู้ตรวจการอื่นๆ หรือจะ เสนอกฎหมายภาคประชาชน เหล่านี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมหรือต่อสู้กับอยุติธรรม ได้สิ่งเหล่านี้ส่วนในความสำเร็จของรายการนักข่าวพลเมือง อีกทั้งเศรษฐกิจฐานะของชุมชนต่างๆ ใน ประเทศไทยดีขึ้น สืบเนื่องมาจากระดับการศึกษาของคนในชุมชนมีมากขึ้น จึงสามารถที่จะต่อสู้ได้ ชัดเจนและสามารถสื่อสารได้ดีกว่า หากเป็น 50 ปีก่อนรายการนักข่าวพลเมืองอาจจะเกิดขึ้นได้ยาก มาก ในการที่จะหานักข่าวในชุมชนที่จะมีบรรยายถึงความอยุติธรรมและสามารถบอกได้ว่าชุมชน ต้องการอะไรจะทำได้ยาก (จอห์น อิงภากรณ์, 27 พฤศจิกายน 2558)

การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงและการผลิตกำลังคนเพื่อเข้าสู่ ระบบอุตสาหกรรมตามอุดมการณ์ความทันสมัยแบบตะวันตก (อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 95) บวกกับการเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ทำให้ระบบ ประชาธิปไตยแบบตัวแทนของไทยได้ให้ความสำคัญกับนายทุนและไม่อาจตอบโจทย์แก่คนทุกกลุ่มใน สังคมได้ จะเห็นได้ว่าทั้งจากปัจจัยการรวมศูนย์อำนาจ การมุ่งให้ความสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้

นโยบาย ต่างๆ ขาดการมีส่วนร่วมจากส่วนท้องถิ่นทำให้เกิดเป็นข้อพิพาทระหว่างรัฐกับชุมชนในท้องถิ่นตามมา เช่น ปัญหาพื้นที่อยู่อาศัยและที่ดินทำกินกลายเป็นเขตทับซ้อนกับอุทยาน ปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการทำเหมืองแร่ของกลุ่มทุน หรือรวมถึงปัญหาที่มีความซับซ้อนในหลายๆ มิติในพื้นที่ที่มีความเฉพาะ เช่นปัญหาชายแดนภาคใต้ ทั้งในเรื่องของความรุนแรงที่เกิดขึ้น โดยผู้ได้รับความเสียหายจำนวนมากเป็นผู้ที่ไม่มีสิทธิมีเสียงในสังคม โดยเรื่องของพวกเขาเหล่านี้ไม่สามารถถูกผลักดันให้เป็นนิติสาธารณะได้ ก่อนการมีของสื่อสาธารณะ

ในหลายตอนจากการวิเคราะห์เนื้อหาได้พบว่าสะท้อนให้เห็นการดำเนินนโยบายหรือโครงการของภาครัฐที่ปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน การใช้อำนาจทางกฎหมายของภาครัฐที่ไม่เป็นตามหลักนิติธรรม การดำเนินการทางธุรกิจของกลุ่มที่นำมาซึ่งปัญหาของชุมชน ดังนั้นปัญหาของการไม่ได้รับความยุติธรรมจากภาครัฐและกลุ่มทุน โดยเฉพาะการขาดพื้นที่ในการนำเสนอเรื่องราวในยุคที่สื่อถูกครอบงำโดยรัฐและกลุ่มทุน แต่รายการนักข่าวพลเมืองที่กล่าวได้ว่าเป็นการกระจายอำนาจของสื่อ ลงไปยังชุมชน เป็นช่องทางให้ประชาชนได้ใช้อำนาจผ่านพื้นที่สื่อ ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีพื้นที่ในการแสดงออกถึงความต้องการในการแก้ไขปัญหาหรือการมีส่วนร่วม หรือมีพื้นที่ได้ใช้อำนาจผลักดันให้เรื่องราวของกลุ่มเป็นนิติสาธารณะ โดยไม่ต้องใช้การเดินขบวนบนท้องถนนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น นับเป็นการปรับความสัมพันธ์ทางอำนาจที่ไม่เท่าเทียม และแม้รายการอาจไม่ได้นำไปสู่ผลสำเร็จ แต่เป็นจุดเริ่มต้นของการได้รับการสนใจจากภาครัฐ อีกทั้งมีแนวโน้มนำไปสู่สื่อหลักได้ และเป็นการเมืองในมิติการต่อสู้ในพื้นที่สังคม วัฒนธรรม หลังจากมีการพัฒนาเข้าไป นอกจากนี้รายการสามารถเป็นต้นแบบในการออกมาใช้พื้นที่ในการผลักดัน ต่อรอง ตรวจสอบ เพื่อแก้ไขปัญหา และเมื่อได้มาใช้แล้วทำให้เกิดการตระหนักในความเป็นพลเมืองของนักข่าวพลเมืองเครือข่ายประชาสังคม และชาวบ้านในชุมชนมากขึ้น ทำให้รู้สึกถึงพลังอำนาจของตัวเองเมื่อมีช่องทางในการแสดงออกซึ่งส่วนร่วมผ่านพื้นที่สื่อ นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ให้กลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมผลักดันวาระเรื่องราวของกลุ่มตนเองอันเนื่องมาจากรัฐดำเนินนโยบายโดยปราศจากการมีส่วนร่วม เช่นเดียวกัน

เนื้อหาของรายการนักข่าวพลเมืองได้สอดแทรกความรู้ทางการเมือง ความเป็นประชาธิปไตยไว้เช่นเดียวกัน แต่ด้วยบริบททางการเมืองทำให้เป็นข้อจำกัดทำให้ประเด็นที่มีเนื้อหาลักษณะดังกล่าวมีการผลิตน้อยที่สุด โดยประเด็นที่นำเสนอในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย จะเกี่ยวกับเรื่องเสรีภาพในการเลือกตั้ง การได้มาซึ่งนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นประเด็นที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของอำนาจที่ควบคุมรัฐ ณ ขณะนั้น หรือประเด็นที่สำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะพิจารณาแล้วว่าอาจส่งผลกระทบจากการออกอากาศหากพาดพิงในประเด็นที่อ่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับรัฐ และอุปสรรคจากปัจจัยที่อาจถูกฟ้องร้อง ดังนั้นเมื่อพิจารณาด้วยปัจจัยดังกล่าวทำให้ส่งผลถึงประเด็นที่ต้องการนำเสนอของภาค

ประชาชน ด้วยสำนักเครือข่ายสื่อสารณะย่อมตรวจสอบสิ่งที่นำเสนอเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบตามมา ซึ่งส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการผลิต ความเป็นอิสระตามหลักการสื่อสารณะและพื้นที่สื่อสารณะ

อย่างไรก็ตามรายการนักข่าวพลเมืองในยุคหลังรัฐประหาร ยังสามารถสร้างความเป็นพลเมืองผ่านสื่อสารณะผ่านรายการนักข่าวพลเมือง ที่แสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมจำนนต่อการคุกคามของอำนาจรัฐในกรณีปัญหาปากท้องของชาวบ้าน การยืนยันอำนาจของประชาชนในการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น การพยายามมีส่วนร่วมในการร่างกฎหมาย การสร้างการยอมรับของกลุ่มคนต่างชาติพันธุ์ต่างศาสนา บนพื้นฐานของความเสมอภาคเท่าเทียม แสดงให้เห็นว่าความเป็นประชาธิปไตยในมุมมองของรายการนักข่าวพลเมืองไม่ใช่แค่การเลือกตั้ง แต่หมายถึงวิถีชีวิตทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของพลเมืองในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับรัฐ ราชการ และกลุ่มผู้มีอำนาจและการไม่ยอมจำนนแม้จะอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของพื้นที่สื่อสารณะที่ถูกกลดลงไปหลังการรัฐประหาร

นักวิชาการจำนวนมากยังเห็นพ้องต้องกันว่าความเป็นประชาธิปไตย เกิดจากการเรียนรู้ได้ด้วยการลงมือปฏิบัติ ดังนั้นแม้ว่าจะถูกบริบททางการเมืองกดทับ แต่คุณค่าที่รายการนักข่าวพลเมืองนำเสนอ นั้นสามารถเชื่อมโยงบทบาทของสื่อมวลชนภายใต้หลักการสื่อสารณะในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย คือ การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการผลิต พัฒนาทักษะของประชาชนให้สามารถสื่อสารได้ ส่งเสริมการเมืองภาคพลเมือง สนับสนุนเครือข่ายภาคประชาสังคมให้ประชาสังคมได้เข้ามาใช้พื้นที่ของรายการ ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงเครือข่ายภาคประชาสังคม กระตุ้นการเกิดประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ถ่ายทอดเสรีภาพการแสดงออกความคิดเห็นในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อชุมชน สังคม และการพึ่งพาตนเองได้ไม่ต้องรอการอุปถัมภ์จากนักการเมืองหรือการช่วยเหลือจากภาครัฐอย่างเดียวนั้น การเคารพความแตกต่าง ฯลฯ ที่สอดแทรกอยู่ในประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประเด็นกลุ่มชาติพันธุ์ และประเด็นสังคมและชุมชน เหล่านี้ล้วนส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

จากทั้งนโยบายที่สนับสนุนเครือข่ายประชาสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต หรือเกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มของภาคประชาชนในพื้นที่หลังปัญหาในชุมชนถูกนำเสนอผ่านรายการนักข่าวพลเมือง รวมถึงการเชื่อมโยงกันจากการเรียนรู้จากลักษณะที่มีปัญหาเหมือนกัน ซึ่งเครือข่ายประชาสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้เรื่องความเป็นพลเมือง กล่าวคือ เป็นกระบวนการที่ปลูกฝังเพื่อสร้างบุคคลให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในประชาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสังคมที่การเมืองมีความเข้มแข็ง มีองค์กรปกครองตนเองและมีกลุ่มหรือสมาคมต่างๆ ที่ประชาชนรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์และความผาสุกของส่วนรวม เป็นการเรียนรู้แบบมีการปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning Through

Actions) เป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ไม่ใช่การศึกษาที่แยกออกมาจากสังคม แต่เป็นการศึกษาหรือการเรียนรู้ตลอดชีพที่ดำรงอยู่ในสังคม (อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 101-102)

นอกจากนี้การเปิดพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมืองรวมถึงประเด็นการจัดทำรายการที่ส่งเสริมประชาธิปไตยชุมชนทำให้ชุมชนเจ้าของประเด็นผู้ประสบปัญหาได้เข้ามามีส่วนร่วมใช้พื้นที่รายการ ในการนำเสนอเรื่องราวเพื่อผลักดันวัตถุประสงค์ของตนเองเช่นกัน ซึ่งกิจกรรมและความสัมพันธ์ในชุมชนสามารถสร้างความเป็นพลเมืองได้ เพราะเป็นแหล่งให้ความรู้ เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงนั่นเอง ดังที่ David Mathew ได้กล่าวเอาไว้ว่า การเรียนรู้ในชุมชนเป็นการเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันเอง จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เรียนรู้ไปด้วยกันอย่างไม่โดดเดี่ยว ซึ่งการเรียนรู้นี้เป็นการเรียนรู้ของพลเมือง (อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, 2542: 106)

อาจกล่าวได้ว่ารายการนักข่าวพลเมืองได้สร้างและก่อให้เกิดพื้นที่สาธารณะยังชุมชนและเครือข่ายต่างๆ เสริมสร้างสังคมแห่งการตื่นตัวและพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ทำให้พลเมืองเรียนรู้และใช้พื้นที่สื่อสาธารณะเพื่อให้เกิดพลังและเกิดเป็นต้นแบบของการเมืองภาคพลเมืองและเป็นต้นแบบในการใช้พื้นที่สื่อสาธารณะมาใช้กับกลุ่มหรือชุมชนของตน เพื่อต่อสู้กับปัญหาที่มาเหตุมาจากโครงสร้างการรวมศูนย์อำนาจของรัฐ และปัญหาที่มากับโลกาภิวัตน์ที่ชุมชนต้องเข้ามามีบทบาทโดยใช้อำนาจของตนเองตามระบอบประชาธิปไตย

จากผลการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองที่กล่าวว่ารายการนักข่าวพลเมืองไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย แต่ที่ทำได้คือการสร้างความเข้าใจจากมุมมองของคนในพื้นที่ให้เกิดในสังคมได้ โดยให้เหตุผลว่า หากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายได้นั้นต้องอาศัยการระดมสื่อในหลากหลายช่องทาง โดยอาศัยการจุดประเด็นจากรายการนักข่าวพลเมือง ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่ารายการเองที่มีแนวคิดสนับสนุนการให้พื้นที่แก่คนที่ประสบปัญหาและเข้าไม่ถึงพื้นที่สื่อจึงเป็นข้อจำกัดของความหลากหลายที่อาจส่งผลถึงความสำเร็จในการสร้างภูมิต้านทานสาธารณะจนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย เมื่อพิจารณาด้วยคุณลักษณะของแนวคิดพื้นที่สาธารณะที่กล่าวว่า ผลจากการพูดคุยต้องนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลง เมื่อนำผลจากการสัมภาษณ์มาพิจารณา พบว่าไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ตามคุณลักษณะของพื้นที่สาธารณะอีกทั้งด้วยรูปแบบของรายการนักข่าวพลเมืองที่เป็นการเล่าเรื่องของเจ้าของประเด็นเป็นหลักจึงไม่ได้ทำให้เกิดการถกเถียงหรืออภิปรายบนพื้นที่ของรายการ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง

เหตุผลที่ทำให้ความหลากหลายอาจส่งผลต่อการบรรลุผลในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย คือตามหลักการสื่อสาธารณะนอกจากจะส่งเสริมในเรื่องของการมีส่วนร่วมสนับสนุนการใช้

สื่อบนพื้นที่แล้ว หากพิจารณาเรื่องความหลากหลายและความเท่าเทียม จะทำให้สังคมเรียนรู้เข้าใจของกลุ่มต่างๆ ในสังคมมากขึ้นด้วยแม้ว่า แนวคิดมาจากอุดช่องโหว่ของข้อบกพร่องในเรื่องของประชาธิปไตยแบบตัวแทนและการรวมศูนย์อำนาจไว้ก็ตาม แต่การเพิ่มความหลากหลายของประเด็นกลุ่มคนที่มาใช้พื้นที่รายการ รวมถึงเพิ่มความน่าสนใจ จะสร้างฐานผู้ชมในวงกว้าง นั้นหมายถึงโอกาสในการยุติสาธารณชนย่อมมีมากขึ้นตามไปด้วย ซึ่งอาจทำให้การแสดงบทบาทของผู้มาใช้พื้นที่ในการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตยประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ โดยที่รายการนักข่าวพลเมืองต้องยึดหนักในการให้พื้นที่กับคนที่ไม่มีปากมีเสียงในสังคมเป็นหลัก ข้อจำกัดของงานวิจัยชิ้นนี้ประการหนึ่งได้สะท้อนถึงงานวิจัยชิ้นนี้ได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ชมทั่วไปนั้น เป็นกลุ่มที่ต้องใช้เวลาามากที่สุดเนื่องจากต้องใช้เวลาในการค้นหากลุ่มคนทั่วไปที่ดูรายการนักข่าวพลเมือง

ซึ่งปัญหาดังกล่าวของรายการนักข่าวพลเมืองยังได้สะท้อนจากมุมมองของกรมการนโยบายที่ได้กล่าวถึงการประชาสัมพันธ์ให้คนเข้ามาใช้พื้นที่รายการนักข่าวพลเมืองมากยิ่งขึ้นมิฉะนั้นจะทำให้กลุ่มผู้ผลิตและผู้ชมรายการคือกลุ่มเดียวกัน และจากผลการสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้ชมทั่วไปที่กล่าวว่าหากมีโอกาสอยากเข้ามามีส่วนร่วมในรายการนักข่าวพลเมืองทั้งในประเด็นที่เป็นส่วนรวมและในประเด็นชุมชนของตนเองในกรณีที่เกิดปัญหาขึ้น โดยกลุ่มผู้ชมทั่วไปเป็นกลุ่มที่ไม่เคยได้รับการอบรมการเป็นนักข่าวพลเมืองหรือใช้พื้นที่รายการมาก่อน กล่าวคือรายการนักข่าวพลเมืองได้ทำให้ผู้ชมรายการ เรียนรู้ถึงเสรีภาพของการแสดงออกทางความคิดของกลุ่มคนที่มีความตระหนักในความเป็นพลเมืองที่ได้ถ่ายทอดการเป็นต้นแบบของการลุกขึ้นมาทำกิจกรรมเพื่อชุมชนหรือสังคมโดยนำกิจกรรมหรือสิ่งที่ตนเองทำเพื่อแก้ไขปัญหาหรือให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากภาครัฐผ่านพื้นที่ของรายการนักข่าวพลเมือง ดังนั้นหากมีการส่งเสริมความหลากหลายของกลุ่มผู้ใช้ และนำไปสู่ความหลากหลายของเนื้อหาและประเด็น จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มผู้ไม่มีสิทธิ์มีเสียงในสังคมในที่สุดข้อสังเกตอีกประการหนึ่งจากข้อค้นพบที่มีความสอดคล้องกันจากการวิเคราะห์เนื้อหาและจากการสัมภาษณ์ พบว่าสิ่งที่รายการนำเสนอและสิ่งที่ผู้ชมรายการกลุ่ม Active และ กลุ่มผู้ชมทั่วไปที่กล่าวว่าถึงประเด็นที่ต้องการนำเสนอ นั้นมักจะเป็นเรื่องของปัญหาในชุมชนตัวเอง หรือประเด็นที่เกี่ยวข้ององค์กรที่ตนเองสังกัด ซึ่งในส่วนนี้ได้สะท้อนลักษณะของความเป็นพลเมืองได้เช่นเดียวกัน แต่นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นในการแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือในส่วนตัวเองเกี่ยวข้อง ซึ่งจากการสัมภาษณ์นักข่าวพลเมืองบางส่วนนั้นได้มีการกล่าวถึงการผลิตเนื้อหาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับตนเองไว้เช่นเดียวกันและได้ลงมือทำแล้วพร้อมกล่าวว่า เป็นสิ่งที่ควรสนับสนุนให้มากยิ่งขึ้น

งานวิจัยชิ้นนี้ทำให้ตระหนักได้ถึง การมีส่วนร่วมของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารที่เจริญก้าวหน้า ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชาชนมีทักษะในการใช้สื่อ

ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของทักษะการรู้ทันสื่อในยุคนี้จะทำให้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างเข้มข้นมากขึ้นด้วยความสามารถในการวิเคราะห์ ประเมิน เข้าถึงและสร้างสรรค์ เมื่อบวกปัจจัยด้านแนวคิดสื่อสาธารณะที่ให้ความสำคัญเรื่องความหลากหลาย ความเท่าเทียม การมีส่วนร่วม และที่สำคัญคือการปราศจากการครอบงำจากอำนาจรัฐและกลุ่มทุน หากสามารถทำได้ตามหลักการสื่อสาธารณะช่วงชิงให้เกิดพื้นที่สาธารณะที่ปราศจากการครอบงำจากฝ่ายต่างๆ ได้ จะทำให้เกิดอิสระทางความคิดนำไปสู่การมีส่วนร่วมตามประชาธิปไตยได้มากยิ่งขึ้น

6.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษา “สำนักเครือข่ายสื่อสาธารณะ” ขององค์กรฯ เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบแผนจัดทำข่าวและรายการภาคพลเมือง ซึ่งรายการนักข่าวพลเมืองเป็นหนึ่งในรายการที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักฯ รวมถึงสำนักฯ ยังรับผิดชอบหลักสูตรอบรมการเป็นนักข่าวพลเมือง ที่ส่งผลต่อนักข่าวพลเมืองในการผลิตชิ้นงาน เพื่อทราบถึงทักษะการสร้างสรรค์และการเข้าถึงของแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงทราบบทบาทของสำนักฯ ในการมีบทบาทต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

2. เนื่องจากกระหว่างการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นักวิชาการ บุคลากรของ Thai PBS และนักข่าวพลเมือง มีการกล่าวถึงการเผยแพร่ผลงานของรายนักข่าวพลเมืองและปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสังคมบนสื่อสังคมออนไลน์บ่อยครั้ง แม้สื่อสาธารณะเป็นสื่อที่เอื้อต่อการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย แต่ในปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่มีอิทธิพลและสร้างปรากฏการณ์ในสังคมอย่างมาก ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาการสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยผ่านสื่อโซเชียลมีเดีย

3. เนื่องมาจากข้อจำกัดการค้นหาผู้ให้ข้อมูลกลุ่มผู้ชมทั่วไปเป็นไปได้ค่อนข้างลำบาก ดังนั้นข้อเสนอแนะต่อองค์กรของผู้วิจัยคือ ควรมีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้รายการนักข่าวพลเมืองเป็นที่รู้จักมากขึ้นเพื่อเพิ่มจำนวนผู้ชมรายการและอาจส่งผลถึงจำนวนผู้เข้ามาใช้พื้นที่รายการ

รายการอ้างอิง

- ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. ([มปป]). สื่อสาธารณะ : แนวคิด บทบาท และความเป็นไปได้ในประเทศไทย (บทสรุปสำหรับผู้บริหาร) Retrieved 20 มกราคม 2558 from http://www.thaibja.org/wp-content/uploads/2015/09/publicmedia_A.Thitinun.pdf
- มีทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรรณ ทองเหลือง. ([2553]). โครงการวิจัยเรื่อง “นักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส: การเกิดขึ้นและผลกระทบต่อสังคมไทย” บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (Executive Summary). กรุงเทพฯ: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
- Patrick, J. J. (1995). Civic Education for Constitutional Democracy: An International Perspective. www.eric.ed.gov
- กนกรัตน์ เลิศชูสกุล และคณะ. (2551). คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย (Vol. 2). กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กลุ่มไทยชีวิคเอดดูเคชั่น. (2556). กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย กรุงเทพฯ
- มูลนิธิฟรีดิชเอแบร์ทและสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
 กวิสร่า ประทุมชาติ. (18 เมษายน 2560). ผู้ชมทั่วไป [บทสัมภาษณ์].
 กาญจนา แก้วเทพ. (2553). แนวพินิจใหม่ในสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
 กาญจนา แก้วเทพ. (2557). ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
 กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2551). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- เกรียงไกร ชีช่วง. (6 มีนาคม 2560). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
 เกรียงไกร ชีช่วง. (22 กุมภาพันธ์ 2559). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
- คณินนุช วงศ์เย็น. (2557). ดงนาขอใช้น้ำ-ไฟ ป่าไม้หวั่นถูกรุกเพิ่ม ชุมชนยันพร้อมดูแลป่า. Retrieved 17 มีนาคม 2560, from <http://www.tcjithai.com/news/2014/02/archived/3929>
- คำปิ่น อักษร. (6 มีนาคม 2560). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
 คำปิ่น อักษร. (29 ธันวาคม 2558). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
 จอน อึ้งภากรณ์. (27 พฤศจิกายน 2558). อดีตกรรมการนโยบาย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย [บทสัมภาษณ์].
- จักษ์ พันธุ์ชูเพชร. (2555). รัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 7 ed.). กรุงเทพฯ เคล็ดไทย.
 จัตรตุพล ลามา เพิ่มวงษ์มาก. (23 เมษายน 2559). ผู้ชมทั่วไป [บทสัมภาษณ์].
 ฉิ้น บัวบาน. (11 มกราคม 2559). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].

- เฉลิมชัย โชติสุขธิ์. (23 เมษายน 2559). ผู้ชมทั่วไป [บทสัมภาษณ์].
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (18 ธันวาคม 2558). ศาสตราจารย์และอดีตอาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [บทสัมภาษณ์].
- ชาติชาย แกดำ. (1 มีนาคม 2559). นักเคลื่อนไหวทางการเมือง [บทสัมภาษณ์].
- ฐิชากร มะลิหอม. (6 มิถุนายน 2559). ผู้ชมทั่วไป [บทสัมภาษณ์].
- ฐิตินบ โภมลนิมิ. (2552). นักข่าวพลเมืองและความหมายใหม่ของสื่อสาธารณะ. Retrieved 7 ธันวาคม 2557, from <http://www.citizenThaiPBS.net/node/3474>
- ฐิตินบ โภมลนิมิ. (2556). การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อหาทางออกความรุนแรง: ความคาดหวัง บทบาทสื่อทางเลือกชายแดนใต้. Retrieved 22 มีนาคม 2560, from <http://www.deepsouthwatch.org/node/4932>
- ฐิตินันท์ พงษ์สุทธิรักษ์ และวีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง สื่อสาธารณะ: โครงการการปฏิรูปสื่อ: การพัฒนาบุคลากรและสื่อสาธารณะ กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร. (2554). รัฐศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 9 ed.). กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพัชร ทัศนรุ่งเรือง. (2554). เปิดผลสำรวจคนไทยแยกไม่ออก ระหว่างคำว่า ประชาชน-พลเมือง. Retrieved 20 มกราคม 2558 from <https://isranews.org/thaireform/thaireform-slide/item/14365-2011-04-12-08-33-56.html>
- ณัฐธา วินิจฉัยภาค. (2556). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกับการเมืองภาคประชาชน. กรุงเทพฯ: โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมหะหมัด และเออเจนี เมริโอ. ([2555]-a). การวัดความเป็นพลเมือง. Retrieved 20 สิงหาคม 2557, from http://kpi.ac.th/media/pdf/M10_285.pdf
- ถวิลวดี บุรีกุล รัชวดี แสงมหะหมัด และเออเจนี เมริโอ. ([2555]-b). ความเป็นพลเมืองในประเทศไทย. Retrieved 20 สิงหาคม 2557, from http://kpi.ac.th/media/pdf/M10_452.pdf
- ทองแสงรัศมี ถิละแก้ว. (2553). บทบาทขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทยในการสร้างพื้นที่สาธารณะทางการเมืองผ่านรายการเวทีสาธารณะและนักข่าวพลเมือง (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ.
- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (25 ธันวาคม 2558). ผู้อำนวยการสถาบันนโยบายศึกษา [บทสัมภาษณ์].
- ทิพย์พพร ตันติสุนทร. (2554). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง กรุงเทพฯ : สถาบันนโยบายศึกษา.
- ไทยพีบีเอส. (2557). เปิดบ้าน Thai PBS นักข่าวพลเมืองมือใหม่ Retrieved 2 กุมภาพันธ์ 2560, from <https://www.youtube.com/watch?v=kB45CZcw8qk&t=190s>
- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2551). พลเมืองเข้มแข็ง (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: วิชาษา.

- ชาม เชื้อสถาปนศิริ. (2554). รวมบทความ แนวคิด ทฤษฎี เทคนิค และประสบการณ์ด้านการรู้เท่าทันสื่อ.
กรุงเทพฯ: ออฟเซ็ท ครีเอชั่น
- นภินทร ศิริไทย. (2547). ความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อเพื่อ สุขภาพภูมิคุ้มกันสุขภาพที่ดีสำหรับเด็กและเยาวชน ในการ
พัฒนาองค์ความรู้การรู้เท่าทันสื่อสุขภาพสู่ หลักสูตรในระบบและนอกระบบการศึกษาของไทย. กรุงเทพฯ:
สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- นฤมล ทับจุมพล บรรณาธิการ. (2551). การให้การศึกษาทางการเมืองเพื่อพัฒนาพลเมือง. กรุงเทพฯ: มูลนิธิฟรีดริค
เอแบร์ท.
- นวนน้อย ตรีรัตน์ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2547). เสรีภาพสื่อไทยในยุคเศรษฐกิจการเมืองผูกขาด. กรุงเทพฯ: ศูนย์
ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ. (2554). การเมืองในนโยบายสื่อสาธารณะขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะ
แห่งประเทศไทย (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- บิทแธม เดวิด. (2541). ไขข้อสงสัยประชาธิปไตย (ม. ร. ว. พฤทธิสถาน ชุมพล, Trans.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ. (2554, 26 กุมภาพันธ์ 2558). การรู้เท่าทันสื่อ: การก้าวทันบนโลกข่าวสาร วารสารนัก
บริหาร. Retrieved 1 31 from
http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_11/pdf/aw16.pdf
- บุษยา คุณากรสวัสดิ์. (19 มกราคม 2559). สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพ
สาธารณะแห่งประเทศไทย [บทสัมภาษณ์].
- ประชาไท. (2560). ระดมคนวิชาการทบทวนเพื่อเดินหน้า "10 ปีนักข่าวพลเมือง" ก้าวอย่างสื่อสาธารณะ ไทยพีบีเอส.
Retrieved 4 มิถุนายน 2560, from <http://news.thaipbs.or.th/content/262745>
- ประสิทธิ์ จำปาขาว. (8 กุมภาพันธ์ 2559). ผู้ประสบปัญหาเรื่องการขอสัญชาติ [บทสัมภาษณ์].
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (12 มกราคม 2559). อาจารย์คณะนิติศาสตร์และรองอธิการฝ่ายบริหารและความยั่งยืน
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ [บทสัมภาษณ์].
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊กพับลิเคชันส์.
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2558). ห้องเรียนรัฐธรรมนูญนอกห้องเรียน : ตอนรัฐธรรมนูญกับประชาธิปไตย.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไรท์เตอร์.
- ปัญญา คำลาภ. (2 มกราคม 2559). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
- ปิยวรรณ ชาวพุ่ม. (16 พฤษภาคม 2559). ผู้ชมทั่วไป [บทสัมภาษณ์].
- พ.ร.บ. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย (2551).
- พรรษาสิริ ภูหลาบ. (13 ธันวาคม 2558). อาจารย์ประจำภาควิชาวารสารสนเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [บท
สัมภาษณ์].
- พิพิธภัณฑและหอจดหมายเหตุกรมประชาสัมพันธ์. (2552). คู่มือพลเมืองยุคแรกประชาธิปไตยของไทย. วารสาร
กรมประชาสัมพันธ์, 14(153), 54-55.

- พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์. (2547). สื่อภาคประชาชน : โครงการ การปฏิรูประบบสื่อ : การกำกับดูแลเนื้อหาโดยรัฐ การกำกับดูแลตนเอง และสื่อภาคประชาชน : รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิรงรอง รามสูต วัฒนันท์. (2550). สิ่งที่สื่อไทยควรทำแต่ยังไม่ได้ทำคือ ปฏิรูปตัวเองจากข้างใน. จดหมายข่าว มสช, 6(2), 6-9.
- พิศิษฐ์ ขวาลาธวัช. (2554). พื้นที่สาธารณะเพื่อใคร? Retrieved 25 พฤศจิกายน 2558, from http://www.matichon.co.th/news_detail.php?%20newsid=1317113866&gripid=no&catid=&subcatid=
- เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง. (28 มกราคม 2559). ผู้อำนวยการ มูลนิธิบูรณะนคร [บทสัมภาษณ์].
- พินเฉลียวสัน, น. (2559). ฮาเบอร์มาส : มนุษย์กับพื้นที่สาธารณะ กรุงเทพฯ สวนเงินมีมา
- ภูษิตต์ ภูริปานิก. (2556). โครงสร้างโทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS กับการมีส่วนร่วมของพลเมือง (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, กรุงเทพฯ.
- ภูษิตต์ ภูริปานิก. (2557). โครงสร้างโทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS กับการมีส่วนร่วมของพลเมือง. Retrieved 20 พฤศจิกายน 2557, from <http://research.dusit.ac.th/new/upload/file/3f3c53ecdfb76c666fd41f0fe6d44e29.pdf>
- มัทนา เจริญวงศ์ และอาภาพรธม ทองเหลือง. (2556). การเกิดขึ้นและพัฒนาการของนักข่าวพลเมืองไทยพีบีเอส. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปกร, 33(2), 265-286.
- มุฮัมมัดอายูบ ปาทาน. (18 กุมภาพันธ์ 2559). ประธานสภาประชาสังคมชายแดนใต้ [บทสัมภาษณ์].
- รักจิต มั่นพลศรี. (2547). MediaLiteracy: ศาสตร์แห่งการ เปิดรับสื่อด้วยปัญญา. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 2, 67-83.
- รัศมีจันทร์ เหลืองไชยยะ. (2 มิถุนายน 2559). ผู้ชมทั่วไป [บทสัมภาษณ์].
- รีพอร์ตเตอร์ วิธเอาท์ บอร์ดเดอร์. ([2557]). ประเทศไทย: ผลกระทบของรัฐประหาร ปี 2557 ต่อสื่อมวลชน from http://www.rsf.org/sites/default/files/rapport_thailand_th.pdf
- วชิรารัตน์ ชินปัญญา และ กิติมา สุรสุนธิ. ([ม.ป.ป.]). การทำหน้าที่สื่อสาธารณะและความคาดหวังของผู้ชมต่อรายการสถานีประชาชนทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. Retrieved 4 มิถุนายน 2560, from <http://203.131.210.100/ejournal/wp-content/uploads/2016/02/JCIS58022.pdf>
- วรภรณ์ วนาพิทักษ์. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีวิพากษ์ของเจอร์เกน ฮาเบอร์มาส : พื้นที่สาธารณะทางการเมือง และเสรีภาพในการแสดงออกบนอินเทอร์เน็ต. Retrieved 10 มกราคม 2557, from <http://oknation.nationtv.tv/blog/nidnhoi/2011/07/06/entry-2>
- วัลย์พร ภูมิรัตน์. (17 มกราคม 2559). สมาชิกสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย [บทสัมภาษณ์].

- วารุณี ณ นคร. (2554). ยุทธศาสตร์การสร้างพลังผ่านพื้นที่สื่อของกระบวนการทางสังคมในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วาสนา ไชยประเสริฐ และสุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2558). ความรับผิดชอบต่อสังคมของสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสตามหลักการสื่อสารสาธารณะ: Thai social responsibility of Thai PBS according to the principle of public broadcasting service. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศิลปากร, 7(1), 18.
- วาสนา ลำดี. (20 กุมภาพันธ์ 2559). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
- วิชัย ตันศิริ. (19 ธันวาคม 2558). อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ [บทสัมภาษณ์].
- วิชัย ตันศิริ. (2551). วัฒนธรรมพลเมือง กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบาย
- วิชัย ตันศิริ. (2557). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา มูลนิธิส่งเสริมนโยบาย.
- วิเชษฐ แสงดวงดี. (2545). การสอนเรื่องความรู้เท่าทันสื่อในยุคศึกษาขั้นพื้นฐาน. นิตยสารสยามปริทัศน์, 4(4), 57.
- วีระ หวังสัจจะโชค. (13 มกราคม 2559). อาจารย์คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา [บทสัมภาษณ์].
- ศรัณยู หมั่นทรัพย์. (ม.ป.ป.). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: รากฐานของการเมืองภาคพลเมือง. Retrieved 7 มกราคม 2558, from http://kpi.ac.th/media/pdf/M7_135.pdf
- ศิริพร วีระโชติ. (2552). รายงานการวิจัยความรู้เท่าทันสื่อและการเปิดรับสื่อมวลชนของอาจารย์มหาวิทยาลัยรามคำแหงในช่วงวิกฤตการเมือง. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภนิตย์ วงศ์ทางสวัสดิ์. (2552). นักข่าวพลเมือง ผู้พลิกโฉมโลกของงานข่าว. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, 29(1), 254.
- ศูนย์ข้อมูลและข่าวสืบสวนเพื่อสิทธิพลเมือง. ([2557]). 6 เดือนรัฐประหาร คุณค่าสื่อต่อเนื่อง วิทยุชุมชนอินเทอร์เน็ต ล่าสุดถึงไทยพีบีเอสแล้ว. Retrieved 25 มกราคม 2560 from <http://www.tcijthai.com/news/2014/11/scoop/5093>
- สถาบันพระปกเกล้า. (2555). ความเป็นพลเมืองกับอนาคตประชาธิปไตยไทย. Paper presented at the การประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 13 ประจำปี 2554 กรุงเทพฯ
- สมเกียรติ จันทรสีมา. (11 กรกฎาคม 2558). ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ [บทสัมภาษณ์].
- สมเกียรติ จันทรสีมา. (27 พฤศจิกายน 2558). ผู้อำนวยการสำนักเครือข่ายสื่อสารสาธารณะ [บทสัมภาษณ์].
- สมศรี หาญอนันตสุข. (25 พฤศจิกายน 2558). กรรมการนโยบาย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสารสาธารณะแห่งประเทศไทย [บทสัมภาษณ์].
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *Civic education* พลังเยาวชน พลังพลเมือง : การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. ([2557]). รายงานนักข่าวพลเมือง สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส. Retrieved s, 4 มิถุนายน 2557, from <http://network.nhrc.or.th/organizations/view/2352>

- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
- สำนักส่งเสริมการมีส่วนร่วม, ผ. (2553). ผลการเสวนาเรื่องบทบาทสื่อสาธารณะกับการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย.
- สิริพรรณ นกสวน สวัสดิ์ ชุมพล อนุพัฒนาศิลป์ สิริยา รัตนช่วย และอรุณฉัตร คุรุวานิชย์. (2553). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง ในประเทศไทย: สถานภาพ ความท้าทาย และข้อเสนอแนะ. Retrieved 20 สิงหาคม 2557, from http://www.fes-thailand.org/wb/media/Civic%20Education%20in%20Thailand_SNogsuan_2010.pdf
- สุขใจ ประเทืองสุขเลิศ. (2549). การรับรู้ของคนไทยเกี่ยวกับความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในยุคโลกาภิวัตน์. (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2550). สื่อโทรทัศน์สาธารณะ จากมุมมองยูเนสโก. from <http://www.thaibja.org/?p=1594>
- สุว์จนา ทิพย์พินิจ. (3 ธันวาคม 2558). เว็บไซต์ที่พัฒนาเครือข่ายสื่อพลเมืองอาวุโส [บทสัมภาษณ์].
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2552a). แนวทางปฏิบัติเพื่อธำรงจริยธรรม วิชาชีพ การผลิต การจัดหา และการเผยแพร่รายการองค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2552b). มุ่งมั่นเป็นสถาบันสื่อสาธารณะที่สร้างสรรค์สังคมคุณภาพและคุณธรรม. กรุงเทพฯ: องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย.
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2552c). รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี พ.ศ. 2551
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2553). รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี พ.ศ. 2552
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2554). รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี พ.ศ. 2553
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2555). รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี พ.ศ. 2554
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2556). แผนจัดทำรายการประจำปี 2557
Retrieved 8 กุมภาพันธ์ 2560, from <https://org.ThaiPBS.or.th/announce/plan>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2557). รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี พ.ศ. 2556

- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2558). รายงานผลการปฏิบัติงาน ประจำปี พ.ศ. 2557 Retrieved 8 กุมภาพันธ์ 2560, from <http://org.ThaiPBS.or.th/announce/annualreport>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. (2560). ย่างก้าวนักข่าวพลเมือง. Retrieved 5 มิถุนายน 2560, from <https://www.citizenthaipbs.net/step>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. ([2551]-a). เวทีสาธารณะ. Retrieved 4 มิถุนายน 2560, from <http://program.thaipbs.or.th/public>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. ([2551]-b). สถานีประชาชน. Retrieved 4 มิถุนายน 2560, from <http://program.thaipbs.or.th/People>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. ([2552]-a). เสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย. Retrieved 4 มิถุนายน 2560, from <http://program.thaipbs.or.th/ChangeThailand>
- องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย. ([2552]-b). เสียงประชาชนเปลี่ยนประเทศไทย Thai PBS. 4 มิถุนายน 2560, from https://web.facebook.com/pg/changethailandtpbs/about/?ref=page_internal
- อนุชาติ พวงสำลี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ. (2542). ขบวนการประชาสังคมไทย : ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง นครปฐม โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
- อนุก เหล่าธรรมทัศน์. (2554). การเมืองภาคพลเมือง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อัสรารัฐการณ์. (1 กุมภาพันธ์ 2559). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
- อัสรารัฐการณ์. (7 มีนาคม 2560). นักข่าวพลเมือง [บทสัมภาษณ์].
- อานนท์ มีศรี. (16 มกราคม 2559). อดีตประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ และนักข่าวพลเมือง องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย [บทสัมภาษณ์].
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, บ. (2547). สื่อสารมวลชนเบื้องต้น : สื่อมวลชน, วัฒนธรรมและสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุษา บิ๊กกิน. (2555). การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ. วารสารสุทธิปริทัศน์, 26(80), 147-161.
- เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์. (22 ธันวาคม 2558). อดีตกรรมการนโยบาย องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสื่อสาธารณะแห่งประเทศไทย [บทสัมภาษณ์].

ภาคผนวก ก

ตารางแสดงมุมมองความเข้าใจความเป็นพลเมืองของนักข่าวพลเมืองและผู้ชมรายการ

ลำดับ ผู้ให้ ข้อมูล	นักข่าวพลเมือง	ผู้ชมรายการที่ Active	ผู้ชมรายการทั่วไป
1.	พลเมืองมันต้องมี ความหมายว่าผู้ที่ สามารถที่จะใช้ความเป็น คนของตัวเองเพื่อที่จะ ช่วยเหลือในการจัดการ กับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมก็ คือมีความคิด มีพลัง พร้อมที่จะจัดการไม่ใช่ รอคนอื่นจัดการ ต้องลุก ขึ้นมาเพื่อจัดการกับเมือง ของเขาเองก็ถือว่าเป็น ภาระของเมืองเขาเอง	อะไรก็แล้วแต่ที่เกี่ยวกับ ชีวิตคนเกี่ยวกับความเป็น พลเมืองหมดเลย คือชีวิตที่ เป็นจริง ชีวิตมนุษย์เป็น พลเมืองคือต้องรายงาน อะไรก็แล้วแต่ที่เกี่ยวกับ ความเป็นมนุษย์ ไม่ได้แยก ศาสนา วัฒนธรรมนะมัน เป็นมนุษย์หมดเลยเท่า เทียมกัน คือความเป็น พลเมือง สูญเสียหรือได้ ผลกระทบก็รู้สึกเหมือนกัน นี่คือความเป็นพลเมือง	คิดว่ามันแยกกันระหว่างคำ ว่าประชาธิปไตยและคำว่า พลเมือง ถ้านิยามเรื่อง ประชาธิปไตย ก็หนีไม่พ้น เรื่องพลเมือง หรือความคิด ของประชาชน ซึ่งการที่จะ เป็นประชาธิปไตย ต้องมา จากประชาชนเป็นหลัก ไม่ ว่าจะเป็นเรื่องของการ เลือกตั้งคือออกรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย
2.	ประชาธิปไตยมันก็มีมิติที่ มันมีมาตรฐานกลางแล้ว ก็ประชาธิปไตยแบบไทย ที่มันมีมิติในสังคมแต่ละ ที่อาจจะมีความเฉพาะขึ้นมา ของเขา แต่มันก็ไม่ ขัดแย้งกับมาตรฐาน กลาง พลเมืองก็ต้อง เข้าใจประชาธิปไตยที่ เป็นสากลได้และเข้าใจใน มาตรฐานในบริบทแต่ละ	ต้องฉลาด หมั่นมองรอบๆ ตัวเองคือต้องจัดการตัวเอง ให้เรียบร้อย อาจจะต้อง ดีสมบูรณ์แต่ดูแลชีวิต ตัวเองให้ได้และหันไปดู รอบๆ ดูว่ามันเกิดอะไรขึ้น แล้วก็เทียบเคียงทุกอย่าง ด้วยความจริงไม่ใช่อคติ แล้วพอไม่ได้สนใจเรื่อง ตัวเองมันก็จะเกิดจิต สาธารณะขึ้นมาเอง พอ	เน้นไปที่การเลือกตั้ง การไม่ ซื้อเสียง

	<p>สังคมได้ผมว่าพลเมืองต้องเข้าใจแบบนี้ แต่ทั้งหมดทั้งปวงต้องอยู่ร่วมกันเข้าใจกันและไปข้างหน้าได้</p>	<p>มองไปรอบข้างว่ามันเกิดอะไรบ้างมันคือการเรียนรู้ทั้งนั้นเลยมันคือการพัฒนาตัวเอง</p>	
3.	<p>พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ตอนนี้อ่าบ้านเราก็คนไทยส่วนใหญ่มีส่วนหนึ่งเป็นประชาชนที่รอรับคำสั่งแต่ไม่รู้ว่าเป็นพลเมืองและคุณก็มีสิทธิมีเสียงมีค่าเท่ากันตั้งแต่ระดับรัฐมนตรีและ ส.ส.บริหารประเทศแต่คุณมีสิทธิมีเสียงสามารถส่งเสียงได้</p> <p>เราเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ที่ลุกขึ้นมาและขยับประเทศชาติไปได้แต่ปัญหาคือว่าเราเป็นคนไทยที่ถูกสอนให้รอรับคำสั่ง เราต้องสร้างต้องสอนให้เด็กรุ่นใหม่ให้มีสำนึกความเป็นพลเมืองอีกเยอะต้องมีหลักสูตรสอน พี่มองว่าระบบการศึกษาไทยมันก็ล้มเหลว”</p>	<p>พลเมืองคือคนที่ไม่ได้นั่งอยู่เฉยๆแต่คือคนที่เชื่อมั่นว่าฉันคือส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง 1.คือต้องมีความเชื่อ 2.คือต้องลงมือทำจะทำผ่านอะไรก็ตาม</p>	<p>พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ก็คือคนทั่วไป ที่รู้ถึงสิทธิหน้าที่ ของตัวเองในระบอบประชาธิปไตย ว่ามีภาระต่อรัฐ มีสิทธิ มีความรับผิดชอบต่อรัฐ สามารถทำอะไรได้ในระบอบประชาธิปไตยนี้ได้แค่ไหน มีส่วนร่วมได้ยังไง</p> <p>ในการที่จะทำนู่นทำนี่ สิทธิในทางการเมืองที่จะสามารถทำอะไรได้แค่ไหน สิทธิเลือกตั้งสิทธิอะไรพวกนี้ ถือว่าเป็นการทำหน้าที่พลเมืองที่ดีนะ มันเป็นสิทธิที่พลเมืองควรจะได้รับนะ</p>
4.	<p>คำว่าพลเมือง มันเป็นเหมือนกับว่าเป็นคนที่อยู่</p>	<p>พลเมืองเป็นการยกระดับ เป็นความรับผิดชอบ เป็น</p>	<p>คำว่าพลเมือง หมายถึง การที่เราจะต้องรู้จักบทบาท</p>

	<p>ในประเทศนี้ ค่อนข้างกว้าง มันควรจะเปิดกว้างเรื่องสิทธิคือไม่ใช่ทุกคนทุกคนเข้าใจคำว่าเป็นพลเมืองว่าพลเมืองมันมีสิทธิอะไรบ้าง เช่น การที่เราเป็นพลเมืองคนหนึ่งในประเทศมีหน้าที่อะไรบ้างเรื่องของการสื่อสาร เรื่องการใช้ชีวิตประจำวันมีสิทธิอะไรบ้างคือต้องให้การศึกษามาแบบนั้นคือเขาต้องมีสิทธิในการพูดนี่คือสิทธิของคุณและคุณไปละเมิดสิทธิใครไหม สังคมมันไร้กฎระเบียบหลายอย่างเป็นเพราะอะไรเป็นเพราะไม่รู้สิทธิของตัวเองไม่รู้สิทธิของคนอื่นว่ามีอะไรบ้างแนวคิดการศึกษาที่จะพัฒนาพลเมืองให้ดีขึ้น ต้องให้รู้เรื่องสิทธิเสรีภาพ”</p>	<p>การตระหนักคือสามารถที่จะรับรู้เรื่องราวรับผิดชอบทุกเรื่องขึ้นมาเขาเรียกว่าเป็นพลเมือง แต่ที่นี่พลเมืองในระบอบประชาธิปไตยตอนนี้ในประเทศไทยของเราต้องยอมรับว่ายังไม่มีโครงสร้างความเข้าใจอย่างแท้จริง ดังนั้นในมุมมองของพี่ว่าถ้ามีความเป็นพลเมืองจะพัฒนาพลเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยอย่างไรนั้นต้องวัดจากฐานรากประชาชนที่เข้าใจแล้วก็จะนำไปสู่การปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มาจากคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นๆ</p>	<p>หน้าที่ของตัวเอง ในระบอบประชาธิปไตย คือการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การรับผิดชอบต่อสาธารณะ การที่ไม่ไปละเมิดสิทธิของคนอื่น เรามีสิทธิก็จริง แต่ว่าการที่เราจะไปตีหัวใครอย่างนั้นมันก็เป็นไปไม่ได้ สิ่งที่สำคัญของพลเมืองมันจะต้องรู้จักคำว่าประชาธิปไตย มันแล้วแต่คนจะให้คำนิยาม บางคนก็นิยามว่าการปกครองของคนส่วนใหญ่ การเคารพเสียงส่วนใหญ่ แต่บางทีการเคารพ คือการที่ บางคนก็ให้อำนาจ ให้น้ำหนักกับคำพวกนี้มากเกินไป บางทีก็อาจจะทำให้เสียงข้างน้อยมันไม่มีค่าไป</p>
5.	<p>มันเขียนไว้ในรัฐธรรมนูญแทบทุกฉบับเรื่องของสิทธิความเป็นมนุษย์ที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน ถ้าทุกคนเป็นพลเมืองเท่าเทียม</p>	<p>รู้บทบาท หน้าที่ สถานภาพของตัวเองและรู้สิทธิเสรีภาพของตัวเอง แล้วว่ามันมีอะไรบ้างแล้วหลักการประชาธิปไตยของ</p>	<p>พลเมืองก็หมายถึงว่าคนที่มีความสิทธิหน้าที่ในการทำงาน มีความสิทธิหน้าที่อยู่ในประเทศนั้นๆ มีสิทธิหน้าที่ในการออกเสียง ในการเลือกตั้ง มี</p>

	<p>กัน ความเป็นพลเมืองจะมีเฉพาะกลุ่มบางกลุ่มที่เข้าใจแต่ว่าในส่วนของภาคประชาชนหลายส่วน เขาก็ยังเข้าไปไม่ถึงค่านี้นี้ เพราะว่าภาครัฐเองก็ยังไม่ได้มีการเรียนรู้แบบนี้ ในโรงเรียนไม่เคยสอน ความเป็นพลเมือง ในชุมชนไม่เคยมีหน่วยงานไหนออกมาอบรม มันก็วงแคบมากมันอาจจะใช้คำว่าประชาชนรากหญ้า น่าจะเลิกให้ได้แล้ว ภาคพลเมืองต้องใช้ค่านี้นี้แล้ว แหะแหละเพื่อที่จะเรียกร้อง การพัฒนาช่วยกันรัฐก็ต้องพัฒนาให้เหมือนที่เขาพยายามให้คนเรียนจบ ม.3 ม.6 คือถ้าเขาพยายามจะทำอะไร บางอย่าง พี่คิดว่ามันได้ แต่ว่าเขาพยายามไม่ยกระดับความเป็นพลเมืองมากเท่าไร อยากให้มึราษฎรที่ได้รับผลกระทบ อยากให้มีประชาชนที่รู้เรื่องอะไรเลยอยู่ในสังคม ประชาชนคนทั่วไปยัง</p>	<p>เรามันมีอะไรบ้าง สิ่งสำคัญอีกอย่างเราต้องรู้ด้วยว่าที่จะรับใช้สังคม และรับผิดชอบต่อสังคมทำเพื่อประชาชน อันนี้คือนิยามของผมนั้นความเป็นพลเมืองไม่ได้จำกัดต้องเป็นพลเมืองที่ดีภายใต้ระบอบประชาธิปไตยในประเทศใดประเทศหนึ่งแต่ มันต้องขยายไปสังคมโลกด้วย และพลเมืองที่ดีจะมีแค่หลักการประชาธิปไตยอย่างเดียวไม่ได้มันต้องลงไปถึงปัญหาที่เป็นรูปธรรมด้วย มันต้องลงไปสู่การรับใช้สังคมด้วย เพราะฉะนั้นมันหลักการอย่างเดียวไม่ได้แต่มันต้องไปไกลกว่านั้นว่าคุณจะทำเพื่อใคร คำว่าทำเพื่อใครของผมนั้นสำคัญมากกว่า เมื่อคุณรู้พลเมืองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยคืออะไรแล้วคุณต้องรู้ว่าคุณทำเพื่อใคร เพราะฉะนั้น การศึกษาจึงต้องตอบ โจทย์ว่าไม่ใช่แค่ตัวเองอย่างเดียวแต่ต้องเพื่อสังคมเพื่อประชาชนด้วย</p>	<p>สิทธิหน้าที่ในการได้เกี่ยวกับสาธารณูปโภคต่างๆ แล้วก็การรักษาพยาบาล การย้ายถิ่นที่อยู่อะไรอย่างนี้ การได้รับการรักษา สามารถมีที่อยู่อะไรอย่างนี้ เป็นสิทธิของพลเมือง เช่นเมืองไทย อาจจะแบ่ง พลเมืองไทยก็สามารถซื้อรถซื้อบ้าน ซื้ออะไรได้ แต่ถ้าเกิดว่า ชาวต่างชาติมาอยู่ในไทย อย่างนี้ ซื้อรถได้ ซื้อบ้านซื้อที่ดินไม่ได้ ซื้อคอนโดได้อะไรอย่างนี้ อันนี้ก็เป็นสิทธิ แต่ละที่กันเช่น ถ้าเกิดเราไปคลอลดลูกที่อเมริกา เราก็ได้พลเมืองอเมริกา Citizen America แต่ถ้าเกิดอเมริกา มาคลอลดลูกในไทย อเมริกาจะไม่ได้ Citizen ในไทยอะไรอย่างนี้ อยู่ที่กฎข้อบังคับของแต่ละประเทศว่าให้สิทธิพลเมืองได้มากน้อยแค่ไหน เช่น ต่างประเทศ จ่ายภาษีเยอะก็ดูแลพลเมืองแต่ละประเทศนั้นเยอะ แล้วก็จะมีเงินให้หลังจากเกษียณอายุ ไทยก็ไม่ได้มีเงินให้อะไรขนาดนั้น มีแค่อยู่ที่ว่าเราทำงานอะไร เช่น ไทยมี</p>
--	---	--	---

<p>ต้องมีคำว่าความเป็นพลเมือง เพราะว่าภาครัฐก็ยังไม่ได้มีความส่งเสริมอย่างจริงจังหรือว่ามันก็มีกลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมที่ลุกขึ้นมาเรียนรู้ความเป็นพลเมืองและใช้สิทธิเรื่องนี้ตามรัฐธรรมนูญ เหมือนกับที่เขาเขียนว่าประชาชนในประเทศนี้ห้ามทุกคนที่ไม่รู้กฎหมาย เขาจะมีเป็นบทกฎหมายตัวหนึ่งที่ห้ามคนบอกว่าไม่รู้กฎหมาย เพราะว่าทางรัฐเองก็ไม่เคยที่จะส่งเสริมการเรียนรู้กฎหมายให้ภาคประชาชนเพราะว่าปีหนึ่งออกกฎหมายไม่รู้กี่ฉบับ แม้แต่บางคนก็ตามกฎหมายก็ยังตามไม่ทัน ฉะนั้นภาคประชาชนที่เขาอยู่ในพื้นที่เขาไม่รู้เรื่องรู้ราว อย่างน้อยสมมุติว่ารัฐเอกสารชุดกฎหมายที่ประชาชนควรรู้เบื้องต้นคล้ายๆ ยาสามัญประจำบ้าน ให้ทุกคนรอบครัวได้ศึกษา ความเป็นพลเมืองก็จะแทรก</p>		<p>ข้าราชการกับประกันสังคม สิทธิในการดูแลรักษาพยาบาลอะไรอย่างนี้ แล้วคนทั่วไปก็อาจจะรักษาพยาบาลทั่วไป ประกันสังคมจ่ายเงิน ห้าสิบล หรือสามสิบลปีก็จะได้เงิน กลับคืนมา แต่ถ้าเกิดข้าราชการต้อง 60 ปี หรือว่ารับราชการที่ปีขึ้นไป ถึงจะได้เงินเกษียณอายุมา</p>
---	---	---

	อยู่ตรงนั้น รัฐเองไม่ได้ จริงจังที่จะทำเรื่องแบบนี้		
6.	ราษฎรคือคนที่ไม่มีส่วน ร่วม แต่พลเมือง คือคนที่ มีส่วนร่วมหลายระบบ ที่ รู้สึกว่าคุณคนเป็น พลเมืองหมด แต่ทุกคนมี บทบาทส่วนร่วมที่ แตกต่างกันอย่างเช่น หมู่บ้านมีส่วนร่วมทาง ธกส. ก็มีมีส่วนร่วมของเขา เพียงแต่มันอยู่ในบริบท ของชุมชนไม่ได้เห็น ชัดเจนอย่างพลเมือง ทั่วไปอย่างเช่นนักข่าว พลเมืองหรือพลเมือง นักศึกษา”	คิดว่าก็คือประชาชนที่มี ความตื่นตัวของปัญหา สังคมและบ้านเมืองและรู้ ว่าจะทำอะไรที่เป็นการ ดูแลประโยชน์ของสังคม คือใช้สิทธิของเขาที่เขา อยู่ตามรัฐธรรมนูญเพื่อทำ หน้าที่ของเขาในแต่ละ เรื่องที่เขาสนใจไม่ได้เป็น พิษเป็นภัยต่อใคร	ความเป็นพลเมือง คือความ อิสระเสรีทางความคิดและ การยอมรับความคิดเห็นของ ผู้อื่น ซึ่งมันก็เป็น ถ้ามว่ามัน ก็ไม่สามารถที่จะบอกได้ หรือว่าทุกคนจะยอมรับ หรือว่าอะไรแต่มัน เหมือนกับ เราสามารถ พูดคุยเปิดใจ และหาข้อสรุป อะไรกันอย่างนี้ได้ แค่นั้น

ภาคผนวก ข

ตารางแสดงรายชื่อตอนรายการนักข่าวพลเมือง เดือนมกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2557

ลำดับ	รายชื่อตอนรายเดือน	
	มกราคม	กุมภาพันธ์
1	ชุมชนแม่ถอด	สิทธิเสียงที่ต้องเคารพจากชนบท (ไม่พบเทปตอน)
2	พื้นที่วัฒนธรรมของแรงงานเพื่อนบ้าน	เกษตรอินทรีย์
3	จุดไฟในพายุ สันติภาพภาคใต้ในวิกฤติการเมือง	ชุมชนที่ถูกล้อม
4	วันแรงงานข้ามชาติ	พิธีขวัญข้าวชาวกระเหรี่ยง
5	ความหวังสันติภาพชายแดนใต้	ความหวังของชาวนาคลองโยง
6	รถโดยสารธรรมา	พระให้กำลังใจชาวนา
7	เกษตรพันธุ์ใหม่กับพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน	วันชาติกระเหรี่ยง
8	จุดเทียนสันติภาพ	ตอน 100 วันแห่งการต่อสู้
9	พลเมืองปฏิรูปเชียงใหม่	ลำห้วยเปลี่ยนสี
10	ชนเผ่าปฏิรูปประเทศไทย	งานหุบเขาฝนโปรยไพร
11.	พื้นที่แสดงความคิดเห็น	การเดินทางของเมล็ดพันธุ์
12	สองล้อ หัวใจบริการ	ทิศทางสู่นาคตกระเหรี่ยง
13	มอเตอ์ไซต์รับจ้างทางเลือก	เลียบเลาะสาละวินฟังเสียงสายน้ำ แห่งมอญ
14	การปรับใช้เสียงตามสายในช่วงสถานการณ์การเมือง	ชะตากรรมเขื่อนแม่ชาน

15	จุดเทียน ปัตตานี	ลูกไม้แม่ชาน 2
16	กลุ่มลูกชาวบ้านปฏิรูปการศึกษา	ปลาส้มสร้างอาชีพ
17	วันเด็กดีไร้สัญชาติ	เหมืองเชียงคาน
18	ธรรมยาตรากลางกรุง	ประชาคมบ้านดงแคนใหญ่
19	บทเรียนการใช้ชีวิต	มอบล้อด้วยรัก
20	ผลกระทบภัยหนาวในมุมมองของ ชานา	นาดอนโมเดล
21	เสียงสะท้อนการเมืองไทยกับเพื่อน บ้าน	
22	บริจาคช่วยเพื่อนกะเหรี่ยง	
23	เลือกตั้ง ม.อ.	
ลำดับ	รายชื่อตอนรายเดือน	
	มีนาคม	เมษายน
1	ปาเต๊ะทีวี	เปิดบ้านเปิดโรงเรียน
2	พิธีถวาย เลตองคุ	บอกรักปากบารา
3	บ้านดงนาไม่มีไฟฟ้า	เครื่องเงินกำแพงเพชร
4	ดอกชบาสัญลักษณ์สันติภาพ	อาชีวะปัตตานีซ่อมบ้านให้ผู้ได้รับ ผลกระทบ
5	บางแสนรามมา คิดต่างบนทางหลาก	เครื่องเงินชาวเมียน
6	หม้อตะหลั่ว	ตัดไม้แม่สาละวิน
7	บทบาทผู้หญิงสู่การเป็นผู้นำ	คราบน้ำมันชุมพร
8	เธอคือผู้ร่วมสร้าง	พ.ร.บ จังหวัดปกครองตนเอง

9	ตลาดสีเขียวราชสีเสล	ร่วมกันออกแบบปีใหม่เมือง
10	เรียนรู้จากป่าหนองเยาะ	เกาะเต่ารับนักท่องเที่ยว
11	วันเขื่อนโลก	เยาวชนอาเซียน
12	ครบรอบ 8 เดือนน้ำมันรั่ว	รถโดยสารสาธารณะ
13	คนรุ่นใหม่กับการเมือง	ยุทธการสยบสาละวิน
14	บทเรียนแม่ชาน	มอغلนกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
15	จัดการไฟฟ้าของชนเผ่าม้ง	บิล्लीหายตัวไป 22
16	บ้านแม่ชนิดใต้	คนอยู่ป่าตามหาบิล्ली
17	หลักสูตรนักผลิตสื่อสันติภาพ ชายแดนใต้	เครือข่ายภาคประชาชนภาคเหนือ ผลักดันกฎหมายที่ดิน
18	บทเรียนคนตระวันออกจัดการน้ำ	การหายตัวของบิล्ली 23
19	เสียงเพลงสู้เมืองทอง	ทางออกของการจัดการป่า
20	เดินแม่ชาน	บ่อเกลือหัวแฮด
21	การเกิดขึ้นของสื่อชนเผ่าพื้นเมือง	บทเรียนผู้เสียหาย 3 จังหวัด
ลำดับ	รายชื่อตอนรายเดือน	
	พฤษภาคม	มิถุนายน
1	ไฟดับที่หนองเต่า	ศรัทธาเดือนหก (บุญบั้งไฟ)
2	คนดับไฟ	ฤดูแห่งความหวัง
3	จักรยานอาสา	เหมืองแร่เสนาดา
4	ผลกระทบจากการขุดบ่อก๊าซ	ถ่านหินพลังงานทางเลือก
5	รับมือรอยเลื่อน	น้ำหายไปไหน

6	10 ปี กรือเซะ	ซ่อมบ้านผู้ประสบภัย
7	ป่าชายเลน	ที่ดินหนองหาร
8	เราทุกคนคือบิลลี่	ห้วยพ่านฉลองใบอนุญาติ
9	ฟุตบอลนารา	เครือข่ายกะเหรี่ยงเยี่ยมบางกลอย
10	การสื่อสารสถานการณ์	ผู้หญิง 3 จังหวัดชายแดนลุกขึ้นมาสื่อสาร
11	ใต้ดินแม่สรวย	เพราะอากาศเปลี่ยนแปลงไป
12	1 ป้อันวาร	สิทธิชาวบ้านโป่งลึกบางกลอย
13	บ้านชั่วคราว	ไม่พบรายละเอียด
14	1 เดือนบิลลี่หายตัว	วิถีตลาดของเก่าปัตตานี
15	ประชาชนคือคนกลาง	พื้นที่ชุ่มน้ำที่หายไป (ไม่พบเทปของตอน)
16	ประกันภัยแผ่นดินไหว	ปัญหาที่ดินเวียงหนองล่อม
17	ระเบิดปัตตานี	เฟสบุ๊กสื่อสารธารณะ
18	การศึกษาไร้พรมแดน	เผ่าระวังเขื่อนแม่สรวย
19	เกษตรพันธะสัญญา	ตลาดนัดชายแดนใต้
20	บวชป่าสาละวิน	ไม่พบรายละเอียด
21	เหมืองแร่เมืองไทย	วงประชุมรับมือภัยพิบัติ

หมายเหตุ: รายชื่อตอนจากสำนักเครือข่ายสื่อสารธารณะหรือตามที่ปรากฏบนบัญชี Youtube ของ รายการนักข่าวพลเมือง

ภาคผนวก ค

ตารางแสดงรูปแบบการนำเสนอของรายการนักข่าวพลเมือง

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการนำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
<p>1. ประเด็นทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม</p> <p>1.1 ตอน: เหมืองเชียงคาน</p> <p>รายงานโดย: นักข่าวพลเมือง</p> <p>ออกอากาศ: 26 ก.พ. 57</p>	<p>นักข่าวพลเมือง ได้กล่าวว่า อำเภอเชียงคานเป็นอำเภอที่เป็นแหล่งทำการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกด้วย และในช่วงปลายปีที่ผ่านมา มีการอนุญาตให้เอกชนได้เข้ามาทำเหมืองแร่เพิ่มเติมกับสถานการณ์การทำเหมืองแร่เช่นนี้นำมาซึ่งความกังวลของคนหลายฝ่าย โดยเฉพาะคนในชุมชนที่มีอำเภอเชียงคานเป็นบ้านเกิดเมืองนอน</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและภาพสภาพแวดล้อมของชุมชน</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นชาวบ้านในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ</p>
<p>1.2 ตอน: หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้</p> <p>รายงานโดย: คำปิ่นอักษร นักข่าวพลเมือง จ.อุบลราชธานี</p>	<p>พูดถึงสิทธิในการบริการขั้นพื้นฐานที่คนไทยทุกคนควรจะได้รับ ในที่นี้คือการมีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้</p>	<p>จัดเวทีประชาคมเพื่อหารือแนวทางการร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้</p>	<p>ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบถ่ายทอดผ่านวิถีชีวิตและการแสดงความคิดเห็นของ</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
ออกอากาศ: 5 มี.ค. 57		สามารถใช้ ทรัพยากรได้อย่างมี ประสิทธิภาพ บน พื้นฐานของการ อนุรักษ์ คือให้ หมู่บ้านมีไฟฟ้าใช้ โดยให้เกิด ผลกระทบน้อยที่สุด และถ่ายทอดวิถี ชีวิตของคนใน ชุมชนว่ามีความ เป็นอยู่อย่างไรเมื่อ ไม่มีไฟฟ้าและน้ำ ปะปาใช้	ผู้ใหญ่บ้านดงนา นายอำเภอศรีเมือง ใหม่ ผอ. กศน.ศรีเมือง ใหม่
1.3 ตอน: อยู่ต่อเรือหัวโพง รายงานโดย: นักข่าว พลเมืองกลุ่มรักษันตามัน ออกอากาศ: 16 ต.ค. 57	หากมีโรงไฟฟ้าที่ จังหวัดกระบี่จะนำมา ซึ่งเรือขนส่งถ่านหิน จากต่างประเทศซึ่ง จะทำให้ระบบนิเวศน์ ได้รับผลกระทบและ ความต้องการใช้เรือ อาจลดลงและอาจ ส่งผลกระทบต่ออาชีพต่อเรือ ซึ่งหมายถึงรายได้ ของคนในชุมชน	นำเสนอการ ประกอบอาชีพอยู่ต่อ เรือหัวโพงซึ่งเป็น สัญลักษณ์ของ เรือประมงในฝั่ง ทะเลอันดามัน ที่ บ้านคลองรั้ว อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่ และ ภาพวิถีชีวิตการใช้ เรือ	ชาวบ้านผู้ประกอบ อาชีพต่อเรือหัวโพง
2. ประเด็น: กลุ่มชาติ พันธุ์และคนชายขอบ	เนื่องจาก ใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้มีบุคคล	ถ่ายทอดผ่านการ แสดงความคิดเห็น ถึงปัญหาที่เกิดขึ้น	การแสดงความคิดเห็น คิดเห็นเครือข่าย สตรีชายแดนใต้

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
<p>2.1 ตอนบทเรียนคนหาย 3 จังหวัด รายงานโดย: ทีมข่าว พลเมือง ออกอากาศ: 30 เม.ย. 57</p>	<p>จำนวนมากได้สูญ หายไป แต่ไม่ได้มีการ ค้นหาจากภาครัฐว่า คนเหล่านี้หายไปไหน กลุ่มภาคประชา สังคมจึงพยายามเข้า มาช่วยเหลือ ครอบครัวผู้ได้รับ ผลกระทบในเบื้องต้น ติดตามและผลักดัน ให้ภาครัฐดำเนินการ ค้นหา รวมถึง พิจารณาแก้ไข กฎหมายให้เกิดความ เป็นธรรมของ ครอบครัวที่ถูก กระทำ</p>	<p>ของภาคประชา สังคมและภาพวิถี กาดำรงชีวิตทั่วไป ของจังหวัด ชายแดนใต้</p>	<p>และมูลนิธิ ทนายความมุสลิม</p>
<p>2.2 ตอน: การขับเคลื่อน วัฒนธรรมชาติพันธุ์ชนเผ่า พื้นเมืองแม่สอด ตาก รายงานโดย: นักข่าว พลเมือง โพรวิซาลัย ออกอากาศ: 16 ธ.ค.57</p>	<p>นักข่าวพลเมืองได้ กล่าวว่าประเทศไทย เป็นสิ่งที่มีควม หลากหลาย ที่ต้อง เข้าใจความ หลากหลายทางชาติ พันธุ์และวัฒนธรรม ของชนเผ่าพื้นเมือง เพื่อให้เกิดการ ยอมรับความแตกต่าง และเคารพในวิถีชีวิต</p>	<p>ถ่ายทอดผ่านงาน มหกรรมชนเผ่า พื้นเมืองแห่ง ประเทศไทยโดย ประจำปี 2557 ภายใต้แนวคิด สภา ชนเผ่าพื้นเมือง จากแนวคิดสู่ ปฏิบัติการสาน สัมพันธ์พี่น้อง อาเซียน โดยมีชน</p>	<p>การแสดงควม คิดเห็นของผอ. สมาคมศูนย์รวม การศึกษาฯ ชาว ไทยภูเขาฯ นายอำเภอแม่สอด และประธาน มหกรรมชนเผ่า พื้นเมือง</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
	<p>ของชนเผ่าพื้นเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ประกอบกับสถานการณ์ปัจจุบันที่ต้องการให้สังคมไทยมีความปรองดองและสมานฉันท์นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการปฏิรูปประเทศ</p>	<p>เผ่าพื้นเมืองที่เดินทางมาจากทั่วประเทศไม่น้อยกว่า 35 กลุ่ม รวมถึงชาติพันธุ์ที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน การจัดงานนี้เป็นการจัดงานเพื่อการจตุประกายของกลุ่มพื้นเมือง</p>	
<p>2.3 ตอน: คนรุ่นใหม่กับ แรงงานข้ามชาติ รายงานโดย: นักข่าว พลเมืองกลุ่มเข้าใจคิด ออกอากาศ: 21 สิงหาคม 2557</p>	<p>แม้ยังไม่ถึงขั้นการเปลี่ยนแปลงในเชิงนโยบายในเรื่องสวัสดิการของแรงงานข้ามชาติแต่เพื่อทำความเข้าใจในสิทธิเสรีภาพ ผ่านการทำความรู้จักและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพและการทำงานของแรงงานข้ามชาติ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ต่อแรงงานข้ามชาติในฐานะเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน</p>	<p>โครงการพัฒนาคนรุ่นใหม่เพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม กับมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ที่ ต.มหาชัย อ.เมือง จ.สมุทรสาคร ผ่านกิจกรรมทดลองแกะกุ่ม ซึ่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมการเรียนรู้ของ ใน ครั้งนี้ นอกจากพูดคุยกับแรงงานข้ามชาติแล้ว การเสวนาแลกเปลี่ยนร่วมกับมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพ</p>	<p>มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมและเยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
		ชีวิตแรงงาน หรือ LPN ทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายสิทธิแรงงาน และหลักสิทธิมนุษยชน	
<p>3. ประเด็นสังคมและชุมชน</p> <p>3.1 ตอน: เฝ้าระวังเขื่อนแม่สรวย</p> <p>รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง</p> <p>ออกอากาศ: 25 มิ.ย. 57</p>	<p>เขื่อนแม่สรวยเกิดรอยร้าวหลังถูกสร้างมา 11 ปี แม้จะมีการซ่อมแซมเป็นระยะแต่ขาดคำชี้แจงถึงข้อมูลที่ชัดเจนและหลังจากเหตุการณ์แผ่นดินไหวทำให้ชาวบ้านท้ายเขื่อนแม่สรวยมีความกังวลมากยิ่งขึ้น ชาวบ้านได้พยายามที่จะหาทางตรวจสอบป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น</p>	<p>การประชุมของคณะเฝ้าระวังเขื่อนแม่สรวยที่ประกอบไปด้วย ชาวบ้านท้ายเขื่อนแม่สรวยและตัวแทนกรมชลประทานเพื่อหารือแนวทางป้องกันหากเกิดกรณีแผ่นดินไหวและเขื่อนแม่สรวยอาจพังลงมาและชาวบ้านอาจได้รับผลกระทบ</p>	<p>ชาวบ้านท้ายเขื่อนแม่สรวยและตัวแทนกรมชลประทาน</p>
<p>3.2 ตอน: ซ่อมวัดรับเข้าพรรษา</p> <p>รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง</p> <p>ออกอากาศ: 9 ก.ค. 57</p>	<p>เนื่องจาก โบสถ์ พระวิหาร พระพุทธรูป ยอดพระธาตุ ห้องน้ำได้รับความเสียหายจากเหตุการณ์แผ่นดินไหว ทำให้ชาวบ้านช่วยกัน</p>	<p>ที่วัดบ้านโป่งแดง อ.พาน จ.เชียงราย ช่วงใกล้วันเข้าพรรษาแต่วัดยังคงใช้การ ชาวบ้าน 4 หมู่บ้านในพื้นที่ได้รวมตัว</p>	<p>พระวัดบ้านโป่งแดงและชาวบ้าน</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
	<p>ซ่อมแซมวัด แต่ชาวบ้านยังคาดหวังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจสอบ และให้ผู้เชี่ยวชาญเข้ามาแนะนำในการบูรณะวัดอย่างถูกต้อง</p>	<p>กัน ซ่อมแซมบูรณะวัดเบื้องต้น โดยไม่รอความช่วยเหลือ เพื่อให้ทันต่อการประกอบพิธีทางศาสนาในวันเข้าพรรษาที่กำลังมาถึง</p>	
<p>3.3 ตอน: ความปลอดภัย จากรถทัวร์ รายงานโดย: ทีมข่าว พลเมือง ออกอากาศ: 29 ก.ย. 57</p>	<p>นำเสนอความเสี่ยงเรื่องความปลอดภัยของผู้โดยสารรถทัวร์และอุบัติเหตุจากรถทัวร์โดยสารสองชั้นที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และต้องการให้มีการยกเลิกการวิ่งรถโดยสารสองชั้น</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นถึงปัญหาของรถโดยสารสองชั้นของผู้ประสานงานโครงการรถโดยสารสาธารณะ มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคและ ผจก.ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนนเพื่อสนับสนุนยกเลิกการวิ่งรถโดยสารสองชั้น ด้วยข้อมูลสถิติการจดทะเบียนรถโดยสารกรกฎาคม 2557 มีรถโดยสารกว่าแสนสี่หมื่นคัน โดยเป็นรถโดยสารสองชั้น</p>	<p>ผู้ประสานงานโครงการรถโดยสารสาธารณะ มูลนิธิเพื่อผู้บริโภคและ ผจก.ศูนย์วิชาการเพื่อความปลอดภัยบนท้องถนน</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
		มากกว่าสี่หมื่นคน โดยอ้างอิงอุบัติเหตุที่ เกิดขึ้นและมี ผู้เสียชีวิตจำนวน มาก	
<p>4. ประเด็นการส่งเสริม ประชาธิปไตย</p> <p>4.1 ตอน: จุดเทียน สันติภาพ</p> <p>รายงานโดย: นักข่าว พลเมืองกรุงเทพมหานคร ออกอากาศ: 10 ม.ค. 57</p>	<p>จากสถานการณ์ทาง การเมืองที่เกิดขึ้น หลายฝ่ายได้ออกมา แสดงความคิดเห็น อย่างหลากหลายและ มีรูปแบบแตกต่างกัน ไป โดยคาดหวังให้ยุติ ความรุนแรง ณ ขณะนั้นแม้จะยังไม่มี ข้อสรุป การหันหน้า คุยกันอย่างสันติ ยอมรับฟังความเห็น ของกันและกันเพื่อ หาช่องทางออกของ ปัญหาภายใต้กรอบ ของกฎหมาย</p>	<p>กิจกรรม "รวมใจ ชาวเกษตร จุด เทียนสันติภาพ" เป็นอีกการ แสดงออกเชิง สัญลักษณ์ของนิสิต กลุ่มเสรี เกษตรศาสตร์ โดย ผู้เข้าร่วมมีทั้งนิสิต ม.เกษตรศาสตร์ และประชาชนที่อยู่ ใกล้เคียง มีการแต่ง กายด้วยสีขาว แสดงออกถึงสันติ การแสดงออกด้วย ข้อความต่างๆ เพื่อ รับฟังความคิดเห็น ที่แตกต่าง และมอง ว่าทุกคนมีสิทธิ อย่างเท่าเทียมโดย ปราศจากความ รุนแรง</p>	<p>การแสดงความ คิดเห็นของนิสิต กลุ่มเสรี เกษตรศาสตร์และ ผู้เข้าร่วมกิจกรรม จุดเทียนสันติภาพ</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
<p>4.2 ตอน: ประชาชนคือคนกลาง</p> <p>รายงานโดย: ทีมข่าวพลเมือง</p> <p>ออกอากาศ: 21 พ.ค. 57</p>	<p>ต้องการสะท้อนความคิดเห็นของประชาชนเพื่อหาทางออกให้กับการเมืองไทย เช่น เห็นว่านายกคนกลางหมดสมัยไปแล้ว ไม่ใช่หนทางของระบอบประชาธิปไตย และเชื่อว่า นายกรัฐมนตรีต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยให้ประชาชนได้ใช้สิทธิอย่างเท่าเทียมตามรัฐธรรมนูญ</p>	<p>กิจกรรม “หยุดล่าเส้น เล่นตามกติกา เดินหน้าเลือกตั้ง” ที่หอศิลป์กรุงเทพฯ</p> <p>กลุ่มประชาชนได้ร่วมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ มีการเปิดโอกาสประชาชนได้แสดงความคิดเห็นโดยการเขียนข้อความบนกระดาษลูกนก และจุดเทียน</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นของกลุ่ม Respect my vote นศ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกลุ่มเสรีเกษตรศาสตร์</p>
<p>4.3 ตอน: ปฏิรูปประกันสังคม</p> <p>ประเด็น: การส่งเสริมประชาธิปไตย</p> <p>รายงานโดย: นักข่าวพลเมือง เครือข่ายนักสื่อสารแรงงาน</p> <p>การออกอากาศ: 5 พ.ย. 57</p>	<p>บ้านเมืองแม้อยู่ในบรรยากาศที่สิทธิเสรีภาพยังไม่เปิดกว้าง แต่เครือข่ายประกันสังคม คนทำงานต้องการที่จะมีส่วนร่วมในกระบวนการปฏิรูปกฎหมาย ประกันสังคม รวมทั้งให้รับข้อเสนอของเครือข่ายประกันสังคม คนทำงานไปพร้อม</p>	<p>นำเสนอผ่านการชุมนุมของเครือข่ายประกันสังคม คนทำงานรวมกลุ่มกันที่หน้ารัฐสภา เพื่อยื่นหนังสือคัดค้านการพิจารณาร่างกฎหมาย ประกันสังคมของรัฐบาลที่ขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนรวมทั้งให้</p>	<p>การแสดงความคิดเห็นของแรงงาน รถยนต์ แรงงานนอกระบบและสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ</p>

รายละเอียด	สิ่งที่ต้องการ นำเสนอ	กิจกรรมที่นำเสนอ	บุคคลที่ปรากฏ
	พิจารณา ซึ่ง เครือข่ายฯ เห็นว่า การพิจารณาร่าง กฎหมาย ประกันสังคมของ รัฐบาลขาดการมีส่วน ร่วมของภาค ประชาชน	รับข้อเสนอของ เครือข่าย ประกันสังคม คนทำงานไปร่วม พิจารณาด้วยและ การแสดงความ คิดเห็นของ ผู้เกี่ยวข้อง	

ภาคผนวก ง

ตารางแสดงความคิดเห็นเรื่องการมีส่วนร่วมกับรายการนักข่าวพลเมืองของผู้ชมรายการ

ผลจากการรับชมรายการนักข่าวพลเมือง	กลุ่มผู้ชม	ต้องการมีส่วนร่วมกับรายการ	เหตุผลที่ต้องการมีส่วนร่วม/ประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
อานนท์ มีศรี	กลุ่ม Active	เคยเข้ามามีส่วนร่วมในรายการแล้ว	สาเหตุที่เข้าร่วมรายการเนื่องจากเดือดร้อนไม่สามารถพึ่งพาใครได้ และ Thai PBS เป็นช่องทางเดียวเท่านั้นที่เปิดให้ประชาชนหรือกลุ่มคนทั่วไปใช้ช่องทางการสื่อสารได้ในทุกๆ ส่วนเพราะเป็นทีวีสาธารณะ
บุษยา คุณากร สวัสดี		ต้องการมีส่วนร่วมแต่เคยพยายามทำและพบว่าขาดทักษะเรื่องการติดต่อและทางรายการพยายามช่วยแต่ไม่ประสบความสำเร็จ	เพราะหัวใจหลักของนักข่าวพลเมืองคือเป็นช่องทางของคนที่มีประเด็นและอยากหาทางออก
วลัยพร ภูมิรัตน์		ต้องการมีส่วนร่วม	หากมีปัญหาเกิดในพื้นที่
มูฮัมหมัดอายูบ ปาทาน		เคยมีส่วนร่วม ในช่วงแรกที่มีการจัดทำรายการ โดยคิดว่ารายการมีความน่าสนใจ ปัจจุบันแม้ตนเองจะมีอุปกรณ์คือสมาร์ตโฟน แต่	เป็นส่วนหนึ่งของสภามชนภาคใต้

ผลจากการรับชม รายการนักข่าว พลเมือง	กลุ่มผู้ชม	ต้องการมีส่วน ร่วมกับรายการ	เหตุผลที่ต้องการมีส่วนร่วม/ ประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
		อาจจะต้องฝึกเขียน สคริปต์	
เพ็ญโฉม แซ่ตั้ง		ให้ความสนใจแต่ไม่ สามารถทำได้ เนื่องจากข้อจำกัดใน เรื่องของเวลา แต่ สามารถให้ข้อมูลได้	หากเป็นประเด็นสิ่งแวดล้อมและ มลพิษ
ชาติชาย แกดคำ		จะไม่ปฏิเสธหาก รายการนักข่าว พลเมืองมาชักชวนให้ เข้าร่วม	เป็นช่องทางที่ดี ทำให้ชาวบ้าน หรือแม่แต่ตัวเองสามารถเป็น นักข่าวได้และได้ส่งเรื่องราวปัญหา พื้นที่ตัวเอง แต่ต้องมีโอกาสด้วย หรือหากมีประเด็นปัญหา
ฐิติมากร มะลิหอม	กลุ่มผู้ชม ทั่วไป	อยากเข้ามามีส่วน ร่วมในรายการ	เช่น จากที่เกี่ยวกับป่าไม้ที่ลดลง อยากถ่ายทอดให้สังคมเห็นว่ามัน อาจจะมีสิ่งที่ไม่ดีหรือดีอยู่ใน มุมมองแบบนี้ผ่านรายการ
ปิยวรรณ ขาวพุ่ม		ต้องการเข้ามามีส่วน ร่วม	เนื่องจากมีหลายเรื่องที่คนอื่นยังไม่ รู้ เพื่อให้ให้ผู้อื่นได้รู้ หรือว่าปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยากให้คนอื่นได้ รับทราบปัญหาด้วย เช่น นักท่องเที่ยวทำไม้ไม้ใส่หมวก กันน็อค ทำไม้นักท่องเที่ยวถึงขอบ มาเที่ยวจังหวัดนี้
รัศมีจันทร์ เหลือง ไชยยะ		หากมีโอกาสอยาก เข้ามามีส่วนร่วมกับ รายการ	รายการสามารถแบ่งปันความคิด หรือมุมมองของเรา ให้คนอื่นเขา รับรู้ ให้คนอื่นเข้าใจได้

ผลจากการรับชม รายการนักข่าว พลเมือง	กลุ่มผู้ชม	ต้องการมีส่วนร่วม กับรายการ	เหตุผลที่ต้องการมีส่วนร่วม/ ประเด็นที่ต้องการนำเสนอ
เฉลิมชัย โชติสุขธิ์		ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วม	ในกรณีประสบปัญหาในชุมชน หรือได้ผลกระทบ โดยหากเกิดการ ละเมิดสิทธิอย่างรุนแรง ไม่ สามารถจัดการอะไรได้แล้วและ อยากให้เกิดเป็นข่าวขึ้นมา หรือใน อีกกรณีหนึ่งคือนำเสนออัตลักษณ์ ชุมชน วัฒนธรรม
จิตรตุพล เพิ่มวงษ์ มาก		ถ้ามีโอกาสอยากเข้า มามีส่วนร่วม	ในอนาคตในเชิงบทบาทหน้าที่ หากมีปัญหาในชุมชนหรืออยากจะ สะท้อนความเป็นอยู่ของคนใน ชุมชนของตนเอง เพื่อให้สังคมได้รู้ ว่าเราก็คือมนุษย์ที่อยู่อาศัยบนโลก ใบนี้ โดยมีวิถีชีวิตแบบนี้ ซึ่งอาจจะ แตกต่างออกไป
กวิสรา ประทุมชาติ		ต้องการเข้ามามีส่วน ร่วม หากมีโอกาส	เพราะประทับใจรายการที่มีความ สด ไม่ปรุงแต่งทำให้รู้ถึงปัญหา และเรื่องที่น่าสนใจในท้องถิ่น ต่างๆ

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวสโรรา ไกรสิน เกิดวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนอินทโมลีประทาน ระดับมัธยมศึกษาจากโรงเรียนสิงห์บุรี จ.สิงห์บุรี และระดับปริญญาตรีสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะมนุษยศาสตร์ สาขาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ เกียรตินิยมอันดับสอง ในปี พ.ศ. 2552 และมหาวิทยาลัยรามคำแหง คณะรัฐศาสตร์ สาขาบริหารรัฐกิจ ในปี พ.ศ. 2554

